D. AEGIDII COLVMNII ROMANI

ARCHIEPISCOPI BITVRICENSIS, ET PRIMATIS AQVITANIAE, ORDINIS FRATRVM EREMITARVM SANCTI AVGVSTINI, VIRI SAPIENTISSIMI,

TRACTATVS

CONTRA EXEMPTOS, Antiſtitibus, & Religioſis omnibus maximè neceſſarius.

EIVSDEM, De Diuina Influentia in Beatos.

EIVSDEM, De Laudibus Diuinæ Sapientiæ.

EIVSDEM, De Defectu & deuiatione malorum culpæ & peccatorum à Verbo.

NVNC IN LVCEM EDITI.

Quibus adiunximus, Eiuſdem, De Prædeſtinatione, Præſcientia, Paradiſo, & Inferno: item De Peccato Originali Tractatus vtiliſſimos ac ſalutares, Denuò accuratius recognitos.

CVM INDICE RERVM AC VERBORVM COPIOSISSIMO.

ROMAE

Antonij Bladi Impreſſ. Apoſt. Characteribus.

ANNVS ERAT CHRISTI NATALIS

M D L V.

INDEX RERVM AC VOCABVLORVM OMNIVM.

Primus numerus Paginam, ſecundus Columnam indicat.

A

Abſoluimur à debito habendi originalem iuſtitiam in baptiſmo. 51.4.c.et.52.1.c.

Adam non fuit conditus in paradiſo, ſed poſitus, et cur. 39.2.a

Adam habuit bonum gratiæ gratis datæ. 38.2.c

Adam per originalem iuſtitiam habuit q; poſſet ſtare, non proficere. 52.1 c

Adam & Eua ſi non peccaſſent, formaliter & materialiter incorruptibiles permanſiſſent. 37.4.c.

Adam vt perſona infecit naturam: in nobis natura infecta infecit perſonam. 22.3.b

Adam ante & poſt peccatum fuit agricola. 38.c.a

Aduocatus Chriſtus. 46.2.b

Aegidius compoſuit Quæſtiones de Reſurr. mort. ante Tractatum de peccato originali. 51.1.a

Aegidius ſcripſerat ſuper ſecundum Sententiarum, antequã ederet librum contra Exemptos. 7.2 b

Aegidius edidit libellum Cõtra exemptos, ante Tractatum de diuina Influentia in Beatos. 23.4.a

Agentia alia à Deo non durant nec conſeruantur in eſſe ſine operatione Dei. 33.2.b.c

Agens & patiens ſemper communicant in materia, ſi realis eſt actio. 43.1.d

Alimentum non tranſit in veritatem humanæ naturæ iuxta opin. Magiſtri ſent. 50.4.d

Amor diuinus quæ & quot bona in nobis facit. 31.1.b

Amor quicunq; vnitiua virtus eſt. 45.4.b

Angelorum ſpecies tot ſunt, quot Angeli. 12.2.c

Angelorum hierarchiæ quõo diſtinguantur. 13.4.b

in Angelis triplex diſtinctio, hierarchiarum, ordinum, & perſonarum. 12.2.a

Angelorum inferiorum vnũ quilibet recipit aliquã influentiam ſpecialem à Deo, præter influentiam, quam recipit mediantibus ſuperioribus angelis 23.1.d

Angeli magis cognoſcũtur à Deo, q; cognoſcant ſeſe. 31.2.d

Angeli dicuntur proprias ignorare virtutes, et cur. 31.2.d

Angelus nullus de ſuperiori hierarchia mittitur ad hæc exteriora. 23.1.a

Angelorum duplex miſſio, ad exteriora, & interiora. 22.4.d.et 23.1.b

Angeli quomodo mouentur per loca. 43.3.a

Angeli fuerunt beati, quamuis Chriſti humanitatem non viderint. 22 4.a

Angeli ante Chriſti incarnationem ſe adorari ab hominibus permittebant, poſt verò incarnationem nunquam eſt permiſſum, & cur. 52.3.b

Angelo vel animæ ſolus deus illabitur. 21.2.d

Angelorum hierarchiæ ordinatæ ſunt in ſalutem electorum. 7.2.c

Angeli dicuntur noſtri proximi, & cur. 30.3.a

Angeli inter ſe quandoq; habent pugnam, & vnus reſiſtit alteri propter bonum electorum. 14.3.c

Angelus nonnunquam ipſius hominis quem cuſtodit imaginem repræſentat. 9.1.d

Angelorum prælationes dæmonum & hominum, quæ nunc ſunt ordinatæ ad regimen electorum, oẽs in fine mundi ceſſabunt. 13.2.d.et 14.3.b.et inde.et 22.4.d

Angelorum Ordines poſt finem mundi remanebunt, ſed non ad vſum, quem nunc habent. 13.2.d & inde, et 15.1.c

Angelorum hierarchiæ quõo poſt iudiciũ remanebunt. 15.1.c

Anima naſcitur, ſecundum ſapientes philoſophos, in horizonte æternitatis. 6.2.c

Anima vtrum debeat infundi corpori maculato. 52.2.c

Anima quõo inficiatur à carne infecta. 50.2.d.et 51.2.c.d

Animarum decedentium quadruplex locus, & cur. 44.2.d.et inde.

Anima ſancta non fertur ad loca corporalia, nec ad ſimilitudinem corporum, ſed ad aliquod excellentius. 44.1.b

Animæ decedentes in gratia, ſi non habent aliquid ad purgandum, ſtatim euolant ad cœlum. 44.3.c

Animæ ſeparatæ & dæmones poſſunt vere pati ab igne inferni. 42.2.c. & inde.

Anima damnata aut Dæmon non eſt neceſſe vt ſemper ſit coniuncta igni. 43.4.a

in Animabus damnatis & dæmonibus, Intellectus fungitur vice ſenſus, & cur 42 4.d

Anima in inferno dupliciter dolet. 43.4.b

Anima plus dolebit & cruciabitur ab igne ſine comparatione, quàm doleat nunc caro ab igne afflicta. 42.3.d. & 43.2.a

Animatarum rerum diuiſio. 5.2.d

Arca Noe multis modis eccleſiam repræſentat. 7.3.d. et inde, et 8.2.a

Arcæ Noæ deſcriptio. 8.2.d

Archidiaconi officium in eccleſia Dei. 19.4.a

Ariſtotelis error, in Ethicis. 48.1.a

Articuli fidei quatuordecim. 26.2.c

Auguſtini auctoritas (Viſio eſt tota merces) exponitur. 22.1.d

Auguſtini ſentẽtia de Inferno. 39 4.d. et quomodo ſit intelligenda. 43.2.d

B

Baptiſmus abſoluit nos ab originali iuſtitia, vt non teneamur eam amplius habere ad ſalutem conſequendam. 51.4.c et. 52.1.c

Baptiſmus tollit concupiſcentiam, non vt ſit, ſed vt non imputetur in culpam. 52.1.c. et col. 2.b

Baptiſmo dimittitur noxa originalis peccati, & quomodo. 51.3.b. et inde.

Baptizatus, cum ſit ſpiritualiter regeneratus, cur & ipſum filium ſpiritualiter renatum non generat? 51.2.a

Beatitudinem noſtram eſſe Deum quinq; vijs oſtenditur. 21.2.b. et 26.3.c

Beatitudo eſt primum quod redditur nobis per opera virtuoſa facta in charitate quantũ ad adultos, vel in gratia quantum ad paruulos. 39.3.b

Beatitudo noſtra dupliciter poteſt capi. 39.2.d

Beatitudo noſtra principalius conſiſtit in amore & delectatione, quæ eſt actus voluntatis, quã in cognitione & viſione, quæ eſt actus intellectus. 22.1.d. et inde.

Beatitudo principaliter habet eſſe in intellectu & voluntate, et ab illis redũdabit in totam animã, et corpus. 39.3.d

Beatitudo conſiſtit in videre clare & aperte Deum vnum eſſentialiter, & trinum perſonaliter. 22.2.b

Beatitudo conſiſtit in viſione vnitatis eſſentiæ, trinitatis perſonarum, & humanitatis chriſti. 22.1.a & inde. & col. 3.d

Beatitudo nulli contigit ante chriſti mortem. 22.3.d

Beati in Patria memores ſunt malorum ſuorum. 39.2.c.d.

Boni & ſaluandi cur dicuntur prædeſtinati, mali vero non, ſed præſciti tantum. 34.4.b

Boni in die iudicij gaudebunt, quando videbunt malos puniri. 41.4.a

Bona exteriora & interiora propter finem & beatitudinẽ debemus diligere. 30.4.d

Bona ex originali iuſtitia. 49.1.c

Bona enumerantur quæ facit pœnitentia. 27.2.c

C

Cancellarij officium in eccleſia dei. 19.4.a

Cardinales & epiſcopi gerunt vices apoſtolorum, ſed non eodem modo. 7.4.c

Caro infecta peccato originali quõ inficiat animã. 50.2.d

Cauſæ à multis medijs poſſunt impediri in ſuis effectibus. 35.3.a, & inde

Character quid ſit, & in quibus ſacramentis imprimatur. 9.4.d et 10.1.d

Charitatis ordo. 30.2.b

Charitatis modus, eſt non habere modum. 29.4.b

ex Charitate quinq; diligenda. 30.2.c

Chriſtus ſicut ab æterno nos prædeſtinauit, ita nunc ad dexteram Dei ſedens eſt apud patrem aduocatus pro nobis, vt peccata vitemus, & gratiam conſequamur. 46.2.b

Chriſti corpus in ſacramento ſumitur tripliciter. 42.1.a

Chriſti humanitas eſt obiectum beatitudinis nõ principale, ſed annexum. 22.3.a. et inde

Chriſti mors etſi pro redemptione omnium fuerit ſufficiens, non tamen fuit efficiens, & cur. 28.2.d

Chriſtus primo apparuit Mariæ poſt Reſurr. 20.1.c

Cicero ne negaret cõtingentiã à rebus, negauit à Deo præſcientiam futurorum. 35.2.b

Cœli inferior pars & ſuperior. 6.3.d

Cœli edunt harmoniam & quomodo. 3.4.b.

Concupiſcentia carnalis dimittitur in baptiſmo, non vt non ſit, ſed vt non imputetur ad peccatum. 52.2.a

Confeſſio eſt de neceſſitate ſalutis. 29.1.c. et inde

Confeſſio debet fieri Sacerdotibus, et cur. 29.1.a

Contritio in corde de peccatis quomodo eſſe debeat. 28.3.d

Contingentiæ nõ repugnat neceſſitas præſcientiæ, ſed contingentia contingenter euenire permittuntur à Deo. 35.2.a. et 36.1.b

Conuerſio panis in corpus Chriſti quomodo differat ab alijs conuerſionibus. 16.2.c

Corpus chriſti ſumitur tripliciter. 42.1.a

Corporis humani in vtero formatio. 6.1.a

Corpora ex ſuo pondere quinq; conſequuntur. 31.1.c

Corpus terreum poſſe eſſe in cœlũ, ſeptem exemplis indicatur. 40.3.b. et inde.

Corporis pars illa magis in inferno cruciabitur, qua maiora mala fuerunt perpetrata. 43.2.b

Corporalia in virtute alterius agentis poſſunt agere in ſpiritualia. 42.3.b. et col. 4.c

Creaturæ omnes ſunt vita per ipſum Deum. 47.3.d

Creatura quõ procedit a perſonis diuinis. ij.4.b. et inde.

Creaturas debemus diligere, tãq; ea qbus bonũ volumus. 30.3.b

Credendorum ſumma. 26.2.c

Credere quomodo debeamus. 26.1.b

Credere deum, deo, & in deum. 26.1.c

Credere deo, formalius eſt, quã credere deũ, et in deũ. 26.2.b

Credere Gentilium, fidelis peccatoris, et iuſti. 26.2.a

Culpa ob peccatum originale, in nobis propter debitum habendi iuſtitiam originalem formaliter ineſt. 52.1.b

Culpa aliena, cauſa eſt quod aliqui non ſint participes redemptionis chriſti. 52.3.d

Culpa et peccatum non remittitur, niſi adſit, in voto ſaltem, confeſſio. 29.1.c

D

Dæmones ſaluabantur, iuxta Origenis ſententiam. 41.1.a

Dæmones & animæ ſeparatæ verè patiuntur ab igne inferni. 42.2.c

Damnati puniuntur minus quã ſint digni. 41.3.b

Damnati non põt de aliquo cogitare, & cur. 43.2.b

Damnati in inferno dupliciter dolent. 43.4.b

Damnati habent pœnam infinitam quantum ad durationẽ, non quantum ad acerbitatem, et cur. 45.1.a

Damnati non eſt neceſſe vt ſemper ſint coniuncti igni, vt doleant & crucientur. 43.4.a

Damnati ſecundum illam partem magis cruciantur, ſecundũ quam magis peccarunt. 43.2.a

Defectus ex peccato. 27.3. cap. 8. et. 9

Delectatio oritur ex coniunctione conuenientis cum conuenienti. 31.3.a

Dei nomine intelligitur aliquod perfectum omni perfectione. 47.1.a.b

Deus dicitur eſſe vbiq; quinq; modis 31.4.b. et 32.2.b

Deus quia habet omne eſſe, habet omne poſſe. 4.4.b. et inde

Deus quicquid poteſt mediantibus ſecundis ſubſtantijs, bene poteſt ſine illis. 43.2.c

Deus quicquid facit vita eſt in ipſo. 47.3.d

Deus eſt præſcius omnium futurorum, & rebus neceſſitatem non imponit, ſed euenire permittit contingentia contingenter. 35.2.a. & inde

Dei præſcientia ſi aliquam neceſſitatem imponeret rebus, illa neceſſitas contingentiæ non repugnat. 36.1.b

Dei ſapientia eſt cauſa rerum producens et conſeruans. 31.4.c. et 32. col. 1. et. 2

Deus per ſuam ſapientiam omnibus rebus dat ſubſtantiam, virtutem & operationem. 32.3.d

Deus incomparabiliter pleniorem cognitionem habet de angelis, quã angeli de ſeipſis. 31.2.d

Deus illuminat & docet ſecundam hierarchiam per primã, & tertiam per ſecundam, quantum ad ea quæ ſpectant ad regimen vniuerſi. 22.3.c
Deus angelos & totum vniuerſum ordinauit ad bonum et regimen electorum. 13.2.c.et 14.3.b
Deus ſic adminiſtrat res, vt eas proprios curſus agere ſinat. 35.4.b
Deus cur poſuerit hominem in Paradiſo. 38.3.a.et 39.4.b
Deus quomodo videat te ſaluandum & damnandum. 37.2.d
Deo in omnibus quomodo ſeruire debemus. 33.3.a
Deum timere, & ei obedire qualiter debeamus. 31.4.b
Deus qualiter ſit diligendus. 29.3.d.et inde
Deum diligimus primo, quia ei volumus bonum diuinum. Secundò, quia volumus huiuſmodi bonum uniri nobis, & proximis. 30.4.c
Deum debemus quærere tanq̃ principalem mercedem noſtram, alia tanquam adiecta. 21.2.a
Deum poſſumus diligere vt det nobis bona, tum interiora, tum exteriora, tanq; adminiculantia ad beatitudinem. 30.4.d.et inde.
Deo credere, formalius eſt quàm credere deum & in deum 26.2.b
Deum decet infundere animam corporibus maculatis, & quomodo. 52.2.c
Deus ſolus potuit pro infectione naturæ & perſonæ ſatisfacere, et cur. 22.2.c
Deo gratias agere pro beneficijs ſuſceptis qualiter debeamus 32.3.b
Deus non ſimpliciter deſtruit ſua opera . 2.4. a. & inde.
Deus dicitur indurare non impartiendo malitiam, ſed ceſſando ab actu, & non dando gratiam. 35.1.b
Deus operatur mala pœnæ, et cur. 46.1.d
Deus cum pro peccato damnat homines & angelos creaturas ſuas, an dicendum ſit quòd damnet eas pro nihilo. 47.2.c
Deus damnat ſolùm quod ipſe non facit. 47.2.d
Deum quomodo deceat pro peccato temporali infligere pœnam æternam. 44.3.d
Deus cum damnatis miſericorditer agit. 41.3.b
Deus non per alium ſed per ſeipſum beatificat nos & angelos. 21.2.a
Dilectionis ratio ſumitur à fine. 30.4.a
Dilectio charitatis, quæ & quot bona in nobis faciat. 31.1.b
Dilectio ipſa, eſt ex charitate diligenda. 30.2.d
Diligenda quæ & quot ſint. 30.2.b
Diligibilia ex charitate ſunt quinq;. 30.2.c
in Diuinis perſonis principatus propriè reperiri non poteſt, ſed ordo. ij.2.d.et inde.
Dolor quid ſit. 42.2.d.& inde.et 43.3.d
Dolor animæ exiſtentis in inferno cur nunquam ceſſabit. 43.1.d
Dona ſpiritus ſancti quomodo diſtinguantur inter ſe. 24.4.d.per totum cap.
Donorum ſpiritus ſancti ſufficientia & ordo. 25.2.d. per totum cap.

E

Eccleſia præſens dicitur Paradiſus, et cur. 39.1.d
Eccleſia dicitur facere, quicquid facit papa in ea. 30.3.a
in Eccleſia tres gradus præſidentiæ. 9.2.a
Eccleſia repræſentatur per arcam Noæ. 7.3.d.et 8.2.a
Effectus originalis iuſtitiæ. 49.1.c.et 52.4.a
Electio papæ eſt ſua confirmatio, & eſt à Chriſto. 19.2.b. & inde.
Elementorum proprietas & natura. 3.2.d.& inde.
Elementa ſunt in mixto non ſecundum eſſentiam, ſed ſecundum virtutem. 5.4.b
Elementorum ordo ſatis innuit quomodo in eccleſia fieri debeat exemptio. 3.4.c
Elementa ceſſabunt poſt diem iudicij ab officio quod nunc habent, & cur. 13.3.d
Epiſcopi & cardinales gerunt uicem Apoſtolorum. 7.4.c
Epiſcopatus an ſit ordo. 10.2.d.et ij.1.c.d
Epiſcopi ſunt opera ſapientiæ ſummi Pontificis. 2.1.c
Epiſcopi cur appellantur fratres à Papa. 7.4.d
Epiſcopum munus ſeu officium. 2.2.c
Epiſcopi ſeu prælati conditiones. 3.2.a
Epiſcopus aſſimilatur fonti, & ligno. 2.2.a
Epiſcopus aſſimilatur naui. 1.4.d
Errores Ciceronis & Stoicorum de dei præſcientia confutantur. 35.4.c
Errores de peccato originali. 50.3.d.et 51.1.b
Errores eorum reprobantur qui dicunt dei miſericordiam ſe extendere ad ſaluandos damnatos. 41.2.c
Error circa confeſſionem refellitur. 29.1.b
Eſſentia diuinarum perſonarum prædicatur de qualibet perſona ſingulariter, & de omnibus non pluraliter. 45.4.c
Euchariſtiæ ſacramenti excellentia. 16.2.a.& ab alijs eius differentia. ibidem.b
Exemplum accommodatiſſimum de milite qui accepit caſtrum à Rege ſuis poſteris relinquendam, quo ſanè intelligitur, quomodo Adam acceperit iuſtitiam originalem à deo ſuis poſteris relinquendam. 49.3.d.et 50.1.a
Exemplum de naui & ponte, ſatis accommodatum conſecutioni ſalutis, quæ primùm fuit per iuſtitiam originalem, nunc autem per baptiſmum. 51.4.d.et 52.1.d
Exemptio contradicit curſui naturæ ſecundum naturales motus. 1.1.b
Exemptio eſt contra naturam, quia per quoddam ſimile à rebus naturalibus, tollit ſubſtantias & virtutes. 1.3.b
Exemptio facit idolum de Paſtore. 2.2.a
Exemptio repugnat, ordini elementorum, cui ſe debet eccleſiaſtica hierarchia conformare. 3.2.d
Exemptio contradicit ordini Vniuerſi & ſuarum partium. 4.3.c
Exemptio contradicit corporibus inferioribus vt in eis reperiuntur diuerſi gradus. 5.2.d
Exemptionem eſſe contra naturam ſpecialiter concluditur per ea quæ in homine contemplamur. 5.4.c

Exemptionem eſſe contra naturam oſtenditur per ea quæ videmus in anima humana.6.3.c
Exemptio contradicit formæ & diſpoſitioni arcæ Noe, quæ figurat eccleſiam.7.3.d
Exemptio eſt tollenda per ea quæ habentur Act. 10.12. et 13.) 9.1.c
Exemptionem non eſſe faciendam oſtenditur ex triplici gradu ſacerdotij.9.4.c
Exemptionem eſſe tollendam oſtenditur ex definitione ordinis ab Auguſtino data.10.4.b
Exemptionem non eſſe faciendam probatur ex ordine diuinarum perſonarum.ij.2.a
Exemptio magis euitanda eſt in perſonis eccleſiaſticis, q̃i cœleſtibus.15.3.a
Exemptio non eſt facienda, exemplo Templariorum.16.1.a, et inde.
Exemptio non eſt facienda, exemplo Canonicorum ſecularium.17.2.b
Exemptio non eſt facienda, exemplo Religioſorum diuitum.18.2.b
Exemptio quoad ſui nominis ſignificatũ, oſtendit neminem à Iuriſdictione proprij Prælati ſubtrahendum.19.1.a
Exempti ſunt quædam turpis pars eccleſiæ.20.2.a
Exemptio duplex, naturalis et contra naturã.3.1.b, et inde.
Exemptionem non eſſe faciendam declaratur ex ipſis hierarchijs & ordinibus angelicis.12.2.a. et.13.14.15
Exemptio facit ſubditos ſupra Prælatos.5.3.c.et 23.3.a
Exemptio facit de iure prælatorum non ius.23.4.a
Exemptiones & gratias debet ſummus Pontifex Ordinibus paupertatis omnino ſtudio deditis concedere, et cur.2.2.c et.4.1.c
Exemptio maiorem habet decentiam cum paupertate quàm cum diuitijs.4.1.c

F

Fatum quid ſit.35.2.b.et inde
Felicitas noſtra extat in viſione altitudinis diuinæ ſapientiæ, & in dilectione illius excellentis bonitatis.26.3.c. et 21.2.b
Fidei articuli quatuordecim.26.2.c
Fidei quæſtiones decidere eſt papæ proprium munus.19.4.a
Fides & ſpes poſt peccatum remanent informes.27.3.d
Filij, qui eſt ſecunda perſona in diuinis, proprietas eſt, vt ei approprietur virtus & ſapientia, & cur.46.1.b
Flagellantur aliqui in vita iſta, non vt pœniteant, ſed vt hic incipiat eſſe eorum damnatio.44.2.c
Formæ quomodo ſunt ſicut numeri, cum videatur eſſe ſimilitudo contraria.12.3.a
Francorum Rex Philippus.iiij.figuratus fuit per Angelum, de quo dicitur Apoc.9. Data eſt ei clauis putei abyſſi etcæt.et cur.16.3.b
Fruitio vnius perſonæ diuinæ non ſufficit ad beatitudinem.22.2.d

G

Gradus præſidentiæ in eccleſia.9.2.a.et inde
Gradus ſeptem per quos aſcenditur ad diuinam ſapientiam.24.4.c.et inde
Gratia quatuor modis conſiderari poteſt, ratione quorum, quatuor Prædeſtinationis poſſunt fieri deſcriptiones.35.1.c.d
Gratia maior eſt in anima noſtra, q̃ fuit in Adam.38.2.c
Gratiæ baptiſmalis effectus.52.1.d
Gratia baptiſmalis potior eſt ad ſalutem conſequendam, q̃ iuſtitia originalis.52.4.d.et inde. et 52.1.c.d
Gratias agere Deo pro ſuſceptis beneficijs qualiter debeamus 32.3.b
Gregorius compoſuit Præfationem in Miſſa de Trinitate.45.4.a

H

Habitum duo genera in nobis ſunt ponenda.et cur.24.2.a.b
Hierarchiæ, ordines, & angeli quomodo poſt iudicium remanebunt.15.1.c
Humanum corpus cum adhuc eſt embryo, habet triplicem modum viuendi.5.4.d
Humani corporis in vtero formatio.6.1.a.et inde
Humanorum corporum quatuor ſunt formationes diſſimiles 6.2.b.et inde
Homo dicitur totus mundus, et cur.5.1.c
Homo fuit poſitus in Paradiſo, non creatus, & cur.37.4.a et.38.4.d
Hominis triplex ſtatus.51.4.a
Homo nullus fuit beatus ante Chriſti incarnationem, paſſionem & mortem.22.3.d
Homo poteſt eſſe Deus conſtitutione.46.3.b
Hominum beatitudo non fuit ſine humanitate Xp̃i.22.4.a
Homo propter quinq; inducitur timere deum, & ei in omnibus obedire.32.2.b.c
Homo vt natura quædam à deo producta non eſt cauſa malæ operationis, ſed vt eſt cauſa deficiens et ex nihilo.47.2.b
Homo certitudinaliter ſe eſſe in charitate, ſcire non poteſt.31.3.b
Homo duo genera cuſtodum habere debet, et cur.7.2.c
Horizon quid ſit.6.3.c.et inde
Humanitas chriſti obiectum eſt beatitudinis.22.3.a

I

Ignis inferni habet lumen, & cur.44.2.a
Ignorantia excuſat peccatum, & quomodo.1.2.b
Imago dei tollitur à nobis per peccatum, & q̃uo.28.2.b
Infectio animæ quomodo contrahatur.51.2.c.d
Inferni nomine quid importetur Auguſtini ſentẽtia.39.4.d
Inferni nomen nunquam in ſcriptura ſacra in bonum inuenies.44.2.a
Inferni & Paradiſi nomine quid intelligi debeat.44.1.b
Infernus vere corporalis eſt locus.40.2.c
Infernus eſt locus decedentium cum actuali culpa.44.3.c
in Inferno dantur gradus, ſicut in paradiſo.41.2.d
in Inferno nulla eſt redemptio.41.2.c
In principio erat verbũ etcæt.exponit Aug.45.3.b. et inde
Intellectus per imperium voluntatis fit practicus.35.4.a.b
Intellectus ſpeculatiuus non eſt cauſa rerum, niſi ſine qua nõ 35.4.a.et 32.1.b
Intellectus damnatorum non poteſt de aliquo cogitare, et cur 43.2.a

Intellectus

Intellectus fungitur vice ſenſus in damnatis. 41. 4. d
Ius poſitiuum debet eſſe conforme naturali iuri. 1. 3. c et. 4. 3. b
Iuſtitia originalis quid ſit. 51. 1. c. et col. 3. d
Iuſtitiam originalem quomodo habuiſſemus, ſi Adam nõ peccaſſet. 51. 1. c. et inde

L

Laudes ſeptem diuinæ ſapientiæ. 24. 2. d
Laudes ſacræ ſcripturæ. 24. 3. c. d
Liberum arb. virtuti ſyderum directè non ſubeſt. 35. 3. b
Lignum vitæ. 37. 4. b. et 38. 4. a
Lignum ſcientiæ boni & mali. 37. 4. c
Limbi puerorum & Purgatorij neceſſitas. 44. 1. c
Limbus puerorum in originali decedentium. 44. 3. c
Limbus ſanctorum patrum, modũ amplius non datur, vel ad eum nullus accedit, & cur. 44. 3. b

M

Magiſtri ſent. error de peccato originali. 50. 4. c. b
Mala culpæ & peccata non ſunt factiones, ſed defectiones. 46. 4. c. d
Mala culpæ an dicenda ſint nihil, vt concludamus quod deus damnat creaturas ſuas pro nihilo? 47. 1. c. et inde
Mala culpæ non ſunt à Verbo nec per verbum. 45. 3. b et inde.
Mala ex peccato. 27. 3. cap. 8. et. 9
Mala ex peccato Adæ. 49. 1. d
Mala pœnæ deus operatur, & cur. 46. 1. d
Malum reſpicit res temporales. 46. 3. c
Mariæ primò poſt reſurrectionem apparuit Xpũs. 20. 1. c
Matrimonium quomodo eſt magnum ſacramentum. 18. 2. d
Matrimonium in primitiua eccleſia inter infideles erat legitimum, non ratum: ſed inter fideles non ſolum legitimum, ſed omnino ratum. 18. 1. a
Media multa põt impedire cauſas in ſuis effectibus. 35. 3. a
in Mixto quomodo ſint elementa. 5. 4. b
Modus charitatis, nõ habere modum. 29. 4. b
Mors Chriſti fuit ſufficiens pro redẽptione omnium, ſed non efficiens. 28. 2. d
Motus primus eſt vita in brutis, & cur. 33. 1. b. c
Motu primi mobilis ceſſante, ceſſaret omnis alius motus. 33. 1. b

N

Neceſſarij variæ diſtinctiones. 36. 1. b
Neceſſitas præſcientiæ non tollit contingentiam, nec illi apponitur. 35. 2. a. et. 36. 1. b
Neceſſitas purgatorij, & limbi puerorum. 44. 2. b.

O

Obedire deo quomodo debeamus. 21. 4. b
Obiectum beatitudinis, Chriſti humanitas. 22. 3. a
Omnia debemus propter ipſum deum diligere, et cur. 30. 3. c
Omnia noſtra, hoc eſt, animam, corpus, & res exteriores, qualiter debemus ordinare in dei obſequiũ. 33. 3. c. et inde
Operibus factis in gratia vel in charitate redditur beatitudo. 39. 3. d
Opera miſericordiæ facta in peccato mortali, alleuiant peccantes in inferno, & poſſunt diſponere hominem ad gratiam habendam. 41. 2. d. et 42. 2. a
Opiniones falſæ de peccato originali. 50. 3. d
Opiniones tres cõmemorantur de Paradiſo. 37. 3. b. et inde
Ordo quid ſit. 10. 4. b. et ij. 1. b
Ordo propriè in perſonis diuinis reperitur. ij. 2. d. et inde
Ordo quidam in perſonis diuinis reperitur reſpectu productionis creaturarum. ij. 4. b. et inde
Ordinum vſus & officium. 10. 1. a. & inde
Ordinare omnia debemus in obſequium dei. 33. 3. c
Ordo charitatis. 30. 2. b
Origenis opinio de animarum reditu. 41. 1. a
Origenes ab eccleſia reprobatus, & cur. 41. 1. a
Originalis iuſtitia. 51. 1. c. et col. 3. d. et pag. 49. 1. c. et col. 4. a
Originalis iuſtitiæ carentia non eſt culpa ſed quædam habilitas ad culpam. 52. 1. b
Originale peccatum quid ſit, & quibus nominibus nominetur. 48. 4. b. et inde
Originale peccatum habet rationem culpæ, et quõ. 50. 1. a
Originale peccatum vt dicit carentiam originalis iuſtitiæ nõ eſt formaliter culpa, ſed vt dicit debitum habendi eam. 52. 1. b
in Originali peccato tria ſunt conſideranda. 51. 1. b
Originale peccatum quomodo paruulis imputatur ad pœnam 49. 2. d
Originale peccatum dimittitur in baptiſmo, & quomodo. 51. 3. b. et inde
Originale peccatum remittitur in baptiſmo inquantum habet rationem culpæ. 52. 1. c

P

Panis conuerſio in corpus Chriſti quomodo differat ab alijs conuerſionibus. 16. 2. c
Papa cur dicitur ſummus Pontifex. 9. 2. b. et 10. 3. c
Papa ex ſola electione habet omnem apicem eccleſiæ quantum ad ea quæ ſunt iuriſdictionis, non ordinis. 19. 3. a
Papa figuratur per illam aquilam de qua legitur Ezech. 17 Aquila grandis magnarum alarum, etc. 8. 3. d
Papæ electio eſt ſua confirmatio, & cur. 19. 2. b. et inde
Papæ electionem Chriſtus confirmat, & perficit. 19. 3. c
Papa quomodo poteſt omnia facere. 18. 4. a
Papa cur epiſcopos fratres appellat. 7. 4. d
Papa ſi facit aliquid in eccleſia, dicitur id facere eccleſia, et cur. 30. 3. a
Papæ proprium munus eſt quæſtiones de fide ortas decidere. 19. 4. a
Papa eximendo aliquos à iuriſdictione ſui prælati ſine euidenti vtilitate fidei et eccleſiæ, deſtruit ſua opera. 2. 4. a
Papæ nõ expedit facere exemptionem iis qui non ſunt dediti ſtudio. 18. 4. d
Paradiſi nomine & inferni quid intelligatur. 44. 1. d
Paradiſus poteſt ſumi corporaliter, & ſpiritualiter. 37. 3. b et inde.
Paradiſus locus eſt eorum qui decendunt cum gratia & ſine peccato. 44. 3. c

Paradiſus dicitur eccleſia præſens. 39.1.d
Partium pulchritudo magis eſt in ordine ad totum quàm ſit in ſeipſa. 20.2.a
Paruulus in originali peccato conceptus poteſt tripliciter conſiderari. 50.3.a
Pater ſaluatus non compatietur filio damnato, nec è contra, & cur. 41.3.d
Paupertatis votum quantum ſit deo gratum. 34.1.a
Peccati ratio in quo conſiſtat. 18.4.b
Peccatum materialiter aliquid eſt, ſed formaliter eſt nihil. 47.2.c
Peccata non ſunt factiones, ſed defectiones. 46.4.c.d
Peccata an dicenda ſint nihil, vt dicimus deum dânare creaturas ſuas pro nihilo. 47.1.c. et inde
Peccata non ſunt à Verbo nec per verbum. 45.3.b. et inde
Peccatum ſemper eſt cum defectu et ignorantia 46.2.c
in Peccato quatuor ſunt conſideranda, quibus deum decet ꝓ peccato tẽporali infligere pœnã æternã. 44.3.d. et inde
Peccatum tollit imaginem dei, non quantum ad potentias, ſed quantum ad perfectiones potentiarum. 28.2.b
Peccatum & culpa non remittitur, niſi adſit, in voto ſaltem, confeſſio. 29.1.c
Peccati mala enumerantur. 27.3.cap.8.et.9
Peccata temporali cur infligatur pœna æterna. 44.3 d
Peccatum originale quid ſit, quibuſq; nominibus nominetur. 48.4.b. et 51.1.a
Peccatum originale quomodo contrahatur. 51.2.c.d
Peccatum originale habet rõnem culpæ, et quõ. 50.1.a
in Peccato originali tria ſunt conſideranda. 51.1.b
Peccatum originale dimittitur in Baptiſmo, & quomodo. 51.3.b. et inde
Pelagius dixit peccatum primæ transgreſſionis in aliquos homines imitatione tranſiiſſe. 50.4.b
Perſona in diuinis eſt eſſentia cum proprietate. 46.1.b
Perſonarum diuinarum diſtinctio & alietas fit per proprietatem. 46.1.b
in Perſonis diuinis non eſt ꝓpriè principatus, ſed ordo. ij.2.d
Perſonæ diuinæ ſibi inſunt ꝓpter eſſentiæ vnitatẽ. 45.4.c.d
Perſonæ diuinæ præter patrem dicuntur miſſæ viſibiliter et inuiſibiliter, & quomodo. 23.1.c
Petro omnium virorum primò apparuit chriſtus poſt reſurrectionem. 20.1.d
Petro dictum fuit ſpecialiter, Tu es Petrus, Et tibi dabo claues, Et quodcunq; ligaueris: quia electio ſummi Pont. non habet confirmatorem alium, niſi deum: quod non eſt in alijs Prælatis. 19.4.d
Petrus Lomb. 2. ſent. diſt. 3. vt ſaluaret ꝙ caro infecta in Adam inficiat animam omnium poſteriorum, poſuit ꝙ nihil eſt de veritate carnis in filijs, niſi quod à parentibus contraxerunt. 50.4.c
Phantaſmata quæ ſunt corporalia in virtute luminis intellectus agentis agunt in intellectum poſſibilem. 42.3.c
Philippus iiij. Francorum rex, cuius tempore fuerunt deleti Templarij, figuratur per angelũ, de quo dicitur Apoc. 9 Data eſt ei clauis abyſſi, etc. & cur. 16.3.b
Platonis error de magno anno deſtruitur. 35.2.d
Plato aſſeruit animas habere corpus. 42.2.c
Platonicorum & Origenis ſententia, ꝙ nulla pœna ſit æterna. 40.4.d
Pœna nulla poteſt eſſe infinita quantum ad acerbitatem, & cur. 45.1.a
Pœna damni reſpondet peccato originali, pœna autem ſenſus actuali. 49.2.
pœna æterna infligitur pro pctõ temporali, et cur. 44.3.d
pœna animæ in Inferno, eſt ex immutatione intentionali. 43.3.c.d. et 42.2.d
pœna ſenſus à pœna damni minime ſeparatur, ſed non è contra, et cur. 49.2.d
Pœnitentia quid ſit. 28.3.d
pœnitere de peccatis quomodo perfecte debeamus. 27.cap. 7.8.6.10.ij.12.
Pœnitentia quot bona faciat. 27.2 c
pœnitentiæ partes, contritio in corde, confeſſio in ore, ſatisfactio in opere. 28.3.d
Polus arcticus & antarcticus. 6.4.a
Prælatus aſſimilatur naui, nautæ, & anchoræ. 2.1.a
præſcientia diuina poteſt dicere ſimplicem dei notitiam; & poteſt includere diuinum propoſitum. 35.3.d
Præſcientia diuina ſi aliquã neceſſitatem imponeret rebus, illa neceſſitas contingentiæ non repugnat. 36.1.b
præſcientia ſaluãdorum ſic eſt præſcientia in deo ꝙ etiã eſt prædeſtinatio: non autem præſcientia dãnandorum, & cur. 34.4.c.d
prædeſtinatio quid ſit & præſcientia. 35.1.a. et inde.
prædeſtinati communi nomine dicuntur præſciti, & cur. 34.4.d
præſidentiæ gradus in eccleſia tres. 9.2.a
Principatus in diuinis propriè reperiri non poteſt, & cur. ij.2.d et inde.
Priuilegia debent concedi Religionibus mendicantibus, & cur. 1.2.c. et 4.1.a
in productione creaturarum eſt quidam ordo reſpectu diuinarum perſonarum. ij.4.b. et inde.
pueri in originali decedentes non habent pœnam ſenſus, ſed damni, & cur. 44.3.a. et inde.
pulchritudo partis magis eſt in ordine ad totum ꝙ in ſeipſa. 20.2.a
purgatorium eſt locus decedentium cum gratia, non tamen ſine peccato. 44.3.c
Purgatorij, & Limbi puerorum neceſſitas. 44.2.b
purgatorij ad locum ibant ante chriſti aduentum decedentes cum gratia, ſi habebant aliquid ad purgandum, poſtea ad Limbum ſanctorum patrum, & cur. 44.3.b

Q

Quærere deum quomodo debemus: & quomodo alia à deo. 21.2.a
Quæſtiones fidei decidere proprium eſt papæ munus & officium. 19.4.a

R

Res ſic adminiſtrantur à deo, vt permittat eas ſuos curſus peragere. 35.4.b
Rebus omnibus tria inſunt, ſubſtantia, virtus, & operatio. 32.3.c
Religionibus mendicantibus ſtudio deditis debent concedi priuilegia, & cur. 1.2.c. et 4.1.a
Religio Templariorum cur deſtructa. 16, cap. 20. 21.

S

Sacerdotibus confeſſio de neceſſitate fieri debet. 29. 1. a
Sacramenta imprimentia characterem, quæ ſint. 9.4.d. et. 10.1.d
Sacramentum aliquod quatuor modis dicitur magnum. 18. 2.d.& inde.
Sacramentum matrimonij quando eſt legitimum & ratum. 18.1.a.et inde.
Sacramenti eucharistiæ excellentia. 16. 2.a
Sancti non compatiuntur damnatis. 41. 3.d
Sancti in patria memores ſunt malorum ſuorum. 39. 2.c.d
Sapientia dei eſt cauſa rerum. 31.4.c.et 32. 1.& inde.
Sapientiæ diuinæ ſeptem laudes. 24. 2.d
ad Sapientiam diuinam ſeptem gradibus peruenitur. ibidem, col.4.& inde.
Satisfactio, quæ eſt tertia pars pœnitentiæ ꝑpter quibus cauſas eſt neceſſaria pœnitenti. 29. 2.d.et inde.
Satisfacere pro infectione naturæ & perſonæ ſolus deus potuit. 22. 2.c
Scientiæ & amoris proprietas. 31. 2.c.& inde
Scientia vtilis ad fidem defendendam, & ad peccatum vitandum. 1. 2.d
Scripturæ ſacræ laudes & auctoritas. 24.3.c.d
Scripturæ ſacræ quatuor ſenſus. 38. 1.d
Scripturæ ſacræ conſuetudo eſt ſæpe ponere præteritum pro præſenti, vel etiam pro futuro. 22. 1.c
Scriptura ſacra in præſenti ſtatu loquitur cõminatoriè, poſt diem iudicii per aſſertionem. 41. 4.c
Scriptura Canonis nunquã alicubi Inferni nomen in bonum accipit. 44. 2.a
Senſus & ratio duo ſunt in nobis motores contrarij. 24. 1.d
Senſus prout ſentit immutatur intentionaliter & ſimilitudinariè. 43. 1.b.et col.4.a
Senſitiua organa licet ſint materialia, participant tamen de conditionibus rerum immaterialium. 43. 1.b
Seruire deo quomodo debemus. 33. 3.a
Signis valde probabilibus poteſt quis cognoſci eſſe in charitate: & quæ ſint iſta ſigna. 31. 3.b
Sperandum quid ſit. 26. 3.b.
Spes eſt de rebus magnis & arduis. 26. 3.b
Spes & fides poſt peccatũ remanent informes. 27. 3.a
Spiritus ſancti dona. 24. 4.d.et inde. et 25. 2.d.et inde
Spiritus eſt in loco per virtutis applicationem. 43. 4.c
Spiritualia poſſunt pati à corporalibus, et quomodo. 42. 3.b et col.4.c
Stella, cuius eſt cauſare humiditatem & pluuiam, non ſemper cauſat, & ſi in ſigno ſit cuius eſt cauſare humiditatem & pluuiam, & cur. 35. 2.c.d
Stellarum virtuti non ſubeſt liberum arb. 35. 3.b
Stoici ponũt omnia ſub Fato ex neceſſitate cõtingere. 35. 2.b
Studentiũ vniuerſitati debent cõcedi priuilegia, et cur. 1. 2.b
Subſtantia ſpiritualis quomodo poſſit pati ab igne. 42. 3.b et col.4.b
Succeſſiuorum & permanentium differentia. 33. 2.a

T

Templariorum Religionis initium. 16. 1.a
Templariorũ religio cur deſtructa. 16. per cap. 20. et 21.
Timere deum qualiter debeamus. 31. 4.b

V

Verbi vocabuli etymologia. 24. 3.c. ſed diffuſius, De Renunciat. pp. 33.4.b
Virtutibus non contingit male vti, ſed potentijs. 38. 2.d
Viſio eſt tota merces. 22. 1.d
in Viſione humanitatis eſt beatitudo tanquã in illo fine quo non contingit noſtra beatitudo. 22. 3.d
Vita æterna quæ ſit. 22. 2.c
Vita eorum qui non ſunt conuerſi ad fidem tota immunda. 8. 3.c
Vita in Entibus motus primus. 33. 1.b.c
Vniuerſi duæ ſunt partes, ſenſualia, & intellectualia. 6. 4. d.& indẽ.
Vniuerſum cum omnibus ſuis partibus eſt ordinatum ad bonum & regimen electorum. 13. 2.c.et 14. 3.b
Vniuerſitati ſtudentium debent concedi priuilegia. 1. 2.b
Voluntas, ꝙ ſit cauſa malæ operationis, nõ habet vt eſt natura quædam, ſed ut eſt ex nihilo. 47. 2.a
Voluntas non poteſt eſſe cauſa artificiati niſi mediante intellectu, & cur. 32. 1.b.& inde. et 35.4. a
Voluntas ponitur in definitione artificiati, & cur. 32. 1.b et 35.4.a.b
Voti paupertatis efficacia. 34. 1.a.

FINIS.

INDEX LOCORVM SACRAE

Scripturæ à D. Aegidio paſſim his Tractatibus expoſitorum, ſecũdum ordinem librorum ueteris ac noui teſtamenti.

Gen. 1. d — Vidit Deus cuncta quæ fecerat, & erant valde bona. 47.2.a
Gen. 15. a — Noli timere Abraham, ego protector tuus, & merces tua magna nimis. 21.2.a
Exo. 7. a — Ecce conſtitui te Deum Pharaonis. 46.3.b
Iob. 13. b — Etiã ſi occiderit me, in ipſo ſperabo. 26.4.c
Iob. 38. d — Quis enarrabit cœlorũ rõnem, & concentum cœli quis dormire faciet? 3.3.d
Pſal. 72. c — Imaginẽ ipſorũ ad nihilũ rediges. 28.2.a
Prou. 3. a — Honora Dñm de tua ſubſtãtia, etc. 33.4.d
Cant. cant. 1. c — Dilectus meus mihi, inter ubera mea commorabitur. 39.3.d
Sap. 6. b — Diligite ſapientiam, quoniam inextinguibile eſt nomen illius. 25.1.a
Sap. 7. c — Omnium eſt, n. artifex, omnem habens virtutem. 31.4.d.
Sap. ij. a — Per quæ quis peccat, per hæc & punietur. 43.2.b
Sap. 14. a — Tua autẽ, pater, prouidentia ab initio cuncta gubernat: quoniam dediſti & in mari viam, etc. 1.3.d
Sap. 14. a — Bñdictũ eſt lignũ per qđ fit iuſtitia. 2.3.a
Iſai. 5. c — Captiuus ductus eſt populus meus, quia nõ habuit ſcientiam. 1.2.d
Iſa. 6. a — Duo Seraphim clamabant alter ad alterum. 13.1.b. et 22.4.b. et 23.2.b
Iſa. 26. c — Omnia enim opera noſtra operatus es nobis. 33.1.c
Ierem. 17. a — Maledictus homo qui confidit in homine. 26.3.d
Ierem. 24. b — Ficus bonas, bonas valde: & malas, malas valde. 18.3.d
Ezech. 17. a — Aquila grandis magnarum alarum, magno mẽbrorũ ductu, plena plumis, etc. 8.3.d
Ezech. 18. c — Omnes iuſtitiæ eius quæ fecerat non recordabuntur. 42.2.b
Amos. 3. b — Si erit malum in ciuitate, quod dominus non fecerit? 48.2.d
Habacuc. 3. b — Sol & Luna ſteterunt in habitaculo ſuo. 13.3.c
Zachar. ij. d — O paſtor et idolũ, derelinquens gregẽ. 2.3.a
Matth. 5. b — Sic luceat lux ueſtra corã hoĩbus, etc. 48.1.a
Matth. 16. c — Ego dico tibi ꝙ tu es Petrus & ſuper hanc petram, etc. 19.4.d
Matth. 22. — Diliges dominum deum tuum ex toto corde etcæ. 29.4.c. et 30.2.d
Mar. 16. b — Ite dicite diſcipulis eius, et Petro. 20.1.a
Luc. 17. c — Cum feceritis omnia quæ præcepta ſunt vobis, dicite, Serui inutiles, etcæ. 30.1.c.
Luc. 22. d — Ego aũt rogaui ꝓ te ut nõ deficiat fides tua: et tu aliquando cõuerſus confirma fratres tuos. 19.3.d
Luc. 23. f — Hodie mecũ eris in paradiſo. 37.4.a
Ioan. 1. a — In principio erat verbũ, etc. 45.3.b. et inde
Ioan. 1. a — Omnia per ipſum facta ſunt. ij. 3.c
Ioan. 1. b — Verbum caro factum eſt. 6.2.c
Ioan. 5. f — Opera quæ ego facio teſtimonium perhibent de me. 48.1.b
Ioan. 10. a — Ego ſum oſtium, per me ſiquis introierit ſaluabitur. 22.3.d
Ioan. 10. b — Ingredietur & egredietur, & paſcua inueniet. 39.4.a
Ioan. 14. a — In domo patris mei manſiones multæ ſunt 13.2.d
Ioan. 14. a — Oſtende nobis patrem, & ſufficit nobis. 22.2.d
Ioan. 15. a — Sine me nihil poteſtis facere. 33.1.c
Ioan. 17. a — Hæc eſt vita æterna, vt cognoſcant te ſolum verum Deum, & quem miſiſti Ieſum Chriſtum. 22.2.c
Ioan. 20. c — Accipite ſpiritum ſanctum, & quorum remiſeritis peccata, etc. 19.4.d
Rom. 5. c — Sicut per vnum hominem in hunc mundum peccatum introiuit, & per peccatum mors ſic, etcæ. 50.1.b
Rom. 7. d — Video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ. 49.2.a
Rom. 9. d — Deus quem vult indurat. 35.1.b
Rom. ij. d — Concluſit deus omnia infidelitate. 41.4.d
Rom. 14. d — Omne quod non eſt ex fide peccatum eſt. 8.3.c
1. Cor. 4. b — Quid enim habes quod non accepiſti? 30.1.b
1. Cor. 6. d — Qui adhæret Deo, vnus ſpiritus eſt cum illo. 31.2.c
1. Cor. 14. c — Orabo ſpiritu, orabo et mente: pſallam etc. 33.4.a
1. Cor. 14. g — Omnia autem honeſtè & cum ordine fiant in vobis. 19.1.b
1. Cor. 15. b — Gratia Dei ſum id quod ſum. 48.1.c
1. Cor. 15. c — Sicut in Adam omnes moriuntur, ita & in Chriſto omnes viuificabuntur. 52.1.b
2. Cor. 12. b — Quoniam raptus eſt in paradiſum. 39.1.d
Ephes. 5. g — Sacramentum hoc magnum eſt, ego autem dico in Chriſto et eccleſia. 18.2.d
1. Theſſ. 5. c — In omnibus gratias agite. 33.2.d
1. Timoth. 1. c — Miſericordiam conſecutus ſum, quia ignorans feci. 1.2.b
Heb. 1. d — Omnes ſunt adminiſtratorij ſpiritus, in miniſterium miſſi. 14.4.b. et 23.1.b
Heb. 4. c — Viuus eſt. n. ſermo Dei & efficax, etcæ. 27.1.c.
1. Ioan. 2. c — Quoniam omne quod eſt in mundo, concupiſcentia carnis eſt, etc. 16.3.d
Apoc. 10. c — Quia tempus non erit amplius. 41.4.b
Apoc. 14. b — Timete dominum, & date illi honorem. 33.4.d

FINIS.

ERRATA, QVAE COLLIGENDO
indice deprehendimus,
ſic reſtituenda.

Pag.	Col.	Ver.		
3.	2	25.	Pontificum	Pontificem
3.	2	50	connectantur	connectentur
15.	4	ij.	ucommunicare	communicare
17.	3	22	imfectum	imperfectum
18.	3	33	cemeterium	cœmeterium
20.	3	16	reprobri	reprobi
23.	1	25	Heb.5.	Heb. 1.
23.	2	vlt.	mōi	huiuſmōi
28.	2	14	ammiſſa	amiſſa
26.	2	23	credere Deum	Credere Deo, q̄i deū & in deum.
33.	1.	28.	altus	alius
34.	4	22.	admala.	ad bona.
38.	4	16.	dicit	dicens
ibidem.		17	dicens	dicit
39.	1	16	Nā	Homa
40.	1	30	corris	corporis
44.	1.	36	nolentes	nolentes
44.	2	34	uita	uitam
48.	2	17.	ignorātiæ, erat	ignorantiæ erat,

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

S B
M C

D. AEGIDII ROMANI

Archiepiſcopi Bituricenſis Eccleſiæ, et Prima[tis] Aquitaniæ, Ordinis fratrum Eremita[rum] ſancti Auguſtini, doctoris cla[ri]ſſimi, liber Contra exemptos, nunquam antea impreſſus.

Cap. I. *Quòd exemptio ſecundum humanos actus contradicit curſui naturæ ſecundum naturales motus.*

AVguſtinus. 7. de Ciuit. Dei. c. 30. ait, Deus ſic adminiſtrauit omnia quæ creauit, vt etiã ipſa proprios exercere, & agere motus ſinat. Summus ergo Pontifex Dei vicarius vſis, quia Gloria magna eſt ſequi Dominum, (Eccl. c. 23. d) tanq̃ Dei verus imitator, ſic debet adminiſtrare eccleſiã, vt perſonas eccleſiaſticas ꝓprios motus facere ſinat, quia proprium eſt Prælatorum præeſſe, Subditorum ſubeſſe. Exemptio hoc impediens, naturæ curſui contradicit. Cum ergo ſm Diony. & C Damaſc. in omnibus reperiatur ſubſtantia, virtus, & operatio, dicere poſſumus ꝙ omnia hæc confundit Exemptio, vt verè contra naturam dici debeat: quia ſi eſſet Exemptio in naturalibus, confunderentur in eis operatio, virtus, & ſubſtantia. Sic per exemptionem in moralibus confunduntur operatio, virtus, & ſubſtantia in Eccleſia: vt ex his triplex ratio ſumi valeat cõtra exemptionẽ. Prima ergo huius ratio ſumi põt, ne confundatur operatio, & ne res ſint deſtitutæ propriis operationibus: ſupponit enim Philoſophus tanq̃ notum rationi & ſenſui, quòd appropinquante actiuo paſſiuo, hoc quidem agit, illud verò patitur: dicitur autem appropinquare actiuum paſſiuo, vt ignis calefaciens rei calefactibili, quando ſic appropinquat vnum al- D teri, & eſt in tali diſtantia, quòd hoc quidẽ aptũ natum eſt calefacere, & illud calefieri. Quod vt ad propoſitũ adaptemus, dicere poſſumus, tota dioeceſis illa eſt diſtantia, in qua Prælatus eſt aptus natus præcipere, & ſubditus obedire. Dicere ergo perſonas aliquas eſſe in Dioeceſi, quæ non teneantur obedire Prælato, eſt dicere calefactibile eſſe in illa diſtantia, in qua eſt aptum natum calefieri ab igne, & tñ non calefit ab igne. Sicut ergo hoc ponere in naturalibus eſt cõtra naturæ curſum, & eſt deſtituere res naturales a propriis operationibus: ſic hoc ponere in perſonis eccleſiaſticis videtur eſſe contra naturam, & eſt deſtituere perſonas eccleſiaſticas ſuis pro-

A priis operationibus. Aduertẽdum ꝙ Deus multa facit per miraculum, quæ contradicunt ſolito naturę curſui: ſic & ſummus Pontifex, quando aliquos eximit ab auctoritate Prælati, facit miraculum in eccleſia: nec dicimus quin poſſit hoc facere, ſed dicimus, ꝙ debet rarò facere, vt imitetur Deum, cuius miniſter eſt, qui rarò facit miracula, ſed (vt diximus per Aug.) ſic adminiſtrat res, vt eas ꝓprios curſus agere ſinat: (7. de Ciuit. de. c. 30.) & ſi hoc facit, facit q̃tum ad ſingulares perſonas, nõ autem quantũ ad aliquem totũ ſtatum, vel quãtum ad aliquem totum populum: ſicut fecit in Aegypto, quòd vbi erant filii Iſrael, ibi erat lux; vbi autẽ Aegyptii ibi erant palpabiles tenebrę: hoc fecit pro maxima & euidenti vtilitate fidei.

B Propter ꝙ ſi Vniuerſitati ſtudentium in aliquo ſtudio conceduntur Priuilegia vt commodius ſtudeant, hoc fit vt vitetur ignorantia: nam ex ignorantia multa mala ſequunẽ, iuxta illud Ambroſii, Grauiſſime peccas, ſi ignoras: quod exponendum eſt, grauiſſime, ideſt, periculoſiſſimè. Et licet ignorantia excuſet peccatum, iuxta illud Apoſtoli, Miſericordiam conſecutus ſum, (1. Timoth. 1. e) quia ignorans feci) propter ꝙ peccans per ignorantiam quãuis ex hoc aliquã excuſationem habeat, tamen ſic peccans eſt in magno periculo conſtitutus: melius enim eſſet aliquem infirmari grauiori morbo, & tamen cognoſcere cauſam morbi, vt poſſit ſuccurrere morbo per Medi- C cum, q̃ ſi infirmaretur leuiori morbo, & ignoraret cauſam morbi, quia non ſolicitaretur ad ſuccurrẽdum morbo. Vt ergo homines eruantur a tanto periculo, et captiuitate Diaboli, bonum eſt per priuilegia, & per aliquam gratiam inducere homines ad ſtudendum. Sic etiam in Religionibus aliquibus, vtputa Ordinibus paupertatis, omninò ſtudio deditis, exemptiones & gratiæ aliquæ conceduntur: quia ex ſtudio vitatur ignorantia tam in ſtudentibus, q̃ in ſimplicibus, qui per doctrinas ſtudentiũ erudiri pñt. Et cũ ignorantia ſit periculoſiſſimũ peccatorũ, laudandus eſt ſũmus Pontifex hoc faciẽs ꝓpter euidentem vtilitatẽ, quæ exinde ſequitur, tam ad ignorantiam euitandam, q̃ ad fidem catholicam defendendam: nam (vt ait Hieronymus in primo Prologo Bibliæ) (Hierony. Paulino. cap. 4.) D Sancta quippe ruſticitas ſolum ſibi prodeſt: & quantum ædificat ex vitæ merito eccleſiam Chriſti, tantum nocet ſi deſtruentibus non reſiſtat. Valet ergo ſcientia ad fidem defendendam, & ad peccatũ vitandũ, iuxta illud Iſai. 5. Captiuus ductus eſt populus (Iſai. 5. e) meus, quia non habuit ſcientiam. Redeamus ergo ad propoſitum, et dicamus, quòd Deus facit miracula in naturalibus, ſed rarò: facit enim quòd natura ignis non comburat, quod fecit, quando tres Pueros liberauit de camino ignis: (Dan. 3 et. 14) & poteſt facere quòd Leones naturaliter exuriẽtes, cibum non capiant, quod fecit, quando liberauit Danielem de lacu leonum. Ita et ſummus Pontifex poteſt facere et facit miraculum

in moralibus nõ quæ ſunt de iure naturali, ſed A quæ ſunt de iure poſitiuo: ſed talia miracula debet facere raro, & pro euidenti vtilitate Reipublicæ. Cum ergo Exemptio ſit huiuſmodi miraculum, rarò debet aliquos eximere; & quãdo facit, p euidenti vtilitate reipublicę debet hoc facere, vtputa ꝓpter ſtudiũ, per quod fides defenditur, captiuitas & ſeruitus a Diabolo euitat. Sed ꝙ Religionem totam aliquam faciat exemptam, quæ in nullo vel modico eſt ſtudio dedita: vel ꝙ Capitulum aliquod faciat exemptum, quòd nõ ſtudio, ſed potius otio eſt deditum, et Prælatum nõ metuens, in peccata prorumpat; non ſolum hoc non facere, ſed etiam facta, vel quocunq; modo inducta expedit tollere, & potiſſimè ſi publicæ vtilitati repugnent.

B

Cap. II. ꝙ Exemptio eſt cõtra naturam, quia per quoddam ſimile à rebus naturalibus, tollit ſubſtantias & uirtutes.

C Vm autem dicimus ꝙ Exemptio ſit contra naturam, intelligẽda ſunt verba ꝙ ex exẽptione arguere poſſumus per quoddam ſimile aliqua cõtra naturã, & probare poſſumus ꝙ ex exẽptione ſequitur res naturales deſtitutas eſſe propriis operationibus, virtutibus & ſubſtãtiis. Nam licet ſummus Pontifex nõ poſſit facere miraculum in naturalibus nec in moralibus, quæ ſũt de iure naturali, ſed ſolum in moralibus quæ ſunt de iure poſitiuo, cum ea quæ ſunt de iure poſitiuo debeant eſſe conformia iis quæ videmus in naturalibus, & † rõnabile iis quæ videmus de iure naturali: † naturale eſt tamẽ quòd ars imitetur naturã, quia ea quæ ſũt ab arte ſunt ab intellectu humano & ſapientia, & ea quæ ſunt de iure poſitiuo ſunt à ratione humana, naturalia vero ſunt ab intellectu diuino & ſapientia diuina: ars igitur & ea quæ ſunt de iure poſitiuo debent imitari intellectum diuinum, a quo ſunt naturalia, & a quo dependent quæ ſunt de iure naturali. Viſo, quomodo artificialia & poſitiua quæ ſunt ab intellectu & ſapientia debent imitari intellectum & ſapientiam diuinam, volumus per hoc deſcẽdere ad id quod in capitulo proponitur, videlicet quòd Exemptio eſt contra naturam, quia per quoddã ſimile a rebus naturalibus, tollit ſubſtantias & virtutes. Ad hoc autem declarandũ aſſumimus verba illa, quæ habentur Sapientiæ. 14. vbi auctor Sap. 14. a illius libri, Deo patri omnium noſtrum ait. Tu autem, pater, prouidentia ab initio cuncta gubernat; qm dediſti & in mari viam, & inter fluctus ſemitam firmiſſimam, oſtẽdens qm potens es ex omnibus ſanare; etiam ſi ſine rate aliquis adeat mare. Sed vt non eſſent vacua ſapientiæ tuæ opera: ꝓpter hoc etiam & exiguo ligno credunt homines animas ſuas, & tranſeuntes mare per ratem liberati ſunt. Fecit enim Deus, vt habetur in Exodo, ꝙ mare ſe diuiſit, & apparuit Exod. 14. in mari via, & ſemita firmiſſima, ita ꝙ ſiccis pedibus tranſierunt filii Iſrael per medium maris. Et poſſet nũc facere, ſi vellet, quòd ſine rate et naui tranſiremus mare, vt fecit qñ ſiccis pedibus ambulauit ſuper mare. Sed vt non eſſent vacua, facta & producta opera ſapientiæ ſuæ, & res naturales non ſint otioſæ, & deſtitutę ſuis operationibus, videmus continuè ꝙ exiguo ligno (ideſt exigua rati) homines credũt animas ſuas (ideſt cõmittunt vitas ſuas) & tranſeuntes mare per ratem liberati ſunt. Vult ergo Deus ſubſtantias naturales habere virtutes ſuas, & mediantibus virtutibus procedere naturaliter opera: vt a ſubſtãtia ignis, mediante calore qui eſt virtus, procedat calefacere, ita ꝙ nõ poteſt ignis ꝓpter virtutem caloris quam habet, nõ calefacere, præſente calefactibili. Tollere ergo a rebus naturalibus ꝓprias operationes, eſt tollere ab eis ſubſtantias & virtutes, a quibus propriæ operationes ſumunt originem: naturale eſt enim quòd molle cedat graui, & quòd plumbum vel ferrum vel etiam lapis in aqua natare nõ poſſint: naturale eſt etiã homini ꝙ male natet, & ꝙ non natet naturaliter, ſed per artẽ, quia naturale eſt homini ꝙ vadat rectus, propter quòd naturale C eſt ei ꝙ ſtãns in aqua ſe erigat, et erectus ita modicum occupat de aqua, ꝙ illa modica aqua eum ſuſtinere non poſſit: propter ꝙ ex arte habet, ꝙ volens natare, ſe dilatat et diffundit ſuper aquam, vt hoc modo occupans multum de aqua, melius natare poſſit, et melius ſuſtineatur ab aqua: mouet etiã aquam cum natat, quia mota melius ſuſtinet pondus q̃ non mota. Sed naturale eſt ligno ꝙ natet ſuper aquam: & ſi ex ligno fiat nauis, propter cõcauitatem quã habet, in qua recipitur aer, qui naturaliter eſt ſup aquã et non patitur eſſe ſub aqua, non ſolum ratione materię quia lignum naturaliter natat in aquã, ſed etiam ratione formæ quia in ligno inducta eſt forma nauis, lignum ſic diſpoſitum ferri ſup D aquas, & ligno ſic diſpoſito et facta naui, poſſũt in naui ferri ſuper aquas homines, et quæcunq; grauia, quæ naturaliter non natant in aquis. Sed dicemus eẽ duplex mare, videlicet mare materiale ſecundũ quem modũ in ſigna congregatio aquarum dicit mare, iuxta illud: Congrega- Gen. 1. b tiones aquarũ appellauit maria: eſt etiam aliud mare, videlicet hoc ſeculum, in quo multas procellas patimur: et ſicut eſt duplex mare, ita eſt duplex nauis, materialis in qua ſaluant omnia exiſtentia in naui: et ipſe Prælatus poteſt dici nauis, ſub cuius regimine ſaluantur vel ſaluari poſſunt omnes exiſtentes ſub eo. Sed dices ꝙ Prælatus non debet aſſimilari naui, ſed nautæ, qui gubernat nauem: ipſi vero naui debet aſſimilari

milari eccleſia, quæ gubernatur a Prælato. Ad A quod dici poteſt, ꝙ myſtica theologia nõ eſt argumentatiua, & ꝙ non eſt in metaphoris diſputare: ꝓpter varias. n. ſimilitudines Chriſtus aſſimilatus eſt Paſtori, & Oui, & agno: aſſimilatus eſt paſtori, in quantũ gubernat oues: aſſimilatus eſt oui, inquantũ pro nobis factus eſt victima: aſſimilatus eſt agno ꝓpter eandem cauſam, vel propter ſummã innocentiã. Sic etiam Prælatus poteſt dici nauta, nauis, & anchora: dicitur. n. nauta, inquantũ gubernat nauem, ideſt eccleſiam: dicit̃ nauis, inquãtum verbo, & exemplo ponit ſuos ſubditos ad portum ſalutis: dicit̃ anchora, inquantũ facit nauem, ideſt eccleſiã firmam ſtare. Erit Prelatus ergo nauis animata, ſicut dicimus de Seruo, ꝙ eſt organũ animatũ: & B ſicut dicimus de Rege, quod eſt lex animata.

Ioan. 10.
Iſa. 53.

His ergo prælibatis, dicamus ꝙ ſicut exiſtentes in naui materiali, ſi nauis ſit talis qualis debet eſſe, poſſunt ſaluari omnes, nihilominus ꝗ vellet exire nauim, poſſet ſe in mari præcipitare: ſic, ſi Prælatus eſt talis qualis debet eſſe, pñt ſaluari omnes qui ſunt ſub eo, nihilominus qui vult ire poſt procellas huius ſeculi, liberum arbitriũ habet per quod põt hoc facere. Sicut ergo eſſet contra naturam nauis, ſi bene regatur & bñ gubernetur, ꝙ aliqui ſint in naui, & non liberẽtur per nauim: ſic eſt contra naturã regiminis Prælati, ꝙ in Dioeceſi Prælati, cũ ad totam dioeceſem ſe extendat eius auctoritas, aliqui ſint exempti, & non ſint ſub regimine prælati. Et ſicut dicimus de Deo, ꝙ poteſt ſine rate homines ſaluos facere, tamen vt non ſint ſuperuacua opera diuinæ ſapientię, & non ſint res deſtitutæ proprijs operationibus, non facit, quia tunc (naturaliter loquendo) eſſent deſtitutę proprijs ſubſtantijs & virtutibus: ſic poteſt ſummus Pontifex facere, ꝙ aliqui ſint exempti, & trãſeant mare huius ſeculi nõ ſub regimine proprij epiſcopi vel proprij pontificis: ſed, cum pontifices & C epiſcopi ſint opera ſapientiæ ſummi Pontificis, quia per eũ vel per auctoritatẽ eius ſunt aſſumpti in partem ſollicitudinis, vt non ſint ſuperuacua opera ſapientiæ ſuæ, ideſt Prælati non ſint deſtituti proprijs operationibus, non ſolum nõ debet aliquos eximere, ſed etiam exemptionem ex conſuetudine vel ex aliquo alio modo inductam, debet tollere, niſi hoc faciat ex aliqua manifeſta euidentia. Nam ſi omnia ſibi licent, tamẽ ſuæ Eccleſiæ, quam debet cum ſumma diligẽtia gubernare, non omnia expediunt: immo multa & ſpecialiter exemptiones regimen eccleſiaſticum impediunt. Cum ergo regimen eccleſiaſticum debeat ſe cõformare rebus naturalibus, & cum res naturales non poſſint eſſe naturaliter deſtitutæ proprijs operationibus, niſi ſint deſtitutæ proprijs ſubſtantijs & virtutibus: bene dictum eſt quod in capitulo dicebatur, ꝙ Exemptio eſt contra naturam, quia per quoddã ſimile a rebus naturalibus, tollit proprias ſubſtantias & virtutes: nam cum ſimile ſit de regimine naturali ponere exemptionem, & ponere Prælatos in aliqua parte ſuarum Dioeceſum non habere proprias operationes, eſt ſimile ac ſi poneremus verba eſſe otioſa, & nõ habere ſuas ſignificationes, & virtutes.

Cap. III. ꝙ Exemptio eſt contra naturam, quia quãtum eſt de ſe facit idolum de Paſtore.

PAſtor autẽ & prælatus aliquando aſſimilat̃ fonti, ſecundũ quem modũ riuulis aſſimilatur ſubditi. Hoc autẽ modo loquit̃ Ambroſius de paſtore, dicens: Quicquid in hac plebe poteſt eſſe virtutis, & grẽ: de hoc quaſi de quodam lucidiſſimo fonte oĩum riuulorum hæc puritas emanauit. Aliquando etiam prælatus aſſimilatur ligno, & quantum ad præſens ſpectat, eſt dare triplex lignum, videlicet lignum ſaluans, vt ſi de ligno fiat nauis: lignũ cruciatus, vt ſi de ligno fiat patibulum: lignum idolum, vt ſi de ligno fiat ſimulacrum. Huic aũt triplici ligno põt aſſimilari Prelatus, quia vt operatur ad bonos debet eſſe lignum ſaluans: quia debet eſſe quaſi nauis portans ſuos ſubditos ꝑ procellas huius ſeculi ad ſalutis portum: nam ſicut nauis portat in ſe eos quos ſaluat & quos ducit ad portum, ita Prælatus in ſe & in ſuis humeris portare debet ſuos ſubditos, ne per ſuam culpam naufragium patiantur, ſed reducantur ad ſalutis portum, quia redditurus eſt ante tribunal Chriſti de omnibus ſuis ſubditis rõnem. Verum quia vnuſquiſq; onus ſuum portabit, et nullus reddet niſi de proprijs factis rationẽ, nõ reddet Prælatus de ſuis ſubditis rationem, niſi inquantũ culpas ſubditorum facit culpas ſuas. Habet autẽ Prælatus quaſi duos humeros. Exẽplum ſiue opus, Verbum ſiue doctrinã: debet enim tale exemplum dare, & talia opera facere, ꝙ ſubditi ſint inde ędificati, quod boni in bono proficiant, & mali a ſuis malitijs conuertantur: D habet etiam pręlatus alium humerum, verbum ſiue doctrinam, vt ſic ſuos ſubditos doceat, vt ꝑ ignorantiam nullus ſe valeat rationabiliter excuſare: & ſi propter ignorantiã malefaciat, non imputetur Pręlato ad culpã, ſed potius ſibi, qui noluit intelligere vt bene ageret. Lignum ergo ſaluans ſiue nauis põt intelligi corporaliter de corporeo ligno, & ſpiritualiter de Pręlato, de quo ligno adaptato poteſt intelligi quod dicit̃ Sapientiæ 14. ꝙ exiguo ligno, ideſt exiguę naui ſiue rati, credunt homines animas ſuas, & ſicut per ratem liberati ſunt. Secundo per lignũ poſſumus intelligere lignum crucis, vt quando de ligno fit patibulum; quod etiam dupliciter

intelligi poteſt, materialiter, vt cum ligno materiali in patibulo cruciatur malus: vel ſpiritualiter hoc ligno poteſt intelligi Prælatus, qui debet eſſe lignum ſaluans vel gratioſum bonis, & lignum cruciatus ſiue patibuli malis, vt habetur
Sap. 14. a eodem capitulo Sapientiæ, Benedictum eſt lignum, per quod fit iuſtitia. Quod licet poſſet intelligi de ligno Crucis in quo paſſus eſt Chriſtus (quia per illud lignum facta eſt iuſtitia; quia per illud lignum iuſte redempti ſumus mediante paſſione Chriſti a poteſtate Dæmonis: nam licet homo teneretur ꝓpter culpam quam commiſerat, Dæmon tamen iuſte eum non detinebat, quia vtebatur nobis tanq̃ re ſua, cum ipſe in nobis nullo dominio nõ vteretur. Chriſtus tñ ab iſta ſeruitute vere & iuſte nos liberauit, iuxta
Io. 8. c illud, Si filius vos liberauerit, vere liberi eritis: namq & ſi poteſtas ſemper eſt iuſta quia non eſt poteſtas niſi a Deo, vſus tamẽ poteſtatis in Dæmone [illegible] eſt iniuſtus, quia ſm Auguſtinũ facit bonũ, non tamen bene, quia facit ea intentione fallendi.) poteſt tamen etiã per huiuſmodi lignũ, per quod fit iuſtitia, intelligi ipſe Prælatus, qui debet eſſe lignum nauis gratioſæ portans bonos, & debet eſſe lignum patibulum non impigre ſe habens erga malos. Tertio modo poteſt accipi lignum, tanquam lignum Idolum: de hoc etiam tertio ligno poteſt intelligi quod dicitur Sapientiæ 14. vbi auctor illius libri cum in præfato capitulo prius locutus fuiſſet de ligno nauis, & poſtea de ligno patibulo per quod fit iuſtitia, tertio loquitur de ligno per quod fit Idolum, dicens, ꝙ maledictum ſit lignum de quo fit Idolum: quod etiam ad Prælatum referri poteſt. Quia prælatus bonus põt eſſe lignum de quo fit nauis, quantum ad bonos: & lignum de quo fit iuſtitia, prout iuſte punit malos: & poteſt eſſe lignum de quo fit Idolum, ſi ipſe Prælatus ſecundũ ſe ſit paſtor & idolum, & ſm ſe ſit malus. De tali autem paſtore
Zach. 11. d poteſt intelligi quod dicit Zachariæ 11. O paſtor & Idolum, derelinquens gregem. Prælatus ergo aliquando eſt Paſtor & idolum non culpa ſua, quando non culpa ſua derelinquitur grex; ſed quando per Exemptionem ſibi ſubtrahitur grex. Hoc eſt enim contra naturam regiminis eccleſiaſtici, quando Prælatus non culpa ſua fit paſtor & idolum, non habens auctoritatem corrigendi eos, qui ſunt in Dioeceſi ſua, qui omnes naturaliter pertinent ad gregẽ ſuũ. Bene ergo dictum eſt quod in titulo capituli dicebamus, ꝙ Exemptio eſt contra naturam regiminis, ſupple eccleſiaſtici, quia facit idolum de paſtore, ideſt facit ꝙ prælatus ſit paſtor & idolum. Hoc enim intelligimus nomine Idoli, quod manus habet, & non palpat: oculos habet, & nõ videt: [illegible] quia non poteſt mederi [illegible] nec deſtruere commiſſa delicta vel peccata.

A *Cap. VIII. In quo ſpecialiter agitur, ꝙ ſicut Deus non ſimpliciter deſtruit ſua opera, ita ſummus Pontifex ſuus Vicarius non debet aliquos eximere, quia ſua opera deſtruit, hoc agendo.*

VT habetur Gen. 6. dixit Dominus ad Noe, Finis vniuerſæ carnis venit corã me: repleta eſt terra iniquitate a facie eorum, & ego diſperdam eos cum terra. Volens ergo Dominus diluuio Gen. 6. b
B perdere omnem carnẽ, cum poſſet omnia animalia non aquatica perdere diluuio, videns quod huiuſmodi animalia erant opera ſua, noluit ſua opera deſtruere, ſed voluit ex ipſis animalibus ſibi ſemen relinquere; & præcepit Noe, vt faceret ſibi arcam de lignis leuigatis, ideſt politis vel quadratis, in qua arca de omnibus animalibus non aquaticis, quæ non poſſunt niſi per propriã generationem ſaluari & continuari in eſſe, eſſent aliqua feminini & maſculini ſexus incluſa. Non oportuit autẽ, vt inquit Auguſtinus, quod ibi eſſent muli, niſi forte ad aliquid ſignificandũ: nec oportebat ꝙ ibi Lib. 15. de Ciuit. dei, ca. 27
eſſent animalia nata ex putrefactione, quia illa poſſunt oriri non præcedente ſimili in ſpecie.
C Poterat ergo Deus ſicut a principio fecit animalia & volatilia, ita poterat diluuio perdere omnem carnem; & æquali facilitate eam recreare: & de omnibus et animalibus nõ aquaticis, & natis ex nouo ſm propriam ſpeciem ea reficere: ſed vt non deſtrueret opera ſua, voluit ſibi in huiuſmodi animalibus ſeruare ſemen, vt poſt diluuium ſic reſeruatum ſe naturaliter multiplicarent. Ex animalibus ergo reſeruatis diluuio, oſtendit Deus ſe velle ſeruare ordinem naturalẽ in operibus ſuis. Cum ergo Prælati ſint opera ſummi Pontificis, & iſte ſit ordo naturalis gubernandi eccleſiam, vt quilibet ſuo ſuperiori ſit debito modo ſubiectus, concedere Exemptionem, eſt deſtruere opera ſua: quia eſt ſubtrahere iuriſdictio
D nem & potentiam a Prælatis: & eſt in regimine eccleſiaſtico debitum & naturalem ordinem nõ ſeruare. Sed dices ꝙ nullus eſt exemptus ſimpliciter; quia ex eo quod aliquis eximitur, ſubijcitur Dub.
& ligatur iuriſdictioni alterius, vt cum quis eximitur a iuriſdictione Dioeceſani, ſubijcitur iuriſdictioni ſummi Pontificis. Ad quod dici debet, Reſp.
ꝙ ſummus Pontifex eo modo quo iuriſdictionem habet, non poſſet aliquem eximere a iuriſdictione vel obedientia ſua, quia non fieret de ea quod Deus vellet. Si ergo fit exemptio quantum ad Deum, fit quantum ad cauſas ſecundas, non quantũ ad ipſum Deum: poteſt.n. Deus eximere a poteſtate cauſæ ſecundæ, vtputa a poteſtate ignis, ꝙ quis ſtans in igne non comburatur.

Sic põt ſummus Pontifex eximere nõ a iuriſdictione ſua, ſed a iuriſdictione aliorum Prælatorum, vt poteſt facere quòd exiſtens de Diœceſi alicuius Prælati, non ſubiiciatur iuriſdictioni eius; quod in poſitiuis eſt facere miraculum, ſicut in naturalibus eſt miraculũ, ꝙ ſtans in igne non combureretur. Verùm quia ſummus Pontifex habet plenitudinem poteſtatis, in talibus, ſicut Deus in naturalibus, ſi poteſt iſta facere, debet rarò & pro euidenti cauſa facere: & ne confundatur ordo regiminis in eccleſiaſtica Hierarchia, promptior debet eſſe ad exemptiones factas deſtruendum, q̃ ad nouas concedendum: ſemper tamẽ in talibus vtilitate vniuerſalis Eccleſiæ compenſata. Verum quia de Exemptione facta eſt mentio, & dictum eſt, ꝙ cum qs eximitur a iuriſdictione inferioris, non ꝓpter hoc eximitur a iuriſdictione ſuperioris, & ſpecialiter illius qui apicem Eccleſiæ eſt adeptus: dicemus ꝙ Exemptio poteſt eſſe naturalis, & cõtra
Lib. 2. naturam: naturalis eſt.n. vt habetur in Ethicis, ꝙ ex eiſdem generatur virtus, & ex eiſdem quidem corrumpitur, ſed contrario modo factis. Ex actibus.n. humanis ſecundũ rõnem factis generatur virtus, & ex eiſdem actibus contra rationem factis corrumpitur. Ordine.n. regiminis eccleſiaſtici, vt quia ſummus pontifex aſſũptus eſt ad tale regimen ſecundũ plenitudinem poteſtatis, alii verò prælati ſm partem ſollicitudinis, inductum eſt hoc in eccleſia, vt quilibet defen-
C datur in iure ſuo, & nullus iniuſtè grauet̃. Quãdiu.n. quis nõ iuſtè grauatur, eſt ſub iuriſdictione ſui Prælati: ſi verò contrarium fiat, & iniuſtè grauet̃, põt in hoc caſu ſe eximere a iuriſdictione Prælati ſui per interpoſitam appellationem; & ex hoc, prætermiſſo ordine inferioris Prælati, fiet ſub iuriſdictione ſuperioris Prælati. Iſta ergo exemptio eſt naturalis, quia ex eiſdem contrario modo factis generatur & corrumpit̃ iuriſdictio inferioris Prælati. Sed ꝙ quis abſq; culpa Prælati, & abſq; grauamine ſibi illato, eximatur a iuriſdictione prælati ſimpliciter & abſolutè (non in hoc caſu vel in illo in quo grauant̃) eſt exemptio contra naturã, vbi ſummus Pontifex in poſitiuis habet plenitudinem poteſtatis:
D hanc autem plenitudinẽ licet nullus debeat in aliquo diminuere, nec ei in aliquo derogare: quilibet tamen debet ſuum ſummũ Pontificem attentum reddere, quàm periculoſum ſit ſuæ ſponſæ eccleſiæ, ꝙ in ea fiant exemptiones non naturales ſecũdum cõmunem curſum regiminis, cum naturalia de ſe ſint ſemꝑ magis perpetua:
1. Cœli. tex. 15. non naturalia verò ſecundum Philoſophum a perpetuitate deficiant. Põt autem patere ex his, ꝙ duplex eſt Exemptio, vna quaſi naturalis, alia contra naturam. Eſt autẽ exemptio quaſi naturalis, qñ aliquis grauat̃ a ſuo Prælato & per appellationem interpoſitã ſe eximit a iuriſdictione Prælati, in quod grauatur ab ipſo: nam naturale eſt, vt tetigimus, quòd ex eiſdem aliqd fiat

A & corrumpatur: ex eiſdem quidem ſed cõtrario modo factis, vt vult Philoſophus in Ethicis. Conſtat autem ꝙ nullus debet fieri Prælatus, niſi habeat per ſcientiam intellectum illuminatũ, & per iuſtitiam & virtutes appetitũ vel affectũ regulatũ, ita ꝙ diu iuſtè & rationabiliter ſe geſſerit. Si igitur hoc eum fecit eſſe Prælatum, & factus prælatus poſtea grauat ſibi ſubditos, & iniuſtè & irrationabiliter ſi gerit, ius naturale quaſi poſtulat, quòd vt grauat ſubditos, deſinat eſſe Prælatus: & quòd quilibet ſubditus vt grauatur ab eo, per appellationem interpoſitam poſſit ſe iuſte & rationabilr̃ eximere a iuriſdictione eius. Hanc autem exẽptionem quaſi naturalem debet ſummus Pontifex pro viribus fouere & cu-
B ſtodire. Sed eſt alia exemptio contra naturam, quòd quis per priuilegium & conſuetudinem iam præſcriptam ſine culpa Prælati eximatur a iuriſdictione eius. In iis.n. quę ſunt contra naturam quantũcunq; aſſueta, conſuetudo non præualet: nam ſecundũ philoſophum, ſi millies lapis proiiciatur ſurſum, nũquã aſſueſcit ire ſurſum. Contra naturã.n. eſt, quòd aliquis qui debet eſſe ſub Prælato, & per prælatum debet reduci in ſummum Pontificum, remoueatur de ſuo loco quaſi naturali, ſecundũ quem debuit eſſe ſub Prælato, & immediatè collocetur ſub ſummo Pontifice. Et quia hoc facit exemptio, meritò debet dici contra naturam, dummodo
C hoc fiat ſine culpa Prælati. Propter quòd ſicut exemptionem illam, quã diximus eſſe quaſi naturalem, ſummus Pontifex debet fouere & cuſtodire; ſic exemptionem iſtam non naturalem, ſed magis contra naturam, debet non permittere, ſed tollere, niſi pro magna & euidenti vtilitate Eccleſiæ eam faciat vel permittat.

Cap. V. ꝙ exemptio repugnat ordini elementorum, cui ſe debet Eccleſiaſtica Hierarchia conformare.

BOethius in libro de Philoſophica cõſolatione in illo cap. Qui perpetua) loquens de ordine elementorum, ait, Lib. 3. metr. 9

Tu numeris elementa ligas, vt frigora flammis,
Arida cõueniãt liqdis, &c.

D Deus numeris, ideſt proportionibus ligat. i. connectit elementa, vt frigora. i. elemẽta frigida cõueniãt & cõnectant̃ flãmis. i. cũ elemẽtis calidis: & vt arida. i. elemẽta ſicca cõueniant & cõnectãtur liquidis, id eſt elementis humidis. Iſta autem conuenientia et iſte connexus non eſt niſi per qualitatem cõmunem. Sic.n. elementa connectuntur, quòd terra imediatè ſe habet ad aquã. Nam a principio tota terra erat cooperta aqs, ſed verbo & præcepto diuino cõgregatæ ſunt aquæ in locum vnum, & apparuit arida, ideſt

terra: & ex hoc mandato diuino non tota terra cooperta eſt aquis, ſed maior pars terræ: & quia a maiori parte fit denominatio totius, ponimus terrã immediate adhęrere aquis. Neq; poſſet ibi eſſe connexio inter aquã & terrã, niſi aliqua vna & eadẽ qualitas cõmunis eis eſſet quę ea connectat: & iſta qualitas eſt frigiditas. Nam licet in hoc diſcordent terra & aqua, quia aqua eſt elementũ liquidum ſiue humidum, & terra eſt elementum aridũ ſeu ſiccum; tñ in hoc conueniunt quia vtrunq; elemẽtũ eſt frigidum. Et ſic terra & aqua proportione quadam ligãtur, & cõnectuntur, quia licet terra ſit elementũ aridum, & aqua liquidum, vtrunq; tñ elementũ eſt frigidum. Sic aqua & aer per qualitatem cõmunem ligantur & connectuntur: in connexione quidem terræ & aquæ arida conueniunt & cõnectuntur liquidis, quæ connexio eſt in frigiditate, quia tam aqua q̃ terra ſunt frigida: ſed in connexione aquæ & aeris, frigida conueniunt flammis, ideſt calidis, quia aqua eſt frigida, & aer calidus: iſta autẽ conuenientia & iſta connexio quæ eſt inter aerem & aquam ſumi poteſt inter calida & frigida per qualitatẽ cõmunem, quæ eſt humiditas: nam tam aer q̃ aqua ſunt elementa humida. Et quod dictum eſt de elemento aquę & aeris, quorum vnum eſt frigidum, alterũ calidũ, ꝙ connectantur per qualitatem cõmunem vt per humiditatem, quia vtrũq; elementũ eſt humidũ, veritatẽ habet de elemento aeris & ignis, quia vnum eſt humidũ, & aliud eſt ſiccũ, ſed vtrunq; elementũ eſt calidum: connectunť ergo per qualitatẽ cõmunem quæ eſt caliditas. Numeris ergo, ideſt proportionibus, & quibuſdam cõuenientiis elementa nectuntur & ligantur, vt elementa quæ ſunt ſimul coniuncta non omnimodã repugnantiam habeant, ſed ſimul cum repugnantia habeant quandam conueniẽtiam, vt ex illa conuenire & connecti dicantur. Ex his itaq;, ſi bene inſpiciatur quid eſt Exemptio, apparebit quòd eſt contra ordinem elemẽ-

Exemptio.

torum naturalem, cui ordini Hierarchia eccleſiaſtica ſe debet pro viribus conformare. Hoc eſt.n. exemptio, quòd infimũ coniungatur ſuperiori ſine medio, vt quòd aliqui ſint immediate ſub Papa, ſine Archiepiſcopo, aut Epõ medio: qđ eſt ponere, ac ſi aqua, quæ eſt frigida & humida, coniungatur igni qui eſt calidus & ſiccus, abſq; aere medio: aer.n. mediat inter aquam & ignem, quia cũ vtroq; habet conuenientiã, conuenit.n. cum igne in caliditate, cum aqua in humiditate: vt ex hoc quędam proportio, quędã conſonantia oriatur: & ex hoc quædam Melodia reſultet, quia melodia & armonia non ſolũ in vocibus, ſed ẽt in rebus naturalibus inueniũ-

Iob. 38. d

tur, iuxta illud Iob. 38. Quis enarrabit cęlorum rõnem, & concẽtũ cęli quis dormire faciet? Inter ipſos enim cęlos eſt quędam ratio & quędã proportio: nam Deus omnia in ſapientia fecit, & ſunt in ſapientia facta: & quæ ſunt in ſapiẽtia A facta, in quadam ratione & ꝑportione ſunt condita. Iſtam autẽ rationem & proportionem ad plenum narrare non poſſumus, quia vt dicitur Sapientiæ. 9. Difficile æſtimamus quæ in terra

Sap. 9. d

ſunt: & quæ in proſpectu ſunt inuenimus cũ labore: quæ autem in cęlis ſunt quis inueſtigabit? Sicut igitur in cęlis eſt quidã concentus: i. quidã animi cantus, non quòd ibi ſit ſonus & ſciſſura alicuius corporis, ſicut hic fiunt ſoni ex natura aeris, quia ibi peregrinæ impreſſiones reperiri non poſſunt. ſed dicitur ibi cõcentus, ideſt cantus, quia eſt ibi quędam proportio, ex qua quędam melodia, quædam armonia, & quidam cantus ibi eſſe creditur. Iſtum autem cantũ, armoniam & melodiam ſolus Deus dormire facit. i. B quieſcere, vt non diſſoluať: & ſic armonia & melodia & cantus eſt inter ipſos cęlos. Sic etiã inter ipſa elemẽta eſt armonia: iſta autẽ armonia vel melodia fit a ſupiori in inferius per corpus medium, vt fit ab igne in aquam per aerem. Et fit in cęlo Empyrio, quod eſt omnino ſtabile, in cęlis Planetarum, qui mouentur diuerſis motibus per primum mobile, quod moueť vno ſolo motu. Cum ergo Exemptio tollat rem mediã, & coniungat inferius ſuperiori ſine medio, tollit iſtam proportionem, & iſtam melodiã; & repugnat illi curſui naturali, cui ſe debet conformare Hierarchia eccleſiaſtica; qa poſitiua quanto ſunt magis conformia motui & curſui naturali, tãto magis ſtabilia & ꝑpetua eſſe cernunť. C

Cap. VI. ꝙ ex ordine elementorum datur ſufficienter intelligi qualis & quomodo debeat eſſe Exemptio.

QVoniam de ordine elementorum locuti ſumus, volumus declarare quòd ex ipſo ordine elementorũ ſufficiẽter inſtruimur qualis et quomodo debeat eſſe exemptio. Videmus.n. ꝙ inter ipſa elementa D nunq̃ totum elementum inferius coniungitur ſuperiori ſuo ſine medio, ſed ſolum quantũ ad minorem partem, vt terra coniungitur aeri ſine aqua non quantũ ad ſe totam, ſed quantum ad partem habitabilem, quæ eſt longe breuior q̃ ſit reliqua pars terrę: & hoc pro quadam maxima vtilitate publica inde venienti, quia ſi tota terra eſſet cooperta aquis, homines & iumenta & alia animalia, quæ ſunt ornamenta terre, viuere non valerent: ipſæ etiã arbores, quæ ſunt ornamenta terræ (terra ſic exiſtente cooperta) in terra ſaluari non poſſent: propter ꝙ Gen. 1. Primò dixit Deus, Congregentur aquæ, quæ ſub cęlo ſunt, in locum vnum, & appareat arida: & poſtea dixit, Germinet terra herbam vi-

rentem

218

rentem etcę. Pro tanta ergo vtilitate publica terra immediate adhęret aeri ſine aqua media. Sed in aliquibus elementis, & maxime in his quæ ſunt multum actiua, vt puta ꝙ ignis immediate adhęreat aquę ſine aere medio, immediatio eſſe non poteſt. Ex hoc ergo datur nobis intelligi ꝙ paucę debent eſſe exemptiones, & in paucis inueniri debet quòd inferius iungatur ſuperiori ſine medio: & in illis paucis hoc fieri debet pro vtilitate publica & magna inde eueniẽti, ſicut poſuimus exemplũ de ſtudio, vt quia tanta vtilitas prouenit eccleſiæ de ſtudio & ex ſciẽtia: quia ex ea nutritur fides & roboratur, ſi priuilegia & exemptiones concedantur alicui vniuerſitati, vel alicui religioni deditę ſtudio totaliter, poteſt inde ſummus pontifex meritò cõmẽdari. Poſſumus autem immediationẽ elementorum vt quòd coniungatur inferius elementum ſuperiori ſine medio aliquã poſſibilem ponere, aliquã vero impoſſibilẽ. Poſſibilem poſſumus non totalem: nam licet naturaliter inter terram & aerem ſit aqua media, voluit tamen Deus terram & circa aliquã ſui partem vt circa Septemtrionem habere aliquã alticiem & montuoſitatem, vt nõ poſſet tota illa pars cooperiri aquis, ſed poſſint ibi ſaluari animalia & plantæ. In talibus ergo elementis vt inter aerem & terrã quãtum ad aliquam ſui partem poteſt eſſe immediatio ſine aqua media, ſed in aliquibus elemẽtis vt inter aquam & ignem non poteſt eſſe immediatio ſine aere medio, quia ſtatim vnũ corrumperetur ab alio. Ea igitur quę videmus in ordine elementorũ ſecundũ poſſibilitatem & impoſſibilitatem, poſſumus adaptare ad ſtatus eccleſiaſticos ſecundũ decentiam & indecentiã, et ſecundum vtilitatem et nocumentum: nam exemptio habet maiorem decentiã cum pauptate quàm cum diuitiis; et cõuenientius et decentius et magis vtile eſt Eccleſiæ ꝙ religioſi pauperes ſint exempti q̃ religioſi diuites propter tria. Primo propter ocioſitatem: nam diuites (loquẽdo cõmuniter) ſunt magis ocioſi q̃ pauperes, qa magis habent ſufficientiam vitæ q̃ habeant pauperes; & ideo magis vacant ocio q̃ pauperes: et vacantes ocio incidunt in cogitationes vanas et prauas, vt cogitent quæ non licent: et cogitando perficiant, cum non oporteat eos laborare, & retrahi a cogitationibus ſuis: et iſtud dicitur fuiſſe peccatũ Sodomę, iuxta illud Ezech. 16. Ecce hæc fuit iniquitas Sodomę ſororis tuę ſuperbia, ſaturitas panis et abundantia, et ocium. Secunda ratio ad hoc eſt proſperitas, quæ in eadem auctoritate exprimitur cum dr̃, Saturitas et abundãtia panis: ad quod poteſt adduci auctoritas Pſalmi cum dicit, Cadent a latere tuo mille et decem milia a dextris tuis: pro vno. n. qui cadit a latere, ideſt a ſiniſtra in aduerſitate, ſunt decem, qui cadunt a dextris tuis in pſperitate.

NOTA.

Ezech. 16. f.

Tertio hoc idem patet ex quadã ſecuritate: eſt enim ſecundũ philoſophũ, denarius fideiuſſor A noſter, vt habetur in Politicis: nã ſicut hñs denarium habet denariata: ideo denarius poſſidentibus dicitur fideiuſſor, quia quotienſcũq; voluerit pro denario habebit denariata: tam ſunt igit̃ diuitiæ noſtrę, vt denariata ſint in denariis, qui ſunt fideiuſſores noſtri, ſecuritatem rerũ oĩum nobis reddentes. Hanc ergo ſecuritatẽ cum diuites habeant, non ponunt Deum adiutorem ſuum, ſed confidũt in diuitiis ſuis. Tales inquã, ſunt viri diuitiarum, qui confidentes in diuitiis ſuis, dormiunt ſomnum ſuũ, quia eis hęc vita eſt quaſi quoddã ſomnium: quia ſicut homo in ſomniis non ſufficiẽter cogitat, & facilius aſſentit illecebris, ſic homines diuitiarum facilius ad illecebra inclinantur. Bene etiã tales dicunt̃ viri B diuitiarum, & non diuitiæ virorũ, quia magis poſſidentur a diuitiis, q̃ poſſident eas. Et quod dictum eſt de religioſis diuitibus, in ipſis etiam Capitulis, quorũ fundamentũ ſunt diuitię, veritatem habet: quia vacantes otio, abundantes diuitiis, & confidentes de diuitiis, nõ cogitant qd proficuum, ſed quid dãnoſum: nec in cordibus ſuis ruminant, quomodo Eccleſiæ proficiant, ſed quomodo Prælatum impediant, & impinguati recalcitrant, qui ſi exemptione carerent, humiliter obedirent. Religioſi autẽ pauperes in omnibus his contrarias conditiones habẽt, quia non ſunt otioſi, ſed ſtudioſi: vident. n. niſi ſint ſtudioſi & ſapientes, ꝙ non habẽtur in pręt io: ideo totam ſuã vitam ordinant, vt ſtudioſi & C ſapientes fiant. Sicut ergo, vt ait Philoſophus In Ethicis, Apud illos ſunt viri bellicoſi, apud quos honorantur fortes: ſic apud Religioſos pauperes ſunt viri intelligentes & ſtudioſi, quia apud eos honorantur ſapientes. Secundo ad Religioſos pauperes poſſumus adaptare cõtrariũ eius quod dicebatur de viris diuitiarum ſiue de diuitibus, quia ſicut in diuitibus eſt abũdantia & proſperitas, ſic in pauperibus eſt pecunia & aduerſitas: & ſicut diuites dicuntur eſſe in manu dextra ꝓpter proſperitatẽ, ſic pauperes dicũtur eſſe in ſiniſtra ꝓpter paupertatẽ, vt dictum eſt per Prophętam, Vbi cadit vnus a latere & a ſiniſtra, cadũt decem in proſperitate & a dextra. Propter quòd magis eſt ꝓficuũ eccleſiæ quòd D pauperes exemptione pręemineãt, q̃ ꝙ diuites. Poſſumus etiam dicere quòd Religioſi pauperes quia oportet eos mendicare, & per bonam famã ſuæ vitæ ſuſtentationẽ quærere, ſi faciunt exceſſum, & ſeculũ ſcandalizant, oportet illud ſcandalum per correctionẽ tollere, & a ſcandalo abſtinere, vt poſſint ſe ad honorabilem ſtatum reducere, aliter vitę neceſſaria non hẽrent. ſed diuites nõ ſic curant de ſcandalis, cũ videãt ſe ſine quæſtu habere ſufficientiam vitæ. Poſſet adhoc idem de Prelatis dici per abundantiam, quam videntur habere. Sed, vt Philoſophus ait in lib. Rhetoricorũ, ſemper mores diuitum ſunt peiores moribus potentũ: potẽtes enim & habentes iuriſdictionem ſiue temporalem, ſiue

1. Pol. c. 6

Pſal. 75.

Obiectio.

Dilutio.

ſpiritualem, quia occupari ſunt circa multa, nō vacat eis malefacere: quod nō eſt dicendum de diuitibus, qui ſolum hñt abundantiam temporalium, & non habent iuriſdictionis occupationem. Tertiò religioſi pauperes ſunt contrarii diuitibus quantū ad ſecuritatem, quia non confidentes de diuitiis quas non hñt, oportet ꝙ omnibus placeant, & ab omnibus ſint in honorē, vt poſſint ab omnibus ſubueniri. Cū ergo exēptio ſit contra naturam quia cōiungit inferius ſuo ſuperiori ſine medio; & naturale ſit contrarium quòd inferius ſuo ſuperiori per mediū cōiungatur, nō debet ſummus Pontifex vllā concedere exemptionem, immo cōceſſam vel aliis obtentam potius debet tollere, niſi hoc faciat pro vtilitate eccleſiæ magna: & hoc magis debet facere in pauperibus q̄ in diuitibus, quia in pauperibus & maxime religioſis, cōmunis vtilitas ſtudii cernitur prouenire. Aduertendum, ꝙ Exemptio dicit̄ eſſe contra naturam, quia eſt cōtra quandam imitationem naturalem: quia naturaliter ius poſitiuum debet imitari ius naturale, & ars debet imitari naturam, & intellectus humanus, a quo eſt ars & ius poſitiuum, debet imitari intellectum diuinum, a quo eſt omnis natura, & omne quod eſt naturale. Et quia tam in elementis, q̄ in aliis rebus naturalibus (vt eſt per habita manifeſtum) modo quo dictum eſt, contra naturam eſt, quòd inferius iungat̄ ſuperiori ſine medio; & ideo rationabiliter dictum eſt exēptionem eſſe contra naturam.

Cap. VII. ꝙ *Exemptio contradicit ordini uniuerſi et ſuarum partium, cui ſe debet* Hierarchia *Eccleſiaſtica conformare.*

Ex diſput. 13 i ſolut. 4. dubij.

COmmentator in. 9. Metaphyſicorum, multum habet pro inconuenienti quòd ſit vnum agens quod agat ſine medio, & quòd Deus faciat omnes actiōes ſine medio, & quòd res ſint deſtitutæ actionibus propriis: & quia lex chriſtiana hoc ponit quantū ad poſſe licet non quantum ad agere, agit actione rerum mediantibus rebus, ita quòd res non ſint deſtitutæ propriis operationibus: calefacit. n. non omnino immediatè, ſed mediante igne. Et licet hoc ſit verum quantū ad agere, non tamē eſt verum quātū ad poſſe: pōt. n. calefacere ſine igne, & humectare ſine aqua: ſed rarò hoc facit: rarò. n. facit opera rerū ſine rebus, & rarò ſubtrahit rebus operationes ꝓprias: tñ vtrūq; facit & vtrūq; pōn pōt. n. actiōes rerū agere ſine rebus, quia poteſt humectare ſine aqua, & calefacere ſine igne: & pōt, rebus ſubtrahere operationes proprias, quia poteſt quòd aliquis in ignem nō

A calefiat, & quòd aliquis pergens ſuper aquas non madefaciat ſibi pedes. Cōmentator tamen in pręfato libro, hoc pro valde inconuenienti habet: ait. n. quòd moderni (hoc poteſt intelligi de chriſtianis) ponunt vnum, agens omnia entia ſine medio ſcilicet: & ſubdit, ꝙ contingit iſtis vt nullum ens habeat actionē propriam: & cū omnia entia nō habeant actiones proprias, nō habebunt etiā eſſentias proprias, quia actiones (vt ait) non diuerſificantur, niſi per eſſentias diuerſas: & ſubdit, ꝙ iſta opinio eſt valde extranea a natura hominis: & qui recipiunt huiuſmodi opinionē, non habent cerebrū valde habile ad bonum. Fuit ergo magnū inconueniens apud eos, ꝙ res eſſent deſtitutæ propriis operationi-

B bus, quia tunc eſſent deſtitutæ propriis ſubſtantiis, cum non diuerſificentur operationes rerū, niſi quia ſubſtantiæ rerum ſunt diuerſæ: videretur. n. ꝙ ſi res non haberent operationes proprias, non haberent naturas & ſubſtantias proprias. Ponens ergo ſecūdū eos, ꝙ exuritur igne non calefit ab igne, & ponens quòd pergens ſuper aquas non madefit ab aqua, eſt ponere ſecundū eos, quòd ignis nō ſit ignis, & aqua nō ſit aqua. Tamen ſi cōſideramus veritatē rerum non eſt ex impotētia creatoris, quin poſſit ſine rebus mediis operationes facere; & quin poſſit ab oībus rebus ſuas operationes ſubtrahere: Deus eſt enim omniū potens, qui habet omne poſſe; & ideo habet omne poſſe. quia habet om-

G ne eſſe: quia ergo ſicut res ſe hñt ad eſſe, ita ſe habent ad poſſe & ad agere: vt quod habet eſſe calidū, habet poſſe calefacere, & habet tale agere, quia pręſente calefactibili calefacit. Cū ergo eſſe diuinum ſit eſſe infinitum, oportet quòd in illo eſſe congregetur omne eſſe: & ideo Dionyſius in de Angelica Hierarchia ait, ꝙ eſſe oīum eſt in eſſe Dei. Habet ergo Deus omne poſſe, quia habet omne eſſe: & ſolum illud Deus non poteſt, quod ſubterfugit rationem entis. Contradictionem ergo Deus non pōt, quia hoc eſt potentiæ quæ ſubterfugit rōnem entis: nā hoc eſt cōtradici, verificari ponens, aliquid ſimul eſſe & non eſſe, quod eſt impoſſibile. Reuertamur ergo ad propoſitū, & dicamus quòd Deus habet omne poſſe, quia habet omne eſſe, ita quòd

D omne eſſe creaturarū eſt quędam participatio diuini eſſe; propter ꝙ ſi in Deo congregat̄ omne eſſe, congregabitur in eo omne poſſe, vt poſſit ſine creaturis agere omnia opera creaturarum. Nec eſt propter indigentiā Dei, ꝙ Deus calefaciat mediante igne, & humectet mediante aqua; ſed hoc eſt quia non vult Deus res eſſe ſuperuacuas et ocioſas, ſed vult ſuam dignitatē cōmunicare creaturis. Et licet hmōi dicta ſub quodam inuolucro in præcedentibus ſint tacta, in hoc tamē capitulo ſunt lucidius declarata. Hęc autem ſi volumus adaptare ad ſummum Pontificem, dicemus, quòd ſummus Pontifex poteſt omnia ſine Pręlatis mediis, quia tamen Ordina-

rius

rius vbiq; eſt, non decet eum facere omnia ſine Prælatis: quia ſicut Deus facit res cõmunes mediantibus rebus ipſis, & vult dignitatem ſuã cõmunicare rebus ſuis: ita ſummus Põtifex debet actiones Prælatorum facere mediantibus prælatis: & decens eſt ipſum velle ſuam dignitatem cõmunicare ipſis prælatis. Et licet hoc non ſit in Deo ex aliqua indigentia, quia poſſet facere actiones ſine creaturis: in ſummo Pontifice q̃a homo eſt, & non Deus, licet ſit Vicarius Dei, hoc eſt ex aliqua indigentia; quia non põt ſine adiutoriis mediis: ideo cum aliquos ordinat dicit, Quanto fragiliores ſumus, tanto his potius indigemus. Si ergo Deus apud quem nõ eſt indigentia, & poſſet totum ſine difficultate facere, non vult res deſtituere propriis operationibus, B ſed vult eis ſuam dignitatẽ cõmunicare: & ſi aliquando hoc Deus facit, nõ facit niſi pro aliqua publica & euidenti vtilitate eccleſiæ & fidei. Sic quia eximere aliquos alios a iuriſdictione Prælatorum, hoc eſt facere opera Prælatorũ ſine prælatis, & hoc eſt deſtituere prælatos quantũ ad Exemptos propriis operationibus, & hoc ſm̃ Philoſophos, quantum ad exemptos, eſt facere prælatos nõ eſſe Prælatos: non ergo debet hoc facere, licet poſſit, niſi pro euidẽti & publicã vtilitate fidei & eccleſiæ. Vt autem declaremus q̃ in capitulo agitur, quod Exemptio eſt cõtra ordinem Vniuerſi, adducemus auctoritatem Auguſtini de ordine corporalis & ſpiritualis creaturæ, ex quibus duobus totum componitur vni- C uerſum: ſunt .n. duæ principales partes Vniuerſi, corpus & ſpiritus, ex quibus componitur homo; ꝓpter q̃ merito dicitur totũ mundus.

Homo dicitur totus mundus.

Erunt ergo tres ordines in vniuerſo, vnus qui eſt totius vniuerſi tam corporũ q̃ ſpirituũ: ſecũdus qui eſt ipſorum corporũ: tertius qui eſt ipſorum ſpirituũ. Totum autẽ vniuerſum hẽt tres partes, corpora inferiora, corpora ſuperiora, & ſpiritus: corpora inferiora vt elementa regunt per corpora ſuperiora & potentiora, vt per ſupercœleſtia: & omnia corpora per ſpiritus, ſiue per ſpirituales ſubſtantias. Exemptio autem cõtradicit huic ordini qui eſt Vniuerſi, quia reducit infimum ſupremo ſine medio; quia reducit inferiores perſonas, qui debent eſſe ſub Prælatis, in ſupremũ Prælatum, ſine Prælatis mediis. D Si ergo Deus hoc ordine regit vniuerſum, q̃ reducit inferiora corpora, ideſt elementa in ſuperiores ſubſtantias, ideſt ſpiritus per corpora media, ideſt per cœleſtia, quæ ſunt media inter ſpirituales ſubſtantias & hæc elementa: ſũmus Põtifex, qui eſt Dei Vicarius, & debet ſe conformare Deo, hoc modo debet regere vniuerſalẽ eccleſiam, q̃ perſonas inferiores debet reducere in ſeipſum, qui eſt ſupremus Prælatus, per Prælatos medios. De hoc autem ordine totius Vniuerſi loquitur Auguſtinus lib. 3. de Trin. cap. 4. q̃ Deus corpora groſſiora & inferiora per ſubtiliora & potentiora quodã ordine regit: & omnia corpora per ſpũs.

Aug.

A Hũc autẽ ordinẽ, quẽ videmus in toto vniuerſo cõpoſito ex corporibus & ſpiritibus ſiue ex corporalibus & ſpũalibus ſubſtãtiis, reperimus ẽt inter ipſa corpora, quia elemẽta ſuperiora, vt aer, ignis regunẽ per corpora ſupercœleſtia: elementa autẽ inferiora vt terra, aqua reguntur per elementa ſuperiora, non quin influentia cœleſtis pertingat vſq; ad elementa inferiora, ſed nũq̃ pertingit ad ea niſi mediantibus elemẽtis ſuperioribus, quæ ſunt media inter cœleſtia & elementa inferiora. Sic influentia ſummi Pontificis ad quaſcunq; infimas perſonas in eccleſia: ſed debet iſta influentia pertingere per prælatos medios, vt nullus ſit qui ſe abſcondat a calore eiuſdem & aliorum Prælatorũ. Et ſicut B in corporibus reperitur ordo, quia corpora inferiora reducuntur ad ſuperiora per media; ſic in ipſis ſpiritibus (qui ſunt altera pars Vniuerſi, quia corpora & ſpiritus totum vniuerſum conſtituunt) reperitur ordo, quia ſm̃ Auguſtinum præfato libro & capite, ſpiritus vitæ irrationalis regitur per ſpiritum vitæ rationalis: & ſpiritus vitæ rationalis deſertor atq; peccator, per ſpiritũ vitæ rationalem iuſtum & pium: & ille per ſpiritum Domini, ac ſi vniuerſa creatura per creatorem ſuum, per quem & in quo cõdita eſt atq; conſtituta. Et quia Deus ordinate cuncta fecit, decet ſummum Pontificem ordinate cuncta p̃agere. Cum ergo per exemptionẽ ipſe ordinatiſſimus ordo intercidatur, non decet ſummum C Pontificem exemptionẽ facere vel concedere, ſed potius factam & conceſſam tollere, niſi hoc ſit p̃ magna & euidẽti vtilitate eccleſiæ, & Reipublicæ effectui mancipetur. Sed cum ex hoc vtilitas Reip. nõ oritur, ſed impeditur, nulli debet eſſe dubium, Exemptionem huiuſmodi eſſe tollendam.

Cap. VIII. q̃ exemptio contradicit his quæ videmus in iſtis corporibus inferioribus, prout in eis reperiuntur diuerſi gradus.

Licet elementa inferiora reducantur in corpora cœleſtia per elemẽta media, tamen præter elemẽta inuenimus corpora mixta ex elementis, in q̃bus ſunt diuerſi gradus, quia huiuſmodi corpora mixta ex elemẽtis cõpoſita quædam ſunt inanimata, quædam animata anima vegetabili, & quædam anima ſenſibili: ipſa etiam animata anima ſenſibili ſm̃ Philoſophum diuidũtur in tres gradus, videlicet in ſenſitiuum, ſecundum locũ motiuũ, & intellectiuũ: nam quędã animata ſenſitiua ſic ſentiunt q̃ nõ mouentur ſcd̃m locum ſicut videmus de oſtreis marinis quæ non mouenẽ de loco ſuo, ſed ſolũ

mouent ſe ſecundū aperitionē & conſtrictio-
nem, aperiunt. n. ſe & reſtringunt, & iſto modo
nutriuntur, recipiēdo aquas maris vel aliud ele
mentum, & viuunt. Aliqua autē animata ſenſiti
ua non ſolum ſentiunt, ſed mouentur ſm locū.
Hæc autem animata licet ſint non ſolum ſenſiti
ua ſed ſecundū locū motiua, tñ multa ex eis ca-
rēt ratione & intellectu, cuiuſmodi ſunt omnia
irrationalia. Oportet ergo dare tertium gradū
ſenſitiuorū qui hēt rōnem & intellectū, cuiuſ-
modi homo eſt. Animatum ergo anima ſenſiti
ua habet tres gradus, ſenſitiuum, ſm locū mo-
tiuū, & intellectiuū. Omnia ergo hęc enumera
ta ſm inferius & ſuperius participant entis di-
gnitatem, quia inanimata indigniora ſunt ani-
matis anima vegetatiua: & ipſa vegetatiua ſunt
indigniora animatis anima ſenſitiua: & ſenſitiua,
quæ non mouētur ſm locum, ſunt indigniora
his, quę mouentur ſm locum: & quæ non intel
ligunt ſunt indigniora his, quæ hñt rōnē & in-
tellectum. Sicut ergo volens ęquiparare innani
mata animatis, & animata anima vegetatiua ani
matis anima ſenſibili, & ſic de aliis gradibus, fa-
cit contra naturā iſtorum corporū: ſic volens in
feriore perſonas æqparare prçlatis, vt ſint im-
mediate ſubiectę ſummo Pōtifici ſicut ſunt Prę
lati, facit contra naturam ſubiectionis, & contra
ordinem eccleſiæ, in qua debent aliqui prçeſſe,
aliqui ſubeſſe ſuo ordine debito, vt ſemper infe-
riora reducantur in ſuperiora per media: immo
NOTA. ſi bene conſideramus, Exemptio non ſolū ęqui
parat ſubditos Prçlatis, immo facit eos ſupra
Prçlatos, quia prçlati ipſi quodā ordine redu-
cuntur in ſummum Pontificem, vt Epi per Ar-
chiepiſcopos, & Archiepiſcopi per Primates &
Patriarchas. Tollere ergo iſtum ordinem ꝑ ſan
ctos patres & Apoſtolos ductum in Eccleſia, ni
ſi vt ſæpe ſæpius diximus, hoc fiat pro notoria
& euidenti Reip. & populi chriſtiani vtilitate, re
cta ratio contra dictat. Non tñ dicimus quin ele
menta inferiora vtputa terra, quod eſt infimum
corporum, poſſit æquari cælis, & non ſolū con
iungi cęlo ſed exaltari ſuper omnes cęlos, ꝑ ma
nifeſta & euidenti vtilitate, & regimine vniuerſi,
& exaltatione iuſtorū. Nam terra quę eſt in cor
pore Chriſti, quia corpus eius fuit compoſitum
ex quatuor elementis, & in eius corpore adhuc
ſunt quatuor elementa ſicut ſunt in aliis corpo-
ribus humanis, quia per omnia voluit fratribus
aſſimilari, & per omnia aſſimilatus eſt nobis, qñ
per humanam naturā factus eſt homo ſicut &
nos homines ſumus; illud. n. & idem corpus &
ſic compoſitum quod hñt nunc ſancti ad ſarci-
nam, habebunt in reſurrectione ad gloriam: &
corpora ſanctorū poſt reſurrectionē eleuabū-
tur ad cęlū Empyrium quod eſt ſuper omnes
cęlos alios, vbi nunc eſt verè corpus Chriſti, q
cum corpore ſuo quod cōtraxit de B. Virgine,
& quod compoſitum eſt ex quatuor elementis,
aſcendit ſuper omnes cęlos, & ſedet ad dexterā

A Dei Patris. Omnia ergo elementa, & etiam ipſa
terra vt eſt de cōpoſitione illius corporis, opor
tet quòd ſint eleuata ſup cęlos, quia ſicut cōpo
ſitum non habet eſſe ſine ſuis componentibus,
ſic non pōt eleuari compoſitū ſine ſuis compo
nibilibus. Et quia ꝓpter electos facta eſt iſta cor
porum exaltatio, & ad hoc tendit tota eccleſia,
pro iſta maxima & euidenti excellentia electo-
rum, elementa & ipſa terra vt eſt de compoſitio
ne corporum eorū non ſolū cōiungetur cęlo,
ſed etiam eleuabitur ſuper omnes cęlos. Eo tñ
modo eleuabuntur elementa quæ ſunt de cor-
porum inferiorum electorū cōpoſitione, quo
manent in mixto: quia elemēta quæ ſunt de cō-
poſitione miſtorum non manent in mixto ſm
B eſſentiam ſed ſm virtutem: nā ſm Philoſophū
in libro de Geñ. cap. de Mixtione, vbi aſſignat
modum, quomodo miſcibilia vel elementa ma-
neant in mixto, ait, quòd ſaluatur virtus eorum,
ideſt ſunt vel ſaluantur in mixto ſm virtutem.
Ergo ſicut pro euidenti excellentia iuſtorū, ad
quam ordinantur omnes ordines eccleſiaſtici,
poteſt terra, quod eſt infimum elemētum, imme
diate coniungi ſupremo cęlo, & immediate col
locari in cęlo empyrio: ſic pro euidenti vtilita-
te & pro defenſione fidei ſapientes & infimæ p-
ſonę pñt gaudere exēptione, & immediate col
locari ſub ſummo cęlo. i. ſub ſummo Pontifice.

C *Cap. IX. ꝙ per ea quæ uidemus in homine, qui eſt*
digniſſima creatura, & animalium optimū,
poſſumus ſpecialiter concludere, ꝙ
Exemptio ſit contra naturā.

SI cōſideramus quę ſunt in
homine quātū ad corpus,
habebimus ſpeciale argu-
mentum, ꝙ Exemptio eſt
contra naturam. Si etiā cō-
ſideramus corpus humanū
in ſuo primordio, quomo
do de vno modo viuēdi tendit in alium modū
viuendi, & ꝙ nunꝗ de infimo modo viuēdi ten
D dit ad ſupremum ſine medio, apparebit ex hoc
ſpecialis ratio ꝙ exemptio, quæ ſine medio ten
dit in ſupremū, eſt cōtra naturā. Habet corpus
humanum cum adhuc eſt embryo, ſm Philo-
ſophum in libro de Animalibus, triplicem mo
dum viuendi, quia primo viuit vita plantæ, ſecū
do vita animalis, tertio vita hominis. Viuit. n.
primo vita plantæ, quia nutrit̄ & augetur ſicut
planta: ita ꝙ ſi pungeretur cum acu non ſenti-
ret quandiu viuit tali vita Deinde anteꝗ infun-
datur anima rationalis (quæ non infundit̄ niſi
poſt perfectionē omnium membrorū) incipit
ſentire, & viuit vita animalis. Poſt infuſionē ani
mę rōnalis, viuit vita hominis. Sed ſi volumus
conſequi modum loquendi Auguſtini lib. 83.
quæſt.

quæſt.q. 56. dicemus, ꝙ fętus in vtero per ſex dies eſt quaſi lac, per nouem dies eſt quaſi ſanguis, per duodecim dies conſolidať & eſt quaſi caro, per decem & octo dies formanť & lineantur membra, qui dies oẽs ſimul ſumpti faciunt quadraginta quinq; & quia in illo puncto, in quo ſunt omnia membra lineata, infundiť anima rationalis: ſecundũ hunc modũ in maſculis 45. die infunditur anima rõnalis. Aduertendũ tñ, quòd hoc dicimus eſſe in maſculis, quia fęminę in vtero ꝓpter molitiem & labilitatem materię non ita cito formanť & lineãtur, ſed poſtq̃ formatæ & lineatæ ſunt, citius perficiunť: ꝓp. quod ſi mares pręcedunt eas in lineatione quia citius lineantur, non præcedũt eas, immo ſequuntur & apponunt bis de tempore quantũ ad exitum de vtero, quod non apponunt fęminæ: & hoc modo ſi totũ tempus computetur, quo fętus ſtat in vtero, non oportet quòd ante exeat de vtero, vel quòd ante naſcatur de vtero fętus maſculinus q̃ fęmininus. Aduertendũ ẽt quòd naturalia non ſemp ſunt ſecundũ eundem punctum, ſed aliqua ponunt plus de tẽpore, aliqua minus. Auguſtinus narrans tempus quod apponit fętus in vtero ante infuſionem animæ, dicit ꝙ maius tp̃s, quod apponitur in lacte, ſunt ſex dies. Aliqui n. fętus ſm ſententiã Philoſophorum anticipant iſtud tempus, vt nõ fiat fętus cõplete per ſex dies in lacte: & ſic etiã de ſanguine, & carne, & lineatione membrorum aliqui fętus anticipant tempus ab Auguſtino poſitum, vt in quadrageſimo die poſſit infundi anima, vel etiã in minori tempore. His autẽ ſuppoſitis ꝙ fętus per aliquod tp̃s ſit quaſi lac, per aliquod quaſi ſanguis, per aliquod quaſi caro, & per aliquod tempus formentur & lineẽtur membra, qua formatione & lineatione facta infunditur anima rationalis: ex his poſſumus ſcire per quantũ tempus viuit vita plantę, & per quantum tempus vita animalis, & in quo tẽpore incipit viuere vita hominis; nam toto illo tẽpore, quo eſt quaſi lac vel quaſi ſanguis, oportet ꝙ viuat vita plantæ, ita quòd ſi pungeretur acu non ſentiret: nã nec in ſanguine nec in lacte p̃nt eſſe nerui qui ſunt organã tactus, ꝑ quos ſentimus, cum quis nos pũgit. Poteſt ergo fętus cum eſt lac vel ſanguis viuere vita plantæ, & nutriri & augeri ſicut nutritur & augetur planta. Sed cum incipit ibi eſſe caro, incipiunt ibi nerui apparere, & ſi pungeretur, inciperet ſentire: ꝓpter quòd in totum illud tempus in quo eſt caro, & in quo lineantur mẽbra, poteſt dici viuere vita animalis, quia omne quod ſentit eſt animal: ſed non debet dici quòd viuat vita hominis, quia nondum ante completam lineationem membrorũ, eſt ſibi infuſa rõnalis anima, ſed in illo inſtanti in quo ſunt omnia membra complete lineata, creditur quòd anima a Deo creando infundatur & infundendo creetur, vt ex tunc incipit viuere vita hominis, cuius forma ſpecifica eſt rationalis anima. Si er-

A go ſic eſt in compoſitione hominis, vt non fiat tranſitus de inferiori ad ſuperius ſine medio, & a vita plantæ non fiat tranſitus ad vitam hominis ſine vita animalis; vel in fętu humano non fiat trãſitus a vegetatiuo ad intellectiuũ ſine ſenſitiuo medio: ſic etiam cum eccleſia cõpoſita ſit ex hominibus, debet conſiderare ſummus Pontifex cum ipſe ſit hõ, quomodo formauit Deus ipſum in vtero, quia non ſtatim a vita vegetatiua tranſtulit ipſum ad vitam intellectiuam, ſed hoc fecit mediante vita ſenſitiua: voluit. n. Deus a vegetatiuo quod eſt inferius, tranſire ad intellectiuũ quod eſt ſuperius, nõ ſine ſenſitiuo medio. Sicut. n. Deus ſic formauit in vtero, quodã ordine debito; ſic ipſe debet regere & formare
B eccleſiam, ideſt totũ populum chriſtianũ quodam ordine debito, vt non tranſeat ab inferiori ad ſuperius ſine medio. Et quia hoc facit Exemptio, quia coniungit inferius ſuperiori ſine medio pertinente, ideo ſummus Pontifex exẽptionem faciens vel tollerans, facit contra ſuam formationẽ, & contra ſeipſum. Nec dicimus quòd hoc non poſſet facere, quia & Deus, cuius Vicarius eſt, non in omnibus hunc ordinem tenuit, licet valde paucos ab hoc ordine exemerit: non enim exemit niſi tres vel tria corpora. ſ. Adam, cuius corpus formatũ fuit de limo terrę. Euam, cuius corpus formatum fuit immediate de coſta Adæ, vt habeť Gen. 2. non de coſta ſine carne, ſed de coſta cum carne: nam cum adducta fuit
C Eua ad Adam, ait Adam, Hoc os de oſſibus meis, et caro de carne mea. Tertius, qui fuit exẽptus ab hoc ordine; fuit chriſtus, cuius corpus non prius fuit lac, poſtea ſanguis, poſtea caro, & poſtea formata ſunt eius membra, ſed ſtatim in illo inſtanti, in quo dixit B. Virgo, Ecce ancilla Domini fiat mihi ſecundũ verbum tuũ, ſtatim ſuperuenit in ea Spiritusſanctus, & ſtatim virtute Spiritusſancti, vel virtute totius Trinitatis & appropriatẽ Spiritusſancti, Verbum in vtero factũ eſt Caro, vt vult Gregorius in moralibus. Auguſtinus tñ. 2. de Trinitate, cap. 6. exponit, quomodo debet intelligi, quòd Verbum factũ eſt caro: quia ibi caro ſtat pro homine & idem eſt dicere, Verbum caro factum eſt, ac ſi diceremus, Verbum factum eſt homo. Sunt ergo qua-
D tuor formationes humanę: vna generalis ſecũdum quã omnes homines formati ſunt, formãtur, & formabuntur: & tres exemptæ, quę ad ſolum Deum pertinent, quia ſolus Deus potuit illas tres formationes facere. Omnes tamen hę quatuor formationes ſunt diſſimiles, vt non ſit vna ſicut alia: Adam. n. formatus fuit de terra, ſine pcedente viro & fęmina: Eua formata fuit ſine fęmina præcedente: Chriſtus de fęmina ſine viro efficiente: Omnes autem alii ex viro & fęmina; ex viro quidem efficienter, ex fęmina vero materialiter. Quod enim in aliis hominibus facit vir vel ſemen viri efficienter quantũ ad formationẽ corporis & ad lineamenta eius in mul

tis diebus,quia tale corpus per aliquot dies eſt
lac,per aliquot eſt ſanguis,et cętera. hoc fecit Spiri
tusſanctus in corpore Chriſti in inſtanti, quia
in vno & eodem inſtanti,non per interualla tē
porum,corpus Chriſti fuit formatum & orga
nizatum;& factum eſt Verbum caro,ideſt ver-
bum factum eſt homo : & ille, qui æternaliter
erat Deus, factus eſt in tempore homo p vnio
nem ad carnem,quæ vnio fuit tanta, vt faceret
hominem eſſe Deum, & Deum hominem. Ex
his autem debet accipere exemplum ſummus
Pontifex; vt ſicut formatio hominis, quæ figu
rat formationem eccleſiæ, eſt vna cōmunis om
nibus.& valde fuerunt pauci exempti à forma-
tione illa:ſic formatio eccleſię debet eſſe omni-
bus cōmunis, vt Pręlati reducātur in ſummum
Pontificem,& omnes alij prælati per prælatos.
Declaratum eſt ergo ex ipſa formatione corpo
ris humani,quomodo exemptio eſt contra na-
turam eius, loquendo cōmuniter de huiuſmo-
di formatione,a qua valde pauci fuerunt exem
pti. Hoc ergo idem quod declaratū eſt ex par-
te corporis humani, eſſet declarandum ex ipſa
anima humana;ſed hoc in ſequēti capitulo in-
tendimus declarare.

*Cap. X. ꝙ per ea, quæ uidemus in anima huma-
na, poſſumus concludere,quòd exem
ptio eſt contra naturam.*

POſtꝗ declarauimus ex parte cor
poris humani,quomodo forma-
tio (cōmuniter loquendo) vadit
de infimo modo viuēdi ad ſupre
mum per medium,cuius contra-
rium facit Exemptio; volumus oſtendere nunc
ex parte animæ humanæ quæ tendit in ſuū ſu-
premum per multa media,quòd Eccleſiæ con-
tradicit exemptio, quæ coniungit inferius ſupe
riori ſine medio. Aiunt ſapientes Philoſophi, — Plato in Phædro.
ꝙ Anima naſcitur in horizonte æternitatis. Eſt
enim horizon ille circulus in cęlo, qui diuidit
hemiſpheriū inferius ab hemiſpherio ſupiori,
& ſemper eſt horizon vbi nos ſumus: niſi enim
mōtes, vel domus,vel elemēta impediant,vide-
mus medietatē cęli, & alia medietas nobis ſem-
per occultatur : & ille circulus qui diuidit inter
vtrunq; cęlum, vel inter vtrāq; medietatem cę
li,dicitur horizon, ideſt terminator viſus, quia
vſq; ad illum circulū ſe extendit viſus noſter.
Aduertendū tamen ꝙ licet ſecundum nos hæc
medietas cęli quā videmus, ſit hemiſpheriū ſu-
perius,quia verſus illā medietatē erigitur caput
noſtrum:tamē ſequendo viam Philoſophi,po — 2. Cęli,tex. 14.
nentis inferius & ſuperius ſecundū exigentiam
Vniuerſi,& ſm veritatem,illud hemiſpherium,
quod nobis occultatur, eſt hemiſpheriū ſupe-
rius:& illud, quod videmus,eſt inferius. Polus
quoq; qui nobis occultatur eſt ſuperior, & iſte

A polus quem videmus dicitur inferior. Eſt enim
cęlum ſm Philoſophum animatum,non quòd
anima cęli & motor eius faciat vnum ſm eſſe,
quia motor cęli non influit cęlo viuere (qd vi-
uentibus eſt eſſe) ſed influit cęlo viuere ſecun-
dum ꝙ viuere dicit operationem vitæ, quia in-
fluit ei motum,qui eſt quoddam opus vitæ: nā
aquæ fluentes & motæ dicuntur aquę viuæ,nō
fluentes & non motæ dicuntur aquæ mortuę.
Cęlum ergo viuit, quia anima eius vel motor
eius influit ei motum,qui eſt quoddam opus vi
tæ:in rebus autem animatis ſi eſt dare dextrū &
ſiniſtrum, hoc eſt ſm motum,quia in ſphera ex
parte dextra incipit motus. Ideo docet Vege-
tius in libro de re militari, quòd militantes pe- — Vegetius.
B dem ſiniſtrum teneant immobilē, & cum pede
dextro faciant ſe ante & retro: ita & pedites bel
lantes debent ſe hoc modo habere : eſt.n. pars
dextra ſic apta ad motum,ꝙ ſi bellantes vel lu
ctātes vellēt pedem dextrū tenere imobilem,nō
bene poſſent militare. Erit ergo in cęlo dextra
pars illa,a qua incipit motus. Imaginemur ergo
vnum hominē,ſicut imaginatur Philoſophus,
qui habeat caput in vno polo, & pedes in alio,
& vertat cęlum de oriente in occidens,de neceſ
ſitate habebit pedes ad polum ſeptemtriona-
lē ſiue ad polum arcticum, & caput ad polum
meridionalem ſiue ad polū antarcticum, & ma
num dextram ad orientem & ſiniſtram ad occi
C dentem:ꝙ ſi caput haberet ad ſeptemtrionē &
pedes ad alium polum,non poſſet vertere cęlū
niſi manum ſiniſtram haberet ad orientem, &
dextram ad occidentem. Inciperet ergo motus
cęli ab occidente,quod videmus ad ſenſum eſſe
contrarium:motus.n. Planetarū incipit ab occi
dente,ſed motus cęli ſeu primi mobilis ab oriē-
te. Hemiſpherium ergo cęli, quod videmus, eſt
inferius : quod occultatur nobis, eſt ſuperius.
Quòd ſi imaginamur motorem ipſius cęli ad
modū vnius hominis,nō poterit habere dextrū
ab oriēte, vndę incipit, niſi habeat caput ad po
lum inuiſibilem, & pedes ad ſeptētrionē, qui eſt
polus uiſibilis. Illa ergo medietas,quæ reſpicit
cęlum inuiſibile, eſt medietas ſuperior, & ſecun
D dum adaptionē iam dictorū eſt caput motoris.
Quod dictum eſt de iſto cęlo materiali, veritatē
habet de toto Vniuerſo: nam ſicut hoc cęlum
materiale habet duas partes, hemiſpheriū ſupe
rius, & hemiſpheriū inferius:& ſicut in hoc cę
lo hemiſpheriū ſupius eſt pars inuiſibilis, & he
miſpheriū inferius eſt pars viſibilis; ſic totū vni-
uerſum habet duas partes, videlicet ſenſualia,
quæ ſunt iſta quæ videmus,& ſe habent in vni-
uerſo vt hemiſpherium inferius; & intellectua-
lia, ſiue ſubſtantiæ ſeparatæ aut ſpirituales,quas
cōmuni nomine vocamus Angelos, qui ſe habēt
in hemiſpherium ſuperius: & circulus ille ima-
ginatus,qui diuidit inter vtrunq; hemiſpheriū,
dicitur horizon,ideſt terminator viſus, quia di-
uidit inter hemiſpheriū inuiſibile, quod eſt ſu-

perius

perius,& hemiſpherium viſibile quod eſt inferius. Sic in toto vniuerſo ſunt tria, videlicet ſpiritualia quæ ſunt æterna & ſunt inuiſibilia: & hæc corporalia, quæ ſunt temporalia & viſibilia. & anima humana eſt tertium, quia creata eſt in horizõte æternitatis .i. creatura eſt media inter inuiſibilia quæ ſunt æterna, & hæc viſibilia quæ ſunt temporalia. Eſt ergo dare in vniuerſo vnum terminum ſummũ, qui eſt Deus, & ſuper omnia: & vnũ terminũ infimũ, & infra omnia, q eſt materia prima. & vnũ terminũ medium, qui eſt anima humana, quæ creata eſt inter ęterna & temporalia, ſiue inter ſpiritualia et corporalia. Omnia ergo ſpũalia & oẽs angeli ſunt inter Deum & animã: & omnia corporalia ſunt inter animam & materiam primã. Ideo Diony. 13. de Cęleſti Hierarchia, vocat iſtã multitudinem corporalem coarctatã, quia ſunt in paruo ſpatio: aliam vero cęleſtiũ militiarũ & angelorũ multitudinẽ vocat multã, ideſt ampliatam, quia ſunt in amplo ſpatio: corporalia .n. ſunt inter animam humanã & materiam primã, quia quęlibet earum eſt creatura, & omnis creatura eſt finita. ſpatium, vbi ſunt corpalia debet eſſe coarctatum & finitũ. Sed illud ſpatium ſeu illa ampliatio, ſunt illa ſpũalia, vbi debet dici ſpatioſum & infinitum: ſunt .n. ſpiritualia vel angeli inter Deum & animam humanã. Sed cum Deus diſtat in infinitum ab anima humana et a qualibet creatura, ſpatium vel amplitudo, vbi ſunt cęleſtes militiæ vel angeli, debet dici amplum & ſpatioſum, quia eſt infinitũ, licet iſta ſpatioſitas vel amplitudo non ſit materialis ſed intellectiua: & hoc voluit dicere Diony. circa finem 14. cap. cęleſtis Hierarchiæ, ꝙ Multæ ſunt beatæ militię ſupermundalium intellectuũ, ideſt angelorum, ſuperãtes infirmam & coarctatã materialium cõmenſurationẽ. Illæ ergo militiæ intellectuales vel ſupermũdales ſiue cęleſtes, quas vocamus Angelos, ſunt multæ, quia ſunt in ſpatio multo & infinito; ſed iſta ſpiritualia & corporalia ſunt infirma & coarctata quia ſunt in ſpatio non firmo ſed mobili, non amplo ſed ſtricto; ſunt .n. inter materiam primã & animam humanam: quod eſt infimum & coarctatum ſpatium reſpectu ſpatii quod eſt inter Deũ & animam, quod eſt infinitũ & amplum: quia ſecundũ amplum, quod videntur habere tẽporalia quæ nõ ſunt æterna, anima dicit̃ creata eſſe in horizonte æternitatis, ideſt in infimo Angelorum, & ſupremo corporũ: eſt .n. media inter corporalia viſibilia, & angelos, qui ſunt inuiſibiles ſecundũ ſe. Sic totũ vniuerſum eſt diuiſum, vt corpora ſint media inter materiam primã & animam: & Angeli ſint medii inter animã & Deum. Naturaliter ergo, quia angeli ſunt medii inter animã & Deũ, illuminationes infundunt̃ a Deo in animas noſtras mediantibus angelis, & nos reducimur in Deũ p Angelos vt poſſumus habere ex Dionyſio in de cęleſti Hierarchia. Et Hierar-

A chia eccleſiaſtica reducitur in Deũ per Hierarchiam cęleſtem, ideſt per angelos. Et ideo Magiſter. 2. ſent. diſt. 11 adducit auctoritates Auguſtini, quòd Angeli dati ſunt hominibus ad cuſtodiam, ita quòd quilibet homo habet ſuũ angelum cuſtodem. Verum aũt vnus Angelus ẽt ſimul cuſtodiat plures homines, quia hoc non obſtante quòd quilibet homo habeat ſuũ angelum cuſtodem, põt vnus habere plures homines ſub cuſtodia, ſicut non obſtante quòd quilibet Monachus habeat ſuũ Abbatẽ, vnus Abbas habet ſub ſe multos Monachos. Vel ſi vnus non cuſtodiat plures homines ſimul, verum cuſtodiat ſimul ſaltem ſucceſſiue, vt mortuo vno, detur ad cuſtodiã alii. Sed in hoc profundare

B pertinet ad materias ſecũdi Sententiarũ, vbi qui voluerit de hoc vlterius ſcire, poterit noſtra ſcripta inſpicere. Ad pñs autẽ in tantũ dictum ſit, quòd cum angeli ſint dati ad cuſtodiẽdum hominem, & ad cuſtodiẽdã totam iſtã Hierarchiã eccleſiaſticam, quia hęc Hierarchia eccleſiaſtica reducitur in Deum per Hierarchiã cęleſtẽ, ideſt per Angelos; nam oẽs Hierarchiæ cęleſtes .i. angelicæ, ordinatæ ſunt ad ſalutem electorum: & ppter hoc præſunt Angeli angelis, & eſt ibi inter eos quidã principatus, vt ſaluentur electi. Sed de hoc inferius agetur, quando de ipſo ordine Hierarchiarũ, & ex ipſis ordinibus angelorum oſtendemus exemptionẽ eſſe contra naturam. Nũc autẽ ſcire ſufficiat ꝙ toto iſto tempo-

C re intermedio angeli præſunt angelis, & ſuperiores dirigunt & illuminant inferiores de his, quæ ſpectant ad ſalutem electorum: & ſi angeli ſunt ordinati a Deo ppter ſalutem electorum, decens & expediens eſt quòd homines ſint ordinati a Deo ppter ſalutem electorũ. Nam cũ homo ſit compoſitus ex ſpiritu & carne, oportet quòd habeat duo gñа cuſtodum, cuſtodes ſpirituales vt angeli, & cuſtodes corporales vt homines: ppter quòd ĩter ipſos aliqui homines dicuntur angeli, videlicet illi q ſunt cuſtodes aliorum hominum; & huiuſmodi angeli ſunt oẽs epiſcopi & prælati ppter quòd ait glo ſup illo verbo Apocaly. 1. Septem ſtellas, ꝙ ſtellæ ſunt epiſcopi, qui debent aliis lucere verbo & exemplo. Si ergo per ſtellas intelligimus Angelos, &

D per ſtellas epiſcopos, ergo per angelos intelligimus epiſcopos: quia quæ vni & eidem ſunt eadem, inter ſe ſunt eadem. Velle ergo aliquos eximere a cuſtodia prælatorũ, & eos velle eximere à cuſtodia angelorũ prout per angelos intelligimus prælatos, & velle eximere eos hoc modo a cuſtodia prælatorũ, eſt eos velle eximere a cuſtodia angelorũ: per angelos intelligimus ſpiritus, quia omnia iſta ordinata ſunt, ad ſalutem electorum: nam propter huiuſmodi ſalutem angeli pręſunt angelis. & homines hominibus, et Dæmones Dęmonibus. Nã ſicut angeli ſunt ordinati in ſuo principatu, et homines in ſuo principatu vt nobis magis proſint, ita Dæmo-

nes ordinant ſe in ſuo principatu vt nobis magis obſint. Ordo ergo Angelorũ & hominum eſt ad profectum electorũ, ſed ordo vel principatus Dæmonũ eſt ad exercitationem eorum: ideo multotiens dicitur Draconi ſiue Satanæ q ordinat aliquid ad malum electorum, ꝙ electi exercitãdo ſe in tentationibus illis, & vincendo eas, ſit eis ad bonum quod Demones ordinant

Pſal. 103.d ad malum. Propter ꝙ ſcribitur in Pſalmo, Draco iſte, quem formaſti ad illudendum ei. Cõcludamus ergo ꝙ homines reducãtur in Deũ per angelos ſpiritus, & per angelos prælatos vel ꝑ Pontifices vel epiſcopos: quia ſicut angeli ſunt medii inter homines & Deum, ita pontifices & epiſcopi ſunt medii inter alios homines & ſũmũ Pontificem in his quæ ſunt apud Deum, iuxta

Heb.5.a illud ad Hebræos 5. Omnis nanq; pontifex ex hominibus aſſumptus, pro hominibus cõſtituiẽ in his quæ ſunt ad Deum. Sicut ergo multum ſubtraheretẽ bono & eccleſiæ electorũ, ſi angeli remouerentur a cuſtodia hominũ: ſic multum ſubtrahitur huic bono eccleſiæ & electorum, ſi angeli homines, ideſt pontifices & prælati ſubtraherentur a cuſtodia aliorũ hominum: & qa hoc facit exemptio, vt exempti non ſint ſub cuſtodia epiſcoporũ & pontificum, cõſequens eſt ꝙ exemptio ſit multum damnoſa eccleſiæ & bono electorũ: ꝑpter quod non ſolum exemptio non eſt facienda, ſed facta, eſt remouenda, niſi fiat pro magna & euidenti vtilitate eccleſiæ & Reipublicæ. Declaratum eſt ergo qd in capitulo dicebat, videlicet quod per ea quæ videmus in anima humana, quæ reducitur ad Deum per Angelos ſpiritus, declarari poteſt ꝙ exẽptio eſt damnoſa, quia reducẽdi ſunt alii homines in ſummum Pontificem & in Deum per angelos Epiſcopos.

Cap. XI. ꝙ Exemptio contradicit formæ & diſpoſitioni arcæ Noæ, quæ figurabat & figurat Eccleſiam.

AVguſtinus 15. de Ciuit. Dei, ca. 26. aſſignat plures modos, quomodo arca Noe figurabat eccleſiam, primo rõne peregrinationis, ſecundo ratione ſuæ proportionis, tertio rõne locorũ diſtinctionis: poſſumus & nos iſtis tribus modis Auguſtini ſuperaddere quartum modũ, ſm quem illa arca figurabat vel ſignificabat eccleſiam rõne ſuæ conſumationis: Primo ergo arca illa figurabat eccleſiã rõne peregrinationis: nam ſicut Noe, & ii; qui eum erant, per arcam illã, quæ erat de ligno, tranſierunt & ſalui facti ſunt a procellis maris et aquarum diluuii: ſic eccleſia per lignũ crucis, in quo pependit Chriſtus, ſaluatur a mari & procellis huius ſeculi. Lignum ergo, ex quo facta fuit arca, ſaluauit arcam, & illos, qui erant in arca: & lignum, in quo pependit Chriſtus, ſaluat eccleſiam, & eos, qui ſunt in eccleſia. Vnde Auguſtinus pręfato lib. & cap. de illa arca ait, Proculdubio figura eſt peregrinationis in hoc ſeculo ciuitatis Dei, hoc eſt eccleſiæ, quę ſit ſalua per lignum, in quo pependit mediator Dei & hominum homo Chriſtus Ieſus. Sed arca illa nõ ſaluabat a procellis huius ſeculi, niſi quia erat tali modo formata, & tali ordine ordinata: nã arca illa vel nauis vel qd'cũq; vas, niſi ſit debito modo ordinatum, non põt ſaluare a procellis maris: ergo nec eccleſia, niſi ſit debito modo ordinata, non põt conuenienter ſaluare a procellis huius ſeculi. Et ſicut arca illa fuit ordinata ſm ordinem debitum a Deo datũ, ita eccleſia debet eſſe ordinata ſm ordinẽ a deo datũ: ſed, vt Apoſtolus ait, deus ſic ordinauit eccleſiam ſuã, ꝙ primo poſuit † Angelos, ideſt gubernatores aliorũ, per quos ſignificantur epiſcopi, qui debent gubernare eccleſias ſibi cõmiſſas, & ꝑſonas omnes in ſuis Dioeceſibus exiſtentes. Cum ergo ſit naturale ꝙ ſecunda debeãt reduci per prima, & inferiora per media in ſupremum, cũ primũ & ſupremum officiũ ſit gubernatio, quod exercebant Apoſtoli, quibus ſuccedunt Prælati ideſt Epiſcopi, oportet quod per hos tãq̃ per ſupremos & primos, omnes alii reducantur in Deũ: inter ipſos autẽ apoſtolos erat vnus ſũmus; qui vocabatur Petrus, cui ſuccedit ſummus Pontifex, qui eſt Dei vicarius, & Petri ſucceſſor: alii autẽ epiſcopi gerunt vices aliorũ apoſtolorũ. Sed dices ꝙ Cardinales gerunt vices apoſtolorum. Ad quod dici põt, ꝙ Apoſtoli dupliciter conſiderari poſſunt, primo vt erant cum Chriſto, ſecundo vt erant ſparſi per mundũ, & cuilibet aliqua pars mundi collata ad conuertendũ & gubernandũ. Apoſtoli ergo vt erant cum chriſto, & aſſiſtebant ei, figurantur per Cardinales, qui ſimul cum ſũmo Pontifice gerunt vices Chriſti & apoſtolorũ. Sed apoſtoli vt fuerunt ſparſi ꝑ mundum, & quilibet accepit ad conuertendum & gubernandũ aliquam partem mundi, figurantur per epiſcopos ſic ſparſos per mundum, gubernantes alias et alias partes mundi. Propter ꝙ ſummus Pontifex non immerito vtroſq; vocat fratres: nam cum facit aliqd de conſilio Cardinalium, dicit ſe hoc facere de conſilio fratrũ: et cum ſcribit alicui Epiſcopo, ſcribit ei, Venerabili fratri in Chriſto. Exemptio ergo, quæ cõtradicit huic ordini, et quæ cõiungit inferiores perſonas Petro non per apoſtolos, ideſt non ꝑ epiſcopos medios, eſt contra ordinem eccleſiæ: et modo quo dictum eſt, contradicit ipſi arcæ Noe, quę eccleſiam figurabat: et debet eſſe ordinata, vt Deus mandat, et Apoſtolus deſcribit. Viſo, quomodo arca Noe figurabat eccleſiam ratione peregrinationis, et ꝙ exemptio contradicit

1.cor.12 †Apoſtolos

Cardinales

Papa cur Epiſcopos, fratres appellat.

Eph.4

dicit huic figuræ & huic diſpoſitioni, quia tollit debitam diſpoſitionem eccleſiæ figuratæ per arcam, volumus oſtendere quõ illa arca figurabat eccleſiam rõne proportionis ſuę, quã etiam figurationem pertractat Aug. in de Ciuit. Dei pręfato lib. & cap. Habebat. n. illa arca proportionẽ corporis humani: & quia ex hominibus compoſita eſt eccleſia, ideo arca illa habẽs proportionẽ corporis humani, poterat dici figura eccleſiæ prout ex hominibus eſt compoſita. Erat. n. illa arca ſexties lõga quàm lata, & decies longa q̃ groſſa, talis autẽ eſt figura corporis humani, quia homo ſm hunc modum, & vt in pluribus, ſexties eſt longus q̃ latus, & decies longus q̃ groſſus: nam vt habetur Gen. 6. Longitudo arcæ erat trecentorũ cubitorum, latitudo quinquaginta, & altitudo triginta: qui numeri ſi bene conſiderent̃, habent proportionẽ pręfatã. Talis etiam eſt proportio corporis humani, vt ſi corpus humanum iaceat in terra, erit longitudo eius a capite vſq; ad pedes, latitudo a parte dextra vſq; ad ſiniſtram, altitudo a dorſo vſq; ad ventrem. Quòd autem ſit ſepties longum q̃ latum, ex hoc colligit̃ ꝙ brachia hominis extẽſa, & latitudo corporis, ſunt æqualia longitudini: ſed ſi plicentur brachia & digiti vnius & alterius manus, quantitas illa continebit ſexties latitudinem. De altitudine autem ſatis eſt conſonũ rationi, quòd homo ſit decies longus q̃ latus: & decies ſit a capite vſq; ad pedes q̃ a dorſo vſq; ad pectus vel vſq; ad ventrẽ, vt Auguſtinus dicit. Habito, quomodo ꝓportio illius arcę erat proportio hominis, & ex hoc figurabat Eccleſiam, quæ ex hominibus eſt compoſita, volumus oſtendere quòd exemptio cõtradicit huic proportioni. Nam homo ſic eſt proportionatus naturaliter, quòd ſi contra naturam acciperetur de vna parte hominis & coniungeretur alteri parti, vt longitudini vel latitudini vel altitudini, tolleretur iſta proportio, quia ſi congiungeretur longitudini illius, excederet latitudinem & altitudinem quàm deberet: ſic etiam ſi coniungeretur latitudini, tolleretur iſta proportio, quia longitudo non tãtum excederet latitudinem vt deberet: hoc idem etiam contingeret, ſi illa proportio accepta altitudini vel groſſitudini iungeretur. Et quia hoc facit exemptio, quia tollit perſonas eccleſiaſticas aliquas de vno loco vbi ſunt naturaliter ſituatę, & ponit eas in alio loco, vbi ſunt poſitæ & ſecundũ voluntatem Principis collocatæ, claro clarius concludi poteſt, quòd exemptio cõtradicit ꝓportioni arcæ Noe, prout proportio illa erat proportio corporum humanorum, ex quibus eccleſia eſt compoſita. Ne ergo tollatur ꝓportio arcæ figurantis eccleſiam, vel non tollatur proportio ipſius Eccleſiæ, non eſt concedenda exemptio, niſi valde euidens Eccleſiæ vtilitas hoc expoſcat. Eſſet autem per alias duas figurationes arcę Noe, ad Eccleſiam declarandum,

A quomodo tali figurationi exemptio cõtradicit; & hoc in ſequenti capitulo poterit declarari.

Cap. XII. ꝙ *Exemptio contradicit diſtinctioni et conſumationi arcæ Noe, ſecundum quæ duo Eccleſiam figurabat.*

Dicebatur in pręcedenti capitulo ꝙ arca Noe quadrupliciter Eccleſiã figurabat: primò quãtum ad peregrinationem, ſecundò quantũ ad proportionem, tertiò q̃tum ad diſtinctionẽ, quartò quantum ad cõſumationem. B Et quia de duabus figurationibus dictum eſt in præcedenti capitulo, & oſtenſum eſt ꝙ illis exemptio contradicit: nunc volumus oſtendere ꝙ contradicit diſtinctioni & conſumationi arcę Noę: & primò quantum ad diſtinctionẽ. Erant. n. in illa arca loca diſtincta, & vt Auguſtinus tangit in pręfato lib. & cap. erat illa arca bicamerata & tricamerata: nam vbi nos habemus, Cęnacula & triſtega facies in ea, Auguſtinus ſm aliam tranſlationem habet, Arcæ inferiora bicamerata & tricamerata facies ea. Figurabat ergo ſm Auguſtinum illa arca Eccleſiã, quia eccleſia bicamerata & tricamerata eſt. Eſt. n. tricamerata, quia tota ſumpſit originem ex tribus filiis Noe: & eſt bicamerata, C quia tota cõpoſita eſt ex Iudæis & Gręcis, ideſt ex Iudęis et Gentilibus: quod ſatis innuit Apoſtolus, cum ait, Non. n. erubeſco Euãgelium: virtus. n. Dei eſt in ſalutem omni credẽti: Iudęo primum et Gręco. Rom. 1. b Nam Iudęis primũ erat euangelium, qđ continebatur in lege veteri per quandam. n. figuram erant inſtituti in legem nouam, & maximè ꝙ Iſaias ita expreſſe deſcripſit facta chriſti, vt magis de præteritis q̃ futuris hiſtoriam ideſt veritatem texere videatur. Reperire. n. poſſumus ꝙ non eſt apud Deũ acceptatio perſonarum: tñ ſi in materia magis diſpoſita prius imprimit̃ forma, nulla eſt ibi perſonarũ acceptio, ſed ipſa res et ipſa materia hoc requirit. Propter quòd Iudæis tanq̃ magis diſpoſitis D ex inſtructiõe legis moſaicę ad ſuſcipiẽdam inſtructionẽ legis euangelicę, ordo rerum hoc poſcebat, vt illis primò euangelium prædicaretur. Verùm quia ipſi non acceperunt, et indignos ſe fecerunt, coacti ſunt Apoſtoli ſe conuertere ad gentes: tamen quia multi ex Iudæis conuerſi fuerunt tẽpore Apoſtolorum, et cum conuerſione Iudæorũ plenitudo Gentium intrauit, ideo dicitur eccleſia eſſe bicamerata. i. cõpoſita ex bino populo, ideſt ex iudaico et gentili. Ad literam, erat illa camera bicamerata, et habebat quinq; loca diſtincta: et ꝓpter ea quæ dicta ſunt figurabat Eccleſiam. Iſtorum aũt quinq; locorum vnus erat ſentina, vbi congregabantur immundicię: ſecũdus erat apothecaria, vbi

Deſcriptio arcæ Noe.

reponebantur cibaria: tertius, vbi erãt animalia A
immunda: quartus, vbi erant animalia mitia: qn
tus erat, vbi ſtabant homines & aues. Hæc autẽ
quinq; loca a diuerſis diuerſimode ponuntur:
nam quidam ponunt ea ſimiliter ſub & ſupra,
vt in primo eſſet ſentina, & ſupra ſentinam apo
thecaria, & ſic de aliis. Alii autem non ponunt
niſi tres ſtationes, infimam, mediam, & ſupremã.
Sed infima ſtatio cõtinebat duas, vnã quę erat
ſentina, & aliã quæ erat apothecaria; & ex his
duabus dicebatur arca bicamerata. Media au
tem ſtatio continebat duas cameras, vnam vbi
erant animalia immunda, & aliã vbi erant mun
da Et deſuper iſtas duas cameras erat tertia ſta-
tio, vbi erant homines & aues. Et ſicut ex primis
duabus cameris dicebatur arca bicamerata, & di B
cebatur ibi eſſe cęnacula, quia ibi erãt apothe-
caria, vnde ſumebatur animalium cęnã & cibus,
& erat ibi ſentina & ſtercoraria, quæ ſuperfluita
tem cęnę & ciborum colligebat: ſic ꝓpter alias
tres cameras dicebatur ibi eſſe triſtega, quaſi tres
ſtationes, in quarum vna ſtabant animalia im-
munda, in alia, munda: & in tertia, homines &
aues. Et hæc diuiſio quinq; locorũ, vt duo loca
eſſent inferiora, & duo media, & vnus ſupremus
vbi erant homines & aues, eſt magis realis, quia
ſm primum modum diſtinguendi fuiſſet nimis
alta & nimis ſtricta in parte inferiori, vt non ita
cõpetenter poſſet ferri ſuper aquas. Et licet in
illa arca eſſent animalia munda & immunda, &
eſſent homines & aues, tñ vt figurabat eccleſiã C
per omnia hmõi animalia poſſumus intelligere
ipſos homines, inter quos ſunt qui ſe hñt quaſi
beſtiæ, vt illi qui non ſunt conuerſi ad fidem,
Rom. 14. quorum vita tota eſt immunda, quia omne qđ
non eſt ex fide peccatũ eſt: & omne peccatũ qđ
immũdum dici põt. Inter ipſos etiã homines ali
qui ſe hñt vt beſtiæ mundæ, ſicut ſunt ſimplices
& laici conuerſi ad fidem. Aliqui vt homines, ſi-
cut ſunt literati, & cõmuniter Clerici, qui ſunt
de hęreditate Dei, & Deus eſt ſpãliter pars hę-
reditatis eorum. Eſt etiã in his quartus gradus,
qui ſe habent vt aues, & illi ſunt epiſcopi et præ
lati, quorũ eſt eccleſiã gubernare, & ſuper alios
volitare: inter quas aues eſt dare ſuperiores &
inferiores, vt pręlati inferiores et ſuperiores: D
inter quos eſt dare vnum ſupremum cuiuſmo
di eſt ſummus Pontifex, qui põt figurari ꝑ illam
aquilã, de qua dicitur Ezechielis. 17. cap. Aqui
la grandis magnarum alarũ, magno mẽbrorũ
ductu, plena plumis et varietate, venit ad liba-
num, et tulit medullam cedri. Iſta aquila licet tẽ-
poraliter figurauit Nabucodonoſor, ſpirituali-
ter tamẽ poteſt figurare ſummum Pontificem,
qui eſt aquila grandis, quia præficitur toti eccle
ſię: et magnarum alarum, qa aſſumptus eſt non
in partem ſollicitudinis, ſed in plenitudinẽ pote
ſtatis. Et ſunt ita magnę alæ eius, vt ad totum ſe
extendant et totum protegant, et nihil ſe abſcõ
dat a calore earum: habet etiam magnum mẽ-
brorum ductum, quia chriſtianiſſimi Reges ꝓp
deuotionẽ quã habent ad eccleſiam, eum ſuſtẽ-
tant. Eſt etiam aquila plena plumis ideſt virtuti-
bus: talis.n. ſtatus requirit hominẽ maxime vir-
tuoſum: nam huiuſmodi ſtatus ſicut ſupremus
eſt dignitate, ita eſt ſupremus ſanctitate, vt ſolus
talis ſtatus ſcribatur Sanctiſſimus. Eſt.n. talis ſta
tus plenus varietate ꝓpter varia genera virtu-
tum, quia in eo congregantur non ſolum virtu
tes Cardinales, ſed etiã Theologicæ. Ex omni-
bus autẽ his, et ex huiuſmodi deſcriptione lo-
corum, et maxime quantum ad diſtinctionẽ lo-
corum, in quibus erãt animalia, quæ omnia pñt
trahi ad figurandum hominẽ ſm diuerſos ſta-
tus, poſſumus concludere ꝙ deteſtanda eſt Exẽ
ptio, et nullo modo facienda, ſed facta eſt abo- B
lenda, niſi pro euidenti vtilitate eccleſiæ fiat. Nã
vt ſæpe ſæpius dictum eſt, hoc facit exemptio ꝙ
inferius ponatur in loco ſuperiori, et deſerat ſuũ
locum, et coniugatur ſupremo ſine medio. Fru
ſtra ergo in arca fuiſſent plura loca, ſi exiſtentia
in arca non tenerent quęlibet ſuum locum:
Quod ſi volumus ad eccleſiam adaptare; fru-
ſtra ſunt in eccleſia diuerſa loca, et diuerſi gra-
dus, ſi quilibet gradus non teneret ſuum locũ:
et ſũmus Pontifex fruſtra eſſet aquila plena plu
mis et varietate, ſi quęlibet locũ in ſuo gradu et
ordine non conſeruat, ſed facit de inferiori ſu-
periorem: et quia ponit ipſum in ſuperiori lo-
co q̃ ſit, et facit de ſuperiori non ſuperiorẽ, quia
facit Prælatum non eſſe ſuperiorẽ his, quibus C
ſuum ſtatum decet eſſe ſuperiorẽ, eximẽdo eos
a poteſtate Prælati. Nec dicimus ꝙ hoc nõ poſ
ſit facere, ſed debet hoc facere ex euidenti vtili-
tate eccleſię, quæ maxime ex literatura et ſtudio
prouenit. Oſtẽſo ex diſtinctione arcæ figuran
tis eccleſiã ꝑut in ea ſunt diſtincti et diuerſi gra-
dus, ꝙ exemptio eſt deteſtanda, volumus hoc
idẽ oſtendere ex conſummatione arcę. Debemus
enim imaginari quod illa arca ex parte inferio-
ri erat multum longa et ampla, tñ quanto plus
procedebatur ad ſuperius, tanto plus reſtringe
batur, et in tantum erat reſtricta in ſupremo, ꝙ
in vno cubito erat conſumatio arcę: põt tamẽ
ſm Magiſtrum Hiſtoriarum accipi ille cubitus
geometricus, qui eſt lõge maior q̃ cubitus alius.
D Nam ſm Rabanũ (et ponit hoc Magiſter in hi Petrus com. c.
ſtoriis) cubitus geometricus cõtinet ſex vel no- 6. Hiſt. Gen.
uẽ cubitos alios: quæ forte diuerſitas dicẽdi ſex
vel nouẽ, reperta eſt ex diuerſitate mẽſurãdi pe
des, ex quibus accipitur menſura cubiti. Si ergo
cõſideratur iſta arca prout in parte inferiori eſt
multum lata et ſemper reſtringitur donec in
vno cubito conſumetur, ſignificat eccleſiã, quę
continet ipſos Parochianos ſubiectos ſpiritua-
liter curatis: et ipſos curatos ſubiectos Archi-
diaconis, qui ſunt pauciores eis, et debent eſſe
quaſi eorum oculi: et ſic ſemper reſtringitur ec
cleſia, vt reſtringebatur illa arca, quouſq; vlti-
mo cõſumetur in vno cubito.i. in vno ſummo
Pontifice.

Pontifice. Inferiora ergo & ampliora in illa arca non coniungebantur ſupremo cubito niſi p media: ſic qui tenent in eccleſia, inferiorem gradum, non debent coniungi ſupremo cubito, in quo conſumabatur arca, & in quo figurabatur ſummus Pōtifex, niſi per prælatos & epiſcopos medios. Et quia cōtrarium facit exemptio, eam eſſe abolendam recta ratio manifeſtat. Quòd autem in vno cubitu cōſumaretur ſummitas arcæ Noę, Magiſter in hiſtoriis plane tradidit; & poſſumus hoc etiam habere ex textu, vbi dicit, Feneſtram in arca facies, & in cubitu conſumabis ſummitatem eius quod pōt referri ad arcam & ad feneſtram. Erat ergo in arca feneſtra, et in cubitu conſumabatur ſummitas vtriuſq; vtrūq; enim tam arca q̄ feneſtra poteſt figurare eccleſiam, quę conſumabat in vno cubito, ideſt vno ſūmo Pōtifice. Quòd aūt illa arca figuret eccleſiam eſt per habita quadrupliciter declaratum. Sed quòd etiam feneſtra figuret eam, poteſt haberi ex verbis Auguſtini in locis præaſſignatis, volentis, quòd feneſtra in latere arcę figurabat vulnus in latere Chriſti; & quia ex latere Chriſti fluxerunt ſacramenta, ex quibus formata eſt eccleſia, ideo non ſolum arca, ſed etiam feneſtra poterat eccleſiam ſignificare vel figurare.

Cap. XIII. ꝙ per ea quæ habentur ex actibus, poſſumus oſtendere exemptionem eſſe tollendā.

POſſumus autem prçlationes eccleſiæ ad tres gradus reducere, vt in ſupremo gradu ſit ſummus Pontiſex vel ſucceſſor Petri, Chriſti vicarius, q erat princeps Apoſtolorū, cui traditę ſunt claues regni cęlorum, per quas quodcūq; ligauerit ſuper terrā erit ligatum & in cęlis, vt habetur Matthęi. 16. ex quibus verbis aperte colligitur omnes oues ſibi fore commiſſas: & iſte eſt ſummus gradus in eccleſia, cui ſuccedit ſummus Pontifex. Nihilominus tn̄ licet ſit ſummus gradus in eccleſiaſtica hierarchia, non eſt tn̄ ſumus ſimpliciter, quia & ipſe Petrus habebat Angelū cuſtodem ſuūnam, vt habetur Act. 12. qn̄ Petrus eductus eſt de carcere, & neſciebat verum eſſe quod fiebat per Angelum, exiſtimabat antē ſe viſum videre: & quādo diſceſſit a ſe angelus, tunc ad ſe reuerſus veritatē cognouit: & pergens ad quandam domum ſibi notam, & pulſans vt aperiretur ſibi, dicens ſe eſſe Petrum: ſtantes in domo non credebant eſſe Petrum, ſed Angelum eius. Ex quibus colligitur ꝙ etiā ipſe ſummus Pontifex habet Angelum cuſtodem ſuum: & quantum ad hoc ſummus Pontifex eſt infra Angelos. Poſt hunc gradum ſunt ipſi Apoſtoli vel illi q tenēt

Matth, 16. c

Suū quiſq; angelū hēt cuſtodē, qui nōnūq; ipſius cuſtoditi imaginem repreſentat.

A locum apoſtolorū, vt Epiſcopi. Poſt quos eſt tertius gradus, videlicet illi qui conſtituti ſunt p apoſtolos, cuiuſmodi fuerunt ſeptem Diaconi; vel illi qui conſtituuntur & hn̄t iuriſdictionem poſt epiſcopos, cuiuſmodi ſunt Archidiaconi, vel alii habentes iuriſdictionē infra epiſcopos, vt ſunt ipſi Curati; licet ſorte archidiaconi, & habentes iuriſdictionem infra ep̄os, conuenienter reprçſententur per ſeptem Diacones factos ab apoſtolis: Curati verò exiſtētes in maiori numero p alios lxxii. a Chriſto electos. Poſſumus & tres gradus in eccleſia diſtinguere ſm̄ triplicem modum præſidendi, vt in ſupremo gradu ſit ſummus Pontifex, qui per abundantiā iuriſdictionis dr̄ ſummus, in quo gradu non pn̄t eſſe B plures ſimul, quia quod per ſuperabūdantiam dicit, vni ſoli conuenit. Poſt hunc ſunt Apoſtoli vel ſucceſſores apoſtolorum, ideſt epicopi, in quo gradu ſunt plures ſimul, quia plures ſunt epiſcopi: & in quo gradu ſunt plures gradus, quia ſuper epiſcopos ſunt Archiepiſcopi. Infimus autē gradus præſidendi eſt habentium iuriſdictionem infra epiſcopos. De omnibus autē his tribus gradibus fit mentio in Actibus apoſtolorum: & per omnia ea, quæ habentur in Actibus de his tribus gradibus, poſſumus probare, ꝙ exemptio eſt tollenda, nō facienda, ſed potius facta abolenda, niſi pro valde rōnabili & euidēti vtilitate. De primo habemus exemplū Actuū 10. de Cornelio, q vidit in viſu, manifeſte quaſi C hora diei nona, Angelū Dei introeuntē ad ſe, & dicentem ſibi, Orationes tuæ & eleemoſynæ tuæ aſcenderunt in memoriā in cōſpectu Dei: & nunc mitte viros in Ioppen, & accerſe Simonem, qui cognominatur Petrus: hic dicet tibi quid te oporteat facere. Poterat autem angelus denunciare Cornelio quid eum oportebat facere, & reduci poterat in Deum immediate per angelum, non mediante Petro, & quantum ad huiuſmodi reductionē poterat eſſe exemptus Cornelius a iuriſdictione Petri: tamen, quia vt dicitur ad Rom. 13. quæ autē ſunt a Deo, ordinata ſūt, licet poſſit Deus ſine omni medio quę vult, facere; tn̄ ea quæ facit & dicit, ordine facit: & voluit in hac reductione, reducere Petrū p D angelū, quia angeli ſunt medii īter nos & Deū: & Corneliū per Petrū, & noluit eximere Cornelium a iuriſdictione Petri. Ex qbus colligit ꝙ exēptio in eccleſia eſt odioſa Deo, & nō debet fieri, niſi pro magna & euidenti cā, nō quacūq; ſed vtili & proficua bono publico et eccleſię. Quòd autē ſic hēatur in Actibus vt dictū eſt, lege cap. 10. vbi dr̄, ꝙ venientibus viris in Ioppen a Cornelio miſſis, vt peterent Petrū, cecidit ſup Petrum mentis exceſſus, & vidit linteū magnū quatuor initiis ligatū de cęlo, in quo erant quadrupedia, ſerpentia, & volatilia cęli: et dictū eſt ei, Occide et manduca. i. tranſeas ad Gentes, & doce Corneliū Gētilē, apud quē vel apud quos Gētiles, nec ſerpētia, nec aliqua cibaria ſunt im-

mūda, niſi inquātum ſunt abominatio & nocu
mentum corporis. Reductus eſt ergo Petrus
in Deū per illā viſionē factam a Spiritu ſancto
vel ab angelo: & reductus Cornelius in Deū p
Petrū tenētem ſummū gradū in eccleſia: vt ex
hoc oñdaí per ſummū gradum in eccleſia, put
habetur in Actibus, exemptionem eſſe tollen-
dam. Secūdum autē gradum in eccleſia tenent
Apoſtoli vel Epiſcopi tenentes locum Apoſto
lorum. Per ipſos etiam apoſtolos, ex his quę
habentur in Actibus, poſſumus oſtendere exē
ptionem non eſſe faciendam, ſed tollendā. Nā
cum Apoſtoli prædicantes Chriſtum & verita
tem, eſſent poſiti in carcere per principes ſacer-
Act.5.d dotum, illa nocte aperuit Angelus carcerem, di
cens Apoſtolis ibi incluſis, Ite, & ſtantes loqui- B
mini in templo plebi omnia verba vitæ, vt legiẽ
Actorū.5. Quod non eſt intelligendum quód
Angelus verè aperuerit carcerem, quia ſtante
ianua clauſa carceris, & ſtantibus cuſtodibus ad
ianuam carceris, exierunt Apoſtoli carcerem,
quia ſic exierunt de clauſo carcere, ac ſi carcer
eſſet apertus: nam, vt habetur in eodem capitu-
lo, Princeps ſacerdotum hoc audiens miſit mi-
niſtros ad carcerem, qui dixerunt, Carcerem
quidem inuenimus clauſum cum omni diligen
tia, & cuſtodes ſtantes ad ianuam: aperientes au
tem, neminem intus inuenimus. Fuit ergo ibi
iſte ordo, ꝙ apoſtoli reducti ſunt ad plebem in
Templo per angelum, plebs autem reducta in
Deum per Apoſtolos. Potuit autē dicere ange C
lus plebi quæ dixerunt apoſtoli, vt hoc modo
reduceretur plebs in Deum per angelum non
mediātibus apoſtolis, vt in iſta reductione eſſet
exempta plebs a iuriſdictione apoſtolorū. Sed
quia Deo videẽ eſſe exoſa exēptio, voluit Deus
plebem ad ſe & ad faciendam voluntatem ſuā
reducere per apoſtolos. Et ſic ſummus Ponti-
fex tanquā imitator Dei debet tollere exemptio
nem, & debet plebem reducere. i. omnes eos qui
ſunt infra ſeipſum, per epiſcopos tenentes locū
apoſtolorū. Tertium aūt gradū pręſidendi in
eccleſia tenent illi qui habēt iuriſdictionem in-
fra epiſcopos; & in primitiua eccleſia tenebant
Act.6.b illi Diaconi, qui fuerūt ordinati per apoſtolos,
qui fuerunt ſeptem. 1. fuit Stephanus. 2. Philip- D
pus. 3. Prochorus. 4. Nicanor. 5. Timon. 6. Par
mena. 7. Nicolaus. Sed Philippo, vt hř Actuū
†Angelus 8. locutus eſt †Spiritus domini, Surge: & vade
contra meridiem, ad viam quæ deſcendit ab Ie-
ruſalem in Gazam. Et cum iret Philippus put
dixerat Spiritus ſanctus, Ecce vir Aethiops eu
nuchus, qui erat ſuper oēs gazas Reginę Can
daces: & venerat adorare in Ieruſalem: & reuer
tens, ſedebat ſuper currum, legens Iſaiam pphe
tam. Dixit autem Spiritus Philippo, Accede, &
adiunge te ad currum. Locus autē, quem lege-
bat Eunuchus, erat hic, Tanquā ouis ad occiſio
nem ductus eſt. & ſicut agnus coram tondente
ſe ſine voce, ſic non operuit os ſuum. Incipiens

A autem Philippus ab hoc loco euāgelizauit illi
Chriſtum: & venientes ad quandā aquā, in illa
aqua Philippus baptizauit Eunuchum: & cum
poſt baptiſmū aſcendiſſet Eunuchus de aqua,
Spiritus domini rapuit Philippum. Potuit autē
Spiritus Domini Philippo conuertere Eunu-
chum, & potuit Eunuchum in illa cōuerſione
eximere a iuriſdictione Philippi: ſed vt oſtende
ret exemptionē non eſſe faciendā, niſi pro ma-
gna & euidenti cauſa, voluit per Philippum cō
uertere Eunuchum. Cum ergo Philippus te-
neret in eccleſia tertium gradū ſuperioritatis,
nec erat princeps apoſtolorū, nec aliqs de apo
ſtolis, ſed erat conſtitutus per apoſtolos: mani
feſtè patet per tertium gradum pręſidēdi in ec
B cleſia Exemptionem non eſſe faciendam, ſed
tollendam. Verùm quia tam de iuriſdictione
Petri, q̄ de iuriſdictionibus aliis in hoc capitulo
actū eſt, ideo dicere poſſumus quód quot con
uertebantur per Petrum, ſiue per alios, erant de
iuriſdictione Petri habentis iuriſdictionis tota-
litatem: ſed quantū ad iuriſdictiones alias con-
ueti in primitiua eccleſia erant de iuriſdictione
ſaltem voluntaria conuertentium, qui parati
erant facere voluntatem eorum.

Cap. XIIII. ꝙ ex triplici gradu ſacerdotij, quod eſt in eccleſia, poſſumus oſtendere Exemptionem non eſſe faciendam, ſed tollendam.

QVia in hoc caplō mul
tū tractaturi ſumus de
ſacerdotio, cū in ſacer-
dotio imprimatur cha
racter, iō de characte-
re ſunt aliqua declarā-
da. Primo videlicet qd
eſt character: ſecundo,
quare dictus eſt chara
cter: tertio, in quibus ſacramentis imprimatur
character: & multa alia quę dicēda ſunt de cha
ractere & de perfectione characteris. Propter
primum eſt ſciendum ꝙ character nihil aliud
D eſt q̄ quædam potentia ſpiritualis. Vt Oſtiariis Oſtiarij.
datur poteſtas vel potentia ad cuſtodiendū bo
na eccleſiæ; & ad admittendū dignos, & ad re
pellendum indignos, & conuocandū eos q con
uenire debent in eccleſia: ideo traduntur eis cla
ues tanq̄ reddituri rōnem de his quę recondū-
tur ſub illis clauibus: & traduntur eis oſtia eccle
ſiæ ad introducendum dignos, & repellēdum
indignos, quia nō ſunt margaritæ exponendę
porcis: & tradūtur eis etiam funes campanarū,
ad vocandū eos qui debent in eccleſia conueni
re: nec ppter hoc imprimitur eis niſi vnus cha
racter, & vna ſpiritualis potētia. Sic. n. videmus
in his corporalibus, ꝙ per vnā & eandem potē
tiam corporalē, multa effectui demandantur:

vt

vt ignis per calorem, qui eſt potentia calefacti-
ua, calefacit, rarefacit, deſiccat, & generat alium
Lectores. ignem. Sic etiã Lectoribus datur poteſtas legen
di, & referendi verba Dei in eccleſia: & ideo tra
ditur eis liber cum his verbis, Accipite & eſtote
Exorciſtæ. verbi Dei relatores. Exorciſtis etiã traditur pote
ſtas ad expellendum Dæmones de corporibus
obſeſſis a Dęmonibus per manus impoſitioné,
tã baptizatis q̃ catechumenis, ideſt inſtructis in
fide: ideo traditur eis liber exorciſmorũ, his ver
bis, Accipite & commendate memorię, & habe-
te poteſtatem imponẽdi manum ſuper energu
menos, ideſt ſup interius vexatos a Dęmone,
Acolyti. ſiue baptizatos ſiue catechumenos. Acolytis ẽt
datur poteſtas accendendi luminaria in Eccle
ſia; & quia non accenditur niſi quod caret lumi B
ne, ideo datur eis ceroferarium cum cera ſine
lumine: datur eis etiam potentia ad ſuggerendũ
vinum & aquam in euchariſtiã ſanguinis Chri
ſti: ideo daẽ eis vrceolus vacuus vt poſſint ipm
implere vino vel aqua, ſicut expedit & ſm quód
requirit executio miniſterii eorum: nec opor-
tet quód in ordine acolytatus imprimãtur plu
res characteres vel conferantur plures poteſta
tes ſpirituales: quia per vnam & eandẽ potentiã
vt ſupra dicebatur, poſſunt plura effectui demã
Subdiaconi. dari. Subdiaconis etiam confertur quędam po
teſtas ſpiritualis ad ſeruiendum Miſſę, videlicet
patena & calix, vrceolus cum aqua, bacille, &
manutergium cũ his verbis, Videte cuiuſmodi
miniſterium vobis traditur etcęt. Idem.n. eſt tra C
dere aliquod miniſterium alicui, quod tradere
Diaconi illi potentiam miniſtrandi in miniſterio illo.
Diaconis etiam daẽ quędam potentia ſpiritua-
lis, ꝓpter ꝙ cum ordinantur datur eis poteſtas
Sacerdotes. legendi euangelium in eccleſia Dei: & ideo daẽ
eis liber euangelii. Sacerdotibus etiã imprimiẽ
character, ideſt quędam poteſtas ſpiritualis: ꝓp
quód cum ordinãtur, accipiunt patenam cum
oblatis, & calicem cum vino & aqua inter digi-
tos cum his verbis, Accipite poteſtatem offeren
di Deo ſacrificium etcęt. Hęc.n. ſunt diligenter
notanda, quód cum celebrantur ordines, non
in quolibet verbo imprimitur character & po
teſtas ſpiritualis ſm illum ordinem. Cum ergo
quæritur quid ſit character, patet per ea quæ D
dicta ſunt, ꝙ eſt ſpiritualis potentia. Cum vero
quęrebatur, quare dictus eſt character, põt dici,
quód quia character eſt quoddã ſignum diſtin
ctiuum, ꝓpter ꝙ habentes illam potentiã ſpiri
tualem, quę imprimiẽ in quolibet ordine, diſtin
guuntur ab aliis non habentibus illam poteſta
tem: ꝓpter ꝙ potentia illa merito nominaẽ cha
racter, vt poteſt patere per iam dicta: nam cum
character ſit quędam potentia ſpiritualis, opor
tet ſm triplicem potentiam, quam videmus in
rebus, ꝙ in triplici ſacramento imprimatur cha
racter. Videmus.n. in iſtis corporalibus poten-
tiam recipiendi, & hęc eſt potentia materię, quę
eſt fundamentum naturę, & eſt in potentia ad
A omnes perfectiones naturales: talis autem potẽ
tia imprimitur animę in Baptiſmo: ideo per ba
ptiſmum diciẽ homo generari vel renaſci ſpi-
ritualiter, quia in eius ſpiritu vel in eius anima
imprimitur character, ideſt quædam potentia
ſpiritualis, per quam fit in potentia ad recipien
dum ſpirituales perfectiones: ꝓpter quód ſi qs
non baptizatus fieret ſacerdos, eſſet iterum or-
dinandus, quia caruit potentia recipiendi, quæ
imprimitur in baptiſmo: ordinatus ergo carẽs
potentia recipiendi, nullos ordines recipit.
Secundo videmus in his corporalibus poten-
tiam reſiſtendi, ſicut dura habent potentiã natu
ralem ad reſiſtendum, cum nõ faciliter accipiãt
alienas & peregrinas impreſſiones: & hæc potẽ
B tia ſpiritualis imprimitur in confirmatione, per
quam anima fit quaſi dura & firma, vt non ita
leuiter poſſint ibi ſubinferre impreſſiones pere
grinæ ac alienæ, ideſt malignæ. Tertia autem
potentia, eſt potentia agendi, ſicut ignis habet
potentiam ad calefaciendũ: & iſta potentia im-
primitur in ordinibus, quia in quolibet ordina
to imprimitur ſpiritualis potẽtia ad aliquid agẽ
dum, vt poteſt patere p habita, quia omnis Or-
do ordinaẽ ad aliquod opus, & ſpecialiter om-
nes ordines ordinantur ad ſacramentũ eucha-
riſtiæ. His autẽ excuſſis, volumus aliqua dicere
de charactere & de perfectione characteris, vt
ex eis deſcendamus ad triplex ſacerdotium, &
concludamus exemptionẽ non eſſe faciendam,
C ſed tollendam. Dictũ eſt.n. ꝙ in quolibet ordi-
ne imprimitur aliquis character, ideſt aliqua po
tentia ſpiritualis: ſupremus autẽ character, qui
imprimitur in ordinibus, eſt ſacerdotalis, vltra
quem nõ eſt dare aliũ characterẽ: eſt tñ dare pfe
ctionem characteris: vt ſicut corpus humanum
prius viuit vita plantæ, poſteà vita animalis, &
vltimo vita hominis. vltra quã nõ eſt dare aliã
vitam in his corporalibus. Vltimũ.n. ad qđ põt
aſcendere iſta corpora naturalia eſt homo, vt
poteſt haberi ex ſecũdo Phyſicorum, vbi oſtẽ
ditur ꝙ nos quodãmodo ſumus cauſa omniũ.
Sed licet in his corporalibus nõ ſit dare vitam
vltra humanam, eſt tamẽ dare perfectionem in
huiuſmodi vita, quia eſt dare hominem paruũ
D & imperfectum, & hominẽ magnum & perfe-
ctum: iſtatus quidem hominis parui & imperfe-
cti, in quo homo non põt generare alium ho-
minem, durat vſq; ad ſtatum in quo homo eſt
perfectus, & alium hominem generare poteſt,
iuxta illud Philoſophi, Vnũquodq; perfectũ
eſt, cũ poteſt ſibi ſimilem generare. Sic etiam in
propoſito, licet non ſit dare characterem vltra
ſacerdotalem, eſt tñ dare perfectionẽ illius cha
racteris, & talis perfectio imprimitur in Epiſco
po, quia ex illa perfectione poteſt dici ſacerdos
perfectus & magnus. Ex his autem apparere *An epiſcopatus*
poteſt vtrum epiſcopatus ſit ordo alius, hoc eſt *ſit ordo.*
ſuſcipiat alium characterem a ſacerdotali. Sed
non ſuſcipit alium characterẽ, ſed ſuſcipit vltra

illum perfectionem illius characteris. Simplex ergo ſacerdos poteſt dici paruus & impfectus, & non poteſt facere alium ſacerdotem: ſed ep̄s eſt ſacerdos magnus & perfectus, & pōt facere alium ſacerdotē. Sicut ergo homo quantūcūq; ſit paruus & imperfectus pōt cōuertere cibum corporalem in nutrimentum corporis, & non poteſt facere nec generare alium hominem: ſic ſacerdos quantūcūq; ſit paruus & imperfectus reſpectu epiſcopi, qui eſt ſacerdos magnus & perfectus, poteſt conuertere cibum ſpiritualem & poteſt ſubſtantiam panis conuertere in corpus Chriſti qui eſt cibus ſpiritualis & cibus mentis & non eſt ventris: tamen non poteſt facere alios ſacerdotes. Ex his omnibus poſſumus cōcludere ꝙ non eſt dare vltra epiſcopū aliquid ꝙ ſit ordinis: & ſi eſt aliquid vltra, non erit eiuſdem ordinis, ſed iuriſdictionis. Propter q̄d Archiepiſcopatus, Patriarchatus, Papatus vltra epiſcopum non dicunt aliquid ordinis, ſed ſolū iuriſdictionis: et ad hoc forte inſinuandum Papa cum ſcribit, non ſcribit, ſe archiepiſcopū ſed ſolum epiſcopum dicens, Clemens epiſcopus Seruus etc. vt det nobis intelligere ꝙ quicq̄d habet vltra ep̄m non eſt ordinis ſed iuriſdictionis: propter ꝙ nō dicitur aſſumptus in plenitudinem Ordinis, quia ad hoc ſunt aſſumpti oēs ep̄i, ſed dicitur aſſumptus in plenitudinē poteſtatis ideſt iuriſdictionis. Eſt ergo Papa ſūmus ſacerdos Summus pontifex: Sed iſta ſummitas vel ſuperioritas non eſt ſumenda ſecundum ea quæ ſunt ordinis ſed iuriſdictionis, non.n. plus habet de his quæ ſunt ordinis q̄ quicunq; ep̄s. Papa ergo eſt aſſumptus in plenitudinem poteſtatis ideſt iuriſdictionis: cęteri autem ep̄i vel quicunq; pręlati ſunt in partē ſolicitudinis, non in iuriſdictionem totalem & ſummam. Ex his autem apparere poteſt, quód ſicut triplex eſt ſacerdos ita poteſt diſtingui triplex ſacerdotium, ſimplex, magnum, & totale ſiue ſummum. Simplex autem ſacerdotium in quo conſtitutus eſt quilibet ſacerdos non epiſcopus, innititur ſimplici characteri qui eſt poteſtas conficiendi euchariſtiam, ſed non cōferendi ordines: magnū vero ſacerdotium in quo gradu conſtitutus eſt quilibet epiſcopus, innititur characteri & perfectioni characteris, ſed non totalitati iuriſdictionis: ſed ſummum ſacerdotiū in quo gradu ſolus eſt papa innititur characteri, & perfectioni characteris, ac totalitati iuriſdictionis. Eſt enim triplex ſacerdos non magnus nec totalis, & ſacerdos magnus & non totalis, & eſt ſacerdos magnus & totalis. Sacerdos nec magnus nec totalis eſt ſacerdos ſimplex & vltimus: magnus & non totalis eſt epiſcopus qui eſt veluti ſacerdos medius. Sacerdos vero magnus & totalis eſt papa. Quód ergo ſacerdos nec magnus nec totalis qui eſt ſacerdos infimus vel quicūq; alius nō ſacerdos, immediatē ſit ſub papa qui eſt ſacerdos magnus & totalis, & non reducatur in ſupremum ſacerdotem per ſacerdotem medium ideſt per epiſcopum, eſt reducere infimum ſupremo ſine medio. Cum ergo hoc faciat exemptio eſt deteſtanda & tollenda niſi fiat pro euidenti vtilitate eccleſiæ quæ conſiſtit in ſtudio. Indubitanter.n. credimus ꝙ ſi periret ſtudium periret fides: & ſi periret fides, naufragium pateretur eccleſia. His autem omnibus excurſis, patet quod in rubrica capituli dicebatur.

Nota ꝙ pt̄as papalis aliq̄n innititur totalitati iuriſdictionis ſolū, reputā qn̄ quiſpiā aſſumitur in papā et nō eſt ſacerdos, ut inquit Aegidius s.par.ca.10. De Renū. pp.

Cap. XV. Quòd ex ipſo ordine uel diffinitione data ab Auguſtino de ordine, poteſt declarari exemptionem non eſſe faciendam ſed tollendam.

AVguſtinus 19. de Ciuit. Dei, cap. 13. diffiniens ordinem, ait. Ordo eſt parium diſpariumq; rerum ſua cuiq; loca diſtribuēs diſpoſitio. Ex quibus verbis colligit ꝙ non eſt ordo ſed horror, non ordinatio ſed peruerſitas, ꝙ in Vniuerſo, vel Eccleſia tribuatur alicui locus non ſibi debitus, cum ordo nihil aliud ſit ſm Auguſtinum, q̄ quædam diſpoſitio vel quædā ordinatio cuilibet rerum tribuens ſuum locum. Cum ergo aer, ſit naturaliter medius inter aquam & ignē, ſi remoueretur aqua de loco ſuo, & immediatē coniungeretur igni, nō eſſet ordo ſed horror, & eſſet deſtructio ignis vel aquæ. Cum ergo ſummus Pontifex teneat ſupremum gradum in eccleſia, ſicut ignis inter elementa, & Epiſcopi ſint medii inter ſummum Pontificem et alios homines quantum ad iuriſdictionē ſpiritualē, & alii homines quātum ad huiuſmodi iuriſdictionem immediate collocenť ſub ſummo pontifice, et ſupertollantur de loco ſibi debito, eſt ordinem peruertere, et peruerſitatem inducere: & ſi peruerſitas non eſt facienda ſed tollēda, ergo et ipſa exemptio, cum hoc faciat, non eſt facienda ſed tollenda. Verùm quia quātum ad ordinem elemētorū in ſuperioribus ſumus hāc materiam conſecuti, volumus in hoc capitulo, iuxta definitionem datam de ordine, hanc materiam declarare. Auguſtinus in diffinitione præfata diffinit ordinem per ordinatam diſpoſitionem, et tributionem locorum. Videmus autem in āgētibus naturalibus, ꝙ agens naturale quātum dat alicui de forma, tātum dat ſibi de loco: nam ſemper ſuperiora ſunt formaliora et perfectiora inferioribus. Facere ergo ꝙ inferius teneat locum ſuperioris, eſt facere ꝙ nō formale ſit formale, et ꝙ detur locus ſuperior cui debet dari locus inferior, ſiue ſuperior et inferior accipiantur ſm ſitum, ſiue ſm dignitatem. Sicut enim in loco ſm ſitum, quæ natura iacere iubet,

Cap. 6.

bet,non ſunt eleuanda in altum,& grauia, quæ
mouentur ad mediū,non ſunt ponēda in loco
leuium,quę mouentur a medio, ſed omnia in
ſuo loco ſunt ſituanda,vt ordo in omnibus ſer
uari poſſit:ita etiam in loco ſm dignitatem eſt
dare gradus,& ordinem, quia magis dignū eſt
medium inter minus dignum & digniſſimum.
Sed quia contrarium facit exemptio, quæ con-
iungit immediate minus dignum digniſſimo,cū
deberet immediate cōiungi magis digno, Ideo
non ſolum non eſt faciēda, ſed quæ factæ ſunt
exemptiones omnino ſunt tollendæ. Ex his au
tem apparere pōt quòd aliter reprobatur exem
ptio prout repugnat ordini,quod eſt ſacramē-
tum prout ſacerdotium eſt quidā ordo; & ꝑut
ex triplici ſacerdotio probauimus exemptionē
B non eſſe faciendā in capitulo præcedenti: & ali
ter accipitur ordo non prout eſt ſacramētum,
ſed prout eſt quædam ordinatio & quædam di
ſpoſitio vnicuiq; tribuens ſuum locum, ideſt ſuū
ſtatum & ſuā dignitatem, ſm quem modum re
probatur exemptio in præſenti capitulo. Pri-
mo modo loquitur de Ordine Magiſter ſent.
lib. 4. diſtin. 24. cum ait, Si autem quæritur quid
ſit quod hic vocaẽ ordo: ſane dici poteſt ſigna
culum quoddam eſſe, ideſt ſacramentum qddā
per quod ſpiritualis poteſtas ex officio traditur
ordinato. Et ſubdit, Character ergo ſpiritua-
lis, vbi fit promotio poteſtatis, ordo vel gradus
vocatur. Ordo ergo ſumptus ex pręcedenti ca
C pitulo eſt officium vel ſpiritualis poteſtas quæ
traditur ordinatis in quolibet ordine: vł Ordo
eſt ipſe character, qui eſt quędam ſpiritualis po-
teſtas, per quam exercetur hmōi officium, ſm
quem modum in eccleſia ſunt ſeptem ordines;
vt in eadem diſt. Magiſter tradit, quorum ſupre
mus eſt Ordo ſacerdotalis. Vtrum autē ſit dare
octauum ordinē, videlicet epiſcopatus, ex præ-
cedenti capitulo patere pōt: nam epiſcopatus
non dicit alium ordinem à ſacerdotio, ſed dicit
perfectionem illius ordinis: nec ordinato in epi
ſcopum imprimitur alius character a ſacerdota
li, ſed imprimitur ei perfectio characteris ſacer
dotalis, propter quòd Epiſcopus pōt dici ſacer
dos magnus. Et ſicut homo non quicunq; ſed
D homo perfectus & magnus (vt dicebatur) pōt
facere alios homines, & generare eos: ſic ſacer-
dos non quicūq; ſed perfectus & magnus pōt
facere alios ſacerdotes & creare eos. Exinde er-
go eſt ꝙ aliquando dicunẽ ſeptem ordines ꝑꝑ
ſeptem characteres, inter quos ſeptem ordines
nō reputatur epiſcopatus alius ordo a ſacerdo
tio, quia nō imprimitur in eo aliquis character:
aliquādo autem dicuntur eſſe octo ordines, &
dicitur epiſcopatus eſſe alius ordo a ſacerdotio
non propter alium & aliū characterem, ſed ꝑ-
pter ſuperadditam quandam perfectionē ſacer
dotali characteri. Et eſt ſimile in hac parte (vt ſu
pra diximus) de homine & de ſacerdote: quia ſi-
cut homo magnus, & hō alius quicūq; ꝗ̄tūcūq;

A paruus nō habet aliā & aliā naturā: ſed homo
magnus ſuper alios homines habet quandam
perfectionem naturę, per quam pōt alios homi
nes generare: ſic epiſcopus tanꝗ̄ ſacerdos ma-
gnus non habet alium characterem ꝗ̄ alii ſacer
dotes, ſed habet quandam perfectionem illius
characteris, per quam poteſt facere alios ſacer-
dotes: ſic ergo accipitur ordo vt eſt ſacramen-
tum. Sed ordo, vt definitur ab Auguſtino, &
principaliter agitur de eo in hoc capitulo, eſt
vt omnibus tribuit ſua loca. Vtroq; tamen mo-
do ſumpto ordine prout ſumitur in hoc capi-
tulo & in pręcedenti, poteſt probari exemptio-
nem non eſſe faciendam, ſed tollendam, vt eſt
per habita declaratum.

*Cap. XVI. ꝙ ex ordine diuinarum perſo-
narum probare poſſumus exemptio-
nem non eſſe faciendam,
ſed tollendam.*

DIſtinxerunt autē aliqui quinq;
Hierarchias; vnam ſuper-
cęleſtem, quę eſt diuinarū
perſonarū: & tres cęleſtes,
quę ſunt tres Hierarchiæ
Angelorum, de quibus tra
ctat Dionyſius in libro de
cęleſti Hierarchia: & quintam Hierarchiam di
C cunt eſſe hominum, ex quibus conſtituitur Hie
rarchia eccleſiaſtica, de qua Dionyſius fecit
quēdam librum ſic intitulans eum de Eccleſia-
ſtica Hierarchia. Sed quòd diuinæ perſonæ fa
ciant Hierarchiam non videẽ proprie dictum:
nam in diuinis nō videtur quòd ſit proprie hie
rarchia. Eſt. n. hierarchia idem ꝙ principatus ſa
cer vel ſanctus. Sed licet in diuinis proprie repe
riatur ſanctitas, iuxta illud, Sancti eſtote, quo- Leuit. 19. a
niam ſanctus ego ſum: tñ non proprie in diui- et 20. b
nis reperitur principatus reſpectu diuinarū pſo
narum: ſed ſolum reſpectu creaturarum, ſcd'm
quem modum loquiẽ philoſophus in fine 12.
Metaphyſicorum, ꝙ totum vniuerſum eſt vnus
principatus, & iſtius vnius principatus eſt vnus
D princeps. i. Deus: quia ſicut dicimus quòd Deus
eſt pater, Deus filius, Deus ſpirituſſanctus: ſic di
cere poſſumus ꝙ iſtius principatus eſt pr̄ prin-
ceps, filius princeps, & ſpirituſſanctus princeps.
Tamen ſicut omnes tres perſonæ nō ſunt tres
Dii, ſed vnus Deus: ſic omnes tres perſonę nō
ſunt tres principes, ſed vnus princeps. Hāc ma-
teriam pertractat Auguſtinus lib. 5. de Trin. c.
13. non ſub hoc nomine princeps, ſed ſub hoc
nomine principium: vbi vult ꝙ totius principiū
eſt pater. Sed ſi volumus videre, quomodo de
talibus loqui poſſimus in diuinis: dicemus ꝙ in
diuinis licet non ſit proprie principatus, poſſu-
mus tamen concedere ꝙ ibi ſit proprie ordo:
nam principatus intelligitur ſm ſub & ſupra,

ſm maiorem & minorem dignitatem, quia ſm
Aug. in his, quæ non mole magna ſunt, idem
eſt eſſe maius quod eſſe melius, ideſt dignius.
In omni etiam principatu eſt prius & poſterius
ſaltem dignitate: quia ille princeps eſt ſuper eos,
quibus principat, & eſt in illis maior & dignior,
ſuperior dignitate. In diuinis aũt perſonis nihil
maius aut minus, nihil prius aut poſterius, nihil
ſupius aut inferius: ſed eſt ibi omnimoda ęqua-
litas, iuxta illud Aug. 15. de Trin. filius per om-
nia eſt æqualis & ſimilis vt pater, nõ tñ eſt pr̃, qa
alius filius, alius pater. Propter quòd principa-
tus non eſt proprie ponendus in Diuinis reſpe-
ctu diuinarum perſonarũ. Põt tamen ibi poni
ordo, vt vult Aug. nõ ordo ſm quem vna pſo-
na ſit prior alia vel maior alia, ſed ordo ſm quẽ
vna perſona eſt ex alia. Eſt ergo ibi ordo origi-
nis non ordo prioritatis vel maioritatis. Secun-
dum ergo hunc ordinẽ quòd vna perſona eſt
ex alia, poſſumus ibi ſaluare ꝙ vna pſona ope-
ratur per aliam, & ꝙ vna mittit aliam, & quòd
vna perſona habet aliquam principalitatem in
aliquo actu vel in aliquo opere, vt comparatur
ad aliam. Nam quia vna perſona eſt ex alia, vt
quia filius eſt ex patre, cõſequens eſt, quòd filius
habeat ſuã ſubſtantiam vel ſuam virtutem a Pa-
tre. Propter ꝙ dicit Hylarius in ſuo lib. de Tri-
nit. quòd filius nihil habet niſi natum, ideſt qđ
naſcendo accepit: ſubſtantiam. n. & virtutẽ quã
habet filius, habet a patre, & totum accepit a pa-
tre. Et ſicut quodlibet agens agit per virtutem
ſuam, ita pater operatur per filium, quia virtutẽ
ſuam operandi dedit & cõmunicauit filio. Pro-
pter quòd ait Ioannes, Omnia per ipſum (ideſt
per filium) facta ſunt, quia omnia operatur per
filium: nã Deus pater non aliter quàm dicendo
Pſal. 32.b operatur, iuxta illud, Ipſe dixit & facta ſunt. Eo
ergo modo, quo Deus pater verbo dixit om-
nia verba, & per verbum operatur omnia. (Vn-
de Aug. vndecimo Confeſ. loquens Deo pa-
tri, ait. Vno verbo æterno, tibi autem coęterno
ſimul & ſempiterno dicis omnia quæ dicis, et fit
quicquid dicis) ſic etiã vna perſona mittit aliam,
quia hoc eſt mittere aliquod, operari aliquid p
illud. Hoc etiam modo habet vna perſona in
aliquo actu vel in aliquo opere quandã princi-
palitatem vt comparatur ad aliam, ſecundum
quem modũ loquitur Aug. 5. de Trinit. c. 28. di-
cens, Spiritusſanctus eſt a patre principaliter.
Vnica enim & ſimplici ſpiratione producunt
vel ſpirant pater & filius ſpiritum ſanctum: ſed
illa & vnica ſimplici ſpiratione, Spiritusſanctus
procedit a patre principaliter. & pater dat filio
virtutem ſpirandi, ideo dicitur ſpirare per filiũ,
& dicitur ſpirare principaliter. Propter ꝙ ſpiri-
tusſanctus eſt a patre dupliciter, quia eſt a patre
immediate & ſecundum ſe prout ipſe pater ſpi-
rat ſpiritum ſanctũ. & eſt a patre mediate, ideſt,
mediante filio & per filium, inquantum dat filio
ꝙ ſpiret ſpiritum ſanctum. Sed ſpiritusſanctus

A eſt a filio vno modo, inquantum eſt a filio im-
mediate: non. n. eſt a filio mediãte patre quòd in
illa ſpiratione filius aliquid det patri, ſed ecõuer-
ſo. Ergo in hac ſpiratione filius ſpirat ſm ſe: &
ſi comparetur ad patrem, filius ſpirat receptiuè,
recipiendo virtutem ſpirandi a patre: pater ve-
rò ſpirat ſm ſe, & ſpirat datiuè, quia dat filio vir-
tutem ſpirandi ſemp: propter ꝙ pater ſpirat du-
pliciter immediate & ſm ſe, & mediate ſiue prin-
cipaliter put hoc cõmunicat filio, & ſpirat me-
diante filio ſiue per filium. Et quod dictũ eſt de
patre & filio put ſpirãt ſpiritum ſanctum, veri-
tatem habet de patre, filio, & ſpiritu ſancto put
pducunt creaturam. Nam ſicut ſpiritusſanctus
eſt a patre dupliciter principaliter, & immedia-
B te: & eſt a filio vno modo tantum, videlicet ime-
diate (Non eſt autem a filio principaliter, quia
ꝙ filius ſpiret recipit ab alio ideſt a patre.) ita
poſſumus, prout materia patitur, hoc adaptare
ad creaturam put creare eſt opus diuinum, &
dicere ꝙ creatura procedit a patre et filio & ſpi-
ritusſancto, vnica & ſimplici creatione, hoc ta-
men non obſtante procedit a patre tripliciter,
a filio dupliciter, a ſpiritusſancto vno modo: in-
diuiſa enim ſunt opera trinitatis ſm Auguſt. &
Diony. quia eſt indiuiſa ſubſtãtia et virtus. Sed
licet ſit vna et eadem ſubſtantia et virtus in pa-
tre & filio & ſpiritusſancto: tñ ſm modum ſe ha-
bendi, illa eadem ſubſtantia & virtus eſt aliter in
qualibet perſona, quia in patre ſe habet vt non
C cõmunicata ab alio; in filio autẽ vt cõmunicata
a patre, in ſpiritu ſancto vt cõmunicata a patre
& filio. Propter ꝙ illa actio ſiue illa creatio qua
pducitur creatura eſt immediatè a Trinitate,
quia virtus creandi eſt in qualibet perſona. pp
ꝙ quęlibet perſona creat immediatè, qa habet
in ſe illam ſubſtantiam & illam virtutem a qua
creatura procedit immediate. Hoc tamen non
obſtante illa actio & illa creatio eſt a patre et fi-
lio non ſolum immediate, ſed mediate & prin-
cipaliter prout comparãtur ad ſpiritum ſanctũ,
& dant & cõmunicant ei virtutem creandi. Rur-
ſum illa creatio eſt a patre non ſolum immedia-
te & immediate ſiue principaliter prout virtutem
creandi communicat ſpiritui ſancto, ſed etiam a
D patre mediate & principaliter put virtutẽ crean-
di cõmunicat filio, & put cõmunicat eã ſpiritui
ſancto. A filio autem eſt huiuſmodi creatio du-
pliciter, vno modo immediate prout eſt a quali-
bet perſona, alio modo mediate & principaliter
prout virtutem creandi cõmunicat vni ſoli per-
ſonæ videlicet ſpiritui ſancto. Sed a ſpiritusſan-
cto eſt illa creatio ſolum immediate prout eſt a
qualibet perſona. Sed reſpectu diuinarum per-
ſonarum nullo modo eſt creatura vel creatio a
ſpiritusſancto mediate et principaliter, quia ſpiri-
tusſanctus nulli perſonæ tribuit vel cõmunicat
aliquid. nam reſpectu diuinarum perſonarũ ſe
habet ſpiritusſanctus receptiuè non datiuè. Poſ-
ſumus autem hæc clarius dicere: nam pater cõ-
paratur

paratur ad opus creatum tripliciter, vno modo ſm ſe, quia virtutem habet a ſeipſo, alio modo, vt dat virtutẽ creandi filio, alio modo vt dat virtutem creandi ſpiritui ſancto: ſed filius dupliciter comparatur ad huiuſmodi opus, vno modo ſecundum ſe, quia ipſum opus creatum ſecundum ſe a filio eſt; alio modo poteſt comparari ad huiuſmodi opus mediãte ſpiritu ſancto, prout vnà cum patre dat virtutem creandi ſpiritui ſancto. His autem omnibus prælibatis, volumus oſtendere ſpeciale propoſitum. Tractauimus autem hanc materiam diffuſe, quia multũ eſt vtilis, & multum illuminat intellectũ hęc materia: ex qua habemus argumentũ ad principale propoſitum. Nam ſi diuinæ perſonę ſeruant ſuum ordinem inconcuſſum, quia pater communicat naturam & ea quę habet filio, non autem filius patri: & pater ſemper ſpirat ſpiritũ ſanctum per filium, & ex hoc ſemper ſpirat principaliter: & pater producit opus creatum ſemper & pater pducit opus creatum principaliter reſpectu filii, quia virtutem creandi communicat filio: filius autem pducit huiuſmodi opus principaliter reſpectu ſpiritusſancti, quia virtutem creandi cõmunicat ei: propter quod opus creatum ſemper reducitur in patrem per filium & ſpiritum ſanctum. Cum Exemptio faciat contrarium horum, quia inferius reducit in ſupremum nõ per medium: iam nihil aliud eſt exemptio niſi quædam inordinatio, quia rem, quæ debet eſſe in inferiori loco, & debet reduci in ſupremum per medium, coniungit ſupremo ſine medio. Idem eſt ergo facere exemptionem, & facere quòd perſonæ eccleſiaſticæ inferiores reducãtur in ſupremum Pontificem nõ per Prælatos medios, & quòd ſummus Pontifex velit operari in perſonas inferiores eccleſiaſticas nõ per Prælatos medios; ac ſi pater vellet reducere creaturas in ſeipſum nõ per filium medium, & creare eas non per filium: ac ſi pater & filius vellent in ſe reducere creaturas non per ſpiritũ ſanctum, cui communicant virtutem creandi. Nõ tamen dicimus quòd in hoc ſit omnino ſimile, ſed eſt ſecũdum impoſſibilitatem & indecentiã: nã impoſſibile eſt patrẽ creare creaturas nõ p filiũ, & impoſſibile eſt patrẽ & filiũ creare creaturas & non per ſpiritum ſanctum. Exẽptio quantum ad ſummũ pontificem nõ dicit impoſſibilitatem, ſed indecentiam: decet enim ſummũ pontificem non ſolum exemptionem non facere, ſed etiam factam tollere, niſi hoc faciat pro magna & euidenti vtilitate eccleſię. Concludamus ergo & dicamus ꝙ tãtũ videmus ordinẽ in actione diuinarum pſonarũ, ꝙ ſũmus Põtifex tanq̃ conſtitutus a Deo in ſede, & tanq̃ imitator fidei, ſummè debet cauere inordinationem, & vitare exemptionẽ, & quãtũ poſſibile eſt Eccleſiaſticas perſonas ſm ſuum ſtatum & ordinẽ in ſe reducere: & modũ ordinatum, cui contradicit exẽptio, in pſonis eccleſiaſticis ſemper ſeruare.

A

Cap. XVII. *Quòd ex ipſis Hierarchijs angelicis poſſumus declarare Exemptionem nõ eſſe faciẽdam ſed tollendam.*

Eſt autem in Angelis triplex diſtinctio, vna Hierarchiarum, alia Ordinum, tertia Perſonarum. Sunt autem in Angelis tres Hierarchiæ: in qualibet autem hierarchia ſunt tres ordines, propter quòd cõputãtur nouem ordines Angelorum: in quolibet autem ordine ſunt multi & innumerabiles Angeli, ſiue perſonę angelicę. Propter ꝙ videndũ eſt vnde oritur diſtinctio hierarchiarum: vnde ordines, qui ſunt plures in qualibet hierarchia: & vnde angelorum diſtinctio, qui ſunt multi & quaſi innumerabiles in quolibet Ordine. In hoc capitulo licet intendamus aliquid tangere de huiuſmodi qualibet diſtinctione, principaliter tñ intendimus proſequi de diſtinctione hierarchiarum, vt ex huiuſmodi diſtinctione manifeſte concludamus exemptionem non eſſe faciendam ſed tollendam. Dicemus ergo ꝙ aliter accipitur diſtinctio Angelorum, aliter ordinũ, & aliter hierarchiarum: nam diſtinctio Angelorum accipitur ex diuerſitate naturarum, diſtinctio ordinum ex diuerſitate operum, & diſtinctio hierarchiarum ex diuerſitate illuminationum. Propter diſtinctionem Angelorũ ſciẽdum, ꝙ quot ſunt perſonę angelicę, tot ſunt ſpecies angelorum: ſunt.n. angeli quędam formæ per ſe exiſtentes, vel ꝙ idem eſt, ſunt quædam ſubſtantiæ ſeparatæ, ſunt.n. ſeparatæ a materia. Tripliciter ergo poſſumus oſtendere ꝙ quot ſunt angeli tot ſunt ſpecies angelorum. Primo vt Angeli ſunt quædam formæ. Secundo prout formæ comparantur ad numeros. Tertio prout huiuſmodi formę comparantur ad animam humanã. Si.n. Angeli ſunt ipſę formæ, non poſſunt differre niſi formaliter & per formam, quod eſt differre ſpecie: nam Aug. 83. q. de Ideis, ait ꝙ Ideas, formas vel ſpecies poſſumus dicere, vt verbum de verbo transferre videamur. Idem eſt ergo forma & ſpecies: et qđ Græci dicunt Ideas, Latinę verbum de verbo transferendo formas vel ſpecies ſm Auguſtinũ poſſumus nuncupare. Cum ergo Angeli ſint quædam formę, et non poſſint differre niſi formaliter, quia idem eſt forma & ſpecies, oportet omnes Angelos differre ſpecie: ppter ꝙ ſicut quot ſunt Angeli tot ſunt formæ per ſe exiſtentes ſeparatæ, ita quot ſunt Angeli tot ſunt ſpecies Angelorum. Secundò hoc idem patet, ſi comparemus formas ad numeros: nam ſecũdũ Philoſophum .8. Metaphy. formæ ſunt ſicut numeri: nam nulli ſunt duo numeri formaliter differentes, habentes totidem perfectiones vel ęquè perfecti: poteſt.n. cõtingere ꝙ differentia numero ſint ęquè perfecta, ſed quòd differẽ

B — C — D (margin section letters)

Quot angeli tot ſpecies.

Cap. 3

tia formaliter et ſpecie ſint ęque pfecta eſſe non
poteſt, quia ſemp vna ſpecies eſt perfectior alia.
Aduertendum tñ quod formæ ſunt ſicut nume
ri, & ſunt ſimiles numeris, ſed quantũ ad aliquid
eſt ſimilitudo contraria: nam ſicut oẽs numeri
procedunt ab vnitate, ſic omnes formæ & oẽs
ſpecies procedũt a Deo, qui ſe habet vt vnitas:
de quo dicit Boethius in lib. de Trinit. ꝙ Deus
eſt vere vnus, in quo nullus numerus. Quod
verum eſt loquendo de numero rerum abſo-
lutarum: non eſt verũ de numero rerũ relata-
rum. Sunt. n. in diuinis tres res, ideſt tres perſo-
næ, quæ non ſunt tres res abſolutæ, ſed relatæ.
In hoc ergo ſe habẽt formæ ſicut numeri, quia
omnes procedunt ab vno Deo, qui vere ſe ha-
bet vt vnitas. Conueniunt etiã formæ cum nu-
meris, quia ſicut numeri propinquiores vnita-
ti ſunt minus compoſiti, ita formæ propinquio-
res Deo ſunt magis ſimplices & minus compo-
ſitę. Eſt tñ iſta ſimilitudo aliquo modo per cõtra-
rium, quia numerus quanto propinquior vni-
tati, tanto habet rationẽ minoris numeri: ſed
forma quanto eſt propinquior Deo, tanto eſt
perfectior, & tanto habet rõnem maioris nume
ri, quia continet in ſe plures perfectiones. Pro-
pter ꝙ ipſe Deus eſt numerus ſine numero, vt
vult Aug. ſuper Gen. eſt etiã infinitus, quia con
tinet infinitas perfectiones vt vult Diony. Si er-
go formæ ſunt ſicut numeri, & non ſunt duo
numeri formaliter differentes eiuſdem ſpeciei,
quia non poſſunt niſi formaliter differre cum
ſint quędam formę, nõ erunt duo Angeli eiuſ
dem ſpeciei: ꝓpter quod quot ſunt Angeli, tot
ſunt ſpecies Angelorum. Tertio hoc idẽ patet,
ſi comparentur Angeli ad animã humanã. Im-
poſſibile eſt aũt ꝙ anima humana ſit compoſi-
ta ex materia & forma: nam cũ anima ſit forma
corporis, & omnis forma ſm ſe tota ſit quidam
actus, impoſſibile eſt ꝙ in aliqua forma ſit mate
ria vel ſit aliquid quod ſit pura potentia. Et ex-
inde eſt ꝙ nullum compoſitũ poteſt eſſe forma,
& maxime ſi ſit compoſitũ ex materia & forma:
anima enim ſi eſſet ſic compoſita ex materia &
forma perficeret duas materias, videlicet mate-
riam ſuam & materiã corporis: & vtrunq; perfi
ceret per ſe & immediate, quod eſt impoſſibile.
Si ergo anima humana, quæ tenet infimũ gra-
dum in genere ſubſtantiarum ſeparatarũ, non
eſt compoſita ex materia & forma, ergo nec q-
libet angelus, qui naturaliter eſt ſimplicior qua-
cunq; anima, non põt in ſe habere materiã, ſed
eſt ipſa forma. Omnes ergo angeli, vt ſũt quæ-
dam formæ, nõ pñt inter ſe differre, niſi forma
& ſpecie: quot ergo ſunt angeli, tot ſunt ſpecies
angelorum. Ex his ergo haberi poteſt, quomo
do accipienda ſit diuerſitas Angelorum: cum
ipſi angeli ſint quædã formæ, & natura per an-
tonomaſiam dicatur de forma vt poteſt patere
ex. 2. Phyſicorũ, oportet ꝙ diſtinctio & diuer
ſitas angelorum accipiatur ex diſtinctione & di

A uerſitate naturarum: & quia non ſunt duæ for
mæ formaliter & ſpecie differentes ęqualis pfe
ctionis, non erunt duo angeli habentes naturã
æque ſimplicem et ęque perfectam: et quia in
ſimpliciori et perfectiori natura recipitur nobi
lius eſſe, non erunt duo angeli habentes æque
nobilius eſſe: inſuper quia natura Angelorum
eſt intellectualis, & inter intellectualia habentia
perfectiorem naturam & nobilius eſſe, habent
perſpicaciorẽ intellectũ: ſicut non ſunt duo An
geli habentes æque perfectam naturã et æque
nobile eſſe: ſic non erunt duo angeli habentes
ęque perſpicacem intellectũ. Redeamus ergo
ad propoſitũ, et dicamus ꝙ cũ quæritur quo-
modo accipienda ſit diſtinctio Hierarchiarũ, et
Ordinum angelorum, quia in quolibet ordine
B ſunt multi angeli: dici poteſt ꝙ diuerſitas ange
lorum accipienda eſt tripliciter, videlicet ex bo
nitate et perfectione, ex nobilitate eſſendi, et ter
tio ex perſpicacitate intelligendi, quia non ſunt
duo angeli ęque habentes naturam perfectã,
nec ęque nobile eſſe, nec ęque perſpicax intelli
gere. Reſtat ergo videre quomodo diuerſitas
ordinum accipienda ſit ex diuerſitate operum,
vel ex diuerſitate denominationũ, quæ denomi
nationes ſunt ex operibus ſumptæ. Sed quia de
hoc tractabitur in ſequenti capitulo, vbi ex or
dinibus angelorum declarabimus exemptionẽ
non eſſe faciendam ſed tollendam: ideo in hoc
capitulo volumus declarare quomodo ex di-
ſtinctione hierarchiarum eſt hic agendũ. Dice
C batur ſupra ꝙ diſtinctio hierarchiarũ ſumenda
erat ex diſtinctione vel ex diuerſitate illumina-
tionũ, quas illuminationes oportet deſcendere
a Deo in Angelos, ſm quod ipſæ hierarchiæ
ſunt adinuicem ordinatę. Cũ ergo prima hie-
rarchia ſit inter Deum et homines, ſecunda in- *Aeg. de diuina influentia in beatos.*
ter angelos et angelos, tertia inter angelos et
homines, oportet ꝙ prima hierarchia quę quã
ad illuminationem ſe habet immediate ad Deũ,
recipiat illuminationes immediate a Deo: ſemp
enim hierarchia illuminatur ab eo quod eſt ſu
pra ſe, et illuminat eos qui ſunt ſub ſe: et quia
prima hierarchia eſt inter Deum et Angelos,
oportet vt illuminetur a Deo, et illuminet An-
gelos. Secunda vero, quia eſt inter angelos pri
D mæ hierarchiæ tanquã inferior, et angelos ter
tiæ tanq̃ ſuperior, oportet ꝙ illuminetur p an-
gelos primæ hierarchiæ tanq̃ per ſuperiores, et
illuminet angelos tertiæ hierarchiæ tanq̃ infe
riores. Tertia autem hierarchia, quæ eſt inter
angelos ſecundę hierarchiæ et homines, opor
tet ꝙ illuminet per angelos ſecundę hierarchię
tanq̃ per ſuperiores, et illuminet homines tanq̃
inferiores. Aduertẽdum aũt ẽ ꝙ ſicut eſt in ho
minibus, ita ſuo modo eſt in angelis. In homini
bus aũt eſt dare quinq; gradus, vt groſſo modo
loquamur, primo Magiſtrum habentem cathe
drę excellentiam: ſecundo, ſunt Baccalaurei:
tertio ſunt Lectores: quarto, ſũt Prędicatores:
quinto,

quinto,eſt Plebs vel populus. A ſūmo doctore
deſcendunt illuminationes in baccalaureos: &
iſti ſe habēt vt prima hierarchia, quæ immedia
te illuminatͬ a Deo. A baccalaureis autem de-
ſcendunt illuminationes in lectores, qui ſe ha-
bent vt ſecūda hierarchia. A lectoribus in præ
dicatores,qui ſe habent vt infima hierarchia. A
prædicatoribus deſcendunt illuminationes in
homines populares vel plebeios, qui repręſen
tant hierarchiam hominum,qui illuminantͬ ab
ipſa hierarchia Angelorum. Aduertendum ēt
ꝙ non omnes homines baccalaurei ſunt æquè
ſubtiles nec ęquè ſimplices: ſupponuntur tamē
eſſe tantæ perſpicacitatis, quòd poſſint imme-
diate doceri a Doctore. Sic omnes angeli pri
mæ hierarchiæ nō ſunt equè perſpicaces:& nō B
ſolum omnes angeli primę hierarchię nō ſunt
æquè perſpicaces,immo ēt nec duo angeli eiuſ
dem vel diuerſorum ordinum ſunt ęquè per-
ſpicaces: nā cum omnes angeli differunt in ſpe
cie & formaliter,non eſt date inter eos habētes
æquè perfectā naturam, nec æquè nobile eſſe,
nec æquè perſpicax intelligere, vt ſuperius tan
gebatur: ꝓpter quòd inter etiā ipſos Seraphim
Cap. 6 vnus docetͬ ab alio;& illud Iſaię,duo Seraphim
clamabāt alter ad alterum, videtͬ exponere Dio
De cel. nyſius quantum ad doctrinā,qua alter petebat
doceri ab altero:omnes tñ de prima hierarchia
hier.c.7. ſupponunͬ eſſe tales ꝙ immediate illuminenͬ a
Deo, loquendo de illuminatione cōmuniter,
quia omnia talia ſic ſunt intelligenda. Nā cum
dicitͬ quòd natura non agit in ſuperfluum, nec
deficit in neceſſariis, intelligitur cōmuniter lo
quendo,nā aliqui naſcuntur monſtruoſi habē
tes ſuperfluum,quia naſcunͬ cum pluribus di
gitis q̃ debeant habere:& aliqui naſcuntur dimi
nuti,quia naſcuntur monoculi, vel etiam cęci.
Cum ergo dicimus ꝙ prima hierarchia imme
diate illuminatur a Deo,oportet intelligere lo
quendo cōmuniter,quia poteſt eſſe aliqua illu
minatio,quæ non peruenit immediate ad om-
nes primæ hierarchiæ angelos, ſed oportet ſu
periores de illa hierarchia docere inferiores de
eadem hierarchia:ſic etiā eſſe poteſt illuminatio
aliqua,quæ immediate pertingit non ſolum ad
omnes de prima hierarchia,ſed ēt ad omnes de
alia hierarchia. Sed cōmuniter loquēdo prima
hierarchia immediate illuminatur a Deo, & alii
illuminantur ſuo modo & ſuo ordine, vt eſt ꝑ
habita declaratum. Igitur quia hierarchia nr̄a
eccleſiaſtica debet imitari hierarchias cęleſtes et
angelicas,cum videamus tātam ordinationē in
illis cęleſtibus hierarchiis,vt quòd prima hierar
chia immediate ſe habet ad Deum: ſecunda im
mediatè ad primā hierarchiā: tertia immediate
ad ſecundā: cum nō fiat exemptio in talibus nec
ſecundum totum, nec ſecundum partē, vtputa
quia tota hierarchia tertia,vel pars eius, quantū
ad illuminationes, immediate collocetur circa
Deum,vel circa primam hierarchiam; ſed om-

A nes huiuſmodi hierarchiæ inconcuſſè ſeruant
ſuum ordinem ordinatum & debitum: & ſicut
hierarchię cęleſtes quantum ad illuminationē
inferiorem reducūtur in ſuperiora per media:
ſic illi qui ſunt in hierarchia eccleſiaſtica nō de-
bent inferiores collocare circa ſuperiores, vel
circa ſupremum immediatè, ſed debent reduci
in ſuperiores vel in ſupremum per medios Prę
latos: & q̄a cōtrarium huius facit exemptio,cla
ro clarius patet quod in rubrica huius cap. tra
debatͬ, videlicet quòd ex ipſis hierarchiis ang-
licis declaratur exemptionem non eſſe facie
dam,ſed tollendam.

*Cap. XVIII. ꝙ ex ipſis ordinibus angelo-
rum poſſumus declarare Exem-
ptionem non eſſe facien
dam,ſed tollendam.*

POſtq̄ de hierarchiis an-
gelorum declarauimus
noſtrū propoſitum de
exemptione, in hoc ca
pitulo hoc idem volu-
mus declarare ex ipſis
ordinibus angelorum.
Dicemus.n ꝙ totam mi
litiam cęleſtē, ideſt om
nes angelos,omnia corpora ſupercęleſtia, om
C ne çuum,& totum vniuerſum,ordinauit Deus
ad bonum,& ad regimen electorum, vt ex hoc
boni habeant maiorem materiā laudandi Deū,
& cōmendandi ſe Deo,qui totum vniuerſum.i.
omnes creaturas voluit ordinare ad profectum
eorum, cuius gratia ſunt ſaluati: & mali ſint ma
gis confuſi in ſeipſis, qui ſpreto tanto bono, et
tāta benignitate Dei ordinantis vniuerſam crea
turam ad eorum bonum,ſua culpa ſunt damna
ti Omnes.n.hierarchiæ & omnes ordines ange
lorum non ſunt niſi quidam principatus ordi
nati ad bonum electorum: vnde in fine mundi
ceſſabit huiuſmodi oēs principatus,iuxta illud
1.Corinth.15. Deinde finis, cum tradiderit re-
gnum Deo patri,cum euacuauerit oēm princi-
D patum,poteſtatem,& virtutē. Nam in fine mun
di Deus tradet virtutes, ideſt ceſſabunt oēs iſte
pręlationes Angelorum,& non ſolum præla-
tiones Angelorum,ſed etiam ceſſabunt pręla-
tiones hominum & Dęmonum. Nam ſecundū
gloſſam ibidem, vſq; in finē mūdi Angeli ange
lis, homines hominibus,& Dęmones dęmoni-
bus pręerunt: ſed poſt finem mundi omnia iſta
ceſſabunt;remanebunt.n.ordines angelorū, &
ipſi angeli ſm̄ ſub & ſupra, q̄a aliqui eorum ha
bebunt maiorem gloriam, aliqui minorē, ſicut
et nunc habent: nam vt ait Dominus, In domo
patris mei manſiones multæ ſunt. Iſta.n.multi-
tudine manſionum et diuerſitate multorum: fa
cient tunc Angeli & homines vnam ciuitatem

Dei ſecundum diuerſitatẽ meritorum. Nam aliqui hominum aſſumẽtur ad ordinẽ Seraphim, alii ad Cherubim, & ſic de aliis ordinibus, ꝓut hoĩes in hoc ſeculo magis & minus meruerũt. Eſt.n.ibi unus Deus omnes glorificans, & omnes replens gaudio. Et ſicut homines boni cum angelis bonis faciunt vnã ciuitatem Dei, ſic homines damnati cum malis angelis facient vnam ciuitatem Diaboli. Et ſicut in ciuitate Dei erit vnus Deus omnia glorificãs ſecundum diuerſas viſiones, & ſm quod diuerſimode meruerũt: ſic in ciuitate Diaboli erit vnus ignis oẽs cruciãs ſm diuerſas mãſiones, ideſt ſm ꝙ diuerſimode meruerunt. Omnes.n.tunc homines & angeli beati, erunt docibiles Dei, & immediate docebũtur a Deo, & illuminabuntur, ita ꝙ nec angeli docebunt angelos, nec homines, quantum ad nouam inſtructionẽ, quia non vlterius proficient in ſciẽtia, ſed immediate oẽs illuminabuntur a Deo, iuxta illud Ieremię. 31. Et ero eis in Deum, & ipſi erunt mihi in populũ: & non docebit vltra vir proximum ſuum, & vir fratrem ſuum, dicens, Cognoſcite dominum: oẽs enim cognoſcent me a minimo eorum vſq; ad maximum, ait dñs. Et quod dictũ eſt de hominibus, veritatẽ habet de Angelis: quia tunc homines & angeli, vt vult Auguſtinus in principio. 14. de Ciuitate Dei, conſtituent vnã ciuitatem. Angeli ergo dum durat mundus cõſtituunt diuerſas hierarchias & diuerſos ordines, in quibus ſuperior hierarchia & ſuperior ordo illuminat inferiorẽ quantum ad vniuerſi regimen ad bonum electorum; ſed in fine mũdi ceſſabunt iſta, quia non vlterius indigebunt electi alio regimine, ſed quilibet eorum erit rex regum & dñs dominantium. Et qđ dictum eſt de angelis ꝙ operationes eorum ſunt propter bonum & ꝓpter regimen electorum, veritatẽ habet de corporibus ſuper cęleſtibus quod actiones, & motus ſunt propter bonum & propter profectum electorum. Nam in fine mundi ceſſabunt oẽs motus ſupercęleſtium corporum iuxta illud Sol
Habacuc.3.c Luna ſteterunt in habitaculo ſuo. Et quod dictum eſt de angelis & de ſupercęleſtibus corporibus, veritatẽ habet de elementis: habent.n. nunc elementa actiones ſuas per quas agunt & patiuntur adinuicem & generantur & corrumpuntur, quia ſi non eſſent hæc in elementis ex quibus cõponuntur miſta, & non eſſet generatio & corruptio elementorum, non eſſet generatio & corruptio miſtorum, & per cõſequens nec hominũ. Et quia per generationẽ hominũ impletur numerus electorum, propter quorũ impletionẽ non poteſt ceſſare generatio & corruptio a rebus iſtis inferioribus: ideo completo numero electorũ, omnia iſta ceſſabunt eo modo quo ſunt nunc. Sed ꝙ alio modo poſt iudicium nõ remaneant omnia iſta, in ſequenti cap. poterit declarari. Ex his autẽ omnibus poſſumus diſtinguere hierarchias & ordines. Imagi-

A nabimur.n. ꝙ deus eſt princeps & rex omnium angelorũ & totius vniuerſi & propter bonum & regnũ electorũ ordinauit hierarchias.i.principatus, & etiã in hierarchiis varios ordines angelorum. Sicut ergo rex aliquis in hoc ſeculo accepit aliquos de ciuibus ſuis, & facit inde curiam ſuam in qua aliqui ſunt ſecretarii regis intromittentes ſe de omnibus quę ſunt in regno: aliqui ſunt magiſtri & iudices in curia regis agẽtes opera & exercentes iudicia pertinentia ad totum regimen: aliqui ſunt Balliui & præpoſiti ſparſi per diuerſas partes regni. Secretarii autem ſunt in veſtibulis regis, & in cameris regis ſcientes ſecreta regis quomodo vult regimen ſuum regi: & iſti conſtituunt primam hierar-
B chiam. Nam vt diximus, hierarchiæ diſtinguuntur ſecundũ diuerſitatem illuminationum. Nã ſicut immediatè docentur a rege, & poſtea docent aliquos volũtatem regis: ſic prima Hierarchia immediatè illuminatur a deo, & docet ab ipſo de regimine vniuerſi, & poſtea docent aliquos & illuminãt de regimine vniuerſi quomodo deus vult vniuerſum regi vt ſaluẽtur electi. Magiſtri autẽ & iudices in curia regis intromittentes ſe de toto regno, faciunt ſecundam Hierarchiam. Alii autem ſparſi per diuerſas partes regni, & intromittentes ſe de toto regno ſicut ipſi magiſtri, docentur a ſecretariis & cubicularíis Regis: ita ipſi de tertia Hierarchia docentur a magiſtris & iudicibus de ſecun-
C da Hierarchia. Ex diuerſitate ergo doctrinarum & illuminationum, diſtinguuntur hierarchiæ, quia prima illuminatur a deo, ſecũda a prima, & tertia a ſecũda. Ipſos autẽ ordines poſſumus diſtinguere ſecundũ operationes: quia Seraphim denominantur a diligere: dicuntur enim Seraphim quaſi incendentes vel ardentes incendio vel ardore dilectionis & charitatis. Cherubim denominantur a ſcire, hoc eſt enim Cherubim quaſi plenitudo Scientiæ. Throni etiam denominantur a iudicare, dicunt enim Throni quaſi ſedes, in quibus iudicia exercentur. Et iſti ſunt tres ordines conſtituentes primam Hierarchiam, quæ tota conſiſtit in eo quod illuminantur & docentur a deo. Et oẽs
D tres ordines Cherubim, Seraphim, & Throni, ſumpti ſunt in eo quod conſtituunt ſcientiam ſecretorum Dei de regimine & gubernatione vniuerſi: & iſti reuelant aliis voluntatem Dei, quomodo Deus vult vniuerſum regi, vt electi non pereant, ſed ſaluentur. Aduertendum autem quod ſcientia ſecretorum Dei in qua conſiſtit tota prima Hierarchia, & omnes tres præfati ordines, tripliciter poteſt denominari: vel a cauſa ſcientiæ, vel ab ipſa ſcientia, vel ab effectu ſcientiæ. A cauſa ſcientię denominantur Seraphim, qui ſunt ardentes & accenſi amore dilectionis; nã amor & dilectio eſt tota cauſa, quare aliquis reuelat alii ſecreta ſua. Seraphim ergo dicti ardentes ab ardore amoris,

amoris,qui eſt cauſa reuelationis ſecretorum.
Cherubim vero tāq̄ ordo ſub Seraphim deno
minatur ab ipſa ſcientia, quæ non eſt ita alta ſi-
cut ſua cauſa :iſte.n. actus qui eſt ſcire nō eſt al-
tus ſicut amare, quia vt dicit Hugo in cōmento
ſuper Angelica hierarchia, Intrat amor vbi fo-
ris ſtat ſcientia. Seraphim,autē qui denominanť
ab amore intrant ad ſecreta Dei, & reuelanť eis
aliqua ſecreta, vbi ſtant foris Cherubim qui de-
nominātur a ſcientia. Throni vero, qui eſt ter-
tius ordo primæ hierarchiæ , non denominan
tur ab amore qui eſt cauſa ſcientiæ & reuelatio-
nis ſecretorum, a quo denominanť Seraphim
nec ab ipſa ſcientia a qua denominatur Che-
rubim, ſed denominantur ab effectu ſcientiæ,
B qui eſt iudicare: dicuntur.n. Throni quaſi ſedes
Dei, in quibus ſedet Deus proferens iudicia ſua
de regimine vniuerſi, vt ſaluentur electi : quia
iudicare eſt effectus ſcientiæ, vt poteſt haberi ex
primo Ethicorum, vbi dicitur, Vnuſquiſq; be-
ne iudicat de his quæ nouit, & horum bonus
eſt iudex. Prius enim intelligimus q̄ aliquis no-
ſcat & ſciat, & poſtea quod ſm illud noſce & ſci
re bene iudicet. Ergo ab iſtis tribus operibus vľ
tribus actibus, qui ſunt amare, ſcire, & iudicare,
ſumuntur tres ordines primę hierarchiæ. Ab
aliis tribus operatiōībus vel actibus, qui ſunt im
perare, impedimēta remouere, & imperata effe
ctui demādare, ſumuntur alii tres ordines ſecū-
dæ hierarchiæ, videlicet Dominationes, Virtu
C tes, & Poteſtates. Nam officium Dominationū
eſt imperare aliis, quomodo regať vniuerſum.
Nam poſtquā Seraphim intrauerunt ad ſecre-
ta Dei, & Throni per ſcientiā, quam acceperūt
a Cherubim, reuelauerunt aliis iudicia Dei,
Dominatiōes per reuelationē receptā a Thro-
nis de iudiciis Dei, imperant vt ſm illa iudicia re
gatur vniuerſum. Virtutes autē quantum ad im
perata remouent Impedimēta, quę poſſunt illa
imperata impedire. Vn̄ & facere miracula pōt
attribui Virtutibus, quia p̄ miracula inducunť
corda fidelium ad credendum, & per miracula
remouentur impedimenta incrudelitatis. Sed
tertio, ſcitis & cognitis his, quæ Dominationes
imperauerunt, & ad illa imperia exequenda re-
D motis illis impedimentis per Virtutes, ſtudent
Poteſtates, quæ impata ſunt effectui demanda-
re. Iſta ergo ſecunda hierarchia, (quæ cōtinet
tres ordines iuxta tria opera, quæ ſunt impera-
re, impedimenta remouere, & remotis impedi-
mentis imperata effectui demandare) illuminať
a prima hierarchia, vt eſt per habita manifeſtū.
Hęc ergo ſecunda hierarchia intromittit ſe de
toto Vniuerſo circa totum, ſua opera exercen-
do. Sed tertia hierarchia intromittit ſe de parti-
bus vniuerſi, puta vt de tota vna prouincia, quę
eſt pars Vniuerſi; vel de perſonis ſingularibus,
quæ ſunt partes iſtius Prouinciæ, vel illius. Di-
cuntur eſſe tres ordines in tertia hierarchia, vi-
delicet Principatus, q quaſi principes intromit-

A tunt ſe de variis Prouinciis, vt princeps Perſa-
rum intromittebat ſe de Perſia, & Michael tan
q̄ princeps Iudęorum ſe intromittebat de po-
pulo Iudaico. Archangeli & Angeli qui ſunt
duo ordines in fine huius tertię hierarchię poſ
ſunt diſtingui, quia Archāgeli ſe intromittunt
de maioribus negotiis: Angeli vero de minori-
bus. Vel Archangeli intromittunt ſe de perſo-
nis, vt bonum illarum perſonarum eſt bonum
multitudinis, vt Gabriel Archangelus nuncia-
uit Mariæ natiuitatem Chriſti, quæ fuit bonum
totius populi chriſtiani: Angeli vero ſe intro-
mittunt de ſingularibus perſonis vt ſunt ſingu
gulares perſonæ, & vt bona ea ſunt quędā bo-
na propria. Ex omnibus autē his concludamus
B & dicamus quod ſi Deus tantam diligentiam ap
ponit in regimine Vniuerſi per ipſas hierar-
chias, vel per ipſos cęleſtes ordines Angelorū;
vt omnia in eis ſecūdum ordinem fiant, vt quili
bet Angelus ſuum ordinem teneat, & ſuum lo
cum ſeruet ad regimen vniuerſi: quantā curam,
quantam diligentiā ſummus Pontifex habere
debet in regimine eccleſię, vt omnia ſm ordinē
fiant, & quilibet in ſuo loco ſit poſitus, & faciat
illud bonum quod ſpectat ad ipſum, vt bene re
gatur Eccleſia et ſaluentur electi. Et quia exem
ptio locum debitum nō ſeruat, locum propriū
nō cuſtodit, ſed res debitas & ordinatas in vno
loco, collocat ſuper illum locum & in loco eis
non debito, nec in ordine ſibi competenti, de-
C cet ſūmum Pontificem non ſolū exemptiones
non facere, ſed factas tollere, niſi pro magna &
euidenti cauſa & vtilitate eccleſiæ ad eas facien-
das inclinetur vel moueatur.

*Cap. XIX. Quod ut remanebunt diſtinctiones hie-
rarchiarum ſecundū ordinem Angelorum,
poſſumus declarare exemptionem nō
eſſe faciendam, ſed tollendam.*

DIcebatť autem ſupra, quod
erant tres diſtinctiones An
gelorum, vna hierarchia-
rum, alia ordinū, tertia pſo
D narum, Sunt.n. hierarchię
angelorum ſumptæ ſcd'm
alium & alium modum illu Dan. 10.
minationis. Nā prima hierarchia eſt inter Deū
& angelos qui illuminanť a Deo, & illuminant
Angelos. Secunda eſt inter Angelos & ange-
los, & eſt inter primam angelorum hierarchiā,
& tertiā : pp̄ter quod illuminantur ab angelis
primę hierarchiæ, & illuminant angelos tertiæ
hierarchiæ. Hierarchia autē tertia eſt inter an-
gelos & homines: illuminať ergo tertia hierar-
chia ab angelis ſecūdæ hierarchię, & illumināt
hierarchiā hominū, vel ipſos hoīes (accipiēdo
illuminationē receptiuè et effectiuè, inquātum
eadem hierarchia habet eundem modum illu-

minationis vt alia, q͂a prima hierarchia lumen
recipit a Deo, & facit lumen in Angelos: tertia
recipit lumen ab angelis & facit lumẽ in hoĩes.)
Sic ergo diuidi poſſunt hierarchiæ. Et quia in
qualibet hierarchia ſunt tres ordines angelo-
rum, & in quolibet ordine ſunt multi angeli vel
multæ perſonæ angelorum, prçter diſtinctio-
nem hierarchiarum eſt dare diſtinctionẽ Ordi
num & Perſonarũ ſiue Angelorum, quia quot
ſunt angeli, tot ſunt perſonç Angelorum: quili
bet.n. angelus eſt quçdam perſona angelica, ſi-
cut quilibet homo eſt quçdam perſona huma
na. Omnes autẽ hæ diſtinctiones Hierarchia-
rum, Ordinum, & Perſonarum Angelorum,
quandiu durat mundus, ideſt vſq; ad diem iudi
cii, ſunt ordinatæ ad pugnandum; ideo vocan
tur militiæ: quia ſicut homines, dum viuunt, pu
gnant vel debent pugnare vt ſaluentur, iuxta
Iob.7.a. illud Iob, Militia eſt vita hominis ſuper terram:
ita angeli, quandiu durat mundus, bellant & pu
gnant pro hominibus vt ſaluẽtur. Et ideo ſicut
homines ordinant ſe in bello per diuerſos prin
cipatus bellantium habentium aliquã conformita-
tẽ, & aliquã vnitatem in bellando (poſſunt.n. eẽ
in eodem principatu quantum ad bellum plu-
res acies, & in qualibet acie multi bellatores) ita
& Angeli ordinant ſe in ſalutem electorũ: prin
cipatus .n. erunt hierarchiç, ordines erunt acies
Angelorum, ipſi bellatores Angeli. Tanta.n.
eſt diligentia circa electos & circa homines ſal-
uandos quòd oẽs Angelos Deus diſtinxit per
principatus bellantium, acies bellatorum, & per
ipſos bellantes. Fecit autẽ ex omnibus angelis
tres principatus ad bellandum, & ipſi ſunt hie-
rarchiç Angelorum: nam idẽ eſt hierarchia q͂d
facere principatus. In quolibet autẽ principatu
conſtituit tres acies bellantium, & iſti ſunt tres
ordines Angelorum, in quos diſtinguit̃ quçli-
bet hierarchia vel quilibet principatus. In quo-
libet autẽ ordine angelorũ ſunt bellatores mul
ti, & ipſi ſunt ipſi angeli bellantes. Verum quia
omnia iſta ſunt ſub vno rege, ideo omnes expe
ctant iudicium regis, iudicantis, quomodo ſit
bellandum. Et inde eſt q ipſi angeli aliquando
inter ſe habent pugnã & non idẽ velit quod
alius, ppter quod dr̃ vnus bellare cõtra alium,
Dan.10. & vnus inſiſtere alii: ppter quod dr̃, vt habet̃ in
Daniele, quòd princeps Grçcorũ qui erat q͂dã
angelus reſtitit principi Perſarũ, qui erat alius
Angelus, viginti & vna diebus: & volebat libe
rare Iudços, credens hoc eſſe faciendum ppter
multos bonos Iudços orantes hoc, & petẽtes.
Princeps autẽ Perſarum hoc non permittebat,
videns multa bona contingere Perſis, quorum
erat conſtitutus princeps, ppter Iudços cõmo-
rantes inter illos. Vterq; erat bonus angelus, &
vterq; volebat bonũ populi ſui, cuius erat prin
ceps. Durauit ergo iſta reſiſtentia, & iſta pugna
donec acceptum fuit diuinũ reſponſum & diui
num iudicium, ſcd'm quod fuerunt Iudçi libe-
A rati. Sic etiam in eodem Capitulo, vel in eodem
Cçnobio poſſunt eſſe variç voluntates, & vnus
poteſt reſiſtere alteri; & quilibet tamen mouet̃
bono ſpiritu. Aliquando ẽt non eſt niſi vnus
ventus in mari, & tamen ſi aliter & aliter ordi-
nantur vela vnius nauis & alterius, vno & eodẽ
vento ibunt naues in aliam & aliã partem. Sic
etiã ſm quòd aliter & aliter eſt ordinata conſciẽ
tia huius & illius, vno & eodẽ ſpiritu bono pñt
ſibi inuicem reſiſtere, & declinare in aliã partẽ.
Redeamus ergo ad propoſitum, & dicamus, q
omnia iſta bella angelorum, (quæ ſunt diſtin-
cta in tres hierarchias, ideſt in tres princincipa-
tus: & in quolibet principatu ſunt tres ordines,
ideſt tres acies: & in qualibet acie ſunt multi bel
B latores, ideſt multi angeli bellantes) ſunt ordi
nata ſm diuinum mandatum. Propter q oport
tet ad huiuſmodi bella exercenda aliquos eſſe
ſecretarios Regis immediatẽ ſcientes voluntatẽ
Regis, ideſt Dei, quomodo debeant iſta bella
cõmitti. Propter quòd omnes angeli dicuntur Diony. de cel.
nuncii et illi de prima hierarchia, quia oẽs adnũ hier. c. 5.
tiant aliquid: nam illi de prima hierarchia an-
nunciãt aliis ſecreta: ppter q omnes dicunt̃ ad-
miniſtratores ſpiritus in miniſterium miſſi. Nã
licet non omnes mittantur exterius vel hic infe
rius, omnes tñ dñr nuntii ad nuntiandũ aliq͂d
myſterium & aliq͂d ſecretum Dei pro ſalute ele
ctorum, iuxta illud ad Hebrços. 1. Omnes ſunt
adminiſtratorii ſpiritus, in miniſterium miſſi pp
C eos qui hæreditatem capient ſalutis, ideſt per ele
ctos omnes. Ergo angeli de prima hierarchia
ſunt ad nunciandum ſecreta Dei, et oẽs a ſcien
tia ſecretorum Dei denominantur. Tota ergo
prima hierarchia, Cherubin, Seraphin, Troni,
et omnes tres ordines vel acies quç ſunt ibi, de-
ſeruiunt regimini vniuerſi, et bellant pro bono
electorum in quantũ reuelant ſecreta Dei aliis,
docentes eos, et illuminantes ipſos quomodo
debeant vniuerſum regere, et quomõ debeant
iuuare electos ad bellãdum, et aſſiſtere eis in pu
gna ad vincendum mundum, carnem, et diabo
lum. Sic ẽt in ſecunda hierarchia ſunt tres, Do-
minationes, Virtutes, et Poteſtates; qui oẽs de-
ſeruiũt regno Vniuerſi, et iuuãt electos ad bel
D landum et habendum victoriam de aduerſariis
ſuis, quilibet ſm ſuum gradum, vel ſecũdum
opus ſibi cõmiſſum. Nam ordo Dominationis
dictus eſt ab officio, vel ab opere, quòd eſt im
perare vel dominari. Nam ipſi poſt primã hie-
rarchiam primo ſcientes a ſuperioribus ſecre-
ta et iudicia Dei quomodo Deus vult vniuerſũ
regi, et quomodo vult electos iuuari ab ange
lis, ne ſuccumbant in ſua militia et in ſua pugna
imperant aliis vt ſic faciant vt vult Deus. Virtu-
tes autẽ habent officium ad remouẽdum impe
dimenta, ne impediantur quæ Dominationes
imperant. Poteſtates autẽ habẽt officium exer
cendi quç Dominationes imperant. Sic etiam
et alii tres ordines tertiæ hierarchiæ, quilibet
habet

A habet officium ſuũ & ſuum opus vt poteſt pate
re ex præcedenti capitulo. Omnes ergo hierar
chiæ & oẽs angeli, & omnes ordines pugnant
pro electis, & iuuant eos ad habẽdum victoriã
de aduerſariis ſuis. Diſtinctio ergo hierarchia-
rum vel principatuum poteſt ſumi ex modo il-
luminationũ, quia vna & eadem hierarchia ha
bet aliquo modo vnum & eundẽ modũ illumi
nandi: vel poteſt ſumi a modo bellandi, quia
quęlibet vna & eadẽ hierarchia pugnat p ele-
ctis vno & eodem modo, vt hierarchia prima
facit hoc reuelando ſecreta Dei quõo vult Deus
vniuerſum regi, & quẽ vult Deus electos iuua-
ri in ſua militia & in ſua pugna. Secunda hierar
chia hoc facit intromittendo ſe de toto vniuer
B ſo, vel imperando quæ fienda ſunt, vt electi ha
beant victoriam, quod faciunt Dominationes:
vel remouendo impedimenta ne impediantur
imperata a Dominationibus, quod faciunt Vir
tutes: vel exequendo quæ ſunt imperata, quod
faciũt Poteſtates. Tertia autẽ hierarchia habet
eundẽ modum bellandi, quia totaliter intromit
tit ſe de partibus vniuerſi, & maxime circa hu-
manũ genus: partes autẽ vniuerſi quæ ſunt hu
manum genus, vel ſunt diuerſi populi, & cir-
ca hoc ſe intromittunt Principatus. vel ſunt ſin
gulares perſonæ, & circa hoc ſe intromittunt
Archangeli exercendo maiora, & Angeli exer
cendo minora, quæ omnia ſunt ordinata ad re
gimen Vniuerſi, & ad iuuandum electos in ſua
C militia & pugna. Oſtenſo ex iſto capitulo & ex
præcedenti, quomodo accipiendæ ſunt hierar
chię, ordines, & angeli, volumus oñdere quo
modo. poſt iudiciũ ipſa remanebunt, vt ex hoc
habeamus viam ad declarandũ exemptionẽ nõ
eſſe faciendã, ſed tollendam. Non poterunt au
tẽ remanere hierarchię & ordines vt ſunt quę-
dam acies, & quidã principatus ad militandũ &
pugnandũ pro victoria electorũ. Remanebũt
autẽ quinq; modis: primo quantum ad maiorẽ
vel minorem plenitudinẽ gloriæ: ſecundo q̃tũ
ad maiorem vl' minorẽ perfectionẽ naturę: ter
tio quantũ ad maiorẽ vel minorem nobilitatem
eſſendi: quarto quantũ ad maiorẽ vel minorẽ
perſpicacitatẽ intelligendi: quinto quantum ad
D maiorem vel minorẽ lætitiam triumphandi. VI
3. 8 1. ex terius. n. poſt iudicium non erit pugna, ſed erit
triũphus poſt pugnã & de pugna, quia ad hoc
fiunt acies, fiunt principatus propter electos &
ppter pugnã electorũ: ideo dicuntur euacuari
principatus & poteſtates, quia non exercebunt
vlterius talia officia ad pugnandũ: & ideo vſq;
in finem mundi dicunt Angeli angelis præeſſe,
homines hominibus, & Dæmones Dæmoni-
bus, quia vſq; ad illud tẽpus ad huiuſmodi prę-
eſſe & principari ordinãt ſe angeli & homines,
vt fiant victores electi, ſed Dęmones ſe ordinãt
vt ſuccumbant homines in pugnã euacuabun
tur ergo omnia iſta quantũ ad pugnã poſt iudi
cium, ſed remanebunt in bonis quantũ ad triũ-
phum. Erunt ergo diſtinctiones hierarchiarũ,
ordinum, & angelorũ omnibus pręfatis quinq;
modis. Primo quantũ ad maiorem vel minorẽ
plenitudinem gloriæ, erunt. n. oẽs pleni gloria.
ſicut eſſent quædã vaſa alia maiora, alia mino-
ra, omnia plena aqua, quo poſito, licet q̃libet
vas eſſet contẽtum, quia quodlibet eſſet plenũ:
nihilominus tñ maius vas haberet maiorẽ ple-
nitudinẽ aquæ q̃ minus, & plus hẽret de aqua.
Sic ipſę hierarchiæ, & ipſi ordines, & angeli ſũt
quędã vaſa maiora et minora: nã prima hierar
chia habet maiora vaſa q̃ ſecunda, & ſecunda q̃
tertia: & primus Ordo primę hierarchię habet
maiora vaſa q̃ ſecundus, & ſecundus q̃ tertius, &
ſic de aliis ordinibus: et in eodẽ ordine vnus an
gelus eſt maius vas q̃ alius. Omnes ergo angeli
erunt contenti, quia oẽs erunt pleni gloria: ſed
vna hierarchia vt ſuperior habebit maiorẽ ple
nitudinẽ gloriæ & plus de gloria, q̃ inferior:
ſic in vno & eodẽ ordine duo angeli non erũt
æquales; quia cum oẽs differãt ſpecie et forma,
oportet quod vnus habeat meliora naturalia
q̃ alius, & ſm meliora naturalia vnus mouebit
in gloriã maiorem q̃ alius. Remanebunt ergo
diſtinctiones hierarchiarum, ordinum, & ange
lorum ſecundum maiorẽ & minorem plenitu-
dinẽ glorię: quia ſicut modo ante iudicium nõ
eſt dare duas hierarchias, nec duos ordines, nec
duos angelos ęqualis glorię; ita hęc omnia re-
manebunt poſt iudicium quantum ad omnia
C pręfata, videlicet primo quantum ad maiorẽ &
minorem plenitudinẽ gloriæ, ſecundo quantũ
ad maiorem et minorẽ perfectionem naturæ,
tertio quantũ ad maiorẽ vel minorem nobilita
tem eſſendi, quarto quantum ad perſpicacitatẽ
intelligẽdi, quinto quantum ad lętitiã de triũ-
pho: vlterius. n. non erunt bellantes, ſed triũ-
phantes: nunc autẽ eccleſia nõ eſt triumphans,
ſed militans: ſed cęleſtes hierarchiæ ſunt vbiq;
triumphantes in ſe, bellantes pro nobis. Sed qñ
Chriſtus tradet regnum. i. oẽs electos Deo pa
tri, tunc non erunt pugnãtes: nec remanebunt
iſta quantum ad officium bellandi, ſed quãtum
ad lętitiã triumphandi, & hoc ſm magis & mi-
nus: quia ſicut ſuperiores hierarchiæ, vel ſupe-
D riores ordines, vel ſuperiores angeli plus habẽt
nunc de gloria & de aliis & de regimine vniuer
ſi vel bello, quia plus faciunt ad regimen vniuer
ſi et ad bellum ſuperiores angeli q̃ inferiores:
ita poſt iudicium plus hẽbunt de lętitia triũ-
phandi. Concludamus ergo ex his omnibus, et
dicamus quod cum in cęleſtibus hierarchiis &
ordinibus ſit tantus ordo q̃ nullus eſt ibi exem
ptus, ſed quilibet in ſuo ordine & in ſuo gradu
bellat, & facit ad regimen vniuerſi vſq; ad diẽ Iu
dicii: & poſt diem iudicii ad hoc nulla erit exem
ptio, ſed quilibet in ſuo ordine & in ſuo gradu
habebit plenitudinem gloriæ q̃tum ad Deum,
& plenitudinẽ lętitię quãtum ad victoriã mun
di ex eo quod metuerunt electos adu incẽdum

mūdum:patet ꝙ ex ordinibus angelorum ante A
iudicium & poſt iudicium,poteſt ſumi validum
argumētum,quòd exemptio non eſt facienda,
ſed cauēda,niſi fiat pro magna & euidēti cauſa.

Cap. X X. Quòd ſi comparemus hierarchiam et ordines eccleſiaſticos ad cœleſtes, quātum ad aliquid inueniemus rationem et cauſam,magis euitandam eſſe exemptionem in perſonis eccleſiaſticis q̃ cœleſtibus.

DIcebatur in præcedētibus ꝙ vniuerſi Angeli
ſunt ordinati ſm̃ princi B
patus & ordines, & ſm̃
ſingulares perſonas ad
bellandum pro electis:
ad quod probandū ra
tionē poſſumus addu-
cere naturalem. Natu
rale.n.debet eſſe deſideriū cuiuſcūq; ad pugnā-
dum pro patria, & defendendum conciues &
cōpatriotas ſuos:& quia homines erunt conci-
ues & cōpatriotę angelorum,& facient vnā pa-
triam & vnam ciuitatem cū eis, ideo debet eſſe
naturale deſiderium angelorum ad pugnandū
pro electis,tanq̃ pro conciuibus et cōpatriotis
ſuis. Tamē ſi volumus conſiderare ea quæ ſunt C
in eccleſia, & ea quæ ſunt in cęleſtibus, appare-
bit quantum ad aliquid ꝙ magis repugnat exē-
ptio in perſonis quæ ſunt in eccleſia, q̃ in illis
quæ ſunt in cęleſtibus. Sed animaduertendū ꝙ
quilibet Angelus ſm̃ ſuum principatum quātū
ad hierarchiam in qua habet eſſe, & ſm̃ ordinē
prout eſt ordinatus in ſuo principatu & in ſua
hierarchia & in ſuo ordine, tenet alium & aliū
gradum:quia in vno & eodē ordine quot ſunt
angeli,tot ſunt gradus angelorum, quia nec in
diuerſis ordinibus nec in vno ordine eſt dare
duos angelos æquè glorioſos vel ęquè perfe-
ctos in gratia vel in gloria, nec ęquè perfectos
in natura,nec ęquè nobiles in eſſendo,nec ęquè
perſpicaces in intelligendo,nec vſq; in diem Iu
dicii ęquè facientes ad regimen Vniuerſi vel ę- D
què militātes pro victoria electorum: nec poſt
diem iudicii habebunt ęqualem lętitiam: quia
ſicut nō ęquè militauerunt in bellando, ſed ſi-
cut vnus ante iudicium habuit meliora natura-
lia, & ſm̃ ꝙ plus habuit de gloria & de gr̃a plus
bellauit, prout hic de bello loquimur: ſic poſt
diem iudicii plus habebit de triumpho & de læ
titia triumphādi. Nulli ergo inter angelos ſunt
exempti,quia nulli ſunt in eodem ſitu dignita-
tis,vel in eodem gradu, ſed in cęleſtibus omniā
ſunt librata et ponderata et ſm̃ ordinē iuſtitiæ
collocata. Poſſet.n. Deus omnia iſta per ſe ipſm̃
facere,ſed vult dignitatem ſuā cōmunicare an-
gelis ſuis,et vult per eos gubernare mundum,

& regere vniuerſum. Et quia vult dignitatē ſuā A
cōmunicare angelis ſuis et regere mūdum per
eos, conſequens eſt ꝙ magis digno magis com
municet de huiuſmodi dignitate,et ex hoc,con
ſequens eſt, ꝙ magis dignus magis faciat ad re-
gimen vniuerſi. Non eſt ergo quin Deus ęquè
bene et ęquè perfectè poſſet gubernare mun-
dum ſine angelis,ſicut mediantibus angelis: ſed
ꝙ gubernat ipſum per angelos,hoc eſt,quia ſuā
dignitatem vult cōmunicare angelis,et magis di
gno vult plus ucmmunicare de huiuſmodi di-
gnitate: et ſi id quod ait apoſtolus ad Roma-
nos 13. Quæ autem a Deo ſunt,ordinata ſunt)
referatur ad cęleſtes mentes, tanta eſt ibi ordi-
natio vt nullus eximatur ab alio,ſed quilibet ſe- B
cundum ſuum gradum et ſecundum ſuum or-
dinem facit ad regimen vniuerſi, et vt electi vi-
ctoriam habeant. Si ergo comparamus Deum
regentem mundum per angelos ſuos ad ſum-
mum Pontificem ſuum Vicarium regentē Ec-
cleſiam per perſonas eccleſiaſticas, dicemus ꝙ
Vicarius debet inquātum poteſt imitari eūm cu
ius eſt Vicarius. Si ergo Deus regit mundum p
angelos vt nullus ſupertollat ſuper ſuum gra-
dum et ordinem, vt nullus eximatur a ſuo gra-
du et ordine: et ſicut Deus magis digno in regi
mine vniuerſi ſemper plus communicat de hu
iuſmodi regimine; ſic ſummus pontifex debet
ſuam eccleſiam gubernare, vt perſonis exiſtenti
bus in gradibus magis dignis plus cōmunicet C
de huiuſmodi gubernatione,ſecundum ꝙ ma-
gis et minus ſunt aſſumptæ in partem ſollicitu-
dinis. Et quia contrarium huius facit exemptio,
omnino concluditur ꝙ non eſt facienda,ſed ca
uenda. Verum quia in titulo capituli dicitur ꝙ
quantum ad aliquid inueuimus rationē et cau-
ſam,magis vitandam eſſe exemptionem in per-
ſonis eccleſiaſticis quàm in ſupcęleſtibus, ideo
hoc volumus declarare. Aduertendum au-
tem, quòd, ſicut dictum eſt, Deus poſſet ſine
Angelis mediis gubernare mundum, et ęquè
bene et perfectè: ſed non facit hoc propter in-
digentiam ſuam,ſed propter abundantiam be-
nignitatis ſuæ. Sed non eſt ita in ſummo Ponti
fice, quòd poſſet totum facere per ſeipſum: im-
mo ſi vellet hoc facere, diceretur ei, ſicut dixit D
Iethro Moyſi, Stulto labore conſumeris: et Exo.18.c
vltra vires tuas eſt negotium, ſolus illud non
poteris ſuſtinere. Immo ſine omni exemptione
ſatis habet facere Prælatus corrigere forefacta
omnium horum,qui ſunt in Dioeceſi, vt non
vituperetur miniſteriū Clericorum. Et ſi præ-
latus non poteſt facere:quomodo ſūmus Pon-
tifex abſens hoc faciet.ſi tamen vult hoc facere:
quia poteſt et vult aliquos eximere,
non fiet ęquè bene,nec ita cor
rigentur exempti,nō ha
bentes epiſcopum
paſtorē ſuper
eos vigilantem,ſicut non exempti.

Cap.

Cap. XXI. in quo agitur quanta mala fecerit exem-ptio in Templarys, quantum ad fidem. A

Tẽplarÿ An. Xpi. 1118. ſub Gelaſio II. originẽ habuerunt: qui poſt annos fere 200. à Clemẽte V. et Philippo iiij. Francorum rege, deleti ſuerunt.

POſtq̃ per ea, quæ ſunt
iuris & rationis, deteſta
ti ſumus exemptionem,
& oſtendimus eam nõ
debere fieri, ſed factam
tolli niſi pro magna &
euidẽti cauſa: volumus
deſcendere ſpecialiter
ad ea quæ videmus, pal
pamus, & tractamus: & primo ad Templarios.
Quanta mala fecit exemptio in Templariis q̃-
tum ad ea quæ ſunt fidei. Nam, vt habemus in B
articulis fidei contentis ſub bulla ſſmi Pontifi-
cis, Templarii in profundum erroris fidei pro-
ruperunt: vt ponerent os ſuum in cęlum, Ne-
gantes Chriſtum eſſe verum Deũ: inducentes
aliquos de nouo receptos adhoc negandum,
& conſpuendũ in Cruce: ad negandum Chri
ſtum eſſe verum prophetam; & ad negandũ me
rita paſſionis eius, aſſerentes ipſum non fuiſſe
paſſum pro redemptione noſtra, ſed pro ſuis
ſceleribus quæ commiſit. Facti autem ſunt ex
huius incredulitate idolatræ & adoratores ido-
lorum, credentes per idola, quæ habebant, ter-
ram germinare & fructificare, & per ea ſuas diui
tias poſſidere. Et non ſolum idola adorabant,
ſed etiam Diabolo ſub ſpecie Catti reuerentiã C
exhibebant. Quod non ſolum de rebus hic in-
ferioribus, quæ ſunt puræ creaturæ dicere ha-
bere aliquid ab eis, & eis reuerentiam exhibere
eſt contra rationem, ſed ẽt hoc credere de ipſis
corporibus ſupercęleſtibus vt de Sole & Luna,
apud ſcripturam ſacram & veritatem ſſma ini-
Iob. 31. c quitas reputatur. Propter quod dr̃ Iob. 31. Si
vidi Solem cũ fulgeret, & Lunam incẽdentẽ cla
rẽ: & lætatum eſt in abſcõdito cor meũ, & oſcu
latus ſum manũ meam ore meo, quæ eſt iniqtas
maxima & negatio contra Deum altiſſimũ. Di
cemus.n. quòd ſolus Deus dicit̃ verè abſcondi
tus, ſicut ſolus verè dr̃ immortalis & inuiſibilis,
Tim. 1. d iuxta illud ad Timoth. 1. Regi ſeculorũ immor
tali, inuiſibili, ſoli Deo honor & gloria. Quan D
do ergo quis videt Solem fulgentem, & Lunã
incendentem clare: & lętatur cor eius quaſi in
abſcondito, credens ibi eſſe aliquid diuinitatis,
cũ ſolus Deus ſit verè inuiſibilis & abſconditus,
Iſa. 45. c (iuxta illud, Verè tu es Deus abſconditus) & vo
lens Soli & Lunæ facere reuerentiã quaſi Deo,
& in ſignũ reuerentiæ oſculatur manum ſuam,
iſta eſt iniquitas maxima, & negatio cõtra Deũ
altiſſimum. Sunt ergo Templarii in tantũ faci
nus elapſi ꝓpter exemptionẽ. Si.n. non fuiſſent
exempti, & fuiſſent ſub correctione Pręlati ſui,
& fuiſſet reuelatus Prælato ſuo modus profeſ-
ſionis eorũ, quem nunq̃ aliquis hominum ſcire
potuit niſi eſſet de Ordine, qui modus nunc p-

A Chriſtianiſſimi Regis Francorum aſtutiam eſt
deiectus, in tantã labẽ incredulitatis Templarii
minimè corruiſſent. Cõſideret ergo ſſmus Põ
tifex quot bonos Chriſtianos amiſit, qui bonæ
fidei poſſeſſores intrantes ordinẽ Templario-
rum exemptũ, facti ſunt infideles, non credẽtes
ſacramenta eccleſiæ, & ſpecialiter Eucharistiæ
ſacramentũ, quod eſt continentia ſanctius, intel
ligentia pulchrius, deuotione ſuauius. Eſt.n. Eu-
chariſtiæ ſacramentũ cõtinentia ſanctius, quia
in eo continetur totus Chriſtus, qui eſt Deus et
homo, de quo dr̃ Danielis 9. quòd eſt ſanctus *Dan. 9. f*
ſanctorum. Eſt etiam hoc ſacramentum intelli-
gentia pulchrius, quia poſt illam admirabilẽ
altitudinem Trinitatis, & poſt illam benigniſ-
B ſimam miſſionem filii in carnem, ſiue vnio-
nem Verbi ad carnẽ, quę fuit tanta vnio, quæ
fecit Deũ hominem, & Hominem deum, hoc
ſacramentum inter cętera ſacramenta, & inter
cętera alia, ſublimitate intelligentiæ nullũ pul
chrius eluceſcit. Eſt nihilominus & tertiò deuo
tiõe ſuauius: nam tota ſuauitas noſtra eſt vt in-
corporemur Chriſto, & ſiamus membra eius,
vt ipſe ſit caput noſtrum, noſq; membra ipſius:
quod facit hoc ſacramẽtũ Et hic ſanctus cibus
differt ab aliis cibis: quia alii cibi ſunt naturę, iſte
cibus ſpecialiter dictus eſt cibus deuotiõis. Rur
ſus alii cibi conuertuntur in cibatum, ſed in hoc
cibo eſt econuerſo, quia cibatus conuertitur in
cibum: non.n. per hunc cibum Chriſtus con-
C uertitur in nos, ſed nos conuertimur in ipſum,
et ſimus membra eius, et quod dictum eſt, tota
deuotio noſtra eſt vt incorporemur Chriſto,
et ſiamus eius mẽbra, vt ipſe ſit caput noſtrum,
noſq; mẽbra ipſius, quod facit hoc ſacr̃m, et hic
ſanctus cibus. Tertio differt hic cibus ab omni-
bus aliis cibis et ab omnibus conuerſionibus, qa
ſpecialiter vocatur tranſubſtantiatio Nã in aliis
conuerſionibus, vt cum vnũ corpus conuertit̃
in aliud, manet ſubſtantia materiæ: vt ſi ex aqua
fiat aer manente ſubſtantia materię aquæ, intro
ducuntur in illã materiã forma aeris et alia quę
ſunt aeris, quia nihil remanet de aqua corrupta
vt eſt corrupta: omnia.n. poſt generationẽ ae-
ris generati ex aqua corrupta ſunt in materia,
D vt ſunt aeris generati, et nihil eſt ibi, vt eſt aquæ
corruptæ. In conuerſione ergo naturali, rema
nente ſubſtantia, fit conuerſio aliorũ. ſed in hac
cõuerſione glorioſa, remanẽtibus accidẽtibus,
fit cõuerſio ſubſtãtię, qa remanentibus acciden-
tibus panis ſola ſubſtantia panis conuertitur
& ſubſtantiatus in ſubſtantiam corporis Chri
ſti. Ex cuius ſumptione nos conuertimur in
corpus Chriſti, & ſimus membra Chriſti: ſic
enim ait Auguſtinus, ac ſi ſũptus Chriſtus cor-
poraliter ab eo, loqueretur ſibi. Non, tu me mu
tabis in te. Et quia per ſumptionem huius ſacra
menti nos mutamus in Chriſtum, in quo eſt to
ta deuotio noſtra, benedictum eſt quòd hoc ſa
cramentum eſt continentia ſanctius, intelligẽtia

mum

pulchrius? deuotione ſuauius. Et quia Ordo Templariorum propter ſuam exēptionem fugiens correptionem Ordinarii, & viſitationem eius, lapſus eſt in tam horrendas hæreſes, ſpecialiter contra Chriſtum, & contra ſacramētū Eucharistiæ, ex hoc debet induci ſummus Pontifex videns tantum malum ex exēptione, quod exemptionem non faciat, ſed factam tollat, niſi pro magna & euidenti vtilitate eccleſiæ exemptionem concedat: & in exemptione facienda ſummus Pontifex non laxatis fimbriis, ſed reſtrictis, decens eſt vt procedat.

Cap. XXVI. in quo agitur quanta mala fecerit exemptio in Templarijs quantum ad ea quæ ſunt moris.

Cernimus quidem fuiſſe propoſitum cōram D. N. S. Patre ſummo Pōtifice, Chriſtianiſſimo Francorū Regi, & Venerabili collegio Reuerendorū patrum Cardinaliū, ac aliis innumerabilibus aſtātibus Chriſtianiſſimum principem Francorū Regem figuratum eſſe per Angelū, de quo dr̄ Apocaly. 9. Data eſt ei clauis putei abyſſi, & aperuit puteum abyſſi, & aſcendit fumus putei, ſicut fumus fornacis magnæ, & obſcuratus eſt Sol, & aer de fumo putei. Verè Ordo Templariorum erat puteus abyſſi, continens fumum obſcurum & magnum. Qui puteus dum eſſet apertus, & reuelatæ eſſent nefandæ nequitiæ Templariorū, de fumo dictarū nequitiarū eſt obſcuratus Sol fidei, & aer bonorum operum. Et tanta nequitia Templariorum eſt palam propoſita, ꝙ D. N. Summus Pontifex, vt verbo dixit, & ſub bulla ſcripſit, nec poterat eam credere, nec mente cōſentire, niſi eam propriis manibus palpaſſet, & propriis auribus audiuiſſet, & hoc ſciuiſſet a magna multitudine Templariorum eā aſſerentiū. Et quia in pręcedenti capitulo diximus de nequitiis Templariorū quantū ad ea quæ ſunt fidei, volumus in hoc cap. tractare de nequitiis eorū quātū ad ea quæ ſunt moris. Nam in huiuſmodi oēs nequitias inciderunt propter exemptionē: quia ſi Pręlati potuiſſent eos viſitare, & eorum opera perquirere, in tam enormia ſcelera minime incidiſſent. Aſſumemus ergo illam auctoritatem, quæ habet̄ 1. Ioan. 2. Quoniā omne quod eſt in mundo concupiſcentia carnis eſt, & concupiſcentia oculorū, & ſuperbia vitę. Dicuntur autē reduci ad hæc tria omnia quæ ſunt in mundo, & omnia peccata quæ dicūtur opera mundi. Nam nemo reſpiciens ad malum agit quod agit, vt vult Diony. in de diuinis no. Omne ergo agens intēdit aliquod bonum, ſed

A non refert, ſm philoſophum tertio de Anima, verum bonū exiſtens ſit, vel apparens. Nā non ſemper agens agit in bonum exiſtens, ſed aliqn̄ in bonum apparens. Cū ergo in rebus nō reperiat̄ niſi triplex bonū, Delectabile, Vtile, & Honeſtū, oportet ſecundū iſta tria genera bonorū accipi omnia opera bona, & omnia mala. Nam ſm iſta tria genera bonorum nos habemus oīa bona, & omnia opera virtutū, ſi ſm Deum, & ſm rōnem conſurgunt: ſi vero non ſm Deum & rōnē conſurgunt, omnia mala, & omnia opera vitiorum. Beatus ergo Ioānes in auctoritate præfata deſcribit iſta tria genera bonorum q̄tū ad homines mundanos, & quantū ad homines malos, qui non ſm Deum, & ſm rōnem ſe hūt

B ad ea, dicens, qm̄ omne quod eſt in mundo vel eſt cōcupiſcentia carnis quantū ad bonum delectabile, circa quod guloſa & venerea ſunt: vel eſt concupiſcentia oculorum, Ideſt bonum vtile, cuiuſmodi ſunt aurum & argentū, & numiſmata, & quęcunq; pñt numiſmate menſurari, cuiuſmodi ſunt ædificia, agri, & omnia genera diuitiarum: vel eſt ſuperbia vitæ quantū ad bonū honeſtum, cuiuſmodi eſt prę eſſe, præferri & dominari. In omnibus autē his tribus ſe habebant Tēplarii omnino ſcelerate, quod (rationabiliter intuentibus) ob exemptionē cōtingebat eis. Habebant ſe omnino ſceleritate quantū ad bonum delectabile, & potiſſime quantum ad venerea, quia beſtialitatē nō reputabant peccatū, ſed

G credebant, eis eſſe rem licitam. Nā philoſophus in 7. Ethic. diſtinguit tria genera malorū, & tria genera bonorū. Sunt. n. aliqui mali quia ſunt incontinētes, & aliqui peiores quia ſunt intemperati, & aliqui peſſimi quia ſunt beſtiales. Dicūtur autem illi incontinentes, qui nō de facili et non omnino voluntarie inclinantur ad malum, immo bellant contra paſſiones et tentationes: ſed victi tentationibus & paſſionibus, & ſuccumbētes in huiuſmodi bello nō continent ſe, ſed declinant ad malū, ideo tales dicunt̄ incontinētes. Poſt ergo dicuntur eſſe mali, quia licet ſit difficile continere, tñ ſi bene voluiſſent bellare, et feciſſent totum quod in ſe eſt, Deus iuuiſſet eos, & malitia nō ſuperaſſet eos. Incontinentes ergo ſunt mali, ſed intemperati ſunt peiores. Nam illi

D dicūtur intemperati, qui ſunt habituati in malū, & quibus delectabile eſt maleſacere: de quibus poteſt exponi illud verbū, Qui lętantur, cū malefecerint, & exultant in rebus peſſimis. Illi non bellant contra paſſiones, & contra tentationes: immo eligunt ire ſm illas, & multotiēs diſplicet eis quod non tentantur, & ꝙ non hñt inſurrectiones carnis. Sunt ergo mali incontinētes, intemperati peiores, ſed beſtiales ſunt peſſimi, vt vult Philoſophus in eodē ſeptimo. Quia illi ſunt incontinentes & intemperati qui ſunt mali modo humano, & ſm modum hominū: ſed illi ſunt beſtiales, qui ſunt mali vltra modum hominum: inter quas beſtialitates computantur vitium

dum Templariorum, quod nõ reputabant Tẽplariũ eſſe peccatum. Dicit etiam in eodem ſeptimo, (7. Ethic. ca. 5.) Aliquos eſſe beſtiales, narrans de quibuſdã hominibus exiſtentibus in quibuſdam inſulis, ꝙ reſcindebant prægnantes, & comedebant pueros earum: narrat de quibuſdam alijs exiſtẽtibus circa Pontum, ꝙ comedebant carnes hominũ: narrãt de quibuſdam alijs qui ſacrificabant matres proprias, & ſacrificabant ſacrificium, & comedebãt: narrat etiam de alijs, ꝙ præſtabant ſibi filios in conuiuio: nam ſi aliquis eorum volebat facere cõuiuium, mutuo accipiebat filiũ ab alio. Inter has autem beſtialitates cõnumerat cõmiſtiones carnales maſculorũ: hoc autem vitiũ eſt ꝙ aliquis delectetur in eo quod natura abhorret. Apoſtolus autem has beſtialitates appellat ignominias, id eſt innominabiles, quia non ſunt digne nominari, ꝓpter quod vocat eas paſſiones ignominiæ, vt patet ad Rom. 1. Templarij ergo quantũ ad bonum delectabile & quantũ ad venerea non ſolũ erant mali & peiores, ſed etiam peſſimi quia beſtiales: & quod peius eſt, non ſolũ erãt beſtiales, ſed reputabant beſtialitatẽ eſſe licitã. Nã ille eſt oĩno peſſimus, q nõ ſolũ peccat, ſed credit eſſe licitũ peccatũ, quia cũ aliqs male agit, & credit ſe male agere, remanet in eo quædam ſcintilla boni, vt poſſit ex hoc pœnitere & conuerti: ſed qui male agit, & non credit ſe male agere, in eo non eſt aliqua ſcintilla boni, et quandiu eſt talis, non põt conuerti, nec eſſe pœnitens. Erant ergo Templarij quantũ ad bonũ delectabile irrationales & peſſimi. Sic etiã quãtum ad bonũ vtile, quod eſt cõcupiſcentia oculorum, erant irrationales & peſſimi: credebant enim per fas & nefas bona eorum vtilia creſcere & augmentare: quod ſi negare velint facto docebant contrariũ, quia oẽs eorũ vicini aſſerebant & aſſerunt ſic eſſe. Tertiò quãtũ ad bonũ honorabile, quod eſt ſuperbia vitæ, erant irrationales & peſſimi, quia nolebant omnibus ſupferri. Vñ, vt ipſimet modò conſitentur, ſic erant inuidi, quòd non ſuperferrebantur alijs. Sic dolebant de honore aliorum, ꝙ ꝓpter eorũ inuidiam creditur ciuitatem Aconenſem fuiſſe perditam. Nam publicè fertur, vexilla Saracenorũ in domo eorũ primitus fuiſſe viſa. Et ſi dicat aliquis eorum Seremiæ bellaſſe, Dicemus, ꝙ facit aliqua bona quiſpiam, quæ cum facit, non dicitur facere bene, quia ſemper ea cum intentione fallendi facit, vt Aug. ait in lib. de Trinit. Sic & Templarij faciebant bona, non tñ bene: q a nõ faciebant ea intentione merendi apud D. N. Ieſum Chriſtum, ſed apparendi apud homines. Credibile eſt enim ciuitatem Aconẽſem ꝑ eos fuiſſe perditam, cum publice diceretur eos eſſe amicos Saracenorũ. Nam multotiens Saraceni, vt a fide dignis audiuimus, rogati ab eis, deferebant aliquid Chriſtianis. Dicebant etiam Saraceni, vt audiuimus, ꝙ Tẽplarij erant de lege cooperta. Loquebantur enim de Templarijs mo-

A do, quo loquebantur de Saracenis ſuis. Nam cũ Saraceni habeant apud ſe homines illuſtres & ſubtiles, quia apud eos viguit & viget magis ſciẽtia, vt patet ex libris, quos hẽmus trãſlatos ex ipſis, idõ Tẽplarij volentes eorũ imitari legem, libros Saracenorom acceperant, & in propriũ idioma tranſtulerant. Conſideret ergo D. N. Summus Pontifex, quanta mala fecerit exẽptio in Templarijs, ꝓpter qđ nõ debet eſſe facilis ad exemptionẽ facere, ſed potius factam tollere.

Cap. XXIII. *In quo agitur, quanta mala fecerit exemptio in Canonicis ſecularibus.*

B POſtq̃ determinauimus, & oſtendimus D. Summum Pontificem non debere exemptionẽ facere, ſed factam tollere: ꝑ ea quę videmus accidiſſe i Tẽplarijs: hoc idem volumus oſtendere in Canonicis per ea quæ videmus in canonicis ſecularibus dicentibus ſe eſſe exemptos. Poſſunt aũt huiuſmodi Canonici operari ad tria: primò ad Prælatos, a quibus ſe dicunt eſſe exẽptos: ſecundò ad ſuos conciues & ſocios: tertiò ad perſonas coniunctas illis. In quibus omnibus forefaciunt. Quòd ſi non gauderent exemptione, punirent a ſuis C Prælatis, & cauerent ſibi manifeſtè delinquere. Primo ſi comparemus Canonicos, dicẽtes eſſe exemptos, ad Prælatos, erigẽtes ceruicem ꝓpter exemptionem, volunt ſe æquiparare eis, & dedignãtur ſuos Prælatos, ſuperiores vocare, ſed vocant eos ſuos pares: cui verbo etiam iura cõtradicunt. Nec eſt mirum ſi ſimplices Canonici hoc dicũt, quia aliquos famoſos in iure peritos audiuimus ſic loquentes. Et non ſolum vocant ſe pares Prælatis, ſed aliqui ex eis reputant ſe ſuperiores Prælatis, aſſerentes ſe poſſe excõmunicare ipſos. Aliqui. n. in tantam veſaniam ſunt elapſi, vt dicant ſe habere iuriſdictionem in domibus Prælatorum, dum exiſtunt in domibus. Et dum exiſtunt, qđ peius eſt, armati inſurgunt D contra Prælatos: & non verentur iniuriari Prælatis. Quæ omnia mala ex exemptione vim ſumere nullus debet dubitare. Familiares etiã Canonicorum ꝓpter exemptionem forefaciunt in familiares Prælatorũ & in ipſos Prælatos, atq; huiuſmodi defenſionibus manutenẽt & defendunt eos: & ex hoc ipſi Canonici verè forefactores eſſe dicũtur. Sed dices ꝙ Capitulum rõnabiliter & de iure debet eſſe ſupra Prælatũ. nã cum Capitulum eligat & faciat Prælatũ, & ſemper agens ſit præſtantius patiente, & cauſa ſit ſemper excellentior ſuo effectu, ideo vĩ Capitulum habere quandam excellentiam ſup Prælatum. Ad hoc dici poteſt ꝙ videt Capitulum comparari ad Prælatum, ſicut calor comparat

ad ignem vel ad formam ſubſtantialem ignis. Nam agens calefaciendo generat ignem: prius tamē introducitur calor in materia, q̄ ibi introducatur forma ignis, vel ſequatur. Dicemus etiā ꝙ calor imperfectus præcedit, ſed perfectus ſequitur, vt poteſt patere ex Cōmentatore, & cōmuniter ex aliis philoſophis loquentibus de hoc. Agens ergo generans ignem primo introducit calorem in materia, q̄ ibi introducat formā ignis. Materia ergo de qua debet fieri ignis ſemper calefit & augmentatᷓ in calore: nō tamē pōt eſſe perfecta in calore niſi p introductionē formę ignis. Cum ergo calor ſit accidens, & ſemper accidens ſumat orginem a ſubſtantia, iuxta illud quod habetur 1. Phyſ. Materia ſubiecta cū forma eſt cauſa omnium accidentium quæ fiunt in ea. Non ergo poteſt intelligi ꝙ in materia ſit perfectus calor niſi in ea ſit prius forma ſubſtantialis ignis, a qua oritur huiuſmodi perfectus calor. Sic & in ppoſito, capitulū ſine Pręlato & ſine capite intelligitur eſſe imperfectum, quia imperfectum eſt corpus ſine capite, & imfectum facit ad generationē Prælati, ſicut calor imperfectus facit ad gñationē ignis: & ſicut calor perfectus ſequitur generationem ignis, ſic Capitulum perfectum ſequitur perfectam generationem Prælati. Et vt iſta melius pateſiant, dicemus quód calor nō generat ignem, niſi vt organum formę ſubſtantialis ignis, ſicut cera nō inducit formam artis niſi in virtute artis, & vt eſt forma artis. Sicut ergo cera eſt quid imperfectū reſpectu formæ artis, & non introducit formā artis niſi in virtute perfecti, ideſt virtute artis: & ſicut calor eſt quid imperfectum reſpectu formę ſubſtantialis ignis, & nō facit ad generationem ignis niſi vt organum eius, ppter ꝙ ſi calor imperfectus pręcedat formam ſubſtantialē ignis, perfectus tñ ſequitur: ſic capitulū eſt impfectum ſine opere prælati, & generat prælatū perfectum, ſed hoc agit in virtute Prælati ſuperioris, ad quem ſpectat confirmatio Electi. Per capitulum electus Pręlatus ſed non confirmatus, eſt adhuc imperfectus, & præceditur a capitulo imperfecto: quia quandiu capitulū non habet Prælatum confirmatū, non habet pprié caput, & eſt imperfectum. Sed poſtq̄ Prælatus eſt cōfirmatus de eſſe eorū caput, tunc dicitur eſſe capitulum perfectum, hñs ſuum caput cōfirmatum & perfectum. Et quia Prælatus prius intelligitur eſſe confirmatus & perfectus q̄ ſit Prælatus Capituli, & q̄ capitulum habeat ſuū caput & ſit perfectum, bene dictū eſt ꝙ ſic capitulum imperfectum præcedit Prælatū imperfectum, Pręlatus tñ perfectus pręcedit capitulum perfectum, ſicut calor imperfectus præcedit ignē imperfectum. Et quantū ad hoc videtᷓ ſe habere capitulum vt accidens, Prælatus veró vt ſubſtantia. Et ſicut accidens uon pōt agere niſi in virtute ſubſtantiæ, ſic videtᷓ contra naturam ꝙ Capitulum agat niſi in virtute Pręlati electi & nō cō

A firmati, vel electi confirmati & perfecti, vel Prælati ſuperioris, cuius eſt confirmare & perficere prælatum electum. Semper. n. iſta artificialia, vt circa principium huius libri diximus, quantum poſſibile eſt, ſunt in naturalia reducenda, cū naturale ſit (vt iam diximus) ꝙ ars imitetur naturā. Capitulum ergo dicēs ſe eſſe exemptum, & habere virtutem agendi a Prælato, dicit ſe eſſe imperfectum, cum imperfectū non agat niſi in virtute perfecti: negando ergo ſe agere in virtute Prælati, fatentur ſe agere in virtute Prælati. Qui modus arguendi, ꝙ negando aliquid concedamus, in notiſſimis habet locum: ſicut diximus de loquela, ꝙ qui negat loquelā concedit loquelam, cum non poſſit negare loquelam

B niſi loquendo per loquelā. Cum ergo notiſſimum ſit ꝙ capitulū debet agere in virtute Prælati, decet ſummū Pontificem non ſolum caplm non exemptū facere, & ipſum ſubtrahere a ſuo Prælato, a quo debet habere perfectionē & virtutem agendi: ſed factā exēptionē a caplo tollere niſi hoc faciat pro magna & euidenti cā. i. p ſtudio per quod fiunt homines ſcientes, & fides ſaluberrima defenditᷓ ac roboratur. Sed ſi hoc volumus adaptare ad Capitula: dicemus ea nō ſtudere (vt ſenſibiliter cernimus) ad fidei defenſionem, ſed magis ad rixas & litigia ac Prælatorum inculcationem. Viſo, quomodo tollenda eſt exemptio capitulorum prout comparantur ad ſuos pręlatos, volumus hoc idem oſtendere

C prout Canonici conſtituentes capitula comparantur ad ſuos conſocios tam clericos q̄ laicos. Videmus. n. eos, qui ſunt exempti a prælatis, ꝙ non timent iniuriari aliis tam clericis q̄ laicis. Incedunt. n. armati, commouent, vadunt vagabūdi de nocte, inuadunt perſonas alias ſiue clericos ſiue laicos iniuriantes eis, & vulnerantes ipſos, & cum armis inuadētes ipſos: & quia Prælatum eorum dicunt eſſe ſummum Pontificem, ſicut animalia non timent Leonem longinquū, ſic ſūmus Pontifex, quia nō poteſt ſemper eſſe proximus, ab eis non timetur: & ipſi nō timent ſententias Prælatorum niſi ſint ſubiecti eis: q̄ quantum ad ea quæ recipiunt a prælatis, putā ſi fiant per Pręlatos Archidiaconi, vel recipiāt

D ab eis aliquam dignitatem ſm quā faciunt Prælatis Homagia, & pmittunt eis ſe eſſe ſubiectos: hoc tñ non obſtante Prælatis non obediunt, nec eorum ſententias metuunt: & quod peius eſt, nón timent ſentētias canonū, quibus ſe eſſe ſubiectos poſſunt nullatenus dubitáre. Immó cum viſitant, quia viſitatio diſcurrendo p agrū in tranſitu non debet magna celeritate peragi, quia diuturnā notitiam res ipſæ poſtulant: ipſi tamen nō verentur ſic tranſeundo de quibuſcunq; maximis cauſis celeriter cognoſcere. Nā & matrimonia ſeparant, dicente domino, quod Deus coniunxit, homo non ſeparet. Debet. n. iudex in talibus non in tranſitu, & ſine euidenti cauſæ cognitione, ſed in diuturno tempore iudicare.

dicare. Pōt.n.contingere ꝙ matrimonium ſit
legitimum &, non ſit ratum,cuiuſmodi erat ma
trimonium in primitiua eccleſia inter infideles.
Nam ſi vnus coniugum conuertebatur,& alius
non,ſi volebant habitare ſimul ſine contumelia
creatoris,ſuſtinebatur tale matrimoniū in ſpe,
ꝙ vir infidelis cōuerteretur per mulierem fide-
lem,vel econuerſo.Sed quando alter coniugū
non conuerſus volebat habitare cum alia,pmit
tebatur ſine contumelia creatoris(vt dicit Apo
ſtolus 1.Corinth.7. *Si infidelis diſcedit,diſce-
dat*) diſſoluebatͬ matrimonium,quia & ſi pote-
rat eſſe legitimum,non tn̄ erat ratum.Sed nunc
inter fideles ſi matrimonium eſt legitimum, eſt
omnino ratum,nec debet quis ſeparare quod
Deus coniunxit:& ſi ſeparantur coniuges, hoc
eſt ſolum quantum ad torum, non quātum ad
vinculum.Propter qd̄ dr̄ prima ad Cor.7.Qui
matrimonio iuncti ſunt, pręcipio non ego,ſed
Dominus,Vxorem a viro non diſcedere : ꝙ ſi
diſceſſerit,manere innuptam,aut viro ſuo recō
ciliari.Hoc ergo ſolum eſt videndum in matri-
monio fidelium,vtrum ſit legitimū:& ſi eſt legi-
timum,nullo modo debet nec poteſt diſſolui,&
maxime quantum ad vinculum: propter quod
magnum periculū,quod inde pōt accidere , nō
eſt huiuſmodi cognitio facienda in tranſitu,ſed
cum magna maturitate in diuturno tempore.
Cum ergo Archidiaconi ppter exemptionem
hoc faciant in tranſitu,& ſine ſufficienti delibe-
ratione, cum hæc tanto tempore durauerunt,
& non poteſt latere D.N.Summū Pontificem
maxime cum ipſe fuerit prælatus in tēpore ſol-
licitudinis aſſumptus,et diuerſa Prçlationū gr̄a
expertus,nunc autem prælationis apicem ade-
ptus,deberet exemptionem nullatenus ſuſtine
re.Addemus autem ad aures D.N.Summi Pō-
tificis,ppter talem exemptionem tollendam et
amouendam ab Archidiaconis, quod non ſo-
lum Archidiaconi non verentur ſent ētiam Ca
nonis incurrere,nam vna et eadem die viſitant
plures eccleſias,ſed etiam a qualibet eccleſia vi-
ſitata totam et integram procurationē recipiūt
in pecunia numerata . Quod neq; ipſis epiſco-
pis licet facere , niſi ſuper hoc habeant licentiā
ſpecialem a Domino Papa.Diximus autem de
Canonicis dicentibus ſę eſſe exemptos,quomo
do ſe habeāt ad prçlatos,et quomodo ad ſuos
conſocios ſiue clericos ſiue laicos:reſtat nūc vlti
mo declarare,quomodo ſe habeāt ad perſonas
coniunctas tam clericos q̄ laicos,et ad mulieres,
ſorores,filias,et nepotes,et alias perſonas eis cō
iunctas affinitate vel conſanguinitate, vel alio
modo.Nam,vt diximus, ppter exemptionē nō
timentes Prælatum ſunt noctiuagi, diſcurrētes
de nocte per villam,portantes arma,vulneran-
tes homines, volentes ſuis prauis voluptatibus
obuiare:frangentes oſtia de nocte , et mulieres
ibi exiſtentes vi opprimentes,vel violēter inde
educentes,et alia enormia facientes:quibus om-
A nibus ad agendum exemptio tribuit incentiuū.
Nō tamen dicimus quin multi Canonicorum
exemptorum ſint boni,loquendo tam de Ca-
nonicis ſimplicibus q̄ de aliis in eccleſia haben-
tibus dignitates,quibus diſplicent iſta mala , et
forte in cordibus ſuis optant,et eorum cōſcien
tia dictat ꝙ non deberent eſſe exemptiones in
eccleſia eorum , ne Canonici malefacientes,ca-
rentes capiſtro et freno correctionis , exinde ſu
merent materiam delinquendi.

Cap. XXIIII. *In quo agitur quanta mala fecerit exemptio in exemptis religioſis diuitibus.*

B

DEclaratis ſceleribus,quę
prouenerunt ex exem-
ptiōe Templariorum,
et oſtenſis delictis, quæ
ex ea puenerunt in Ca
nonicis,et capitulis exē
ptis: volumus declarare
quot et q uāta mala Re
ligioſis exemptis diuiti-
tibus ex exemptione contingunt. Primo enim
vidimus Religioſos exemptos diuites delinque
re quantū ad reſpicientia religionē & ordinem,
quia non gerunt veſtes ſuę religioni congruas,
C immo etiam alii curioſiores exiſtunt in ſuis veſti
bus q̄ ſęculares , alii etiā vt non cognoſcantͬ ſe
transferunt ad habitum penitus ſecularem. Et
cum Religio a religādo dicatur ꝙ religioſi de-
bent eſſe religati a mundanis & ſolatiis, quę cō-
ſiſtunt in auibus, in venationibus,in mundanis
ſtrepitibus in armis:ipſi tamen non verētur fer-
re falcones & alias aues venaticas & alia anima-
lia ad venandum : ferunt etiam gladios & alia ar
ma bellica,quibus(ſuæ religionis immemores)
lædunt alios & vulnerant:qui ſi inter pprios ſo
cios ſuæ pprię religionis fuiſſent, hoc minime
attentaſſent.Nam in religioſis eſt deteſtabile nō
ſolum alios lędere, ſed etiam non refrenare lin
guam,& aliis detrahere ac etiā diffamare , iuxta
D illud Iacobi.1. *Si quis autē putat ſe religioſum
eſſe,& non refrenat linguam ſuam,ſed ſeducens
cor ſuum,huius vana eſt religio.* Secundo delin
quunt quantum ad ſacramenta eccleſiaſtica, &
quantum ad ſanctas ordinationes eccleſiæ.De-
linquunt.n. quantum ad matrimonium, qd̄ eſt
magnum ſacramentū in eccleſia , iuxta illud ad
Eph.5. *Hoc ſacramentum magnum eſt , ego
autem dico in Chriſto & eccleſia .*Et dicitur ali-
quod ſacramentum magnum vel quantum ad
continentiam,& ſic eſt magnum ſacr̄m Eucha
riſtia, quæ continet totū Chriſtum vnū Deum
& vnum hominem. Vel dicitͬ magnum aliquod
ſacramentū quātum ad efficaciam , & ſic eſt ma
gnum ſacr̄m Baptiſmus, qui licet directè ordi-
natus ſit contra peccatum originale, tamē effi-

caciam habet contra alia peccata quæ inuenit
cum originali. vt ſi adultus baptizetur, & nō ac-
cedat fictus ad baptiſmum, abſoluitur non ſo-
lum a peccato originali, ſed etiam ab omnibus
peccatis, quæ commiſit ante baptiſmum. Poteſt
etiam dici ſacr̄m magnum quātū ad miniſteriū,
& ſic Confirmatio eſt magnum ſacr̄m, quia nō
poteſt conferri niſi per miniſtrum Ep̄m. Et Or
do poteſt hoc modo dici magnum ſacr̄m, quia
non poteſt aliquis conferre ordines, & facere
alios ſacerdotes, niſi ſacerdos magnus & epiſco
pus. Et poteſt dici quartò ſacr̄m magnum quā-
tum ad ſignificatū, & ſic Matrimonium vel Cō
iugium eſt ſacr̄m magnum, quia ſignificat vel
figurat coniunctionē Chriſti & eccleſię. Et iō
Apoſtolus loco præaſſignato ait loquens de
Coniugio, Hoc eſt ſacr̄m magnū, dico, ideſt ex-
pono, in Chriſto & eccleſia, & in eo quod ſigni
ficat & figurat coniunctionē Chriſti & eccleſię.
Contra hoc autē hoc magnū ſacr̄m Religioſi
exempti diuites non verentur delinquere, qui
contra mandatum eccleſię Matrimonia clande
ſtina celebrāt, in quorum celebratione eſt ma-
gnum periculum. Et proinde ſemper debent
fieri palàm, ne contrahentes habentes aliquod
impedimentum, cōtrahant matrimonia illicita.
Et nō ſolum faciunt contra matrimoniū quod
eſt ſacramentū eccleſiæ, ſed etiā contra ſtatuta
& ordinationes eccleſiæ, cuiuſmodi ſunt, nō re
cipere excōmunicatos in Cemeterio benedicto,
quia cum quibus non cōicamus viuis, nō debe-
mus cōmunicare mortuis. Ipſi autē contrariū
facientes Cemeterium polluunt & tanq̄ cōſcië-
tiam non h̄ntes, nulla eſt in eis cenſura. Tertio
nō curant inferre tam prælatis q̄ aliis iniurias.
Vidimus.n. tp̄e nr̄o quendā religioſū exēptum
inuadere hoſpitiū prçlati, et cū enſe euaginato
interfregiſſe portas hoſpitii Prælati: ex qua fra
ctione, plures de familia Prælati erant mortali-
ter vulnerati, & vnus morte extinctus: & viā vni
uerſæ carnis ingreſſus, nec t̄n fuit ꝑpter hoc ſuf
ficienter a ſuo Abate correctus. Quod etiam fa
ciunt in aliis diuites religioſi exempti: quo mo-
do vſurpant iura aliorum? quomodo per potē
tiam diuitiarū opprimunt alios? quomodo ſunt
vagabundi de nocte? quomodo inhoneſtē vi-
uunt? q̄uo quas nō poſſunt ad inhoneſtatē no-
toriè declinare, vi opprimunt? quæ omnia nar-
rare longum eſſet: ſed hæc omnia breuiter cō-
ſtringentes, dicamus in eis impletum eſſe vatici-
nium Ieremiæ 24. Video ficus bonas, bonas val
de) & ſunt hi qui in religione manſerunt & ꝑfe
cerunt (& malas ficus, malas valde) & ſunt illi
exēpti, qui à religione defecerunt. Religioſi er-
go diuites exempti cōmuniter non curant de
ſtudio, vt teſtatur Hieronymus. Si.n. literis ope
ram darent, carnis vitia nō amarent. Non labo-
rantes ergo ad habendū victum & veſtitū, quia
ſunt diuites, nō diligunt ſtudiū literarum, credē
tes ex ſuis diuitiis ſufficientiā habere. Et quia ani

A mus hominis neſcit otioſus eſſe, cogitant alias
vanitates, & fiunt incōtinentes, correctionē ſui
epiſcopi non metuentes. Dictat ergo ratio, ꝙ
ſummus Pontifex exemptionem nō faciat, ſed
factam tollat. Sed dices quòd D. Summus Pon-
tifex poteſt omnia facere. Cui dicto non con-
tradicimus. Habet.n. ſummus Pontifex, quantū
ad ea quæ ſunt de iure poſitiuo, plenitudinem
poteſtatis, non autem habet hanc poteſtatem
in naturalibus, & in his quæ ſunt de iure natu-
rali: ſed ſolus Deus, cuius ſummus Pontifex eſt
Vicarius, habet plenitudinē poteſtatis & in na-
turalibus, & in his quæ ſunt de iure naturali: po
teſt enim calefacere ſine igne, & quod exiſtens
in igne non calefiat, non obſtante ꝙ ignis natu
B raliter calefaciat: poteſt etiam in his quę ſunt de
iure naturali diſpenſare, & ea facienda percipe-
re, vt ſi eſt cōtra ius naturale innocentem occi-
dere, ipſe tamē pręcepit hoc fieri, cum manda-
uit Abrahæ imolare filium: & ſi eſt cōtra ius na-
turale furari aliena, & ea inuito domino pertra
ctare, hoc tamē pręcepit, cū mandauit Hebręis,
quòd acciperent ab Aegyptiis mutuo vaſa au-
rea & argentea, quæ ſecurè detulerunt: & ſi eſt
contra ius fornicari, ipſe tamen hoc pręcepit
Oſeę, quòd acciperet ſibi vxorem fornicariam,
& faceret filios fornicationum. Poteſt enim
hoc licite imperare Deus, vt non peccet, hoc
adimplens: nam ratio peccati in eo eſt, ꝙ quis
deordinatur a Deo. Sicut ergo in naturalibus
C poteſt remanere ordo ad Deum, non remanen
te ordine ad creaturam, quod fieret ſi Deus ali-
quem calefaceret ſine igne, & ſi aliquo calefa-
ctibili exiſtente in igne non permitteret calefie-
ri ab igne: ſic etiam in moralibus exiſtentibus de
iure naturali, poteſt remanere ordo ad Deum,
ſublato ordine ad proximum: ſed quia Deus
poteſt tollere ordinem ad proximum, rema-
nente ordine ad ſeipſum, poteſt iſta præcipe-
re fieri ſine peccato. Concludamus ergo & di-
camus, quòd ſicut Deus poteſt diſpenſare in
his quæ ſunt de iure naturali, & poteſt facere
contra curſum rerum naturalium, hoc tamen
raro facit, & ꝑ euidenti vtilitate eccleſiæ et fidei
facit: ſic ſummus Pontifex faciens cōtra ea quæ
D ſunt de iure poſitiuo, cuiuſmodi eſt exemptio.
ideo communiter loquendo non debet exem-
ptionem facere, ſed factam tollere, niſi eam fa-
ciat pro magna & euidenti vtilitate eccleſiæ.
Rurſus ſi faciat talem exemptionem, quantum
ad aliqua capita Religionū diuitum, vel quòd
totam vnam religionem non deditam ſtudio,
vel deditam ſecundum aliquam modicam par-
tem faciat exemptam, ex qua exemptione vide-
mus tot mala originem ſumere, credimus
quòd non deceat vel expediat face-
re, cum ſecundum ſen-
tentiam Apoſtoli,
Omnia quæ licent, non
expediunt.

Cap.

Cap. XXV. In quo oſtenditur quòd exemptio ſecundum ſui ſignificatum non eſt facienda ſed tollenda.

SI autem cōſideramus quid ſignificat nomen exemptionis, declarare poterimus exemptionē non eſſe faciendam, ſed tollendam. Hoc enim ſignificat exemptio, ꝙ aliqui eximãtur a ſuo ordinario: ſed non pñt eximi a ſuo ordinario, niſi eximanť a ſuo ordine eccleſiaſtico, quem debēt habere in Dei eccleſia. Cum ergo dicat Apoſtolus 1.Cor.14. Omnia autē honeſte & cū ordine fiant in vobis:) exemptio autem non fit honeſtate: nam hoc eſt honeſtum, in quo ſeruať ordinarius ſtatus: ſed in exemptione nō ſeruatur ordinarius ſtatus epiſcoporū vel pontificū, qui ſunt ſuper alios in his quæ ſunt ad Deum, vt habetur ad Hebræos.5. Sunt ergo Pontifices vel epiſcopi medii inter ſummū Pontificem & alios homines, in his quæ ſunt ad Deum .i. in ſpiritualibus. Quòd ergo aliqui eximãtur a ſuis ordinatiis, non ſeruatur ibi honeſtas, ideſt ordinarius ſtatus quantū ad Prælatos: nec ſeruať ibi debitus ordo, ideſt debita ordinatio quantū ad ſubditos. Nam cum ſubditi ſint inferiores ſuis Pontificibus, & pontifices ſint medii inter eos & ſummum Pontificem, nō ſeruatur debitus ordo, ſi eximuntur a proprio prælato, cum ſm Diony. ſemper debitus ordo requirat, ꝙ inferiora ſint reducenda in ſuperiora per media, quia (vt ait 7. de diuino.) Ipſa diuina ſubſtantia eſt omnium effectiua, & ſemper omnia concordans, & indiſſolubilis omniū concordationis & ordinis cauſa, & ſemper fines priorū coniungēs principiis ſecundorū, & vnā omnium conſpirationem & armoniā pulchrè operans. In hoc ergo ſtat armonia, ordo & cōſonantia totius vniuerſi, ꝙ fines priorum debent coniungi principiis ſecundorū. Priora ergo ſunt ſumma, ſecunda ſunt media, tertia ſunt inferiora & infima. Sūmus ergo Pontifex eſt omnino prior, ipſi Pontifices ſunt ſecundi, alii autem tertii ſunt inferiores & infimi. Ergo infima priorum, ideſt infima ſummi Pontificis debent attingere principia ſecundorum, ideſt ſuprema aliorum prælatorū, (vt verificetur de Vicariis Chriſti, ſpiritualiter loquendo, quod verificatur de Chriſto ſimpliciter & totaliter, Omnia ſubieciſti ſub pedibus eius:) & ſicut ſuprema Prælatorum attingunt infima ſummi Pontificis, ſic ſuprema aliorū debent attingere infima Prælatorum .i. epiſcoporum. Qui vniuerſalis ordo quia per exemptionem tollitur & cōfunditur tantū quantū ſe extendit exemptio, ideo bene dictū eſt quod in rubrica capituli dicebať, ꝙ ex ipſo ſignificato nominis exemptionis ſufficienter declarari poteſt

A exemptionem nō eſſe faciendā ſed tollendā, cū tollat honeſtatem, ideſt honeſtū ſtatum a Prælatis, & debitum ordinem a ſubditis, dicente Apoſtolo, omnia in nobis honeſtate & ſecūdum ordinem facienda. 1.cor.14. Sed dices, Hoc contrariari ſuperioribus dictis. Dicebatur .n. ſupra, poſſe contingere, & etiam ſic eſſe, ꝙ Capitulū imperfectū præcedit Prælatū imperfectū, cum electio Prælati per caplm cōmuniter fiat: ſed prælatus pfectus per ſuperiorem confirmatus præcedit capitulum perfectū, quia non eſt capitulū perfectū ſi non habet caput, & non habet caput anteq̄ ſit ſuus Prælatus confirmatus: ppter quod prius intelligitur Prælatus eſſe confirmatus & perfectus, q̄ capitulum habeat caput & ſit perfectū.

B Quæ omnia ſi volumus adaptare ad ſummum Pontificem, cū ipſe non confirmetur per aliquē alium, videť ꝙ ſemp remaneat vt electus, & vt imperfectus, cum in qualibet Prælatura videať pfectio ſummi. Ad quod dici pōt, ꝙ ſemp vniuerſalia vt vniuerſalia ſuperioribus carent. Nā ignis elementum continentia, quantum ad alia elementa, eſt quid vniuerſale, quia vniuerſaliter continet alia elementa: ſed non quid vniuerſale ſm continentiam quantū ad alia corpora, quia non cōtinet omnia alia corpora: igitur ſicut habet vniuerſalitatem, ſic habet ſuperioritatē: eſt ignis ſupremus inter omnia elementa, non autē inter omnia corpora: ſed cœlum, quod eſt ſupremum inter alia corpora ſecūdum quòd huiuſmodi

C nō habet aliud ſuperius corpus: ideo ait Philoſophus ꝙ terra eſt in aqua, aqua in aere, aer autē in igne, ignis in cœlo, cœlum autē non amplius in alio. 3.cæl.t.30 Eo ergo ipſo ꝙ aliquis eligitur ſummus Pontifex, quia nō habet aliquem hominē purum ſuperiorem, nō indiget alia confirmatione cum ſit ſupremus inter homines hic viuentes, ſed ipſa electio, eſt ipſa cōfirmatio: ſicut videmus in agētibus materialibus ꝙ agens vel generans quãtum dat paſſo vel generato de forma, tantū dat ſibi de loco, tãtum dat ſibi de præſidentia & influentia: quia ſemp ſuperiora ſitu & loco præſident inferioribus, & influūt in inferiora, vel p ea fit influentia in inferiora. Cum ergo ſūmus Pontifex quãtum ad regimen eccleſiæ accipiat in ſe oēm formalitatem, & oēm dignitatem; &

D ſit adeptus omnē apicem eccleſiæ, inferiora indigent confirmatione & ſtabilitate, ſummus vero Pontifex non indiget cōfirmatione, ſed ipſa electio eſt ipſa cōfirmatio & ſtabilitas. Propter qđ ſummus pōtifex, eo modo, quo eſt omnino ſupremus, nō indiget cōfirmatione & ſtabilitate ab alio; ſed eo modo quo nō eſt omnino ſupremus, poteſt his indigere. Patefactum .n. fuit ſupra ꝙ quãtum ad ea quæ ſunt iuriſdictionis, Papa eſt omnino ſupremus: ppter qđ poſt electionem eius, nullus poteſt aliquã iuriſdictionē influere, vel iuriſdictione eum cōfirmare, vel ſtabilem facere, ſed quantū ad iuriſdictionē ipſa electio eſt confirmatio: in ipſa enim electione dať

ſibi tantum de formalitate & de dignitate, & de
iuriſdictione, quantum poteſt habere, vt quan
tum ad hoc non indigeant homines hic viuen
tes ſuperiori agente vel confirmante. Habet er
go papa ex ſola electione oēm apicē eccleſię q̄-
tum ad ea quæ ſunt iuriſdictionis, non quantū
ad ea quæ ſunt ordinis. Propter ꝙ ſi eligeretur
papa nō presbyter oporteret ꝙ fieret ſacerdos
ad hoc ꝙ poſſet conficere corpus Chriſti: & ſi
eligeretur papa nō epiſcopus, oporteret ꝙ fie-
ret epiſcopus ad hoc ꝙ poſſet ordinare & face-
re alios ſacerdotes. Si .n. eligatur in papam ali
quis nō epiſcopus, nō erit ſacerdos magnus q̄tū
ad ea quæ ſunt ordinis, quia non habebit in ſe
perfectionem characteris ſacerdotalis: erit tā-
men magnus & maximus quātum ad ea quę ſūt
iuriſdictionis. Sicut etiam propoſitū confitendi
& cōtritio facit nos impares, ſm Sāctos docto
res, in remiſſione peccatorum, licet abſolui ab
alio ſacerdote omnes teneantur: oportet tā-
men ꝙ ſe ſubiiciat alii ſacerdoti, vt abſolutionis
beneficium conſequatur, cum nullus ſit ab illa
Luc. 17. ſententia exemptus. Ite oſtendite vos ſacerdoti-
Pſal. 31. bus: & dixi, Confitebor, & tu remiſiſti. In ſolo
enim propoſito confitendi, ſi ſit tātum propo-
ſitum quod ſufficiat, remittuntur peccata: aliter
nō eſſet verum, vt dum irent, ideſt antequā oſtēde
rent ſe ſacerdotibus, mundati ſunt. Tamen ex
hoc nō poteſt argui ꝙ ſimpliciter ſufficiat ppo
ſitum confitendi, vel contritio ſine confeſſione:
quia ſi adſit locus & opportunitas cōfitendi, &
præſentia debiti ſacerdotis, ſi nō confitentur, re
putatur fictus, vel contritio vel propoſitū confi
tendi apud Deum reputatur fictum. His itaq;
peractis dicamus, vt dictum eſt, ꝙ quantū ad pu
ros homines, Papæ electio eſt cōfirmatio: nec
tamē propter hoc excludimus diuinā operatio
nem vel Chriſti, qui eſt vnus Deus & verus ho
mo huiuſmodi electionē cōfirmans. Nā coadiu
tores ſumus Dei, & omnia opa noſtra operatus
eſt Dñs Chriſtus: qui ea cōſumat & perficit, ipſo
dicente, Sine me nihil poteſtis facere. Ipſam er-
go electionem ſummi Pontificis operatus eſt
Dñs, & dictam electionem conſumat & perficit
Chriſtus: & forte ad hoc inſinuādū dixit Chri
ſtus Petro Lucæ. 22. Ego autē oraui pro te vt
non deficiat fides, & tu aliquādo conuerſus con
firma fratres tuos. Ex quibus verbis manifeſte
colligitur, ꝙ ex oratione Chriſti, nō defecit fi-
des Petri, ſed fuit confirmatus in fide Petrus p
Chriſtum. Quæ confirmatio pōt referri ad oēs
ſucceſſores Petri, vt intelliguntur cōfirmari de-
ficientes in fide, quæ eſt fundamentū: & in iuriſ
dictione, quæ eſt ędificium ſuperędificatum ſu-
per fundamentū fidei. Igitur Petrus & quilibet
ſucceſſor Petri non eſt per aliquem purum ho
minē, ſed per Chriſtū confirmatus. Quod vero
ſequitur, Et tu aliquando conuerſus confirma
fratres tuos) vox Chriſti eſt ad Petrum & ad
ſuos ſucceſſores dicentis, Tu Petre & quilibet
A ſucceſſor tuus per me confirmatus es: Sed tu &
quilibet ſucceſſor tuus confirma fratres, Præla-
tos per te vel ſub te electos. Et ſignanter hic lo
quitur Chriſtus de fide, quia quantum ad alias
q̄ōnes & executiones aliq̄n cōmitti pñt ſine re-
uocatione, & forte cum quæſtione: quia ſi eſſet
Archidiaconus in eccleſia Dei, ad eum ſpecta-
ret cuſtodia & executio temporalium: & ſi eſſet
Cancellarius in eccleſia Dei, ad eum ſpectaret
beneficiorum determinatio vel diffinitio placi-
torum vel quæſtionū, ita ꝙ papa nō intromitte
ret ſe niſi de fide. Et ideo quia huiuſmodi quæ-
ſtio (ideſt de fide per antonomaſiam) ſpectat ad
ſummū pontificē, Chriſtus igitur loquēdo prin
cipi Apoſtolorū ſpecialiter facit mentionem de
B fide, dicens, Ne deficiat fides tua. Confirmatio
ergo ſummi pontificis nō refertur ad purū ho-
minem, ſed in Chriſtū: confirmatio autem alio-
rum Prælatorum, & etiā omnium fideliū, referē
da eſt in Petrum, vel in ſucceſſores Petri media
te vel immediate: quia ſummus pōtifex aliquos
vt ſuperiores pręlatos cōfirmat immediate, in-
feriores nō confirmat immediate, ſed per ſupe-
riores: aliquos etiam non ſuperiores confirmat
immediate. Et quāuis nō poſſet ſine aliqua mo-
deratione, quia ſemp exemptio aliquā inordina
tionem facit, tamē quia in his quæ ſunt de iure
poſitiuo poteſt remanere ordo ad ſummū Pon
tificem ſublato ordine alio, ſicut in naturalibus
& in his quæ ſunt de iure naturali poteſt rema-
C nere ordo ad Deum ſublato ordine alio: ſed vt
ſæpe ſæpius diximus Deus qui poteſt in natu-
ralibus omnia facere immediate & æque bene,
tamē nō vult, ſed ſuam vult cōmunicare creatu
ris dignitatem: & ſic adminiſtrat res, vt eas pro-
prios curſus agere ſinat, vt in capite huius libri
per Auguſtinū oſtenſum eſt. Summus tñ ponti
fex habēs plenitudinē poteſtatis in poſitiuis, ſic
debet adminiſtrare res, ideſt perſonas eccleſiaſti
cas, vt eas proprias cauſas adminiſtrare ſinat. Et
cum non ęque bene, nec ęque diligenter poſſit
fieri executio horum quæ ſpectant ad eccleſiā
(quā turbat exemptio) per vnū ſingularem ho
minem quantūcunq; bonū, ſicut fit per plures
bonos: ideo exemptio, niſi p magna cauſa, non
D eſt permittenda. Ad hanc veritatem probandā,
ꝙ electio ſummi Pontificis reducitur in Deum
vel in Chriſtū, poſſumus adducere verba quæ
habentur Matth. 16. Ego dico tibi quod tu es
Petrus, & ſuper hanc etc. & ſequitur, Tibi da-
bo claues regni cęlorum: & quodcunq; ligaue
ris ſuper terrā &c. Petro ergo & ſuis ſucceſſori-
bus dictū eſt ſignanter & ſpecialiter, Tu es Pe-
trus: & tibi dabo claues: quia electio ſummi Pō
tificis eſt exemptæ actionis, & non habet alium
confirmatorem niſi Deū. Sed ad alios Apoſto-
los in ligatione & abſolutione peccatorū locu-
tus eſt generaliter, vt habet Ioan. 20. quando
poſt reſurrectionē inſuflauit in diſcipulos ſuos,
& dixit eis, Accipite ſpiritum ſanctū, & quorum
remiſeritis

remiſeritis peccata etc. vt det nobis intelligere, ꝙ confirmatio aliorum Prælatorum currit communiter, & fit confirmatio eorum ab homine puro, ſed confirmatio ſummi Pōtificis habet ſingulare medium, & non fit ab alio qui ſit purus homo, ſed fit a Deo vel Chriſto, qui eſt Deus & homo: immo ſi conſideramus verba euangelii, & maxime poſt reſurrectionē Chriſti, quia ex tunc Chriſtus per modicum tempus conuerſatus eſt cum eis, id eſt cum Petro & diſcipulis, videlicet vſq; ad aſcenſionem: & ex tunc remanſit eccleſia ſub Petro, id eſt ſub Vicario Chriſti, ideo Euangelium loquitur de Petro ſignanter per comparationem ad alios Apoſtolos, iuxta illud Marci vltimo. Ite, dicite diſcipulis eius & Petro, quia præcedet vos etc. Sic etiam Luc. vltimo, illis duobus diſcipulis euntibus apparuit Ieſus in via, a quibus cognitus eſt per fractionem panis: ipſi vero redeūtes in Ieruſalem, inuenerunt congregatos vndecim diſcipulos dicentes, Surrexit Dominus vere & apparuit Simoni. Quód ergo Euangelium ſingulariter loquitur de Petro, Gregorius, & Hieronymus dicunt hoc factum eſſe, ne deſperaret, quia negauerat ipſum. Poſſumus tamen dicere quód Angelus apparens mulieribus locutus eſt ſpecialiter de Petro propter duo, videlicet ne deſperaret, vt dicunt Gregorius, & Hieronymus: & etiam quia ſpecialiter confeſſus eſt Chriſtum eſſe filium Dei viui: & Chriſtus ſpecialiter reſpondit, Tu es Petrus, & dabo tibi claues etc. Nam ex hoc factus eſt Petrus princeps Apoſtolorum, & ex hoc traditæ ſunt ei claues regni cęlorum, vt ex hoc intelligeremus, quód principatus Petri, & ſucceſſorum eius non currit communiter cum aliis, ſed eſt exemptæ actionis: Immo ſicut Petrus primo confeſſus eſt Chriſtum eſſe filium Dei, ita primus inter omnes alios viros poſt reſurrectionem meruit videre Chriſtum. Propter quód ſuper illo verbo iam allegato, Surrexit Dominus vere, & apparuit Simoni, ait Beda, Omnium virorum primo Dominus intelligitur apparuiſſe Petro, quia omnino credendum eſt primo apparuiſſe Matri, non vt dubitantem certificaret, quia vniuerſas hæreſes interemit in vniuerſo mundo, quoniam Chriſto moriente in ipſa ſola remanſit fides, non credentibus immo dubitantibus cęteris. Deus ergo apparuit ei vt triſtem lętificaret, vt apparuit ſorte mulieribus aliis. Sed inter viros primó Petro. Quæ omnia indicant principatum Petri & ſucceſſorum eius eſſe actionis exemptæ.

A *Cap. XXV. & ultimum. In quo oſtenditur quód Exempti ſunt quædam turpis pars eccleſiæ, & adducuntur dicta Decreti contra exemptos.*

QVoniam pulchritudo partis magis eſt in ordine ad totum, quám ſit in ſe ipſa, non immerito Aug. in Enchir. c. 10. ait, q. ſingula quidem bona ſunt, ſimul autem vt vniuerſa valde bona: quia ex omnibus conſiſtit vniuerſitas admirabilis pulchritudo. Et q̄a B pars ex toto & ex ordine ad totū habet quandā pulchritudinē, ideo bene dictū eſt quod ait Auguſt. 3. Confeſſ. Turpis eſt omnis pars vniuerſo ſuo non congruens. Quod ſi volumus ad hanc materiā verba Philoſophi adducere, dicemus, ꝙ cū homo ſit medius inter angelos & beſtias, non poteſt niſi triplici modo viuere, quia vel viuit vt angelus, vel viuit vt homo, vel viuit vt beſtia. ſi viuit vt Angelus, viuit vita contēplatiua: ſi vt homo, viuit vita politica: ſi vt beſtia, viuit vita voluptuoſa. De qua triplici vita, contemplatiua, politica, & voluptuoſa, agit. primo Ethico. *Cap. 7.* Vita politica .i. ſocialis vel ciuilis competit homini in eó ꝙ homo, vt plane habet ex 1. Politic. *Cap. 2.* C Eſt. n. homo naturalr̄ animal ciuile vel ſociale: pp ꝙ ei ſecundū ꝙ homo cōpetit vita ſocialis & ciuilis. Qui ergo nolunt aliis cōicare, & volunt eſſe exēpti, nolunt viuere vita ciuili, & nolūt annumerari cum aliis; & ſi ſunt pars eccleſię, non ſūt pars conueniens ſuo toti, vel ſuo vniuerſo. Et quia turpis eſt pars, quæ ſuo nō cōgruit vniuerſo, ſi tales exēpti dicantur pars eccleſiæ, hoc non erit proprie & abſolutè, ſed cum hac additione, ꝙ ſunt pars turpis; quia ꝓpter exēptionē talis pars ſuo non conuenit vniuerſo; quia non tenent modū & ordinem cōpetentē ſuę vniuerſali eccleſiæ, ſm̄ quē inferiora ſemp reducunt̄ in ſuperiora per media, & ſemp alii a pontificibus D reducunt̄ in ſummū Pontificem per pontifices medios. Quilibet ergo talis homo exemptus non viuit vt homo, quia non viuit vita ſociali, vt ſocialis eſt; nec reducitur in ſummū Pontificem per pontificē medium. Et quia nō viuit vt homo, & non reducitur vt ciuis iſtius ciuitatis, quæ eſt eccleſia, cōſequens eſt, ꝙ vel viuat vt angelus. ſi viuit contēplatiua vita. vel viuat vt beſtia, quia viuit vita voluptuoſa. De talibus. n. loquens Philoſophus in 1. Politicorū ait, ꝙ non indigens alio, ſed per ſe ſufficiens, nō eſt pars ciuitatis, quare aut beſtia, aut Deus. Quia vel eſt peior homine, & eſt beſtia; vel eſt angelus qui eſt melior homine, & tūc Deus. i. diuinus vel angelicus. Omnis ergo exēptus, vel eſt exēptus, & augetur, ſi det ſe contēplationi & ſtudio; vel eſt

beſtialis, ſi det ſe voluptatibus: quod ſatis experimento cognoſcitur, ſi dicta in pręcedentibus capitulis diligentius intueant̄. Facere ergo exēptos non deditos ſtudio, eſt facere quandā turpem partem in eccleſia. His itaq; peractis, quia vidimus apoſtolum ad ſuum propoſitū aſſumere ſimilia verba Poetarum, cum ait, Corrūpunt bonos mores colloquia praua: & Auguſtinus, Trahit vnumquēq; concupiſcentia ſua: adducemus ēt nos in hoc caplo, quę accepimus a Iuriſtis. Nā in prima parte 3. diſt. ca. Nulla rōne, dr̄, Nulla rōne clerici aut ſacerdotes hn̄di ſunt, qui ſub nullius epiſcopi diſciplina & prouidētia gubernātur, tales. n. acephalos. ī. ſine capite priſca conſuetudo nuncupauit. Item, Qui ſuis epiſcopis non obediunt, indubitanter reprobri, & rei exiſtunt. Porrò ipſi a Deo donum ſummi muneris conſequunt̄, qui ſuis doctoribus libenter obediunt. Item, Ille proculdubio ſcandalizatur in Deum, qui rectè non docet, & qui eius ſcandalizat ſacerdotē vel epm̄. Ex prima ergo clauſula horum dictorum, q̄ non ſunt habendi clerici nec ſacerdotes, qui non ſunt ſub epis, arguitur, exemptos delinquere quātum ad ſtatū vię. Ex ſecunda clauſula habetur, q̄ exempti delinquēdo quantū ad ea quę ſunt vię, nō cōſequūtur a Deo donum ſūmi muneris. i. ea quę ſunt patrię. Ex tertia verò clauſula q̄ ille ſcandalizāt epm̄ vel ſacerdotē, latenter datur intelligi, qualiter debeat fieri exemptio: quia ſi quantum ad eos qui rectè docentur, & qui dantur ſe ſtudio, tolleratur exemptio; quantum verò ad eos qui non dant ſe ſtudio, quia neſciens animus hominis eſſe ocioſus dat ſe voluptatibus, & ex hoc ſcandalizat eius epiſcopum vel ſacerdotem, nullatenus tollerāda. His itaq; excurſis, dicemus q̄ ſicut iura Decretorum redarguunt volētes eſſe exemptos; ſic eadē iura docent epos, quō ſe habere debeāt ad Exēptos. Nā can. 18. q. 2. c. Abbatibus, dicit̄, Abbatibus, q neq; ſub Epo, neq; ſub Metropolitano, neq; ſub Primate, neq; ſub Patriarcha ſunt; nullus prorſus epiſcoporum epiſcopalia quælibet adminiſtret: cum, n. ſe nulli epiſcopo omnino ſubeſſe profiteantur, cōſequens eſt vt nullus epiſcoporum quæ ſua ſunt eis tanq̄ extraneis largiatur. Signanter autē nāe ſantur gradus exiſtentes infra ſummum pontificem, quia a ſummo Pontifice nullus ſpecialiter eximi poteſt. Nā nec ipſe ſummus pontifex hoc facere poſſet, ſicut nec etiam Deus poſſet aliquā naturam creatam a ſe eximere. Et in hoc terminatur hoc opus vel hic liber, quem intitulari voluimus contra exemptionem; & exinde ſit laus Domino noſtro Ieſu Chriſto, per quē omnia fiunt, & bona cuncta procedunt, qui cū Patre & Spiritu ſancto viuit benedictus Deus in ſecula ſeculorum, Amen.

1. Cor. 15. et ſunt verba Menandri,

Caue ne exiſtimes Aegidium tenere illos eē acephalosque Papa ob urgētiſſimas cauſas ſuæ īmediatè ſuddit pſāti.

FINIS.

D. AEGIDII ROMANI

Archiepiſcopi Bituricenſis Eccleſiæ, et Prima-
tis Aquitaniæ, Ordinis fratrum Eremita-
rum ſancti Auguſtini, docto-
ris clariſſimi,

TRACTATVS DE DIVINA
Influentia in Beatos.

Nunc primum in lucem editus.

Cap. I. *In quo probatur quinq; uijs, ꝙ influentiā illam, qua beatificantur omnes angeli tam ſuperiores q̄; inferiores & etiam homines, Deus non per alium ſed immediate facit per ſeipſum.*

Dignatus eſt Venerabi-
lis pater Dominus Le-
gioñ. per interpoſitam
perſonā de quæſtione
quadā pregnāte. & ad
triumphātē eccleſiam
pertinente, noſtrū ani-
mū cōmouere, videli-
cet, Vtrū Angeli infe-
riores, & quilibet eorū recipiat aliquam influen
tiam ſpecialē a Deo, præter influentiā, quam re
cipit mediantibus ſuperioribus Angelis. Dixi-
mus autē hanc quæſtionē fore prægnantem
quia forte per eam poterit deſcendi ad eccleſiā
militantem, Vtrum. ſ. expediat Sanctiſs. Patrem
Dominū noſtrum ſummū Pōtificem exceptio-
nem facere in eccleſia Dei: vt immediate influat,
& immediate regas aliquos in Dei eccleſia. non
mediantibus Prælatis mediis. Nam licet Deus
regat ſubſtantiā corporalem mediante ſpiritua
li, & corpora inferiora mediantibus ſuperiori-
bus: facit tamē aliquādo præter hunc ordinem,
quia ſanauit multos ægrotos, qui ſm ordinē ſu
periorū corporum erant inſanabiles: & ſuſcita-
uit Lazarū in monumento quatriduanū haben
tē, illud idem eſſe numero, quod prius habebat:
quod eſt contra ordinē influentiæ cęli, dicente
Philoſopho in de Generatione, Quorū ſubſtā
tia deperit, non redeunt eadē numero. Dicen-
dum ergo ad quæſtionē primo, ꝙ, cū quæritur,
Vtrum Angeli inferiores, & quilibet eorum re
cipiat aliquā influentiā ſpecialem a Deo præter
influentiā quā recipit mediātibus ſuperioribus
angelis; non eſt quæſtio de influentia beatifica
quia illa eſt generalis, & non pertinet ad propo
ſitam quæſtionē: quoniā loquentes de influētia

A ſm quam habet eſſe beatitudo beatorū quæ eſt
ipſe deus, illa īmediate deriuatur a Deo in ſin-
gulos angelos & beatos: nam Deus ipſe per ſe
ipm & ſine alio medio eſt Beatitudo nr̄a, iuxta
illud Gen. 15. Noli timere Abraham, ego pro-
tector tuus, & merces tua magna nimis. Ipſe er
go Deus eſt merces noſtra: vnde ſeruimus Deo
non ꝑpter aliud præmiū habendum, ſed ꝑpter
habendū ipſum Deū. Primo ergo debemus
quærere regnum Dei quod eſt Ipſe Deus, po-
ſtea omnia alia adiicient nobis: ꝑpter quod tan
q̄ adiecta debemus quærere alia a Deo, ſed pro-
pter ſeipſum tanq̄ beatitudinē noſtram & tanq̄
principalē mercedē noſtram debemus quærere
ipſum Deū, iuxta illud Aug. 1. Confeſſ. Ad te
B nos feciſti domine, & inquietū eſt cor noſtrum
donec requieſcat in te. Oportet ergo ꝙ Beatitu
do noſtra, in qua quieſcit cor noſtrum & mens
noſtra, ſit ipſe Deus. Poſſumus autē enumerare
quinq; vias, per quas irrefragabiliter oſtēdi po
terit, ꝙ Beatitudo noſtra eſt ipſe Deus per ſeip
ſum: & ꝙ nihil infra Deū, & nihil aliud a Deo
poteſt beatificare nō ſolū nos ſed etiā angelos,
de quibus eſt mota principalis quæſtio: vt prima
via ſumatur ex diuina immenſitate: ſecunda ex
eius interioritate: tertia ex eius realitate: quarta
ex eius vniuerſitate: quinta ex eius quietatione
& ſatietate. Prima via ſic patet: eſt. n. per ſe no- 1. via.
rum, ꝙ ſi aliquod vas pōt capere tantū vinum,
minus vinum q̄ illud, non poteſt illud vas reple
re: vt ſi poteſt capere vas aliquod quintam vini,
C vel modium, vel quantūcunq; vinum, minus vi
num q̄ illud, non pōt vas illud replere. Cum er
go anima & angelus poſſit capere tantū bonū
quātū eſt ipſe Deus, minus bonum q̄ ipſe Deus
non poteſt nec animā nec angelum replere: &
quia ſecundū Aug. 10. Confeſſ. non ſumus bea
ti, donec dicamus ſatis eſt, ideſt donec ſumus
gaudio & bonitate dei impleti: ideo potentes
capere tantum bonum quantum eſt Deus, mi
nus bonum q̄ Deus nos beatificare & replere
non poteſt. Quod autē nos poſſimus tātū bo-
num capere quantum eſt Deus, patet ex hoc ꝙ
ſumus ad imaginē & ſimilitudinē Dei. Nā ſm
Aug. anima eſt imago Dei, ex eo quod eius ca-
D pax & particeps eſſe poteſt. Secunda via ad hoc 2
idē ſumitur ex diuina interioritate vel intimita
te. Nam ſm Aug. in lib. Confeſſ. & in pluribus
locis, Deus eſt intimior cuilibet rei q̄ ipſa res ſi-
bi. Eſt. n. Deus ſm eundē ibidē intimior intimo
noſtro. Cum ergo quilibet Angelus & quæli-
bet intelligentia nō ſit quanta, nec ſit quid ex-
tenſum, nec quid diuiſibile, iuxta illud Magiſtri
de cauſis, Intelligentia eſt ſubſtantia, quæ nō di
uiditur: nihil poteſt illabi Angelo vel Animæ
ſiue cuicunq; ſubſtantiæ ſpirituali, niſi illud qđ
poteſt illabi ſubſtantiæ eius: hoc autē eſt ſolum
Deus, qui illabitur ſubſtantiæ vel eſſentiæ etiam
ſpirituali. Dicemus ergo ꝙ Angelum vel animā
vel quācunq; ſubſtantiā ſpiritualē velle beatifi-

tari vel ſatiari aliquo bono q̄ diuino, eſt velle ſatiari bono, quod non illabitur ſibi nec intrat in ipſum: ſed, vt patet, ſi tota aqua maris proiiceretur circa teſtā vnius oui, vel circa teſtā vnius nucis, & nihil de illa aqua intraret in huiuſmodi teſtā, tota talis aqua non ſatiaret talem teſtā. Magna eſt ergo fatuitas cuiuſcūq; hominis volentis ſatiare animā ſuā de pecuniis, vel de quibuſcunq; bonis exterioribus cū huiuſmodi bona in animam intrare non poſſint: pñt.n. talia bona ſatiare burſam, in quam intrare pñt: ſed angelum vel animā in quam intrare nō pñt, nequeunt ſatiare. Solus ergo Deus, qui pōt illabi nobis & ſubintrat eſſentiam angeli vel aīæ, pōt angelum vel animā ſatiare & beatificare.

3 Tertia via ad hoc idē ſumitur ex diuina realitate: etiam magna differentia eſt inter habere principaliter ipſam rem, vel rei ſpeciem ſiue intentionē. Experitur.n. quilibet in ſeipſo, ſm quod habetur in primo cap. can. Iacobi, de homine conſiderante vultū natiuitatis ſuę in ſpeculo: conſiderauit enim ſe, & abiit, & ſtatim oblitus eſt qualis fuerit. Quiſq;.n. experitur in ſeipſo, q̄ ſi centies, vel pluries conſideraret imaginem ſuæ faciei in ſpeculo, non ita recordaretur de ea, ſicut recordaretur ſemel videndo faciem alicuius alterius. Ex quo apparere pōt quanta differētia ſit inter rem, & ſpeciem vel imaginē rei. Cum ergo ſm Philoſophum in tertio de Anima. Res nō ſunt in anima, ſed ſpecies vel ſimilitudines rerū: quātūcunq; iſtæ ſpecies vel ſimilitudines multiplicentur, non implebunt vel ſatiabunt animā. Solus ergo Deus, qui ſecundū ſeipſum & realiter poteſt eſſe in anima, poterit animam ſatiare & beatificare, iuxta illud Aug. 4. Confeſſ. loquentis ad Dñm in ſeipſo & ſupra, Vbi ergo te inueniam vt me docentem niſi in te & ſupra me? Anima ergo inuenit Deum in ſeipſa, & ſupra ſeipſam, & intra ſeipſam: quia anima non eſt in Deo, niſi quia Deus eſt in anima, iuxta illud qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo. Non quęramus ergo Deum realiter longinquū a nobis, quia ipſe Deus per ſeipſum realiter eſt in nobis: immo ſm Aug. 3. lib. Confeſſ. Cū ſumus longinqui a Deo per peccatū, nos auertendo, ipſe eſt propinquus nobis piè & miſericorditer nos in noſtro eſſe manutenendo & cōſeruando.

4 Quarta via ad hoc idem ſumi poteſt ex diuina vniuerſitate: nam quælibet creatura eſt quoddā particulare bonū: ſolus autē Deus eſt vniuerſale bonum: quā materiam diffuſe tractat Aug. 8. de Trin. c. 3. vbi ait, Quid plura & plura? bonum hoc & bonum illud, tolle hoc & illud, & vide ipſum bonum ſi potes, ita Deū videbis, non alio bono bonum, ſed omnis boni bonum. Quælibet ergo creatura eſt quoddam bonum particulare, quia eſt bonū hoc & bonū illud: ſed ſolus Deus eſt bonum vniuerſale, q̄a non eſt particulariter bonum hoc vel bonum illud, ſed eſt vniuerſaliter omne bonum, & A omnis boni bonum, vt patet ex ſententia auctoritatis pręfatæ. Arguatur ergo ſic, Anima vel angelus, habens rationē & intellectum, eſt apta nata ferri in bonum vniuerſale: quia vt ait Cōmentator in de Anima, Intellectus eſt qui facit vniuerſalitatē in rebus: nullum ergo bonum particulare poterit angelum vel animā ſatiare vel beatificare: cum bonum vniuerſale ſit longe quid maius quàm bonum particulare: ſolus ergo Deus, qui eſt bonum vniuerſale, & nulla creatura, quia quælibet eſt quoddam bonum particulare, poterit animam ſatiare vel beatificare.

5 Quinta via ad hoc idem ſumitur ex diuina quietatione & ſatietate: nā quādiu aliquid eſt in motu non quieſcit: cum ergo per ea quæ ſunt ad B finem tendimus in ipſum finem, quandiu ſiſtimus in his quæ ſunt ad finem, tandiu ſumus in motu & non quieſcimus. Cum ergo omnes creaturæ ordinentur ad Deum tanquam ad finem, in nulla creatura ſimpliciter loquendo poteſt eſſe quies: quia nulla creatura eſt finis ſimpliciter vel finis omnium: ſolus autē Deus eſt finis omnium, quia ſolus ipſe, vt vult Comment. in primo Metaphy. ſe habet in triplici genere cauſæ reſpectu omnium, quia ipſe eſt omnium cauſa efficiens, omnium cauſa formalis exemplaris, & ipſe ſolus eſt cauſa finalis vel finis omnium. In ipſo ergo ſolo poteſt eſſe quies & beatitudo noſtra: nam cum omnis creatura ſit quid labile, & quid mobile, in nulla C creatura poteſt ſimpliciter eſſe quies: quia qui labenti innititur, oportet quòd cum labente labatur.

Redeamus ergo ad quæſtionem propoſitam, & dicamus quòd cum Deus per ſeipſum & ſine aliqua creatura media tàm Angelos quàm animas lętificet, ideo cum quæritur, Vtrum Angeli inferiores & quilibet eorum recipiat aliquam influentiam ſpecialem a Deo præter influentiam quam recipit mediantibus ſuperioribus Angelis: ſi huiuſmodi quæſtio quærat de influentia diuina, per quam ſumus a Deo beati, quia talis influentia eſſe non poteſt ſine collatione gratiæ conſumatæ vel ſine collatione glorię, ſecundum quam Deus per ſeipſum nos beatificat & glorificat, patet quæſtionem D nullam eſſe: quia Deus per ſeipſum quemlibet Angelum & quamlibet animam glorificat & beatificat. Non ergo quantum ad huiuſmodi influentiam & beatificationem beatificat Angelos inferiores per ſuperiores, ſed quemlibet Angelum tam inferiorem quàm ſuperiorem: & etiam quamlibet animam beatificat per ſeipſum.

Cap.

Cap. II. Quòd licet Angeli fuerint beati uidendo et diligendo Deum trinum et unum: homines tamē nunq̄ fuerunt beati in re, licet fuerint beati in ſpe, non uidendo deitatem & humanitatem Chriſti.

POſtquã declarauimus quid tenendũ ſit de influentia, quã facit Deus in angelos ſm quã ſũt beati, quia Deus beatificat angelos omnes tam ſuperiores q̃ iferiores, & etiam animas omnes imediate per ſeipſum: volumus declarare quid dicendũ ſit de influentia vel impetu quẽ facit Deus in angelos, vel ſm quẽ Deus reuelat angelis quæ ſpectant ad regimen vniuerſi. Sed anteq̃ hoc fiat, quia quidam circa beatitudinem errauerunt, dicentes ꝙ non oportet ad hoc ꝙ aliqui ſint beati, ꝙ videant perſonarũ trinitatem: ſed ſufficit ꝙ videant eſſentię vnitatẽ. Sed hoc ſtare nõ poteſt: nam viſio ſuccedet fidei, iuxta illud Pſal. Sicut audiuimus, ſic vidimus in ciuitate Dei noſtri. Ea ergo quę nũc per fidem audimus (quia vt dicit ad Rom. 10. Fides eſt ex auditu) in ciuitate dei noſtri, ideſt in patria videbimus & dicemus illud Pſalmi, Sicut audiuimus in uia, ſic vidimus & videmus in patria. Conſuetudo.n. eſt ſcripturæ ſacræ, ſæpe ponere præteritum pro pręſenti, vel etiam pro futuro, ad notandũ ſtabilitatẽ & firmitatem eorum, quæ dicũtur in ſacra ſcriptura. Nam ſicut quod factũ pro infacto haberi non poteſt, quia tanta eſt immutabilitas rei factę vel rei præteritæ, quòd etiã ab ipſo Deo negamus non poſſe facere, facta non eſſe facta, vel præterita nõ eſſe

6. Eth. c. 2 præterita, iuxta illud quod dicitur in Ethicis de Agatone, Hoc.n. ſolo Deus priuatur, ingenita facere, quæ vtiq; facta ſunt. Ad hanc ergo ſtabilitatem & immutabilitatẽ inſinuandã, quod potuit dici in præſenti, quia cum erimus in patria dicemus, Sicut audiuimus in via de vnitate eſſentiæ & trinitate perſonarum, ſic videmus in patria: ſcriptura tamẽ ſacra poſuit in præterito qđ ibi dici poterit in præſenti, Sicut audiuimus, ſic vidimus) tamẽ verè ibi dici poterit, ſic videmus. Redeamus ergo ad propoſitum, & dicamus ꝙ fidei viæ ſuccedet viſio patriæ, quæ viſio erit tota merces, vt poteſt patere per Aug. 1. de Trin. cap. 8. et. 9. Quod non ſic intelligendũ eſt, ꝙ viſio ſit tota merces prout eſt ſeparata ab amore & delectatione: nam videre quod nõ diligitur, vel quod nõ delectat magis eſſet ad pęnã q̃ ad gaudium, & magis eſſet miſeria q̃ beatitudo. Cõcedimus enim (& ſemper hæc poſitio nobis placuit) ꝙ Beatitudo noſtra principalius conſiſtit

A in amore & delectatione quæ eſt actus voluntatis, q̃ in cognitione & viſione, quæ eſt actus intellectus. In vtroq; .n. cõſiſtit Beatitudo noſtra tam in actu intellectus, q̃ in actu voluntatis: ſed principalius conſiſtit in amore qui eſt actus voluntatis: q̃ in viſione quæ eſt actus intellectus. Beatitudo. Conſueuit.n. dici in vulgari noſtro, cum quis videt quod nõ diligit, forte odit & ſibi diſplicet, ꝙ oculos habeat, quando videt illud. Vnde quia impoſſibile eſt ꝙ aliquis videat tantum bonum quantũ eſt Deus, & non diligat illud vel nõ delectetur in illo, vbi nihil eſt non amabile, & nõ delectabile: ideo dicit Aug. in locis præaſſignatis, ꝙ viſio eſt tota merces, accipiendo viſionem, vt includit dilectionẽ & delectationẽ. His itaq; B prælibatis ꝙ fidei ſuccedet viſio, cum ſint articuli fidei, non ſolum de Deo vno in eſſentia, ſed de Deo trino in perſonis, viſio noſtra beata in patria ſuccedens fidei in via, non ſolum erit de Deo vno in eſſentia, ſed de Deo trino in perſonis. Vtrunq; ergo videbimus clare & apertè Deum vnũ eſſentialiter, & trinum perſonaliter. Immo hæc viſio non ſufficiet ad beatitudinem, ſicut non ſufficit ad fidem credere Deum vnum & trinum, niſi credamus ipſum incarnatũ quantum ad perſonã filii, quia ſola pſona filii eſt incarnata. Nam licet tota Trinitas induerit filiũ carne, quia Pater & Spirituſſanctus induerunt filium carne, & filius induit ſeipſum carne: ꝓpter quod licet fuerint tres induentes: vna tamen ſo C la pſona eſt induta carne, iuxta illud Symboli Athanaſii, Qui vult ergo ſaluus eſſe, ita de Trinitate ſentiat. Sed neceſſarium eſt ad ęternam ſalutem, vt incarnationem quoq; Domini noſtri Ieſu Chriſti fideliter credat. Non ergo ſufficit credere Deum vnum & trinum, niſi credamus Dei filium incarnatũ, paſſum, mortuũ, ſepultũ, & reſurrexiſſe: quæ omnia, Dominus Ioan. 17. volens tractare de noſtra vita æterna, quæ eſt beatitudo noſtra, tangit, cum ait, Hęc eſt vita æterna, vt cognoſcant te ſolum verum Deũ, & quem miſiſti ieſum Chriſtũ. in quibus verbis vt per Auguſtinum patet ſuper Ioannẽ, & habetur in Gloſis cõmunibus, oportet ꝙ intelligatur ſpiritus ſanctus, qui eſt charitas ſubſtãtialis ambo D rum. ſ. patris & filii: tota ergo Trinitas, Pater, Filius, & Spirituſſanctus, eſt ſolus & vnus Deus, vt exponit Auguſtinus ibidem. Sed contra omnia hæc dici poſſet: quia videtur ꝙ viſio vnius pſonæ ſufficiat ad Beatitudinẽ, iuxta illud Ioannis 14. Oſtende nobis patrem, & ſufficit nobis. Sed hoc ſatis eſt ſolutum per verba ipſius Chriſti reſpondentis Philippo, dicenti, Oſtẽde nobis Patrem etcę. Philippe, qui videt me, videt & Patrem. Nam quantum ad deitatẽ non poteſt vna perſona videri ſine alia: ſicut nõ poteſt vna pſona operari ſine alia. Nam cum omnes tres perſonæ habeant vnam & eandẽ eſſentiam, habent vnam & eandem virtutem, & vnam & eandem operationem: igitur propter vnitatem eſſentiæ

non videtur vna perſona ſine alia. Immo quia relatiua ſunt ſimul natura. i. naturali intelligentia, non ſolum propter vnitatem eſſentiæ nõ videtur vna pſona ſine alia, quia Quod quid eſt, eſt obiectũ intellectus: ſed ẽt ppter oppoſitionem relatiuam nõ videtur vel non intelligitur vna pſona ſine alia. cum relatiuè oppoſita, ſint ſimul natura. Rurſus etiam obiici poſſet, quod cum deitas ſit principale obiectum beatitudinis, videtur ꝙ humanitas non pertineat ad huiuſmodi obiectum. Ad quod dici poteſt, ꝙ etſi humanitas non eſt obiectum principale beatitudinis noſtræ, eſt tñ obiectum annexum, ſine quo non põt eſſe beatitudo noſtra. Nam vſq; ad paſſionẽ Chriſti, quotquot obierunt de ſanctis Patribus, non fuerunt beati in re, quia non videbant Deum: ſed fuerunt beati in ſpe, quia habebant firmam ſpem videndi Deũ. Propter quod decedentes ante paſſionẽ Chriſti, ſi quid habebant purgandũ, ibant ad Purgatorium: poſtq̃ erant purgati ibant ad ſinum Habraæ, ideſt ad Limbum ſanctorum Patrum. Nam, vt cõmuniter dicitur, ordo conuerſus fuit in Adam, & in nobis: nam ibi perſona infecta infecit naturam: in nobis autem natura infecta infecit perſonã. Et ideo non poſſumus videre Deum, niſi ſit ſatiſfactum pro vtraq; infectione, naturæ. ſ. & pſonæ. Cũ autem omnis natura generabilis et corruptibilis, vt apparet in natura humana, quan-

C tum eſt de ſe quodammodo ſit infinita ſaltẽ potentia, quia de ſe eſt multiplicabilis in infinitum, licet non poſſit eſſe actu multiplicata in infinitum: & cum ſolus Deus ſit quid infinitum, non poterit pro tota natura noſtra ſatiſfacere, niſi Deus. Nam ſm Auguſtinum lib. 12. de Trin. c. 10. Si alius modus fuit poſſibilis, noſtræ tamen ſanandę miſeriæ nullus fuit congruẽtior. Vſq; ergo ad diem paſſionis Chriſti, q fuit mortuus pro ſalute noſtra, non fuit ſatiſfactum ſufficienter pro natura noſtra: eo autem mortuo, aperta fuit ianua cęleſtis; & omnes, qui erant in Limbo ſanctorum Patrum, viderũt Deum: & ideo dictum fuit Latroni, Hodie mecum eris in Paradiſo: quia eodem die, quo mortuus fuit Chriſtus, mortuo latrone, anima eius vidit Deum. In vtroq; ergo ſtabit beatitudo noſtra, in viſione Deitatis, & Humanitatis Chriſti, licet principalius ſit in viſione Deitatis. In viſione tamen humanitatis & ſi nõ erit ſimpliciter, erit ſaltem tanq̃ in illo ſine quo non contingit noſtra beatitudo: cum ante incarnationẽ Chriſti, & ante eius paſſionem & mortem, nullus purus homo fuerit beatus. De hoc ergo poterit exponi quod dicitur Ioan. 10. Ego ſum oſtium, per me ſi quis introierit ſaluabitur: ingredietur, videndo Deitatem: & egredietur, videndo humanitatem: & paſcua inueniet, quia vtrobiq; erit gaudium, & delectatio noſtra. Sciendũ tamẽ ꝙ ante reſurrectionem Chriſti, ſancti in Limbo viderunt humanitatem Chriſti ſaltem quantum ad animam

A illuc deſcendẽtem: ſed poſt reſurrectionẽ Chriſti, viderunt humanitatem ſm ſeipſam, & quantum ad totum. Concludamus ergo & dicamus ꝙ aliqua ſunt, quę oẽs beati vident, videlicet, vnitatem eſſentiæ, trinitatem perſonarũ, & humanitatem Chriſti, ſine qua & ſi fuit Beatitudo Angelorum, non tamẽ fuit beatitudo hominũ. Quantum ergo ad vnitatem eſſentię & trinitatem perſonarũ, quilibet, tam angelus, q̃ homo, eſt beatus ab ipſo Deo per ipſum Deum, & in ipſo Deo per ſeipſum. Sed quantum ad regimẽ Vniuerſi propter ſalutem electorum, non ſolũ ordo ſuperior angelorum illuminat ordinem inferiorem, ſed etiam in vno & eodem ordine angelus ſuperior illuminat inferiorem. Nã cum

B legitur ꝙ Seraphim clamabant alter ad alterũ, *Iſa. 6.* poteſt exponi ille clamor de eo quod petebat doceri alter ab altero. Quantũ ad hoc ergo poteſt adaptari quæſtio propoſita, videlicet, Vtrũ angeli inferiores & quilibet eorum recipiat aliquam influentiam ſpecialem etcę. quæ quæſtio in ſequenti capitulo poterit determinari.

Cap. III. Quòd licet Deus beatificat omnes angelos et homines immediatè per ſeipſum, tamẽ quantum ad ea quæ ſpectant ad regimen uniuerſi illuminat & docet medios angelos per ſupremos: et inferiores per medios.

CVm quęſitum ſit de influentia ſiue de illuminatione inferiorum angelorum per ſuperiores: ideo ad euidentiã quæſtionis propoſitæ ſciendum ꝙ ſuper illo verbo 1. ad Corinth. 15. Deinde finis: cum tradiderit regnum Deo & Patri, & euacuauerit omnem principatum & poteſtatem & virtutẽ etcę. Vult gloſa ꝙ dum durat mundus, angeli angelis,

D dęmones dęmonibus, & homines hominibus præſunt ad vtilitatem viuentium, vel ad deceptionem: ſed omnibus collectis, ceſſabit omnis prælatio, quia non erit amplius neceſſaria. In conſumatione quidẽ ſeculi, quando perfectus erit numerus electorum, ceſſabunt omnes huiuſmodi illuminationes, ſm quas inferiores angeli docẽtur a ſuperioribus de regimine vniuerſi, vt hęreditatem capiant electi. Ideo dr̃ ad Heb. 1. ꝙ omnes ſunt adminiſtratorii ſpiritus, in miniſterium miſſi ppter eos qui hęreditatem capiunt ſalutis, ideſt, propter electos. Aduertendum ergo ꝙ in angelis eſt duplex miſſio, ad exteriora & interiora: quod ſatis poteſt haberi p id quod dicit̃ Iſa. 6. Et volauit ad me vnus de Seraphim, & in manu eius calculus, quem forcipe

tulerat

tulerat de altari etc. Conſtat autē ꝙ non fuit
de ordine Seraphim angelus miſſus ad Iſaiam:
quia tota prima Hierarchia continens tres or-
dines, quorum ſupremus eſt Seraphim, eſt in ve-
ſtibulis Dei ſm Dionyſium. Nullus ergo illorū
ordinum mittitur ad hæc exteriora. Ideo ſm
Diony. 8. de angelica Hierarchia, ille angelus
fuit de inferioribus ordinibus, quia ſoli inferio
res ordines mittuntur, non ſuperiores: vel ſal-
tem nullus de ſuprema hierarchia mittitur ad hęc
exteriora. Dictus autem eſt Seraphim ille ange
lus miſſus, non ratione ordinis, quia de inferio
ribus erat: ſed ratione adminiſtrationis, ideſt ra
tione officii. Nam Seraphim interpretantur incē
dentes, ideſt, igniti, quia toti ardent amore cha
ritatis. Ille ergo angelus miſſus ad Iſaiam, q̃ for
cipe accepit calculum de altari, ideſt, lapillū, qui
calculus vel qui lapillus erat ardēs & ignitus de
igne qui erat in thuribulo illius altaris, & cū illo
calculo ignito tetigit labia Iſaiæ, & incendit, &
combuſſit ea, & hoc modo purgauit labia eius:
propter huiuſmodi incendium & aduſtionē di
ctus eſt Seraphim, ideſt incendes. Ergo ſcdm
Diony. non omnes angeli, ſed ſoli inferiores
mittuntur. Sed quia apoſtolus dicit ad Heb. 1. ꝙ
omnes angeli ſunt adminiſtratorii ſpiritus, in mi-
niſterium miſſi ppter eos, qui hæreditatē capiēt
ſalutis, ideſt, ppter electorū ſalutem: ideo, vt di-
ximus, oportet nos diſtinguere de miſſione, vt
dicamus ꝙ omnes angeli mittuntur vel ad inte
riora, & ſic mittūtur quantūcunque ſupremi: vel
C ad exteriora, & ſic mittuntur ſoli inferiores. Nā
& perſonæ diuinæ dicuntur mitti. Solus. n. pa-
ter ſm Auguſtinum nō dicitur miſſus, quia nō
eſt ab alio: filius autem & ſpirituſſanctus dicunt
miſſi viſibiliter, & inuiſibiliter. Filius. n. miſſus eſt
viſibiliter in carnem, cum factus eſt homo. Et
ſpirituſſanctus miſſus eſt viſibiliter in ſpecie fla-
tus, cum Chriſtus inſufflauit in diſcipulos ſuos,
dicens, Accipite ſpiritum ſanctū. Et in ſpecie co
lumbæ, cum a Ioanne Chriſtus baptizabatur. Et
in ſpecie ignis, in die Pentecoſtes. Et ſicut vtrique
tam ſpirituſſanctus, q̃ filius, miſſi ſunt viſibiliter:
ſic vtrique mittūtur cotidie inuiſibiliter. Nā filius
mittitur inuiſibiliter ad illuminandum intelle-
D ctum, ſpirituſſanctus ad inflammandum affectū.
Sed cum mittuntur perſonæ diuinæ, non mit-
tuntur vbi non erant, ſed qualiter nō erant, nō
mutando loci ſitum, ſed ſupplendo noſtræ na-
turæ defectum. vt Beda dicit. Hoc ergo modo
poſſumus intelligere, quomodo mittuntur an-
geli quantumcunque ſuperiores. Nam cum angeli
ſuperiores illuminant inferiores, dicuntur mitti
ad illos, quos illuminant de gubernatione mū-
di, & de regimine vniuerſi. Cum ergo quęritur,
Vtrum angeli inferiores & quilibet eorum reci
piat aliquam influentiam ſpecialem a Deo præ
ter influentiam, quam recipit mediantibus ſupe
rioribus angelis. Dici poteſt ꝙ ſi loquamur de
influentia per quam fit homo vel angelus bea-
A tus, illam cauſat in nobis per ſeipſum immedia-
te ſolus Deus. Sed ſi loquamur de influētia illu
minationis quantum ad regmen vniuerſi, quia
illam cauſat Deus in angelos inferiores median
tibus ſuperioribus, iuxta illud Diony. 4. de ang.
hierar. dicentis, Tanq̃ diuino legali ordine p-
mulgato per prima ſecunda in Deum reduci.
Et idem ibidem cap. 8. dicit, Hoc eſt. n. omnino
diuino ordine diuinitus promulgatum per pri
ma ſecunda participare diuinis illuminationi-
bus. Eſt ergo ordo & lex diuinitatis infima per
media in ſuprema reducere. Quilibet. n. ange-
lus videndo Deum, & diligendo Deum eſt bea
tus immediate per Deum. Sed licet quilibet an-
gelus videat Deum tanq̃ quoddā ſpeculum, nō
B tamen quilibet videt in illo ſpeculo omnia quæ
relucent in ipſo: ſed continue quandiu durabit
mundus, Deus reuelat angelis ſuperioribus ea
quæ diſpoſuit facere in vniuerſo pro ſalute ele
ctorum. Et ibi eſt tantus ordo, & tāta armonia,
vt illuminationes de regimine vniuerſi fiant in
angelos medios per ſuperiores, & perueniant
huiuſmodi illuminationes vſque ad inferiores p
medios. Et non ſolum ſm huiuſmodi illumina-
tiones ordo ſuperior illuminat inferiorem, ſed
etiam in vno & eodē ordine angelus ſuperior
illuminat inferiorem; quia legitur ipſos Sera-
phim clamare alterum ad alterum, qui clamor Iſa. 6.
non eſt aliud niſi ꝙ vnus petit doceri & illumi-
nari ab altero. Verum quia non vr̄ quęſtio ad-
huc eſſe ſoluta, cum quærat, Vtrū aliquam in-
fluentiam recipiant angeli inferiores immediate
a Deo, pręter illam, quā recipiunt mediantibus
ſuperioribus angelis: quod ſi dicatur ꝙ recipiāt
huiuſmodi influentiam, per quam fiunt beati im
mediate a Deo omnes angeli, qa Deus omnes
beatificat immediate per ſeipſum; adhuc rema-
neret quæſtio de illuminatione quantū ad regi
men vniuerſi, Vtrum quantū ad hmōi regimē
Deus immediate illuminet inferiores angelos p
ſeipſm. Ad qd̓ dici pōt, ꝙ ſicut eſt vnus magiſter
in cathedra, qui loquitur & mouet aures oīum
diſcipulorum; ſic vnus eſt Deus magiſter in cę-
lis, qui facit impetum & mouet intellectum om
nium angelorū. Et ſicut aliqua ſunt in doctri-
na magiſtri ſic conuenientia & leuia, quod ea
omnes capiunt, aliqua vero quæ ſoli perſpica-
ciores capiunt: & de illis perſpicaciores docent
& illuminant minus perſpicaces. Sic Deus ſtabi
lis in ſe manens dat cuncta moueri, & mouet &
facit impetū de iſto regimine vniuerſi, quomo-
do vult ꝙ vniuerſum regatur & gubernetur: &
per huiuſmodi motum & impetum aliqua ſunt
quæ omnes angeli percipiunt; aliqua vero quę
ſoli perſpicaciores percipiūt: & de illis qui ſunt
perſpicaciores & ſuperiores illuminant inferio
res & minus perſpicaces. Vnde Diony. 4. de di-
uinis nominibus, Deum aſſimilat ſoli: quia ſicut
ſol illuminat oīa: tū q habent oculos magis cla
ros, magis percipiunt lumen ſolis; & per mōi lu

men vident multa, quę non vident alii. Sic & in proposito, vt hoc modo per dictum modum quæſtio ſit ſoluta prout tangit eccleſiam triumphantem. Aduertendum tamen ꝙ prout præfata quæſtio erat prægnans, & prout per eã poterat deſcendi ad eccleſiã militantem quantũ ad exceptionem, per quam fit magis immediatum, quod nõ erat ſic immediatum. Nam ſemp ſummus Pontifex intelligitur eſſe ordinarius vbiq;, & poſſe ad ſe reſeruare ordinariam & immediatam cognitionem cuiuſlibet eccleſiæ. Hoc tamẽ non obſtante, quilibet Prælatus in Dioeceſi habet cognoſcere cauſas illius Dioeceſis, & eſt ordinarius in tota ſua Dioeceſi: quod ideo cõtin-

A git, quia Prælati ſunt aſſumpti in partem ſollicitudinis: ſed ſummus Pontifex aſſumptus eſt in totalem plenitudinem poteſtatis. Et quia totum ſtat ſimul cum parte, ideo ſimul ſtat, immediata iuriſdictio etiã ordinaria ſummi Pontificis cum ordinaria iuriſdictione cuiuſcunq; Prælati. Et quia exemptio hoc tollit, & priuat iuriſdictionem mediam Prælatorum, ideo quædam inordinatio dici poteſt: quia facit de iure Prælatorum non ius. Sed quia de hac materia plenius diximus in quodam libello, quem fecimus contra exemptos, ideo in hoc tractatu hanc materiam poſſumus ſilentio præterire.

FINIS.

D. AEGIDII COLVMNII

*Romani, Bituricenſis Archiepiſcopi, et Aquita-
niæ Primatus, Ordinis fratrum Eremita
rum ſancti Auguſtini, docto-
ris clariſſimi,*

TRACTATVS DE LAVDIBVS
Diuinæ ſapientiæ.

*Super Pſal. XLIIII. Eructauit cor meum
uerbũ bonum, dico ego opera mea Regi: lin
gua mea calamus ſcribæ uelociter
ſcribentis, et cæt.*

*Cap. I. In quo oſtenditur quæ & quot ſunt tra-
ctanda in hoc opere, & qui ſit
ordo dicendorum.*

INTER multas, et
varias occupatio-
nes noſtras requiſi
ti à vobis de q̃ōni-
bus quibuſdã, de-
creuimus pro mo
dulo noſtræ ſcien
tiæ, veſtræ piæ pe-
titiõi parêre. Quę
rebantur .n. in ſe-
ptenario numero propoſitæ q̃ōnes, videlicet,
Qualiter eſt credendum. Qualiter ſperãdum.
Qualiter confitẽdum, & de peccatis pęnitendũ.
Qualiter debemus Deum diligere. Quomodo
debemus eum timere, ac ſibi obedire. Qualiter
pro ſuſceptis bñficiis debeamus ſibi gratias age-
re. Et vltimo, qualiter debemus ſibi ſeruire. Poſt
has quęſtiones quęrebatis ſpecialiter de expo-
ſitione auctoritatis præpoſitę, quomodo intel-
ligendum ſit (Eructauit cor meum uerbum bo
num etcę.) & de Donis Spiritusſancti. Ad hæc
autem omnia intelligenda, & declaranda, cum
Dionyſio, circa principium Eccleſiaſticę hierar
chiæ, Ieſum inuocemus omnium hierarchiarũ
principium, & perfectionem, ipſiusq; adiutoriũ
poſtulantes & ſupponentes. Dicamus in nobis
duos eſſe motores cõtrarios, ſenſum. ſ. & ratio-
nem, (vt ſapiẽtes Philoſophi protulerunt, put
eſt in tertio de Anima declaratũ.) Quam veri-
tatem Paulus ad Rom. ſeptimo lucidius nar-
rat, cum ait. Video aliam legem in membris
meis repugnantem legi mentis meę. Ratio igi-
tur, quę eſt lex mentis, tanq̃ motor, & incitator
bonus deprecatur ad optima: ſenſualitas autẽ,
& lex membrorum ad oppoſita nititur inclina-
A re, iuxta id quod dicit̃ Gen. 8. Proni ſunt ſen-
ſus hominis ad malum ab adoleſcentia ſua. Prę
termiſſa itaq; ſenſualitate ſiue lege membrorũ,
quæ inclinat ad malum, de ratione agendũ eſt,
quæ inclinat ad bonum. Verum, quia hic inten
dimus agere de ſalute noſtra, quæ ſupra natu-
ram eſt, ad quam adipiſcendam, ratio non põt
ſufficere, oportet præter rationem mouentem,
dare motorem diuinum, vt hoc modo ſalutem
noſtram, & hęreditatẽ illam æternam adipiſca
mur, tanquàm moti à Deo, & tanquàm filii Dei:
quia qui ſpiritu Dei aguntur hi filii Dei ſunt, &
ſi filii, & hæredes. Ro. 8. Et quia vtrũq; motorẽ
bonum dicere debemus, rationem. ſ. tanq̃ Deo
B ſeruientem, & etiam ipſum Deum tanq̃ princi-
pantem, duo genera habituum in nobis ponẽ-
da eſſe, cõmunis locutio atq; opinio proteſtat̃:
videlicet, Virtutes, vt vires animæ obediant ra-
tioni mouenti: & Dona, vt omnes potentię ani
mæ Deo mouenti atq; impellenti obtẽperent.
In his ergo quæ agenda ſunt, magis ad impul-
ſum diuinum debemus recurrere, (quod fit per
donum eius) q̃ ad rationem. Quod fit clarè, &
manifeſtè ex eo, ꝙ etiam Philoſophus in de bo
na fortuna, loquens de hominibus qui mouen
tur ex diuino impulſu, ait, ꝙ conſiliari nõ expe
dit ipſis, habent. n. principium tale, quod eſt me
lius intellectu & conſilio. Spiritus itaq; ſancti
impulſui innitentes, in hoc tractatu hoc ordi-
ne procedemus. Quia primo exponemus au-
C ctoritatem propoſitam, cuius expoſitio vltimo
quærebatur: quia in ea ſunt ſeptem cõditiones
laudabiles, ſiue ſeptem laudes Diuinæ ſapiẽtiæ,
quas adaptabimus ad ſeptẽ dona, ex quibus ſol-
uemus ſeptem propoſitas quęſtiones.

*Cap. II. In quo oſtenditur, ꝙ ſeptem ſunt laudes
Diuinæ ſapientiæ, & adaptantur ad expoſi
tionem huius auctoritatis. Eructauit
cor meum etcæt.*

PRæmiſſo ordine dicendorũ, vo
lumus primo agere de ſeptẽ lau
D dibus diuinæ ſapientiæ, & eas
adaptare ad expoſitionem aucto
ritatis prædictæ; & per hoc, di-
ſtinguere ſeptem dona. & ſoluere ſeptem pro-
poſitas quæſtiones. Sciendum ergo ꝙ diuina ſa
pientia primo eſt plena, & copioſa: Secũdo eſt
alta, & pfunda: Tertio eſt recta, & vera: Quar-
to eſt bona, & ſancta: Quinto eſt omnibus p-
pinqua: Sexto eſt fęcunda: Septimo eſt efficax,
& prompta. Si igitur volumus propoſitas quę-
ſtiones ſoluere, oportet nos aliquid de Diuina
ſapientia guſtare & participare, & omnes has
bonas conditiones debemus in illa alta ſapiẽtia
recognoſcere, vt poſſimus de diuinis donis ali-
qua percipere, & omnes præfatas quæſtiones
ſoluere. Dicemus quidem præfata ſeptem, in au

ctoritate præpoſita per ordinem denotari, vt.ſ. A Plenitudo, & Copioſitas diuinæ ſapientiæ notentur, quum dicitur *Eructauit*. Altitudo, & Profunditas, quum ſubditur. *Cor meum*. Rectitudo, & Veritas quum ſubiungitur. *Verbum*. Bonitas & Sanctitas, quum additur *Bonum*. Ad omnia propinquitas, quum ſequitur. *Dico ego*. Fęcunditas, quum annectitur *Opera mea regi*. Efficacitas, quum vltimo ſequitur. *Lingua mea calamus ſcribæ velociter ſcribentis*. Secundum quidem hęc ſeptem, ſumuntur ſeptem gradus ſapientiæ, vt in proſequendo patebit. Primo ergo deſcribitur illius diuinæ ſapientiæ abūdantia & copioſitas quum dicitur *Eructauit*. Sic.n.cor prophetæ repletum erat ſapientia illa diuina, vt quaſi eā eru- B ctare compelleretur, ſicut vas nimis plenum cōpellitur eructare de eo quo eſt ſic repletū. Vnde & gloſa exponens hoc ait, Eructauit quidē de pleno, quia mens prophetę, (vt ibidem dicit) intus plena erat, ideo eructabat. Nec mirum ſi ſic mentem pphetæ replebat, vt eam quaſi eructare compelleretur, quia theſauri diuinę ſapientiæ, atque ſcientię a nullo compræhendi poſſunt, ſed omnia replent. Secundo, iſtius diuinæ ſapientiæ deſcribitur altitudo & profunditas, quum dicitur. *Cor meum*. Quod enim profertur ex ore, videtur quaſi ex ſuperficie proferri: ſed quod procedit ex corde, ex intimo & profundo videtur procedere. Hæc.n. eſt tam alta pfunditas, vt nullus eam poſſit ex- C plicare ſermone. Tertio circa huiuſmodi ſapiētiam deſcribitur rectitudo, & veritas, quum dicitur. *Verbum*. Eſt.n.verbum, quaſi verū boans, ſiue dicens. Nomine.n.verbi, intelligimus aliqđ verum, & perfectum. Propter quod Auguſt. 15.lib.de Trinita.cap. 16. Volens a Deo oēm imperfectionē excludere, dicebat, quod in Deo non eſt cogitatio, ſed verbū. Sapientia.n.diuina qa falli non pōt, nec aliquam imperfectionē habet, ideo nomine (*Verbi*) exprimitur: vt & ipſe Dei filius, cui appropriaē diuina ſapientia, verbum propriē nuncupetur. Inde eſt etiam, ꝙ ratione huius perfectionis, & veritatis, Scriptura ſacra diuina ſapientia nuncupatur, quia eſt diuina ſapiētia exēplata. quę rōne talis veritatis cōtē- D ræ, tantam auctoritatem habere dicitur, vt Auguſtinus ſecundo ſuper Gen. dicat, ꝙ maior eſt auctoritas huius ſcripturæ, q̄ omnis humani ingenii capacitas. Quarto circa diuinam ſapientiam deſcribitur Bonitas, atque ſanctitas, quum ſubinfertur. *Bonum*. Verbum.n. quod eructare volebat propheta de diuina ſapientia, non erat verbum quodcunq; ſed bonum & ſanctum, vt de eo verificatur, qđ dicit, tertio Reg. 17. Verbum domini in ore tuo, verum eſt. Huiuſmodi autem verbum eſt id in quod viuit homo ſecūdum animam; quod non eſſet, niſi eſſet bonū & ſanctum, iuxta illud Deut. 8. & Mat. 4. Non in ſolo pane viuit homo, ſed in omni verbo, quod egreditur de ore Dei. Quinto circa diuinam ſapientiam deſcribitur propinquitas quātum ad omnia, quum dicitur. *Dico ego*. Nam per nūtios conſueuit aliquis loqui ad remotos, ſed per ſeipſum ad propinquos. Et quia quilibet per ſeipſum ad propinquos poteſt dicere, quod dicit propheta, Dico opera mea regi, cuilibet diuina ſapientia eſt propinqua. Nec mirum quia (vt dicitur Sapientiæ. 8. cap.) Attingit a fine vſq; ad finem fortiter, & diſponit omnia ſuauiter. Sexto circa diuinam ſapientiam notatur fęcunditas, quum additur *Opera mea regi*. Sicut.n. dicitur aliquid fęcundum, quātum ad prolem quū filios generat, ſic quantum ad actus dicitur aliquid fęcundum, quum in opera progreditur. Vnde Philoſophus in tertio Ethicorum vult, ꝙ nos Cap. 8 ita ſe habeamus ad opera noſtra, ſicut ſe habēt progenitores ad filios. Quum.n.diuina ſapientia eos quos replet faciat in opera progredi, vt quilibet talis poſſit dicere opa ſua Regi, ad magnam fęcūditatem videtur pertinere. Septimo, & vltimo circa diuinam ſapientiam deſcribitur Potentia & efficacitas, quum ſubinfertur. *Lingua mea calamus ſcribæ velociter ſcribentis*. Nam facere aliquem velociter pronunciare, & ſine impedimento aliquo verbo eructare, ad virtutem, & efficaciam pertinet.

Cap. III. *In quo oſtenditur quomodo ex præfatis ſeptem laudibus diuinæ ſapientiæ poſſumus accipere ſeptem gradus, per quos aſcenditur ad diuinam ſapientiam, & ex hoc accipere ſeptem dona ſpiritus ſancti.*

EX his autem ſeptē laudibus pōt haberi ſeptē gradus per quos pergitur ad diuinam ſapientiā, & ex hoc accipere ſeptem dona Spiritus ſancti, vt Aug. Cap. 7 ſecūdo de doc. chriſtiana videtur innuere. Nam ſi conſiderauerimus diuinæ ſapientiæ abundantiam, & plenitudinem, quæ prima conditio laudabilis, ſiue prima laus eſt, deberemus ab omnibus delectationibus carnalibus recedere; quod ad donum timoris pertinet. Vt dicamus cum propheta (ſicut Auguſt. ibidem narrat) confige timore tuo carnes meas. Tunc.n. carnes noſtræ.i.carnales affectiones timore domini configuntur, quādo cęteræ ſenſibiles delectationes ſunt quaſi nobis abominabiles, & ſolum dominicæ ſunt nobis delectabiles. Hoc autem debet facere Abundantia, & Plenitudo diuinæ ſapientiæ, ꝙ ſolū in ea delectari debemus. Nam vt dicitur Eccleſiaſtes ſecūdo, Tantū præcedit ſapientia ſtultitiam, quantum differt lux a tenebris.

tenebris. Habet ergo ſapientia rationem lucis.
Si ergo dulce eſt lumen iſtud corporale: & de-
lectabile eſt oculis videre Solem: (vt dicitur Ec
cleſiaſtes. xi.) multo magis eſt delectabile lumē
ſapiētiæ, quia eſt inextinguibile. Iuxta illud ſap.
7. Diligite ſapientiam quoniam inextinguibile
eſt lumen illius. Et ſi delectabile eſt conſiderare
de lumine ſapientiæ creatæ, multo magis incō-
parabiliter eſt delectabile conſiderare de lumi-
ne illius ſapientiæ increatæ. Tanta ergo, & ta-
lis debet eſſe delectatio, quum cōſiderauerimus
plenitudinem diuinæ ſapientiæ, quòd die, no-
ctecꝫ nō deberemus de hoc poſſe ſatiari, ſed de-
beremus propter talem delectationem omnes
alias delectationes ſenſibiles ſpernere. Plenitu-
do itaqꝫ diuinæ ſapiētiæ debet nos inducere vt
delectationes ſenſibiles fugiamus, quod perti-
net ad donum timoris. Secūda autem conditio
laudabilis, ſiue ſecunda laus, videlicet, altitudo
illius diuinæ ſapientiæ, debet nos inducere vt
mites ſimus, quod pertinet ad donum pietatis.
Ex hoc. n. quis ſe humiliat, & mitis efficitur, quū
conſiderat infirmitatem ſuam, & ſublimitatē al-
terius. Propter quod ſi conſiderauerimus quā-
ta ſit altitudo, & ſublimitas diuinæ ſapientiæ, et
quanta eſt imbecillitas, & infirmitas intellectus
noſtri, quia in genere Intelligibilium, eſt ſicut
materia prima in genere entium, nihil reputabi
mus nos eſſe, & quaſi iumenta Intellectu caren-
tia, dicemuſcꝫ ad ipſum dominum, Vt iumētum
factus ſum apud te, & ad nihilum redactus ſum.
Huiuſmodi autē altitudo diuinæ ſapientiæ po
tiſſimè debet nos facere humiles, & mites: quod
pertinet ad donum pietatis. Nam ſm Auguſt.
ſecundo de doct. chriſtiana cap. 7. Sicut delecta
tiones fugere, pertinet ad timorem, ſic miteſce-
re pertinet ad pietatem. Facit. n. donum timo-
ris in nobis, ꝙ bene nos habeamus circa dele-
ctabilia ſenſibilia, ea deteſtādo & fugiendo. Sic
& donum pietatis (large accipiendo pietatem)
facit in nobis, ꝙ bene nos habeamus circa alias
perſonas, eis debitam reuerentiam exhibendo.
Quod potiſſimè fit ſi ſimus mites, & humiles.
Tertia autem laudabilis conditio illius diuinæ
ſapiētiæ eſt rectitudo, & veritas, quæ debet nos
inducere ad ſtudioſitatem. Quilibet. n. debet
eſſe intentus & ſtudioſus circa ea, quæ ſcit recta
eſſe & vera, per quæ potiſſime habetur donum
ſcientię, eſt enim ſcientia de humanis, de diui-
nis verò ſapientia. Nā bene ſentire, vel iudicare
de humanis, pertinet ad ſcientiam: de Diuinis au
tem ad ſapientiam. Et quia nullus bene pōt iudi
care de aliquibus niſi ſit intentus, ſedulus, & ſtu
dioſus, dicere poſſumus cum Aug. ſecundo de
doctr. chriſt. ꝙ ſicut delectationes fugere perti-
net ad timorem, mites eſſe, ad pietatem, ſic ſtu-
dioſos eſſe ad ſcientiam: nam bene iudicare de
humanis (quod pertinet ad donum ſcientiæ)
non poſſumus ſine ſtudioſitate. Quarta quidē
laus, ſiue quarta conditio laudabilis diuinæ ſa-
A pientię eſt eius Bonitas, per quam debemus in
duci, ne in aduerſitatibus frangamur, quod per-
net ad donum fortitudinis. Nam (ſecundum
Apoſtolū ſecunda Cor. 4.) Id. n. quod in præ
ſenti eſt momētaneum, & leue tribulationis no
ſtrę, ſupra modum in ſublimitate ęternum glo
rię pondus operatur in nobis, non cōtemplan
tibus nobis quæ videntur, ſed quæ non vident.
Quæ. n. videntur, temporalia ſunt: quæ autem
non vidētur ęterna ſunt. Diuina etiam bonitas
& illa gloriæ ſublimitas, id eſſe bonum oſtendit
nobis, quod oportet nos facere, & tribulatiōes
ſuperare. Quinta laudabilis conditio diuinę ſa
pientiæ, eſt, ad nos propinquitas. Nam ſicut di-
uina ſapiētia, & diuina virtus eſt intra omnia nō
B incluſa, & extra omnia non excluſa: ſic eſt altiſſi
ma nō ſeparata, & proxima, ac propinquiſſima
non contracta. Huiuſmodi autem propinqui-
tas debet nos inducere ad amorem, & dilectio-
nem diuinorum, ſiue ęternorum: quod (ſm
Auguſt. ſecundo de doct. chriſt. cap. 7.) ſpectat
ad donum conſilii. Sexta autem laus, ſeu lauda
bilis conditio diuinæ ſapientiæ, eſt eius fęcundi
tas. Quia, vt dicitur in lib. ſapientiæ cap. 7. om-
nibus mobilibus mobilior eſt ſapientia. Eſt. n. di
uina ſapientia immobilis, & mobilis: immobilis
in ſe, mobilis in effectibus: quia ad oēs effectus
pertingit. Et quantum ad plures pertingit, tan-
to ſecundum hunc modū dicitur eſſe mobilior
& fęcundior. Ex huiuſmodi autem fęcunditate
C debemus induci ad mentis puritatē, quod perti
net ad donum intellectus. Nam quanto purior
eſt oculus mentis, tanto magis fęcūdatur in co-
gnitione ſapiētiæ. Septima autem & vltima laus
ſuperius tacta de diuina ſapientia, eſt eius effica
citas, & virtuoſitas, quæ debet nos inducere ad
mentis tranquillitatem. Nam in eo, qui eſt oīum
artifex, omnem habens virtutem, debemus tran
quilli, & pacifici permanere, quod pertinet ad
donum ſapientiæ. Vnde Auguſt. ſecundo de
doctr. chriſt. ait. Talis filius aſcendit ad ſapien-
tiam, quę vltima, & ſeptima eſt, qua placatus trā
quilluſcꝫ perfruitur.

D

*Cap. IIII. Vbi clarè agitur de ſufficientia do-
norum, & ubi clarius oſtenditur, quomodo
ſecundum præaſſignatos ſeptem gra
dus, accipiuntur ſeptem dona.*

AD pleniorē autem in-
telligentiam prædicto-
rū, & vt hæc omnia cla
rius videantur, dicimus
ſeptē dona Spiritus ſan
cti ſic dēre accipi. Quia
quædam pertinent ad
perfectionem partis in-
tellectiuæ: quędam aūt
ad perfectionē partis appetitiuæ. Ad perfectio-

nem autem partis intellectiuę (quātum ad præ
ſens ſpectat) quatuor pertinent, videlicet, verita-
tem appræhendere, ſecundum apprehenſio-
nem factam bene iudicare de rebus humanis
ſiue de rebus creatis, & bene iudicare de rebus
diuinis, & ſecundum omnia hæc, in ſuas actio-
nes, & in ſua opera rectè dirigi. Bene autem ap-
prehendere pertinet ad donum intellectus: be
ne iudicare de humanis, ad donum ſcientię: be
ne autem iudicare de diuinis ad donum ſapien-
tię: ſecundum hæc autem bene in operationes
dirigi ad donum conſilii. Ad partem autem ap
petitiuam (quantum ad pręſens ſpectat) perti-
nent tria, videlicet, delectationes carnales fuge
re, quod fit per donum timoris: In aduerſis nō
frangi, quod fit per donum fortitudinis: ad
alios debitè ſe habere, quod fit per donum pie
tatis. His autem ſic aſſignatis, fit ſufficientia do-
norum. Talis tamen eſt ordo (vt innuit Aug. in
verbis pręaſſignatis) quia Primo debemus de-
lectationes carnales fugere. Secundo debemus
eſſe humiles, non nobis intendere, ſed miteſce
re. Tertio debemus attendere & ſtudioſi eſſe.
Quarto in aduerſis nō debemus frangi. Quin-
to ad delectationem æternorum debemus nos
conuertere. Sexto oculum mētis debemus om
nino purgatum habere. Non enim ſtatim quū
delectationes carnales fugimus, ex hoc omni-
no purgati ſumus, quia adhuc poſſunt remane
re aliquę reliquię peccatorum. Cum.n. vinum
remotum eſt a vaſe, adhuc remanet odor vini
in vaſe. Et quū febris receſſit ab ęgroto, adhuc C
remanent reliquiæ morbi. Ita quum aliquis re-
ceſſit a peccatis, adhuc remanent incentiua ad
peccandum, a quibus purgamur per dilectionē
æternorū, quia quāto magis æterna diligimus,
ad peccandum minus incitamur. Septimo, & vl
timo ex his omnibus ſumus mente tranquilli.
Per quæ ſeptem, colliguntur ſeptem dona, Vt
per delectationes carnales fugere, habeatur do
num timoris: per mites eſſe, donum pietatis: per
eſſe ſedulos, donum ſcientię: per non frangi in
aduerſis, donum fortitudinis: per ęterna dilige-
re, donum conſilii: per purgatos oculos mentis
habere, donum intellectus: per eſſe mente tran
quillos, donum ſapientiæ. Quia ergo non pōt
quis deuenire ad donum ſapientię, & eſſe in mē
te tranquillus, niſi prius carnalia fugiat, quod D
eſt initium omnium aliorum, quod pertinet ad
timorem: ex iſto initio, ſcilicet, carnalia fugien
do, peruenitur, vt quis ſeipſum cognoſcat, &
humilis efficiatur, & reuerentiam exhibeat debi
tam aliis, quod pertinet ad pietatem. Fugiēs au-
tem carnalia, & iam factus humilis, & reuerens,
iam non eſt amplius vana cogitans, ſed magis
eſt attentus, & ſedulus, & incipit ſaltem iudicare
de rebus creatis, quod pertinet ad donum ſcien
tiæ. Bene autem iudicādo de rebus creatis, nihil
appreciantur iſta tēporalia, nec frāgitur rebus
aduerſis, quod pertinet ad donum fortitudinis

A Quibus omnibus ſic ſe habentibus, grauia om-
nia iſta temporalia deſpicit, et inducit ad amorē
æternorum, quod pertinet ad donum conſilii,
nam donum conſilii eſt, vt bene quis dirigatur
in operibus ſuis, quod potiſſimè fit per amorē
ęternorum: quia qualis vitæ quiſque eſt, talis fi- 3.Eſb.8.
nis ſibi videtur, & talia operatur, & loquitur. Et
ideo ſi habemus amorem carnalium, carnalia
operabimur, & carnalia loquemur: quia carna
les carnalia tractant. Si vero habebimus amorē
ſpiritualium, tractabimus ſpiritualia opa, loque
mur, & ea faciemus, & in noſtris operibus diri-
gemur. Ex dilectione aūt æternorum purgabit̄
oculus mentis, quia præceptum domini lucidū Pſal. 18.
illuminans oculos potiſſimum autē præceptū
eſt de dilectione ſiue de charitate, per quā pur
B gatur oculus mentis noſtræ. Nam ſicut diligen
do carnalia, conuertimur ad ea, & inficimur: ſic,
diligendo ſpiritualia, conuertimur ad ea, & pur
gamur per ipſa. Habere autē purgatos oculos
mentis pertinet ad donum intellectus. Nam per
huiuſmodi donum fit quòd bene apprehenda
mus veritates: ſicut per ſcientiam, & ſapientiam
fit quòd bene iudicemus de eis. Sicut ergo ocu-
lus carnis impurus non poteſt bene videre, ſic
oculus mentis non bene depuratus, nō poteſt
bene apprehendere. Ex his omnibus fit homo
in mente tranquillus, quod pertinet ad donum
ſapiētiæ. Nam qui bene vult iudicare de tantis,
& tam arduis rebus, (ſicut ſūt res diuinę,) opor
tet ipſum eſſe in mente tranquillum, & pacificū.
C Bene ergo dictum eſt quòd initium ſapiētię eſt
timor domini, quia incipimus à timore delecta
tiones carnales fugere, vt poſſimus deuenire ad
ſapientiam, & tranquillitatem mentis.

Cap. V. *In quo eſt continuatio ad dicenda, & in quo oſtenditur, quomodo ex prima laude diuinæ ſapientiæ, videlicet, ex plenitudine eius, ſcire poſſumus qualiter debeamus credere, et quæ, et quot ſint credenda.*

HIs itaq; omnibus pręlibatis, patet
expoſitam eſſe auctoritatem illā.
(Eructauit cor meum verbū bo
D num &c.) Cuius expoſitio ſpāli-
ter petebatur. Ad expoſitionē ēt
illius auctoritatis adaptata ſunt
omnia dona ſpiritus ſancti, de quibus aliqua ſci
re deſiderabatis. Volumus nunc (ſecundum il-
lam eandem auctoritatem, & ſecdm illas ſeptem
laudes diuinæ ſapientię) ſoluere omnes ſeptem
propoſitas quæſtiones. Nam ex plenitudine di
uinę ſapientiæ oſtendemus qualiter debeamus
credere: ex eius altitudine, qualiter ſperare: ex
ipſius rectitudine, & veritate, qualiter debeamus
de peccatis nr̄is pęnitere: ex eius bonitate, qua-
liter

240

liter debeamus Deum diligere: ex propinquitate eius ad nos, qualiter debeamus ipſum timere, & ei obedire: ex fęcunditate aũt eius, qualiter debemus ei gratias agere. Septimo & vltimo, ex virtuoſitate diuinę ſapientię declarabimus, q̃uo debemus ei ſeruire. Ita ꝙ, ex ſeptem laudibus diuinæ ſapientiæ, quas expreſſimus, ex auctoritate propoſita Pſal. 44. ſoluemus oẽs ſeptẽ præhabitas q̃ões. Sciendum itaq; ꝙ potiſſimẽ credendum eſt alicui de aliquo, ſi plenè ſciat de re quæſita veritatem. Et quia Deitas, & Trinitas, ſolum ſibi nota eſt: per reuelationem diuinã, & per doctrinã Chriſti, oportet nos credere quæ credenda ſunt. Ipſa itaq; plenitudo diuinę ſapiẽtiæ, in qua plenè cognoſcunt̃, quæ diuina ſunt, ſufficienter nos monet, q̃uo debeamus credere, B quia debemus credere ea, eo modo, quo reuelata ſunt a diuina ſapientia. Ideo Dionyſius primo de diuinis nominibus dicit: De hac igitur ſuperſubſtantiali, & occulta deitate, non eſt audẽdum dicere, nec cogitare aliq̃d, pręter illa, quæ nobis diuinitus ex ſacris eloquiis ſunt expreſſa. Cum ergo quærit̃, qualiter eſt credendum, vel quæ ſunt credenda, breuis rñſio fieri põt. Quia omnino credendũ eſt, & omnia credenda ſunt, ꝓut nobis diuinitus ſunt expreſſa, ſiue expreſſa ſint multifariẽ, multiſq; modis, ſm ꝙ olim locutus eſt Deus patribus in prophetis: ſiue ſint expreſſa ſm ꝙ clarẽ, & apertẽ locutus eſt nobis in filio, quem conſtituit hr̃dem vniuerſorũ, per quem fecit & ſecula. Heb. 1. Quæ ergo & in veteri, C & in nouo teſtamento cõtinentur, credẽda ſunt. Nec alia cõtinentur hic & ibi, ſed eſt rota in rota, iuxta viſionẽ Ezec. ca. 1. Quæ. n. in veteri teſtõ exprimebant̃ velatẽ, & per figuram, in nouo paduntur clarẽ, & per veritatẽ. Fit autẽ duplex diſtinctio de credendis, vna de modo credendi, alia de articulis creditis. De modo quidem credendi diſtinguit̃: quia debemus credere Deum, Deo, & in Deum. Nã fides a Deo eſt efficiẽter: de Deo eſt, & Deum habet ſicut obiectum: & in Deum tẽdit finalr̃. Prout ergo fides tendit in Deum, tanq̃ in obiectum, & terminũ: ſic credimus ea quæ ſunt credenda de Deo: ſed prout fides a Deo eſt efficienter, & exẽplariter, D ſic credimus ipſi Deo omnia, quę ꝓponunt̃ nobis credenda: omnia. n. clarẽ relucent in diuina ſapientia, a qua ſunt deriuata & exẽplata. Ideo quę nunc audimus per fidem, in patria videbi-

Pſal. 47. mus per ſpẽm. Tũc ergo dicemus illud Pſalmi. Sicut audiuimus, ſic vidimus in ciuitate dñi. Cũ enim erimus in ciuitate dñi. i. in patria: quæ nobis nunc proponunt̃ vt credenda & audienda, ibi nobis offerentur tanq̃ inſpicienda, & videnda. Hoc eſt ergo credere Deum & Deo: credere diuina eo modo, quo inſpirata ſunt a Deo. Sed prout fides tendit in Deũ, finaliter: ſic credimus in Deũ prout credẽdo, finalr̃ in ipſm tendimus. Hęc aũt tria adaptare poſſumus ad tria genera hominũ, videlicet ad Gentiles, ad Fideles

A peccatores, & ad Iuſtos. Gentiles quidẽ, & ſi credũt Deum, nõ credunt Deo, nec in Deũ. pñt. n. gentiles credere Deum, hñdo aliquam notitiã de diuinis, quia (vt dr̃ ad Roma. 1.) Quod notum eſt Dei, manifeſtum eſt in illis: tñ nõ ex hoc propriẽ credunt Deo: quia notitiam quam hñt de diuinis, non accipiunt a ſacra ſcriptura, quã inſpirauit Deus, ſed ſolum ex ſenſibus, & ꝑ res creatas quas creauit Deus. Accipiẽdo ergo credere teſtimoniis ſanctorum, per quos locutus eſt Deus: ſic gentiles non credebant Deo, quia & ſi credebant Deũ hñdo aliquam notitiam de diuinis, non credebant Deo: quia non recipiebant teſtimonia ſacrarum ſcripturarũ. Fideles aũt peccatores & ſi peramplius credunt Deũ, B q̃ gentiles, quia ampliorẽ notitiam hñt q̃ ipſi: et ſi credũt Deo recipiendo teſtimonia ſcripturæ ſanctę, tamen non credunt in Deum: quia ſic credendo, non tendunt in Deum tanq̃ in finẽ: nec ꝓponunt ſibi finẽ, bonũ diuinum. Sed fideles iuſti, omnia iſta hñt. Et licet quantũ ad fidem poſſimus iſta tria diſtinguere, vt ſancti diſtinxerũt, formalius tñ eſt credere Deum. Nã ſi ꝑ fidẽ credimus in Deũ, & tanq̃ in obiectũ tendimus in ipſm, iſto mõ debemus hoc facere, ſicut Deus reuelauit nobis, & ſicut ipſe nos docuit, per fidem: ergo hoc mõ credimus Deũ, q̃a credimus Deo, ea quæ de ſeipſo locutus eſt nobis. Sic etiã ꝓut credimus in Deũ, debemus hoc facere, ꝓut credimus Deo, ea quæ de ſeipſo nobis locutus C eſt. Nã hoc modo debemus in Deũ finaliter tẽdere, prout ipſe nos docuit. Et q̃a hoc eſt formale credẽdi credere eo mõ, quo docti ſumus a Deo, bene dictũ eſt, ꝙ qualiter dẽamus credere, ex plenitudine ſapię debemus accipe: nam quia ſolus Deus plenẽ ſe cognoſcit, & plenã habet ſui notitiã: ideo ſibi de ſeipſo debemus credere. Sic ergo dicẽdũ eſt de modis credẽdi. Sed ſi fiat q̃õ de ipſis creditis, quę, & quot ſint credẽ-

da, dicemus, oẽs articulos fidei quos debemus credere, ad quartũ decimũ numerũ, (ſm cõem ſententiã) reductos eſſe. Quorũ ſeptẽ ad Diuinitatẽ ꝑtinent, & ſeptẽ ad humanitatẽ. Circa diuinitatẽ quidẽ eſt conſideranda vnitas eſſentię: trinitas perſonarũ, patris, & filii, & S. S. & triplex genus op̃is, q̃d ꝓpriẽ ſolius Dei eſt, videlicet, creare, dãdo naturam: recreare, infundendo grãm: & glorificare, dando gloriam. Erũt ergo ſeptẽ articuli, ad diuinitatẽ ꝑtinẽtes. Primus de vnitate eẽntię. *Credo in vnũ deũ.* Scd̃us de perſona pr̃is. *Patrẽ oĩpotentẽ.* Tertius de ꝑſona filii. *Et in Ieſũ Chriſtũ filiũ eius.* Quartus de perſona. S. S. *Credo in S. S.* Quintus de ope creationis. *Creatorem cœli & terræ.* Sextus de ope recreationis. *Sanctã eccleſiã catholicã, Sctõrũ cõionẽ, remiſſionẽ peccatorũ.* Septimus de ope glorificatiõis. *Carnis reſurrectionẽ, vitã æternã.* Septẽ ẽt ſũt ꝑtinẽtes ad hũanitatẽ Xp̃i, q̃a prĩo credẽdũ ẽ, ꝙ fuerit cõceptus de S. S. Scd̃o q̃d natus ex Maria virgine. Tertio, ꝙ fuerit paſſus, mortuus, & ſepultus. Quarto, ꝙ deſcẽdit ad inferna,

Fidei art. 14.

Quinto, credendum eſt ꝙ tertia die reſurrexit. Sexto, quod aſcendit in cęlum. Septimo, ꝙ inde venturus eſt iudicare viuos, & mortuos. Et qa oĩa iſta reuelata ſunt nobis ex plenitudine diuinę ſapiẽtię, bene dictum eſt, ꝙ ex plenitudine illa debemus induci qualiter & quid credamus.

Cap. VI. In quo oſtenditur quomodo ex ſecunda laude diuinæ ſapientiæ, uidelicet ex altitudine eius, ſoluitur ſecũda quæſtio, quomodo ſcire poſſumus quid ſperandum.

Viſo quomodo ex prima laude diuinæ ſapiẽtiæ, quia eſt ſic plena, et copioſa, poteſt ſolui prima quæſtio, Qualiter & qd credẽdũ ſit, volumus nũc oñdere qualiter ex ſecunda laude: quia ſcilicet illa diuina ſapiẽtia eſt ita ſublimis, & alta, ſoluitur ſecunda qõ, videlicet quid ſit ſperandũ. Aduertendũ ergo, ꝙ ſemper ſpes tendit in arduũ, & in altũ, nõ eſt. n. ꝓprie ſpes de aliquo paruo, ſed de aliquo magno, & arduo. Ideo, & ſi ex abundantia diuinæ ſapientiæ, aliquo mõ inducimur, vt in Deo ſperemus, tñ ad id agendum maxime, & ꝓprie inducimur, ex eius altitudine, & nobilitate. Vtrũq; aũt debemus ſperare, videlicet, ꝙ perueniemus ad videndã illam altitudinẽ diuinæ ſapientiæ per viſionẽ apertam, & ꝙ fruemur excellentia diuinæ bonitatis per charitatẽ perfectã (In quo aũt cõſiſtat principalius fęlicitas noſtra, An in viſione illius altitudinis diuinæ ſapiẽtiæ, An in dilectiõe illius excellẽtis bonitatis, alibi declarauimus: nec eſt hoc pñtis ſpeculatiõis. Sufficiat aũt ad pñs ſcire, ꝙ in vtraq; extat fęlicitas nr̃a, & in vtrãq; ſperare debemus.) Pñt aũt aſſignari quinq; ſpeciales rõnes, quare ex altitudine diuinæ ſapientiæ inducimur, qũo, quid, & qualiter debeamus ſperare. Nã, ſi conſiderauerimus altitudinem illam, aperte conſpiciemus, ꝙ ad illam omnia ordinanẽ: ꝙ ex ea, omnia pñt refici, & reficiunẽ, ꝙ ab ipſa: omnia conſpiciunẽ, D quod in ea omnia continentur: quod per eã omnia penetranẽ: & ipſa, omnibus illabitur. In ſolo itaq; Deo debet eſſe ſpes noſtra, vt non incurramus in illud dictum propheticum. (Hier. 17.) Maledictus homo qui confidit in homine, & ponit carnem brachiũ ſuum, & a domino recedit cor eius. Sed ecõtrario incurrimus bñdictionẽ, qa, Benedictus vir qui cõfidit in dño, & erit in Deo fiducia eius. Quod aũt in Deo debeamus confidere, & in eo ſolo ponere principalr̃ ſpẽ nr̃am, omnia illa quinq; quæ diximus de altitudine diuinæ ſapientiæ, peramplius nos inducunt. Nã (vt diximus) diuina ſapientia, ꝓp ſui altitudinẽ,

A eſt illud ad qd omnia ordinantur: nam ſemper inferiora ordinantur ad ſuperiora. Et quia illa ſapientia in altiſſimis habitat, vt habeẽ Eccle. ca. 24. ideo ad illam omnia alia ordinantur. Sicut ergo nunq̃ quieſcit intellectus, donec veniat ad vltimã cãm de qua nõ eſt vlteriorẽ cãm quærere, (vt ſapientes phi protulerunt): ſic cor nr̃m nunq̃ quieſcit in aliquo, qd dependeat ex alio, & quod ordinatur ad aliud, ſed in eo quieſcit quod ad nihil vlterius ordinatur. Cum ergo ex altitudine diuinæ ſapientiæ, ſufficienter poſſimus arguere Deum eſſe ſuper omnia, & ipſum ad nihil aliud ordinari poſſe: non debemus ſpẽ noſtram ponere, niſi in eo, quod poteſt cor noſtrum quietare, hoc autem eſt id, quod vlterius B non ordinatur ad aliud: in ſolo ergo Deo debemus ſpem noſtrã ponere, vt dicamus cum Auguſt. 1. lib. confeſſ. cap. 1. Ad te nos feciſti dñe, & inquietum eſt cor noſtrum, donec requieſcat in te. Secũdo, altitudo diuinæ ſapientiæ, eſt id a quo omnia poſſunt refici, vel reficiũtur: nam non ſolum Deus non eſt effectus alterius, nec ordinatur in aliud, nec cauſatur ab alio, vt ex hoc poſſit quietare cor noſtrum, vt habendo ipſum non deſideremus vlterius aliquid aliud: ſed ipſe ſic eſt omnium cauſa, quod poteſt omnia reſtaurare, & reficere, ſi eſſent etiã annullata, vt ex hoc habeat cor noſtrum quietare. nam id poteſt quietare cor noſtrum, quod poteſt reficere omnia noſtra, hoc autem poteſt Deus ſo G lus facere. Vñ ſi annihilati eſſemus, adhuc poſſet nos in idem numero reficere. In tali ergo debemus ſpem noſtram ponere, qui, ſi eſſemus annullati, ſi eſſemus occiſi, poſſet nos adhuc reſtaurare, & reuiuificare, & beatificare. Ideo dicebat Iob cap. 13. etiam ſi occiderit me, in ipſo ſperabo. Tertio, ex altitudine diuinæ ſapientiæ, poſſumus declarare, quod ab ea omnia cõſpiciuntur: nam oculus qui eſt in imo, pauca poteſt conſpicere: ſed ille qui eſt in alto, omnia videt. Sic enim diuina ſapientia alta eſt, vt omnia ſibi ſint lucida & clara. Ideo dicitur ad Hebreos. 4. Quod diſcretor eſt cogitationum, & intentionum cordis, & non eſt vlla creatura inuiſibilis in conſpectu eius: omnia autem nuda, & aperta ſunt oculis eius. In illo ergo debemus D ſpem noſtram ponere, qui poteſt omnes defectus noſtros videre, & cogitationes omnes cognoſcere, cui nihil eſt inuiſibile, nihilq; occultum. Sicut ergo de illo medico debet infirmus confidere, qui optime ſcit infirmitates cognoſcere: ſic in Deo ſpem noſtram debemus ponere, cui nulli defectus noſtri latere pñt. Quarto, ex altitudine diuinę ſapientiæ, poſſumus cõcludere ꝙ in Deo omnia. i. perfectiones oĩum continenẽ. Nam cũm diuina ſapientia ſit cauſa omnium rerum, iuxta illud Omnia in ſapiẽtia feciſti. Pſal. 103. & ea quę ſunt cauſatorũ ꝑ amplius inſunt cauſis, vt dicit Dionyſius ſecundo de diuinis nominibus: ex ipſa altitudine diuinæ ſapientię,

ſapientiæ, per quam arguimus Deum omnium A
eſſe cauſam, concludere poſſumus ꝙ perfectio
nes omnium cauſatorum peramplius, & perfe
ctius ſunt in Deo. In illo ergo debemus ſpera-
re, in quo ſunt perfectiones omnium, & qui po
teſt omnia in omnibus, quia eius ſolius eſt deſi-
deria omnium complere, & cor cuiuſlibet quie
tare: vnde Auguſt. ſecūdo lib. cōfeſſ. cap. ſexto,
probat ꝙ etiam in omnibus fallētibus uitiis, in-
uenitur quædam vmbratica ſpes: ſed quod per-
fectum, & non defectiuum bonum eſt, quod in
ſua puritate conſiſtit, in Deo eſt. vnde ait, ꝙ eſt
quædam defectiua ſpes, & vmbratica in vitiis fal
lentibus, (& ſubdit,) Quód ſuperbia celſitudi-
nem imitatur, quum tu ſis vnus ſuper oīa Deus
excelſus. Et ambitio quid niſi honores, & glo- B
riam quærit? cū tu ſis præ cunctis honorandus
vnus, & glorioſus in ęternū. Quicquid ergo bo
ni deſiderare poſſumus totū reperimus in Deo.
In ipſo ergo debemus ſperare, qui pōt omnia
deſideria noſtra cōplere. Illi enim vitioſi ſunt, q
peruerſè in creaturis quærunt, quæ pure & ex-
cellenter reperiuntur in Deo. Quinto, ex altitu
dine diuinę ſapientiæ, poſſumus oſtendere, ꝙ
eius eſt omnia replere. Sicut .n. videmus in iſtis
elementis, quód quāto aliquid eſt altius, & ſub-
limius, tāto magis eſt penetratiuum, vt aqua ma
gis habet penetrare q̄ terra, & aer magis q̄ aqua,
& ignis magis quàm aer. Diuina ergo ſapientia,
ex quo altiſſima eſt, oportet ipſam purā, & ſim
pliciſſimam eſſe, ratione cuius ſimplicitatis, om C
nibus illabitur, omnia penetrat: propter quod,
diuinus ſermo, & diuina ſapientia ratione eius
penetrationis gladio ancipiti aſſimilatur, iuxta
illud ad Hebręos cap. 4. Viuus eſt enim ſermo
Dei, & efficax, & penetrabilior omni gladio
ancipiti. In illo ergo debemus ſpē noſtram po-
nere, qui poteſt cor noſtrum, mentem noſtrā,
& animam noſtram replere: hoc autem facere
poteſt ſolus ille, qui animæ noſtræ poteſt illa-
bi, & in animam noſtram intrare. Sicut enim in
corporalibus, non replet aliquid, niſi quod po
teſt intrare in ipſum, ſic nihil poteſt ſatiare, &
replere animam noſtram, niſi quod poteſt in-
trare, & eſſe in anima noſtra: hic autem eſt ſo-
lus Deus. Si ergo quæratur in quo, & D
quid, & qualiter debemus ſpe
rare. dicemus quod ſpem
noſtram debe
mus ponere in Deo, vt per ipſum
conſequamur ſeipſum, quia ſo
lus ille eſt, qui poteſt no
ſtra deſideria ſatia-
re, propter om-
nia prędicta,
quæ omnia probari poſſunt, & etiā
concludi ex altitudine
diuinæ ſapientiæ.

Cap. VIII. in quo agitur, quomodo ex tertia lau A
de diuinæ ſapientiæ, ut ex eius rectitudine, ſoluitur
tertia quæſtio: quomodo, uidelicet, perfectè debe
mus de peccatis pœnitere, quod potiſſimè
fiet ſi ſciuerimus quæ, & quot bona
facit pœnitentia.

OStenſo qūo ex plenitudine diui
næ ſapiētiæ poſſumus declarare
cui, & quę, & qualiter ſit creden-
dū: & declarato, qūo ex altitudi
ne eius, in quo, & quid, & quali
ter ſit ſperandum, Volumus patefacere qūo ex
B veritate, & rectitudine illius ſapiētiæ, poſſumus
concludere, qūo & qualiter, de noſtris culpis,
defectibus, & peccatis, ſit pęnitendum. Imagina
bimur quidē, ꝙ ſicut in iſtis tēporalibus, ſtatim
præſente linea recta, apparet quid obliquum, et
quid rectum, adeó ꝙ & multa videntur oculis
recta, quæ ad præſentiam regulę apparent ob-
liqua. Vnde & ædificatores non credunt pro-
prus oculis de rectitudine ædificii, ſed ipm plū-
bant & applicant ei regulā, vt appareat qđ eſt
obliquū. Propterea bene dictum eſt qđ dicit in
Pſal. 74. cum accepero tps ego iuſtitias iudica-
bo. Multæ .n. hic vďr eſſe iuſtitię, quæ in iudicio
finali apparebunt eſſe culpę. Et quia tanta eſt re
ctitudo illius ſapiētiæ, ꝙ quæcūq; obliquitas di
C ſcordat ab ea, valde debemus eſſe intēti, qūo pę
niteamus de peccatis noſtris, & qūo emēdemus
obliquitates nřas. Qđ ſi bene nos ipſos iudica- 1. cor. ij.
bimus, non vtiq; ab illo iudicabimur. Et qa pnīa
eſt ſecūda tabula poſt baptiſmū, per quā mare
huius ſeculi poſſumus euadere, & ad grām diui
nam, & ad virtutes, & dona redire, & ex his no-
ſtras obliquitates rectificare: ideo ne diſcorde-
mus a rectitudine diuinę ſapiētiæ, debemus pfe
ctè de peccatis nřis pęnitere. Qđ potiſſimè fiet,
ſi conſideremus quæ, & quot bona pnīa habet
facere. Dicit .n. Auguſt. in lib. de vera, & falſa pę
nitentia, cap. 1. ꝙ quantum ſit appetenda gratia
pęnitentiæ, omnis clamat auctoritas, omnis bo
norum vita conať oſtēdere. Pęnitentia .n. (Em
D cum) languores ſanat, leproſos curat, mortuos
ſuſcitat, ſanitatē inducit, auget, & cōſeruat: clau
dis greſſum, aridis copiā, cęcis reſtituit viſū. Vi-
tia fugat, virtutes exornat, mentē munit & robo
rat. Oīa ſanat, oīa lætificat. Tēperat ſucceſſus,
cōſtringit impetus, moderať exceſſus. Ignorās, p
hāc ſe recognoſcit: quęrens, per hāc ſe inuenit.
Hæc eſt quę hoīes ad angelos ducit, & creaturā
reddit creatori. Iſta ouē perditā monſtrat quæ-
renti, & decimā drachmā obtulit anxianti. Hęc
diſſipatorē filiū ad prēm reduxit, & vulneratū a
latronibus cuſtodiendū, & curandū tradidit. In
hac omne bonum innititur. Per hanc oē bo-
num conſeruať. Fugat tenebras, inducit lucē,
excoquit omnia. Ipſa ignis cōſumens eſt.

Cap. VIII. in quo oſtenditur, quomodo intelligenda ſint uerba Auguſtini de bonis quæ facit pœnitentia; quantum ad potentias, perfectiones potentiarum, actiones, & modos agendi.

Vt ergo intelligant uerba Auguſtini: dicere poſſumus, quod circa gubernationem noſtrã, & circa regimen nr̃um, eſt quinq; conſiderare, videlicet potentias per quas agimus: diſpoſitiones, & perfectiones potentiarum, per quas habilitamur ad agendũ: actiones ipſas: modum agẽdi: & finem in quẽ tendimus per huiuſmodi actiones. Peccatũ autem omnia iſta peruertit, Tollit bonas diſpoſitiones, & perfectiones potentiarum: impedit actiones, peruertit potentias; deſtruit modum agendi; facit nos peruerſe in finem tendere. Quantum ad perfectiones, & diſpoſitiones potentiarum peccatũ facit tria mala: quia facit nos languidos, leproſos, & mortuos. Facit nos languidos, nos debilitando: leproſos, nos inficiendo: & mortuos gratiam, & charitatem, & alias bonas diſpoſitiones, & perfectiones per quas viuimus tollendo. Pœnitentia vero, tanq̃ peccato oppoſita, languores ſanat, leproſos curat, mortuos ſuſcitat: Itaq; contra hæc tria, videlicet cõtra languorem, lepram, & mortem, ſanitatẽ dat, auget, & conſeruat. Dat quidem ſanitatem, per quam languores tollit: auget, quia non ſolum ab infectione lepræ nos cuſtodit, ſed huiuſmodi ſanitatẽ conſeruat, quia nos preſeruat a morte. Sic ergo ſe habet culpa & pœnitentia, quãtũ ad diſpoſitiones, & perfectiones potentiarum. Sed quãtum ad actiones ipſas, culpa facit quinque mala: quia nos facit claudos, aridos, cęcos, & inſuper, nos vitiat, & virtutes deformat. Facit nos quidem claudos, ne in bonas actiones tẽdamus: aridos, ne ex bonis actionibus fructũ faciamus: cęcos, ne huiuſmodi bonas actiones quas agere debemus, cernamus, & videamus. Et non ſolum culpa ſic nos impedit, quantum ad actiones bonas, ſed etiam nos vitiat inclinando in actiones malas: quod faciẽdo etiam ipſas virtutes (ſi quæ remanent) deformat, vt ſi poſt peccatum remaneant in nobis fides, & ſpes, quę inter virtutes computantur, non poſſunt remanere formatæ ſed informes. Pœnitentia ergo omnibus his quinq;, quæ conſequimur per culpã, ſe opponens, claudis reſtituit greſſum, aridis cõpiam bonorum fructuũ, cęcis reſtituit viſum, vitia fugat, virtutes exornat. Inſuper, ipſa eadem culpa, quæ peruertit nos, & quantũ ad diſpoſitiones potentiarũ, & quantũ ad actiones ipſas, nihilominus etiam nos lædit, quantum ad ipſas

Pſ. 102.

Fides & ſpes poſt peccatũ remanent informes.

A potentias, & quantum ad hoc, culpa quatuor mala facit, Primo a potentiis munitiones, & fortitudines tollendo, Secundo in eis ægritudinẽ operando, Tertio diſpergendo eas, & Quarto dolorem & triſtitiam cauſando in ipſis. Homo enim per culpam perdit primo ſuam fortitudinem, & robur, vt non poſſit peccatis reſiſtere. Quãdiu.n. ſumus in culpa, & dum non ſumus in gratia, non poſſumus omnia peccata vitare; hoc enim ponere, eſſet incidere in errorem Pelagii, q; ex puris naturalibus poſſit ſibi quiſq; ab omnibus peccatis cauere. Culpa ergo, primo a potentiis munitiones & fortitudinem tollit, & ſecundo cum hoc eas infirmat, & ęgrotat: ſicut enim aliud eſt perdere calorem, & aliud eſt incurrere frigiditatem, ſic aliud eſt perdere

B munitiones & fortitudines, & aliud eſt contrahere vitia oppoſita, & infirmari, & ægrotari. Et ſi hęc duo ſic ſe habent q; vnum concomitatur aliud, ſecundum tamen aliam, & aliam rationem, ſuſtinetur hoc & illud. Hæc ergo duo mala facit in nobis culpa, & vlterius facit malum tertium; q̃a potentias diffuit & diſpergit: In peccatore. n. potentiæ non ſunt vnitę, ſed diſperſæ & diſſidetę, quia vnum dictat agere ratio, & aliud ſecundum ſenſualitatem agitur. Quarto culpa in potentiis noſtris & in mente noſtra dolorẽ & triſtitiam cauſat. Nam ſicut gloria noſtra hæc eſt, teſtimonium conſcientiæ noſtrę: ſic dolor, & triſtitia mentis noſtræ, eſt in nobis ipſis contrariam noſtram conſcientiam inuenire. Cõtra autẽ

C hęc quatuor mala quæ facit culpa, tangit Auguſtinus quatuor quę facit pœnitentia, quia mẽtem munit, & roborat, contra primum: omnia ſanat, contra ſecundum: omnia reintegrat, contra tertium: omnia lętificat contra quartum. Et ſi dicatur, q; hęc etiam ſuperius tangebantur, quum dicebatur, q; peccatum facit languidum, quod eſt tollere robur: & facit hominem leproſum, quod eſt inducere infirmitatem, & morbũ; pœnitentia vero econtra, oppoſita bona facit: id Porro dicemus q; & ſi peccatum bonas diſpoſitiones tollit, & actiones bonas impedit, & potẽtias lędit, & ſi vno loco omnia hæc mala facit, nihilominus hęc plura mala ſunt: ſic econtra, op

D poſita quę facit pœnitentia ſunt plura bona. Igitur ſi Auguſtinus, vel alii ſancti deteſtando culpam, vel cõmendando pœnitentiam, videntur idem pluries iterare, poteſt illud ſic pluries iteratum ad diuerſa referri; vel ad remotionem perfectionis; vel ad lęſionem potentiarum, vel ad impedimẽta actionũ, vel quomodolibet aliud. Patet ergo quomodo loquendum eſt de culpa, & de pœnitentia, quantum ad potentias, bonas diſpoſitiones, vel perfectiones potentiarum, & quantum ad actiones. Sed quantum ad modũ agendi, dicimus quod culpa tria mala facit, q̃a habet intemperare ſucceſſus, diſpergere impetus, immoderare greſſus. Nã quum incidimus in culpam: primo incipimus vana cogitare, &

ex

ex hoc dicimur non tẽperare ſucceſſus, quaſi cogitatio ſuccedens cogitationi; quæ non eſt tẽperata, nec ad debitum finem ordinata, ſed eſt vana. Secundo quis per culpam quum incepit vana cogitare, & non temperare ſucceſſus, incipit in rebus vanis delectari, propter quod dicit̃ non conſtringere impetus. Et tertio conſentit illis vanis, & tunc dicitur non moderare greſſus. Hic ergo eſt modus culpæ, & modus agẽdi per culpam. Sed pęnitentia tanq̃ totaliter culpæ oppoſita, temperat ſucceſſus, ne cogitemus vana, cõſtringit impetus, ne delectemur in eis, moderatur greſſus, ne conſentiamus in ipſis.

Cap. IX. In quo oſtenditur, quomodo intelligenda ſunt uerba Auguſtini, de bonis quæ facit pœnitentia, prout per eam in finem tendimus.

ESt ergo ex præhabitis declaratum, qualiter dicẽdum de culpa, & pęnitentia quãtum ad omnia pręctacta: ſed quantum ad finem, in quem tendimus per omnia præfata, dicere poſſumus, ꝙ peccatum nos deuiare facit a fine, pęnitentia vero facit nos tendere in finem. Sed de deuiatiõe a fine, poſſumus loqui dupliciter, primo generaliter, ſecundo ſpecialiter prout cõparamur ad Chriſtum: generaliter quidem quadrupliciter nos facit deuiare peccatum a fine. Primo impediẽdo intellectum, ne homo ſeipſum cognoſcat; ſi.n. peccator ſeipſum cognoſceret, & bene ſeipſum conſideraret, quantũ vilis effectus eſt per peccatum, ſtatim a peccato recederet. Secundo peccatum peruertit affectũ, vt homo nolit ſeipſum quęrere, nolit ſeipſum inuenire, quia ſi ſeipſum quæreret, & ſeipſum inueniret, videret ſe eſſe animal rationale, & ſecundum tõnem debere agere. Tertio per peccatum, a ſocietate angelorũ ſeparamur, ad quorum ſocietatẽ perducti, vna cum eis deberemus noſtro fine, & noſtro creatore frui. Quarto per peccatũ ab ipſo Deo creatore auertimur. Et quia pęnitentia per omnem modũ peccato opponitur, ideo contra hæc quatuor quibus per peccatum deuiamus a fine, pęnitentia quatuor facit. Quia per pęnitentiam homo ignorans ſe recognoſcit. Quęrens per hanc, ſe inuenit. Hęc eſt, quæ homines ad angelos ducit. Et creaturã reddit creatori. Sic ergo loquendum eſt de culpa, & de pęnitentia, ſecundum ꝙ loquimur de deuiatione, uel de conſecutione finis generaliter. Sed prout ſpecialiter, comparamur ad Chriſtum qui eſt mediator inter nos, & Deum, dice-

A re poſſumus ꝙ ſeptem in nobis facit peccatum, quod diuidit inter nos & Chriſtũ, quæ omnia reſtaurat pęnitentia. Nam peccatũ facit nos eſſe ouem perditam, quia facit nos a paſtore noſtro deuiare. Facit nos eſſe drachmam amiſſam, quia habet noſtrã imaginẽ deformare; nam ſicut in denario, ſiue in drachma, eſt imago principis, ſic in anima noſtra eſt imago Dei: ſicut ergo, ſi a denario tolleretur imago, non diceretur eſſe denarius, ſic quando ab anima deformatur, vel etiã quodãmodo tollitur imago, quod fit ꝑ peccatũ (iuxta illud pſalmi. 72. Imaginem illorum ad nihilum redigeſ) anima quoq; deſinit eſſe drachma, vel dr̃ eſſe drachma ammiſſa. (Qualiter autem peccatũ tollat imaginẽ & qualiter nõ,

B plana eſt reſponſio, quia non tollit quantum ad ipſas potentias, tollit aũt quãtum ad perfectiones potentiarum. Ipſas etiã potentias licet non ſimpliciter tollat: eas tamẽ vulnerat, & inhabilitat.) Tertio, peccatum facit nos eſſe filium diſſipatorem, tollendo a nobis hęreditatẽ ęternam. Quarto, facit nos eſſe a latronibus, a dęmonibus, vel a carnalibus affectionibus, expoliatos, & vulneratos: expoliatos in gratuitis, vulneratos in naturalibus. Quinto, per peccatum volũtas noſtra perdit omne bonum, & detinetur in malum. Sexto, per peccatum intellectus noſter induit tenebras, & expoliatur luce. Septimo, per peccatum omnia opera noſtra ſunt cruda, & infrigidata, & immeritoria. Pęnitentia autẽ tan

C quam peccato omnino oppoſita ſeptẽ facit oppoſita his quæ numerata ſunt. Nam iſta ſcilicet pęnitentia, Chriſto quærenti ouem perditam monſtrat: drachmã amiſſam Chriſto inquirenti offert: diſſipatorẽ filium ad patrẽ reducit: vulneratum a latronibus, & expoliatũ, cuſtodiendum, & curandũ tradit. In hac omne bonum inuenitur, & conſeruatur quantũ ad affectum. Iſta fugat tenebras, inducit lucẽ quantum ad intellectũ: excoquit omnia opera noſtra, quia ignis conſumens eſt, quantum ad actum, ſeu quantũ ad opus. Aduertendum autẽ, ꝙ omnia iſta poſſumus referre ſecũdum ꝙ cõparamur ad Chriſtum, quia ipſe ſpecialiter in Euãgelio, loquitur (Matt. 18.)

D de oue perdita, de drachma amiſſa, de filio (Luc. 15.) diſſipatore, de vulnerato a latronibus: per ipſum conſequimur omne bonũ: ipſe.n. eſt magiſter noſter, fugans tenebras, inducens lucem: per (Luc. 10.) ipſum excoquuntur igne charitatis omnia opera noſtra, quia ſine ipſo nihil poſſumus facere. (Ioan. 15.) Si igitur hic iterantur aliqua ſuperius tacta, tamen ad aliud, & ad aliud referri poſſunt. Nam pęnitentia facit præfata quatuor generaliter, non deſcendendo ſecũdum hunc modum, vel illum: & facit hæc ſeptem ſpecialiter deſcendẽdo ad hunc modum, prout per pęnitentiam Chriſto coniungimur, per quem omnia illa ſeptem conſequimur. Aduertendum etiã, quod mors Chriſti, & ſi pro redemptione omniũ fuerit ſufficiens, tamen redemptionem omniũ non.

eſt efficiēs, quia iniquitates noſtræ diuidunt inter nos, & ipſum, vt non perueniat ad nos influentia ſanctitatis ſuæ: ſed quum per pœnitentiam ad ipſum conuertimur, & ei coniungimur, tunc tanq̄ ouis perdita ab eo inuenimur, tanquàm drachma amiſſa ab ipſo recupamur etc. quæ ſuperius ſunt expreſſa. Aduertendum ēt, quòd drachmæ amiſſio pertinet ad imaginem, quæ conſiſtit in potentiis animæ, in quibus vulneramur, vt ſunt quædam naturalia, & expoliamur a gratuitis, vt perficiuntur per virtutes & dona propter q̄d huius amiſſio drachmę videt̄ eſſe idem cum vulneratione, & expoliatione. Sed dicemus quòd imago Dei, & drachma noſtra conſiſtit in potentiis ſuperioribus: & quia ſm Auguſtinum in lib. 14. de Trin. cap. 3. in eo quod eſt potiſſimum in anima, quærēda eſt imago: vulneratio autem, & expoliatio, eſt in virtutibus inferioribus, quia ipſa cōcupiſcibilis, & iraſcibilis, ſiue ipſe appetitus ſēſitiuus per peccatū expoliatur a ſuis perfectionibus, & vulnerat̄, & inhabilitatur ad bonum: ideo ad aliud, & ad aliud referre poſſumus hæc & illa.

Cap. X. In quo demonſtratur, q̄ ſi uolumus plenè conformari rectitudini diuinæ ſapientiæ, debemus de peccatis noſtris plenè cōteri, confiteri, et ſatisfacere, et quid eſt contritio, & propter quas cauſas debemus de peccatis noſtris conteri.

QVoniā ergo locuti diutius ſumus, quot bona faciat pœnitentia vt inducamur ad pœnitentiam, & ne diſcordemus a rectitudine diuinæ ſapientię, volumus nunc de partibus pœnitentiæ loqui. Nam culpa facit omnia pręhabita mala, per quorum quodlibet diſcordamus a rectitudine diuinæ ſapientiæ, tāquam ab arte recta & vera, in qua omnes huiuſmodi obliquitates cognoſcuntur. E conuerſo autem pœnitētia facit bona oppoſita illis malis, per quæ illi rectitudini, & illi arti conformamur. Verùm q̄a huiuſmodi pœnitētia integratur ex multis partibus, nec eſt aliquid perfectū ſine omnibus ſuis partibus, ideo vt perfectè illi rectitudini conformemur, de omnibus pœnitentiæ partibus decreuimus pertractare, quæ communiter dicuntur eſſe tres, Contritio in corde,
Pœnit. partes. Confeſſio in ore, Satisfactio in opere. Debet. n. primo peccator in corde conteri, quod ſimilitūdinariè dictum eſt, ac ſi cor peccatoris eſſet vas plenum fœtido liquore, quia eſt repletum turpibus culpis. Cum ergo cōterere ſit aliquid in

A minutas partes frangere, cor peccatoris debet eſſe contritum, .i. in minutas partes fractum, vt totus ille liquor inde exeat: ſi. n. frangeretur in magnas partes, poſſet ibi aliquid de illo liquore remanere. Sed quando omnino contritum eſt, nihil ibi de illo liquore fœtido remanebit. Iſta ergo cōtritio, dolor eſt de peccatis, de quibus dolendo, vacuatur cor a fœditate, & immundicia peccatorum. Vnde Auguſtinus de huiuſmodi dolore, qui requiritur in pœnitētia, loquēs in libro de vera, & falſa pœnitentia, dicit: q̄ peccator ſemper doleat, & de dolore gaudeat, & ſe nō ſemper doluiſſe doleat. Cap. 13.
Iſte ergo dolor debet eſſe quaſi contritio, .i. cōfractio in partes paruas, quia ſigillatim noſtram conſcientiam debemus inquirere de omnibus, quæ cōmiſimus cō
B tra Deum, & de quolibet illorum debemus dolere, vt in nulla parte cordis lateat aliquod peccatum, vel complacentia alicuius peccati: immo ſic ſingulariter, & partibiliter debemus de quolibet peccato dolere; vt totum cor, quantum ad continentiam peccatorum, ſecundum quamlibet ſui partem ſit confractum, non retinens in ſe aliquod peccatorum. Nam (vt dicitur. 4. ſen. diſt. 14. & allegatur auctoritas Gregorii.) qui ſic alia peccata deplorat, vt alia tamen cōmittat, adhuc pœnitentiam agere aut ignorat, aut diſſimulat. Et ſubditur: Quid. n. prodeſt, ſi peccata luxuriæ quis defleat, & adhuc auaritiæ æſtibus anhelat. Et Auguſtinus in de vera, & falſa pœnitentia, cap. 9. dicit. Quædam. n. impietas infideli
C tatis eſt, ab illo qui iuſtus & iuſtitia eſt, dimidiam ſperare miſericordiam. Debet ergo cor, eſſe cōtritum per ſingulas partes, & confractum, vt de ſingulis peccatis doleamus. Poſſumus autem aſſignare quinq; cauſas quare ſic debeamus de peccatis conteri, & dolere. Primò, vt a mundo auertamur, iuxta illud: Nolite diligere mundum, nec ea quæ in mundo ſunt. Ioan. 2.
Secundo, vt ad Deum conuertamur, ſicut ipſe per Prophetam Ioelem cap. 2. nos inducit: Conuertimini ad me in toto corde veſtro, & ſcindite corda veſtra. Tertio, vt ex hoc Deum adiutorem habeamus: ſicut. n. qui ſe auertit a lumine non habet adiutoriū ab ipſo; ſic qui ſe auertit a Deo, quantum in ſe eſt, reſpuit auxilium Dei: cōtra quos dicitur in pſalmo. 51. Ecce homo qui non po
D ſuit Deum adiutorem ſibi. Quarto, hoc debemus facere vt de peccatis diſplicentiam habeamus, nam nō poſſumus inchoare nouā vitam, niſi nobis diſpliceat præterita vita. Quintò debemus ſic conteri & dolere, vt a peccatis in poſterum caueamus, quia hęc eſt vera pœnitētia ſecundum Ambroſium, mala præterita plangere, & plangenda iterum non committere. Et ſecundum Greg. eſt acta peccata deflere, & flenda non committere.

Cap. xi.

Cap. XI. In quo oſtenditur quòd confeſſio, quæ eſt ſecunda pars pœnitentiæ, habet animam decorare: & ꝙ propter quinq; cauſas debemus ſacerdotibus confiteri.

SEcunda pars pęnitētiæ eſt confeſſio, ad quam inducimur teſtimonio Iacobi dicentis, confitemini alterutrum peccata veſtra. [Cap. 5] Confeſſio.n. peccatorum animā decorat, & pulchram facit. Vnde confeſſio, & decor ſiue pulchritudo conuertūtur, & vnum ſequitur ad aliud, iuxta illud pſalmi 103. Confeſſionem & decorem induiſti. Et alibi pſal. 95. Confeſſio & pulchritudo in conſpectu eius. Fuerunt autem nonnulli dicentes, ꝙ in ſola contritione dimittuntur peccata, vt quis non indigeat confiteri: quod patet per ſimile de leproſis, de quibus dicitur, quod dum irent, mundati ſunt: mandatum.n. eis fuerat ꝙ ſe oſtenderent ſacerdotibus. In quo ſignificabatur, ꝙ peccatores debent ſua peccata confiteri, ſe ſacerdotibus oſtendere, ante tamen quàm ſe oſtenderent, videntur fuiſſe mundati: ante ergo quàm quis confiteatᷓ, in ipſa contritione, in ipſo propoſito confitendi: mundus eſt, quod concordat cum Pſalmo. 31. Dixi confitebor .i. ꝓpoſui confiteri, aduerſum me iniuſtitiam meam domino, & tu etcęt. Si ergo in propoſito ſit remiſſio, non indigemus vlterius confiteri. Dicemus ergo ꝙ fatua & vana eſt voluntas, ſi adſit cōmoditas, & tamen nō reducatur ad actum. Nulli ergo remittitur culpa, niſi adſit confeſſio in voto, & niſi proponat confiteri, aliter non eſt illi remiſſio. Si ergo ibi adeſt tale propoſitū, & adeſt cōmoditas confitendi, & non adimpleat qđ habuit in propoſito, & in voto, fatuum reputatur tale propoſitum, & non eſt ſufficiens ad ſalutem. Poteſt ergo quis ſine confeſſione ſaluari, dum tamen conteratur, & proponat confiteri, & deſit ſibi ſpatium confitendi: ſed ſi adſit cōfitendi cōmoditas, vel ficté ꝓpoſuit qđ volebat [D] implere, vel eſt a ſuo bono propoſito remotus, & ex hoc eſt Deo ingratus, in qua ingratitudine perſiſtens, nō poteſt ſalutem conſequi. Poſſumus autem aſſignare quinq; rationes, ꝓpter quas quiſq; debet confiteri. Primo vt in re certa ſe ponat: Nam quum quis cōfitetur, clauibus eccleſiæ ſe ſupponit, quia magna eſt virtus clauium: & multoties virtute clauium quis de attrito fit cōtritus: & homo neſcit bene iudicare, an veram contritionem habeat, ideo debet ſe ſupponere clauibus, ſperans & confidens, ꝙ virtute clauium, ſuppleatur, ſi quis ſit in contritione defectus, ratione cuius magis ſe fundat in re certa, dicente ſententia ſapientis: *Tene certum*, & dimitte incertum. Secundo hoc debet facere quia [A] tranſgreſſionem mandati vitat: nam quum pręceptum ſit ꝙ debeamus confiteri, qđ figuratum fuit Leuitici. 14. cap. vbi dicitur ꝙ hic eſt ritus leproſi, quando mundatus eſt: adducetur ad ſacerdotem. Vbi figuratū eſt quòd peccator mundandus a lepra peccati per confeſſionem, debet ſe oſtendere ſacerdoti. Tertio debet hoc facere, vt augmentum gratiæ habeat: nam & ſi in contritione conſecutus eſt gratiam, per confeſſionem (ſi deuoté hanc agit) augmentum gratiæ promeretur. Ideo dicitur Prouerb. 28. cap. ꝙ *Qui abſcondit* ſcelera ſua, non dirigetur: q au tem confeſſus fuerit, & reliquerit ea, miſericordiam conſequetur. Quæ miſericordia intelli[B]genda eſt, vel quia de non grato ſit gratus, ſi ante confeſſionem non fuit in gratia: vel quia de grato ſit magis gratus, ſi in gratia exiſtens, deuoté ſe clauibus eccleſiæ ſubiicit. Quarto hoc debet facere, vt de peccato cognitionem habeat: Supponitur enim ꝙ ſacerdos ſit ſciēs diſcernere inter lepram & lepram, et ſciat dare notitiam de peccatis, & ſciat ligare, & ſoluere. Vnde Auguſtinus in de vera, & falſa pęnitētia ait, ꝙ qui vult confiteri peccata, vt inueniat gratiam, quęrat ſacerdotem ſcientem ligare, & ſoluere, ne ſi negligens circa ſe extiterit, negligatur ab illo, qui eum miſericorditer monet, & petit ne ambo in ſoueam cadant. Quinto debet aliquis confiteri peccata, vt pęnam ſibi debitam [C] pro peccatis minuat: nam ipſa erubeſcētia, quę eſt in confeſſione, eſt pars ſatisfactionis, & minuit pęnam debitam pro peccatis.

Cap. XII. In quo oſtenditur quòd ſatisfactio quæ eſt tertia pars pœnitentiæ propter quinq; cauſas eſt neceſſaria pœnitenti.

TErtia pars pęnitentiæ eſt ſatisfactio, quæ pōt comparari ad quinque: Nam in peccato ſunt tria, videlicet Superbia, prout peccator non vult Deo ſubeſſe: Auaritia, [D] prout vult propriam voluntatem, & cupiditatem conſequi: Obligatio ad pęnam ratione trāſgreſſionis. Ad quinque ergo poteſt comparari ſatisfactio, vel ad ſuperbiam quæ eſt in peccato, prout nō vult voluntati alterius ſubeſſe: vel ad auaritiam, prout vult ſuam voluntatem, & cupiditatem conſequi: vel ad obligationem ad pęnam: vel ad alias partes pęnitētiæ, quæ ſunt contritio, & confeſſio: vel ad ipſum ſatisfacientem & pęnitētem. Cùm ergo pęnitens hoc modo ſatisfaciat, quia ſupponit ſe volūtati alterius ſcilicet ſacerdotis, & relinquit voluntatem propriam, & facit illud quod ſacerdos ſibi iniungit, dato ꝙ ſibi ſit graue, & ſibi diſpliceat facere, ꝓpterea quinq; requiruntur, vt ſit bona talis ſatiſfactio. Primo, vt peccator voluntati alterius ſe

A ſubiiciat, contra ſuperbiam, quæ fuit in peccato. Secundo, vt voluntatem propriam deſerat, contra auaritiam, quæ ēt eſt æqualiter in quolibet peccato. Tertio, vt in ſeipſo pęnam gerat, contra obligationem, quæ habet eſſe in quolibet peccato, nam hinc dicitur pęnitens (ſecundum Auguſtinum in de vera, & falſa pęnitentia, cap. 19.) quaſi pęnam tenens. Quarto hoc debet facere, vt defectum, ſi quis cōtra hoc fuit, in huiuſmodi contritione, & confeſſione, ſuppleat. Nam dolor contritionis, & pudor confeſſionis, ſunt partes ſatisfactionis. Sed forte non fuit tantus dolor, nec tantus pudor, ꝙ ſufficienter ſatisfaciat pro peccato. Ideo præter contritionem & confeſſionem, iniungenda eſt aliqua

B alia ſatisfactio. Quinto, bona eſt ſatisfactio, vt pęnitens totum ſe Deo tribuat. Nam in ſatisfactione iniunguntur orationes, abſtinentiæ, eleemoſynarum largitiones, peregrinationes; ieiunia, & alia huiuſmodi. Cūm ergo contritio ſit in corde, confeſſio in ore, vt anima ipſius peccatoris ordinetur in Deum, tam corpus, q̄ res exteriores (ſi quas habet) vt totū ſe deo tribuat, iniungēda eſt ſatisfactio: vel quantū ad ieiunia, per quæ corpus maceratur: vel orationes, per quas totus in Deum ordinatur: vel quantum ad ad genuflexiones, per quas corpus inclinatᷣ, & anima humiliatur: vel quātum ad itinerationes, per quas corpus fatigatur: vel quātū ad eleemoſynarum largitiones, per quas bona exteriora cōmunicantur, vt ſic totus homo, ſecundum ſe & ſecundum omnia ſua poſſit ordinari in Deū. Vnde cum maturitate & cum diſcretione debet ſacerdos videre, quid cuiq; imponat: quia quāto magis pęnitens conteritur, & dolet, & magis verecundatur de peccato, tanto magis ſatisfacit, & minor ei pęna vlterior ponenda eſt: ſicut ēt iuuenibus magis eſt abſtinentia iniungenda, vt magis macerentur, in carne, & vt macerati ſibi a peccatis caueant.

Cap. XIII. *In quo oſtenditur ꝙ ex quarta laude diuinæ ſapientiæ, ut quia in illa relucet infinita bonitas, per eam a creaturis participata, ſoluitur quarta quæſtio, qualiter Deus ſit diligendus.*

POſtq̄ egimus de tribus laudibus diuinæ ſapientiæ, per quas ſoluimus tres ppoſitas queſtiones: Volumus agere de quarta laude, videlicet, de bonitate diuinæ ſapientiæ: ex qua poterimus ſoluere queſtionē quartam: Qualiter debemus Deum diligere, ꝙ ſi bene ſciuerimus, ſcire poterimus, quæ, & quot

A ſunt ex charitate diligēda, & quot bona facit in nobis dilectio charitatis. Sciendum ergo, ꝙ idē eſt amare ꝙ velle bonum. Vnde & Philoſophus ſecūdo Rhetoricorum capitulo de amore ait, ꝙ diffinientes amare, dicamus ꝙ eſt velle Cap. 5 alicui quæ putamus eſſe bona. Ex ipſa itaq; ratione bonitatis, quam volumus alicui, vel nobis, oportet, ꝙ ſumatur ratio amoris. Igitur, ex bonitate Dei, ſcire poterimus, qualiter diligendus ſit Deus. Dicimus autem ꝙ quarta laus diuinæ ſapientiæ, eſt eius bonitas. Nam illa ſapientia, non ſolum eſt plena, alta, & recta, vt dicebant tres primæ laudes: ſed etiam eſt bona, & optima, ſicut dicit hæc quarta laus: Dicitur enim bo

B num ęqualiter enti. Sicut igitur aliquid eſt ens, ſic eſt bonum, & quod eſt infinitum ens, eſt infinitum bonum: & quia illa diuina ſapientia eſt infinitum ens, conſequens eſt ꝙ ſit infinitum bonum. Si ergo ex ratione bonitatum ſumitur ratio dilectionis, conſequens eſt, ꝙ Deus ſit in infinitum diligendus: & quia ad hoc nō poſſumus pertingere, quia dilectio noſtra, ſiue ſit actus dilectionis, ſiue habitus, eſt finitus (quum ſit quid creatum;) conſequens eſt, ꝙ nō poſſumus Deū tantum diligere, quin ſit plus diligendus: inde eſt ꝙ ſecundū Gregorium, modus charitatis, eſt non habere modum: ideo præcipitur in lege moſaica & euangelica ꝙ diligamus Deum omni modo quo poſſimus, ex tota mente, ideſt ex Exo. 20. tota memoria, ex toto corde, ideſt, ex tota intelligentia, ex tota anima, ideſt, ex tota voluntate, quę ſunt tres partes imaginis. Et vlterius debemus ipſum diligere ex omnibus viribus: quod dupliciter poteſt exponi. Primo, vt omnes vires referantur ad illas potentias animę. Nā non ſolum partes imaginis, quæ ſunt ſuperiores animæ vires, memoria, videlicet, intelligentia, & volūtas; ſed omnes alias vires animæ, debemus ordinare in Deum: propterea ꝙ non ſolum ex tota memoria, intelligentia, & voluntate, ſed ex omnibus aliis viribus animę debemus in Deum ferri, & ipſum diligere, et omnia ad ipſum per dilectionem ordinare. Vel poſſumus dicere, ꝙ nullum debemus habere modum in diligendo

D Deum, nec extenſiue, nec intenſiue; ſed nos totos, et totaliter ordinare debemus in Deum. Debemus ergo Deum diligere, ex tota mēte, ex toto corde, & ex tota anima, ideſt omnia noſtra, et nos totos, ordinando in ipſum, vt ſit ibi totalitas extenſiue vt nihil ſit in nobis, quod non ordinemus in ipſum. Debemus inſuper hoc facere ex totis viribus, ꝙ ſit ibi totalitas intenſiue, vt cum omni feruore, et quantum poſſumus, et ſecundū omnes vires noſtras, omnia noſtra ordinemus in ipſum. Prima ergo totalitas (vt dicitᷣ ex tota mente etc.) ſumitur extenſiue, vt ibi cōprehendantur omnia noſtra. Secunda autem totalitas quum dicitᷣ, (ex omnibus viribus etc.) ſumetur intenſiue, quia omnia noſtra nō quocūq; modo, ſed modo ſummo debemus ordi-

nare

nare in Deum: ex bonitate itaq; illa qua relucet A
in diuina ſapientia, ſcire poſſumus qualr Deus
ſit diligendus: ſed ipſa diuina bonitas quę relu-
cet in ipſo Deo, & in eius ſapientia, tripliciter
poteſt conſiderari. Primo quãta eſt in ſe. Secun
do quãta eſt in ſuorũ effectuum productione.
Tertio quanta eſt in ipſorũ conſeruatione. Ex
ipſa autem diuina bonitate in ſe, oſtenſum eſt,
qualiter ſit diligẽdus, quia diligendus eſt, ſecun
dum omnia noſtra, & ſecundũ omnes vires, &
ſecundum omnem modũ, ſecundũ quem poſſu
mus: quod non ſolum veritatem habet, ſi con-
ſideremus diuinam bonitatem, relucentẽ in illa
diuina ſapientia quanta eſt in ſe: ſed etiam, ſi cõſi
deremus eam in ꝓductione ſuorum effectuũ,
1.Cor.4. quia ſecundum ſententiam Apoſtoli: nihil ha- B
bemus quod non acceperimus. Ab ipſo enim
habemus mentem, cor, & animam: ſiue memo-
riam, & intelligentiam, & voluntatem, & omnes
potẽtias animę: ab ipſo etiam, habemus omnes
vires, & omnem conatum in bonum, qui poteſt
eſſe per huiuſmodi potentias: ab eo ergo habe
mus omnia extenſiuè, & intenſiuè, quantum ad
res habitas & quantum ad modum habendi,
quantum ad id quod ſunt, & quantum ad eorũ
conatum. Et quia magna ingratitudo eſt, nõ or
dinare omnia quæ habemus ad illum a quo ha
bemus: ideo ne ingrati ſimus Deo, omnia nr̃a
ſecundũ omnẽ conatum debemus ordinare in
ipſum Deum, nec ad hoc ſufficit, quia nõ poſſu
mus ei reddere æquiualens. Si enim conſidera-
mus hunc modum, nihil ſupererrogamus, &
nihil facimus, quod non teneamur facere: ideo
Luc.17. dicebat Dominus, ꝙ quum omnia bona feceri-
mus, debemus dicere, ſerui inutiles ſumus, & qđ
debuimus facere fecimus. Tertio hoc idem pa-
tet, ſi conſideremus diuinam bonitatem relucẽ
tem in diuina ſapientia, quantum ad effectuum
conſeruationem. Nam Deus non ſic eſt cauſa
rerum, ſicut ędificator eſt cauſa domus, quia re-
cedente ędificatore, adhuc ſtat domus: ſed ſi ad
momẽtum Deus deſereret creaturam ſuam, ſta-
tim eſſe deſineret. Vnde Auguſt. 4. ſuper Gen.
ca. 12. ait, Neq; .n. ſicut ſtructuram ædiũ quũ
fabricauerit quis abſcedit, atq; illo ceſſante, &
abſcedente, ſtat opus eius: ita mundus, vel ictu D
oculi ſtare poterit, ſi ei Deus regimẽ ſuum ſub-
traxerit. Et quia Deus eſt ſuꝑ omnia cõſeruans
ea, & ſine ipſo nihil ſunt omnia; ideo ad ipſum
debemus cõuerti per omnia, & in ipſam omnia
noſtra per dilectionem, omni modo quo poſſu
mus, ordinare debemus. Vnde Aug. loquens
Deo. 6. confeſſionũ ca. 6. ait. Quòd relictis om
nibus conuertamur ad te, qui es ſuper omnia, et
ſine quo nulla ſunt omnia. Aduertendũ autem
ꝙ modus dilectionis diuinæ eſt, ꝙ ipſum diliga
mus ſuper omnia intẽſiue, quia ex totis viribus,
& ſuper omnia extenſiue, quia ſecundũ omnes
potentias noſtras, quem modũ diligendi appro
priamus laudi diuinæ ſapientiæ, prout in ea re

A lucet infinita bonitas. Nam pro ut Deus, ꝑ ſuam
ſapiẽtiam cognoſcit ſe infinitum bonum, ſuam
bonitatem cõmunicauit rebus per ſuam ſapien
tiam, vt dicantur omnia in diuina ſapientia eſſe
facta. Et quia prout per ſuam ſapientiam boni-
tatem ſuam cõmunicauit nobis, & fecit nos eſſe
debitores ſuos, vt ex hoc teneremur ipm̃ dilige
re, & nõ habere modũ dilectionis, iõ laudi diui-
næ ſapientiæ, ꝓut ipſa eſt infinitum bonũ, & in
ea relucet bonitas īfinita, hęc volumus adaptare.

Cap. XIIII. *In quo oſtenditur quomodo ex mo-
do dilectionis diuinæ ſapientiæ ſcire poſſu
mus quæ, & quot, et quo ordine,*
B *ſunt ex charitate diligenda.*

DIximus autem ſupra, ꝙ
ſi ſciuerimus qualiter ſit
Deus diligendus, ſcire
poſſemus, quæ & quot
ſunt diligenda ex cha-
ritate, & quot bona fa-
ciat in nobis dilectio
charitatis. Recitat autẽ
Aug. primo de doct.
chriſt. cap. 23. quatuor diligenda eſſe: Vnum
quod eſt ſupra nos, videlicet Deus: aliud quod
nos ſumus: tertium quod eſt iuxta nos ſcilicet
proximum: & quartum quod eſt infra nos, vi-
C delicet corpus noſtrum: ſed eo modo quo ipſe
poſuit quatuor ſic eſſe diligẽda, potuiſſet pone
re quinq;. Nã ſicut nos ipſos diuidimus in duas
partes. ſ. in hominem interiorem, & exteriorẽ,
vel (vt loquamur verbis Aug. 1. de doct chriſt.
cap. 26.) in animam, & corpus: ſic poſſumus &
proximos noſtros diuidere, vt dicamus quinq;
diligenda eſſe ex charitate, videlicet, Deus, q eſt
ſupra nos: hõ interior, quod nos ſumus: hõ in-
terior proximi, qui eſt iuxta nos: homo exterior
noſter, ſiue corpus noſtrũ, quod eſt infra nos:
& homo exterior proximi ſiue corpus eius qđ
eſt iuxta corpus noſtrum: ſed ſi ſic dicimus nõ
videmur omnia enumeraſſe, quę ſunt ex chari-
tate diligẽda. Nam, & ipſe amor, & ipſa dilectio
D eſt ex charitate diligenda. Vnde Aug. 8. de Tri.
c. 8. Nemo dicat non noui quid diligam, diligat
fratrem, & diligat eam dilectionem, qua diligit
fratrem. Dicemus ergo duo eſſe genera diligen
dorum. Nam aliqua diligimus, tanq̃ ea quibus
bonum volumus, aliqua autem, non tanquam
ea quibus bonum volumus, ſed tanq̃ aliqua bo
na, quę nobis, vel aliis volumus. In primo qui-
dem genere, vno modo ſunt tria diligenda, alio
modo ſunt quatuor, alio modo quinq;. Aug.
autem. 14. de Trin. cap. 14. et. 1. de doct. chriſt.
c. 26. Tria dicit eſſe diligẽda ex charitate, Deus,
proximus, & nos ipſi, quę tria diligẽda innuun
tur quum Dominus ait. Diliges Dñm Deum Matth.22.
tuum, & proximum tuum ſicut te ipſum. In. 1.

autem de doct.chriſt.c.23,dicit eſſe quatuor ſic
diligenda, quia diuidit nos ipſos in animam &
corpus.vel in nos & corpus nr̄m. Nam quum
aliquid componitur ex duobus, ſemper ſupre-
mum ſumit nomen totius vt quod facit Papa di
citur facere eccleſia,quia Papa eſt caput eccle-
ſiæ: & ſicut Papa ſupremum in eccleſia dicit̄,
ſic anima noſtra.vel animus,vel homo interior,
videtur eſſe nos ipſi:ſed ſicut nos ipſi diuidimur
in duo,ſic & proximos noſtros in illa duo diui-
dere poſſumus,& potiſſime ꝑut homines ſunt
proximi noſtri,qui diuiduntur in naturam cor
poralem,& ſpiritualem: quod dicimus propter
Angelos,qui etiam ſunt proximi noſtri, quia
poſſunt nobis miſericordiam impartiri. Nō.n.
inter nos,& Angelos,eſt illud chaos magnū fir
matum ꝙ non poſſimus ire ad eos, & ꝙ nō poſ
ſint dici proximi noſtri.Quinq; ergo (vt tange
bamus)ſunt diligenda ex charitate. Natura ſpi
ritualis, quæ eſt ſupra nos,videlicet Deus: & na
tura ſpiritualis quæ nos ſumus, videlicet anima
noſtra:& natura ſpiritualis proximi quę eſt iux
ta nos,videlicet anima illius,ſiue ſint ſpūs Ange
lici,ſiue humani: & natura corporalis nr̄a quæ
eſt infra nos,videlicet corpus noſtrum: & natu
ra corporalis aliorum hominū,videlicet corpo
ra eorum,quæ eſt iuxta corpus noſtrum. Hæc
autem omnia diligimus tāquā ea quibus bonū
volumus,quæ hoc ordine ſunt diligenda.Nam
primo eſt diligendus Deus,magis etiam q̄ nos
ipſi,quia propter ꝙ vnumquodq; & illud ma-
gis.1.Poſter. Quum ergo Deus ſit diligendus
propter ſeipſum: quilibet autem debet dilige-
re ſeipſum,non propter ſeipſum, quia non eſt
ipſe ſui ipſius finis,ſed propter Deū: conſequēs
eſt ꝙ quilibet debet plus diligere Deum q̄ ſeip-
ſum.Nec in hoc poſſumus dubitare.qa ſi amor
eſt quędam vnio,magis Deus vnitur,& eſt ma-
gis vicinus nobis, q̄ nos nobis ipſis, vt vult Au
guſt.in.3.lib. cōfeſſionum,cap.6.Immo magis,
bonum noſtrum nō poſſet ſubſiſtere ſine Deo.
Bonum ergo noſtrum reſeruatur in Deo ma-
gis q̄ in ſeipſo: quia bonum noſtrum non poſ
ſet ſubſiſtere ſine Deo. Bonum ergo noſtrum
non poſſet ſubſiſtere in ſeipſo, niſi eſſet coniun
ctū Deo. Vnde ſi annihilatum foret, & ſi nihil
eſſet in ſeipſo, poſſet a deo refici.Ergo quilibet
homo debet ſe magis amare in Deo, q̄ in ſeip-
ſo,& magis amare Deum q̄ ſeipſum, quum ſuū
bonum magis ſit ipſe Deus, q̄ ſit ipſemet. Sic ēt
plus debemus diligere Deum, q̄ proximos no-
ſtros.Nam filii plus ſunt vniti patri, q̄ ſibi ipſis.
Nam non ſunt vniti ſibiipſis,niſi quia ſunt vniti
patri a quo deſcenderunt, propter ꝙ maior eſt
amor filiorū ad patrem q̄ ad ſeipſos. Sic et nos
gerimus imaginē vnius Dei:vnio ergo ad alios,
eſt ex vnione quam habemus ad Deū, vt Deū
pluſq̄ omnia alia diligamus. Debemus ergo dili
gere Deum pluſq̄ nos, & ꝓximos. Sed nos de-
bemus plus diligere nos, q̄ proximos noſtros.

A Nam non pręcipitur nobis, ꝙ diligamus proxi
mos nr̄os pluſq̄ nos ipſos,ſed ſicut nos ipſos.i.
ad id ad quod diligimus nos ipſos: vt ſicut nos
ipſos diligimus ad vitam æternam, ſic & proxi-
mos noſtros,ad vitam ęternam debemus dili-
gere. Oportet.n.ꝙ ex fine ſumatur omnis ratio
dilectionis. Nam finis ſe habet in diligibilibus
ſicut principia in ſpeculabilibus: ſicut ergo prin-
cipiis credimus propter ſe.concluſionibus autē
propter principia: ideo plus credimus princi-
piis quàm concluſionibus: ſic finem diligimus
propter ſe,alia autem propter finem. Deus aūt
eſt diligendus,quia ipſe eſt finis,& beatitudo no
ſtra,ideo eſt ſummè diligendus. Nos autem de-
B bemus diligere nos ipſos propter hunc finem,
vt coniungamur ei:proximos autem ꝑꝑ hunc
finem,vt aſſociemur eis in huiuſmodi fine. Et
quia plus eſt vniri fini, q̄ aſſociari aliis in vnio-
ne ad finem, plus debemus diligere nos ipſos, q̄
proximos noſtros. Corpora autem noſtra de-
bemus diligere propter hūc finem, & ꝑꝑ hanc
beatitudinem, vt quia à beatitudine illa in ani-
ma, redundabit beatitudo in corpus: ſicut enim
quum quis eſt lętatus in anima, a letitia quæ eſt
in corde reſultat pulchrior color in corpore:
ſic in patria & multo magis, a decore, & beatitu
dine in anima, redundabit decor & beatitudo
in corpore: ꝑpter ꝙ corpus noſtrum eſt quar-
to loco diligendum. Corpora autem proximo
C rum debemus diligere tanq̄ ea quæ noſtris cor
poribus aſſociabuntur in participatione ſecun-
dum talem reſultationē talis beatitudinis: ideo
corpora proximiorum ſunt vltimo diligenda.
Aſſignauimus ergo (vt eſt per habita manife-
ſtum) in hoc genere diligendorum (prout ſunt
ea quibus volumus bona) quinq; gradus. Quia
primo volumus bonum diuinum ipſi Deo. Se-
cundo volumus huiuſmodi bonū vniri nobis.
Tertio volumus in illo bono aſſociari nobis
proximos noſtros. Quarto volumus illud bo-
num aliqualiter reſultari in corpora noſtra:
Quinto volumus in tali reſultatione aſſociari
corporibus noſtris corpora proximorum. Sed
ſicut aſſignauimus ordinem in his quæ diligi-
mus, tanquàm ea quibus bonum volumus: ſic
D poſſumus aſſignare ordinem in his quæ diligi-
mus,tanq̄ quędam bona quæ nobis, vel aliis vo
lumus, quæ ſunt in triplici ordine. Nam primo
eſt ipſa dilectio, ſiue charitas, quę eſt mater om
nium. Secūdo ſunt aliqua interiora bona. Ter
tio poſſunt etiam ſic diligi exteriora bona: quę
omnia etiam propter finem, & ꝑpter beatitudi-
nē debemus diligere. Charitatē ergo, & omnia
illa bona, ſine quibus nūquā eſt charitas, & quę
nunquā ſunt ſine charitate, debemus primò di-
ligere, tanq̄ ea ſine quibus beatitudo haberi nō
poteſt, & tanq̄, quibus habitis, a beatitudine fru
ſtrari non poſſumus. Bona autem illa interiora
debemus diligere ex charitate tanq̄ cōſecutiua
finis, & quaſi adminiculantia ex propinquo.

Bona

bona etiam exteriora poſſumus diligere nobis
& aliis,tãquam aliqualiter iuuantia ad finẽ quo-
dam modo ex longinquo. Sed hæc omnia nõ
propriè diligimus tanquàm ea,quibus bonum
volumus,ſed tanquàm quædam bona quæ ex
charitate nobis vel aliis diligere poſſumus. Nã
& ipſam charitatem debemus nobis & aliis ex
charitate velle,& diligere,vt ſic verificet in no-
bis illud Canticorũ primo, Introduxit me Rex
in cellam vinariam, ordinauit in me charitatẽ.
Qui enim vino charitatis inebriatur,à recto or
dine dilectionis non diſtrahitur: immo magis
ipſum tenet,& continet: vt inebriati hoc modo,
omnia diligenda ſuo ordine diligamus.

Cap. XV. In quo oſtenditur quæ, & quot bona facit in nobis diuinus amor, ſiue dilectio charitatis.

VOlentes autẽ complere
omnia quæ de dilectio
ne diximus: volumus e-
narrare quę,& quot bo
na facit in nobis dilectio
charitatis, quia de hac
dilectione loqui inten-
dimus. Propter quod
ſciendũ, ꝙ ſecundum Aug. 13. confeſſionum,
cap. 9. et. 11. de ciui. Dei cap. 28. Quòd illud qđ
eſt põdus in corporibus,eſt amor in ſpiritibus.
Vnde ait, Pondus meum,amor meus, eò feror
quocunque feror. Poſſumus autem dicere, ꝙ
accipiẽdo pondus large ſicut accipit Aug. pro
omni eo quo feruntur corpora in loca ſibi cõ-
uenientia,quinq; conſequũtur corpora ex ſuo
pondere. Nam primo corpora per pondus, in
loca ſua tendunt. Secundo locis ſuis vniuntur.
Tertio,locis ſuis aſſimilantur. Quarto,in eis cõ
ſeruantur. Quinto,ibidem quieſcunt,vt grauia
per grauitatem ad centrum tendunt,eiq; vniun
tur: aſſimilantur centro ſecundũ ꝙ conſeruanẽ,
& quieſcunt ibidem: reſpectu centri loci ſui om
nia iſta concurrunt. Dicuntur enim res ſuis lo-
cis aſſimilari,& ibidem conſeruari: quia quum
in locis ſuis quieſcant,& nihil quieſcat in eo ꝙ
eſt ſimpliciter ſibi diſſimile,oportet ꝙ locata ſi-
cut in locis ſuis quieſcunt,ſic aliquã ſimilitudinẽ
habeant ad loca ſua,vel aliquam ſimilitudinem
cõtrahant,ex eo ꝙ ſunt in locis ſuis: conſequẽs
etiam eſt,ꝙ in ſuis locis cõſeruentur ratione cõ
formitatis, quam habent ad ea,vel quam cõtra-
hũt ex eo ꝙ ſunt in eis. Hæc autem quinq;,quæ
dicta ſunt de corporibus reſpectu ſui põderis,
vera ſũt de ſpiritibus reſpectu ſui amoris, & ma
xime, quum per amorem ferũtur in Deum: qđ
fit per virtutes, qui motus quodammodo eſt na
turalis vel eſt conueniens naturæ, quia & ſi fit
per gratiam,gratia non tollit naturam,ſed per-
ficit eam. Nam ferri ſecundum vitia, eſt ferri cõ-
tra naturam: nam omne vitium eſt contrarium

A naturæ, vt vult Auguſtinus vndecimo de ciuita
te Dei, cap. 17. Sicut ergo corpora in locis con
tra naturam non quietantur: ſic quum animus
fertur in aliquid per vitium non quietatur, im-
mo per hoc magis habet pęnã, iuxta illud Au-
guſtini primo cõfeſſionum cap. 12. Iuſſiſti Do
mine, & ſic eſt, vt pęna ſua ſibi eſſet omnis inor
dinatus animus. Quum ergo mens fertur per
amorem in id quod eſt ſecundum naturam, vel
in id quod eſt conueniens naturæ, vel quod pꝑ-
ficit naturam, ſecũdum quem modum fertur in
Deum, quòd potiſſime facit in nobis amor cha
ritatis, dicemus ꝙ ſecundum talem motum, &
ſecundum talem amorem, natura ſpiritualis cõ
B ſequitur quinq;, correſpondentia illis quinq;,
quę conſequuntur corpora, prout per pon-
dus ordinantur in locum ſibi conuenientem.
Nam hmõi charitatis amor facit nos in Deum
tendere: vnit nos ei: transformat nos in ipſum:
facit nos de Deo gaudere & in ipſum quieſcere.
Facit primo talis amor in Deum tendere. Nam
quum ꝓprie talis amor ſit diuinus & in omni-
bus faciat nos habere Deum tãquã finem, quia
nos facit diligere omnia propter ipſum, quum
res quælibet naturaliter tendat in ſuum finem,
conſequens eſt, ꝙ hoc ſit de natura huius amo
ris, ꝙ præ cunctis nos faciat deſiderare Deum,
& in ipſum per deſiderium tendere. Habet etiã
huiuſmodi amor, nos Deo vnire, quia hoc eſt
de ratione amoris, ꝙ ſit quædam virtus vnitiua
G amantis cum re amata, vt dicit Auguſtinus de
Trinitate cap. 10. & Dionyſius quarto de Di-
uinis nominibus, vbi ait, ꝙ omnem amorem,
ſiue Diuinum, ſiue Angelicum, ſiue intellectua
lem, ſiue animalem, ſiue naturalem, vnitiuam
quandam dicimus eſſe virtutem. Inde eſt ergo
quòd Apoſtolus prima ad Corint. cap. 6. dicit
quòd qui adhęret Deo (ſcilicet per amorem)
vnus ſpiritus eſt cum illo. Tertio huiuſmodi
amor habet nos in Deum transformare. Nam
plus facit amor, ꝗ faciat ſcientia, quia ſcientia
aſſimilat tantum. Sufficit enim quòd in ſciente
ſint ſimilitudines ſcitorum ad hoc quòd illa ſci-
ta ſciantur ab eo. Immo aliquãdo maior eſt co-
gnitio rei ſcitę per ſimilitudinẽ, quàm per eſſen
tiam eius: vt Angelus de ſeipſo habet cognitio
D nem per eſſentiam ſuam: Deus autẽ non habet
cognitionem de re creata, per eſſentiam rei crea
tæ, ſed per eſſentiam ſuam quæ eſt ſimilitudo
& exemplar omnium creaturarum. Incompa
rabiliter tamen pleniorem cognitionem habet
Deus de Angelis, quàm Angeli de ſeipſis. Vn-
de Dionyſius ſexto de Angelica Hierarchia,
vult, quòd quanti & quales ſunt cęleſtes ſpiri-
tus, ſolus princeps, ideſt, Deus perfectiones eo-
rum nouit: (& ſubdit) quòd ipſi Angeli dicun
tur proprias ignorare virtutes: quod intelligen
dum eſt reſpectu Dei: quia adeò eſt clara co-
gnitio, quam habet Deus de Angelis, vt reſpe-
ctu illius cognitionis dicantur Angeli ignorare

ſeipſos. Scientia ergo aſſimilat, ideſt, ſufficit aſſi- A
milatio ad ſcire. Sed amor transformat, quia ſi
ſit perfectus amor, oĩno vult eſſe amans idẽ, qđ
res amata. Ideo dicit Dionyſius. 4. de diuinis
nominibus, ꝙ amor ponit rem extra ſe, & collo
cat ipſam in re amata. Quarto amor Diuinus fa
cit nos de Deo gaudere. Nam quum habeat
nos transformare in Deum, & facere nos Dei-
formes. & diuinos, conſequens eſt, quòd faciat
nos gaudere de rebus diuinis. Nam ex coniun-
ctione conuenientis cum conuenienti, de neceſ
ſitate ſequitur delectatio, & gaudium. Huiuſmo
di ergo amor, qui nos transformat, & confor-
mat rebus diuinis, facit nobis diuina eſſe dele-
ctabilia. Pondus ergo in corporibus, facit
quòd corpora tendant ad illum locum in quo B
conſeruãtur. Sic amor iſte diuinus facit nos de-
lectabiliter tendere in Deum & eſſe in ipſo; &
per conſequens quãtum eſt de ſe, facit nos per-
ſiſtere in Deo, & conſeruat nos in ipſo, quia
quilibet libenter perſiſtit in actu delectabili. Et
quia ſic eſt, ideo inter cętera ſigna, hoc eſt valde
magnum ſignum, quòd homo ſit in charitate,
& quòd habeat huiuſmodi amorẽ, quando de-
lectatur in rebus ſpiritualibus, & diuinis. Certi-
tudinaliter quidem ſcire non poſſumus: Vtrum
amore, vel odio digni ſimus, vt dicitur Eccleſia-
ſtes. 9. ſed per ſigna valde probabilia, vt ſi non
habemus remorſum conſcientiæ: ſi libenter au
dimus verba diuina: ſi delectamur in verbis di
uinis: confidere debemus, quòd in charitate ſu C
mus. Quinto hmõi amor charitatis facit nos in
Deo qeſcere: qa mens delectata in aliquo, (ſm
quòd delectať) quieſcit in illo. & maxime ſi dele
ctať in eo finaliter; quã delectationẽ finalem de
Deo, facit in nobis diuinus amor. Erit ergo
huiuſmodi ordo, quòd huiuſmodi amor cha-
ritatis, primo incipit: ſecundò perficit: tertiò ſic
perfectus, facit amatorem dicere cum Paulo,
Cupio diſſolui, ratione delectationis diuinæ,
& eſſe cum Chriſto, ſiue eſſe in Deo, & quieſce
re in ipſo. Ergo ſecundum hunc amorem, inci
pientes per deſiderium in Deum tendunt: perfi
cientes ei vniuntur: perfecti quaſi omninò Dei
formes, in Deum transformantur: transfor-
mati, nihil eſt eis aliud delectabile, niſi Deus: D
ſic autem de Deo delectati quieſcunt in ipſo.
Ergo ſi dubitas, Qualiter debemus Deum di-
ligere: Dico quòd debemus ipſum diligere ſine
modo: vt diligamus ipſum quantum poſ
ſumus extenſiuè, & intenſiuè (vt ſu-
perius dicebatur) vt omnia ordi-
nate diligamus ꝓpter ipm,
quem diligendorũ
ordinem ſuperius exprimebamus. Debe-
mus etiã ſic eum diligere, vt in eum
tendamus, vt ei vniamur, vt in
ipm trãsformemur, & dele-
ctemur in ipſo, & quie
ſcamus in ipſo.

*Cap. XVI. In quo oſtenditur, quomodo ex quin
ta laude diuinæ ſapientiæ, uidelicet, quia eſt
omnibus propinqua, & proxima: ſol
uitur quinta quæſtio, qualiter
debemus Deum time-
re, et ei in omnibus
obedire.*

Expeditis quatuor
ꝓpoſitis quæſtioni
bus, & adaptatis ad
quatuor laudes di-
uinæ ſapientię: Vo
lumus expedire qõ
nem quintã. ſ. quo-
modo dẽmus Deũ
timere, & ei obedi-
re: quam expedie-
mus ſecundũ quintã laudem diuinæ ſapientiæ.
Erat enim quinta laus, quòd illa ſapientia om-
nibus eſt propinqua. Nã huiuſmodi ſapientia
attingit (vt dicitur Sap. 8. a fine vſq; ad finẽ for
titer, & diſponit omnia ſuauiter. Quod non eſ-
ſet, niſi ſuper omnia diuina opera eſſet diffuſa:
& niſi omnibus eſſet propinqua & intima. Po-
nuntur autem cõmuniter tres modi, quomodo
Deus eſt vbiq; & quomodo eſt propinquus et
intimus omnibus: quia eſt vbiq; per præſentiã,
omnia videndo & cognoſcendo: per eſſentiã,
omnia in eſſe conſeruando: per potentiam, om
nibus dominando: quæ omnia poſſumus val-
de congruè diuinæ ſapientiæ adaptare. Nam
Deus per ſuam ſapientiam omnia cognoſcit,
quia quæcunq; ſunt nota, ſapienti, ſunt ei nota
per ſapiẽtiam: quęcunq; ergo ſunt nota Deo,
ſunt nota per ſapientiam Dei. Et ſicut Deus
per ſapientiam ſuã omnia cognoſcit: ſic per ean
dem omnia in eſſe cõſeruat. Nam ſapientia Dei
dicitur eſſe cauſa rerum, & Deus per ſuã ſapiẽ-
tiam dicitur res cauſaſſe. Vnde Auguſt. 15. et, 6.
de Trinita. cap. vlt. ait, Vniuerſas autem creatu
ras ſuas & ſpiritales & corporales non qa ſunt,
ideo nouit: ſed quia nouit, ideo ſunt. Vbi vult,
ꝙ ſcientia & ſapiẽtia Dei ſint cauſa rerum. Hoc
idem etiam Philoſophi aſſeruerunt: vnde Cõ-
ment. ſuper. 12. Met. co. 39. dicit, ꝙ ſcientia
Dei cauſat res: ſed ſcientia noſtra cauſatur a re-
bus. Si ergo Deus per ſuam ſcientiam, & ſapiẽ-
tiam cauſat res, oportet quòd ipſe per talem ſa
pientiam eo modo cauſat res, ſicut ipſe eſt cau
ſa rerum: ſed ipſe ſic eſt cauſa rerum, ꝙ eas effi
cit & conſeruat, ergo oportet ꝙ ipſe per ſuam
ſapientiam, res in eſſe producat, & in eſſe cõſer-
uet. Quum enim omnia comparentur ad Deũ,
ſicut artificialia ad artificem (quia vt de Deo dicitur
citur Sapientiæ. 7. Omnium eſt enim artifex,
omnem habẽs virtutem) oportet ꝙ ſicut in re-
bus artificialibus volũtas & ſapientia artificis eſt
cauſa rerum artificialium: ſic & in Deo, volun-

tas, & ſapientia ſua ſint cauſa omnium rerum.
Tex. 1. et. 2. Et ideo dicitur in. 6. Metaph. ꝙ in diffinitione
artificiali ponitur voluntas: & artificiatum eſt
volitum, quia ars nõ progreditur in opus, niſi
per imperium voluntatis: Agens enim ſecun-
dum artem eſt agẽs à propoſito. Inde eſt, quòd
cauſæ rerum dicuntur, Dicere Dei: quod perti
net ad ſapientiam, iuxta illud, Ipſe dixit & facta
Pſal. 32. ſunt: & dicũtur velle Dei, quod pertinet ad vo
Pſal. 113. luntatem, iuxta illud, Omnia quęcunq; voluit,
fecit. Quod ſic eſt intelligendum, ꝙ in arte, &
in ſapiẽtia artificis relucent ſimilitudines, exem-
plaria, rationes, & Ideæ oĩum artificialium, quæ
rationes & Ideæ ſunt ſciẽtiæ productiuæ rerũ.
Sola ergo voluntas artificis non poſſet produ-
cere res, quia in voluntate artificis (vt voluntas B
eſt) nõ ſunt Idęę & rationes productiuæ rerũ:
ſed talia ſunt in ſapientia, & in intellectu. Ideo
voluntas artificis, mediante ſapientia & intelle-
ctu, progreditur in productionẽ rerum artifi
cialium. Sicut. n. ſi manus deberet imprimere
formam ſigilli in cera, quia in ipſa manu nõ eſt
exemplar figuræ imprimendę, oporteret quòd
hoc ageret manus mediante ſigillo, vbi eſt talis
forma: propter quod quantũcunq; manus de-
terminet ſigillum & moueat ad huiuſmodi im-
preſſionem, & quantũcunq; manus poſſit dici
cauſa illius formæ impreſſæ, erit tamẽ huiuſmo
di cauſa, mediante ſigillo: dicimus enim quòd à
forma, quæ eſt in ſigillo, eſt forma, quę eſt in ce
ra. Sic & in ꝓpoſito, vt patet per Phyloſophũ C
Tex. 23. 7. Metaphy. à domo, quæ eſt in anima eſt do-
mus, quæ eſt in materia. Quantũcunq; ergo vo
luntas ędificatoris, ſit cauſa ædificii: tamen quia
in ipſa voluntate (ſecundũ quòd huiuſmodi)
non eſt exemplar, & imago ædificii conſtruen-
di, non poterit voluntas eſſe huiuſmodi cauſa,
niſi mediante intellectu. Sic ſuo modo, & in ꝓ-
poſito ſe habet. Nam diuina volũtas eſt prima,
& ſũma cauſa omniũ, vt dicit Auguſt. 3. de Tri-
nit. cap. 4. Attamen hæc facit diuina voluntas,
mediante diuino intellectu, & mediante diuina
ſapientia, vbi ſunt rerum omniũ rationes, qui-
bus omnia ſunt condita. Nam (vt dicit Auguſti
nus. 83. quæſtionũ quęſtione de Idæis) non eſt
dicendũ Deum irrationabiliter omnia condi- D
diſſe. Et ait. Si hoc rectè dici & credi non po-
teſt, reſtat vt omnia ratione ſint cõdita. Et quia
non eadẽ ratione conditus eſt homo & equus,
ſed ſingula ꝓpriis ſunt creata rationibus, quas
rationes non arbitrandum eſt eſſe niſi in mẽte
creatoris: diuina ergo voluntas vel ipſe Deus,
nullius eſt cauſa, quòd non cauſet illud per ſuã
ſapientiam. Sicut ergo Deus eſt cauſa rerum,
ſic cauſabit eas per ſapientiam ſuam. Et quia
Deus eſt cauſa rerũ producens, & conſeruans,
nil conuenientius dici poteſt quàm quòd per
ſapientiã ſuam, res non ſolũ in eſſe producat,
ſed etiã in eſſe conſeruat. Imaginabimur. n. ꝙ
& multo amplius, ac etiam efficatius, ſicut à for

A ma ſigilli tanquã ab exemplari cauſa, eſt forma
in materia aliqua: ſic ab exẽplaribus rerũ in mẽ
te Dei, ſunt res in propria natura. Et imaginabi
mur ꝙ res ſunt magis fluxibiles ad retinendam
ſine præſentia Dei impreſſionẽ factam à Deo,
vel naturam eis impreſſam ab exemplaribus di-
uinis, quàm ſit aqua fluxibilis ad retinendũ for-
mam ſigilli. Sicut ergo ſemper oportet eſſe ſi-
gillum præſens ipſi aquę, vt conſeruetur in ea
forma à ſigillo impreſſa: ſic ſemper oportet
Deum, vel diuinã ſapientiam, vel exẽplaria re-
rum exiſtentia in illa ſapientia, eſſe præſentia re
bus, ad hoc ꝙ conſeruentur in eis naturę im-
preſſæ ab exẽplaribus illis. Deus ergo per ſa-
pientiam ſuã (vt ſupra diximus) eſt omnia pro-
B ſpiciens, & omnia producens, & conſeruans.
Eſt etiã per huiuſmodi ſapientiam omnibus do
minans: nam dominari potiſſimè attribuitur ſa
pienti, iuxta illud Prouerbiorũ. 17. Seruus ſa-
piens dominabitur filiis ſtultis. His itaq; tribus
modis, videlicet, omnia conſpiciendo, omni-
bus dominando, omnia producendo & cõſer-
uando, eſt Deus vbiq; per ſapientiã ſuam: ſed
quarto modo, eſt in bonis & ſanctis viris, eis
gratiam & dona largiendo: & eſt quinto modo
in malis, iuxta ſua opera, in eis iuſtitiã exercẽdo,
vel paratus iuſtitiam exercere. Ex quibus quin-
que habentur quinq;, propter quę quis potiſſi-
mè timet, & potiſſimè obedit Domino ſuo. Nã
ꝙ quis Dominũ ſuum non timeat, vel ei in ſuis
C mandatis non obediat, quantũ ad pñs ſpectat,
ex quinq; poteſt contingere. Primò, ſi non cre
dat illum Dñm omnia cõſpicere. Secũdò, ſi nõ
credat ipſum omnibus dominari. Tertiò, ſi non
credit ipſum dominari faciliter: nã ſi quis crede-
ret Dñm ſuum oĩa ſcire, & eum vbiq; dominari,
tñ ſi opinaretur eũ non dominari faciliter, poſ-
ſet intra ſe dicere ꝙ ſecurè poſſet forefacere cõ-
tra dominũ illum, quia etiã ſi talis Dñs poteſt
vbiq; dominari, & vbiq; ſua iudicia exercere, cũ
difficile ſit ei hoc facere, ſuum delictũ remane-
re poterit impunitum. Quartò, quis aliquando
non obedit domino, ſi credat ipſum nõ eſſe gra
tioſum & liberalem: dicunt enim homines, qua
re ſeruiemus tali Dño, nihil præmii conſeque-
D mur ab illo: ſed quia hoĩes libenter volunt gra-
tias & retributiones, & multum timent perdere
eas, libenter ſeruiunt Domino, & timent offen-
dere eum, quem ſciunt eſſe liberalẽ, & gratio-
ſum. Quintò, aliquis poteſt eſſe nõ ſolicitus ad
obediendum Domino, & ad timendum eum, ſi
credat ipſum non punire mala, vel non inflige
re pęnas, iuxta delinquentiũ delicta. Cũ ergo
Deus, per ſapientiã ſuam, primò oĩa proſpiciat:
ſecundò oĩbus dominet: tertiò omnibus domi-
netur faciliter, quia per illã ſapientiã ſic domina
tur ꝙ omnia cõſeruat, ita ꝙ ſtatim perirent res,
ſi ſolum ſe ſubtraheret: quartò Deus per ſapien
tiam ſuam eſt præſens omnibus bonis & iu-
ſtis, dando eis ſuam gratiam, & ſua dona: &

& quinto, eſt præſens omnibus malis. in eis A
ſuam exercendo iuſtitiam, vel paratus ſuo tem-
pore iuſtitiã exercere: omnia igitur valde ſub-
ſunt dominio eius, cum ad momẽtum ſine ipſo
eſſe non poſſunt. Propter quod, patet, qualiter
debemus eum timere. Debemus enim hoc face
re tanq̃ ei, cui nullũ ſcelus noſtrum poteſt eſſe
ignotum: tanquã ei, ſub cuius dominio cuncta
ſunt poſita: qui omnibus faciliter dominatur,
& ad ſuum nutum omnia fiunt: tãquam ei, ſub
quo nullum bonum irremuneratum, & nullũ
malum relinquitur impunitum.

Cap. XVII. *In quo oſtenditur, quomodo ex ſex-*
ta laude diuinæ ſapiẽtiæ, ꝙ omnia in omni- B
bus operatur et omnimode fœcũda, ſolui-
tur ſexta quæſtio, qualiter pro bene-
ficijs ſuſceptis debemus Deo
gratias agere.

HIs itaq; peractis, volu-
mus de ſexta laude diui
næ ſapientię agere, vi-
delicet, de eius fęcundi
tate: ꝙ ſic fęcunda eſt,
ꝙ omnia in omnibus
operatur. Ideo dicebat
pſalmus. 44. Dico ego ope
ra mea regi. Quaſi dice- C
ret, opera mea operatus eſt in me Rex, vel ope
ratus eſt in me Deus: Ideo ego dico, ideſt reco-
gnoſco, & confiteor ea ſibi, tanquam opera ſua
magis, quàm mea. Ex hac autem laude diuinæ
ſapientię ꝙ ſic fęcunda eſt, quòd omnia in om
nibus operatur: poſſumus ſoluere quęſtionem
ſextam, qualiter pro ſuſceptis beneficiis debe-
mus Deo gratias agere. Ponuntur autem à
Dionyſio in libro de Diuinis nominibus, cap.
8. & Damaſceno, ſecundo libro. cap. 23. tria
eſſe in omnibus rebus, Subſtantia, Virtus, &
Operatio. Secundum quæ tria, poſſumus tan
gere quinque, quæ diuina ſapientia, propter
ſuam fęcunditatem, operatur in omnibus re- D
bus. Nam ipſe Deus, per ſuam ſapientiam,
omnibus rebus dat ſubſtantiam, virtutem, &
operationem: & omnia conſeruat in ſua ſub-
ſtantia, & virtute, & etiam in ſua operatione.
Largitur enim Deus per ſuam ſapientiam om-
nibus rebus ſubſtantiam, & naturam. Nam
(vt probat Dionyſius in. 4. de Diuinis nomini-
bus) Binarius non habet rationem principii,
ſed vnitas: ideo quibuſcunq; duobus demon-
ſtratis, ſecundum ipſum, vel vnum cauſatur ab
alio, vel ambo à tertio. Illud ergo, quod à nul
lo cauſatum eſt, conſequens eſt, quòd ſit om-
nium cauſa. Quia ſi aliquod eſſet non cauſa-
tum ab eo, tunc illa duo ſic ſe haberent, quòd
vnum non eſſet cauſatum ab alio, nec ambo

A eſſent cauſata à tertio. Nam cum ponatur al-
terum illorum non cauſatum, non poterunt
ambo illa eſſe cauſata ab aliquo. Eo ergo ipſo,
quòd Deus non eſt cauſatus ab alio, conſequẽs
eſt, quòd omnia ſint cauſata ab ipſo, vt nulla
ſit natura, quæ ſubterfugere poſſit cauſalita-
tem eius. Et non ſolum ex eo quòd competit
Deo negatiuè, vt quia non eſt quid cauſatum,
poſſumus ipſum oſtendere, eſſe omnium cau-
ſam: ſed etiam poſſumus hoc idem conclude-
re ex eo quòd competit Deo poſitiue: vt quia
eſt ipſum eſſe, & quia ſummè habet eſſe, ex hoc
omnia produxit in eſſe: & nulla eſt natura, quę
non ſit ab eo producta. Dicemus enim cum
Phyloſopho in. 2. Metaphy. quòd illud quod Tex. 4.
B eſt maximè tale, eſt cauſa omnium aliorum: vt
maximè calidum, eſt cauſa omnium calidorum:
ſic illud quod eſt ſummè ens, eſt cauſa om-
nium entium. Nam ſicut videmus in aliis perfe
ctionibus, ſic arbitrari poſſumus in ipſo eſſe: vt
ſi calor eſt quędam perfectio, calor, qui eſt in
materia, non habet omnem rationem caloris:
quia limitatur iuxta capacitatem recipientis: ſed
ſi eſſet calor ſeparatus, haberet omnem ratio-
nem caloris. Sic eſſe in materia, non habet
omnem rationem eſſendi: ſed in ipſo eſſe ſepa-
rato, eſt omnis ratio entitatis. Nihil ergo quod
habet in ſe materiam vel aliquod materiale, eſt
ſummè Ens. Deus itaq;, qui eſt ipſum eſſe ſe-
paratum, eſt ſummè Ens, & habet in ſe omne
C eſſe, & eſt cauſa omnium quòd habeant eſſe.
Naturæ ergo creatæ, quia hoc modo produ-
ctæ ſunt, inquantum communicatum eſt eis
eſſe, cum omne tale eſſe ſit cauſatum à primo
eſſe, & ab ipſo Deo, qui ſummè eſt: conſe-
quens eſt quòd ipſe ſit cauſa omnium natura-
rum. Et hæc eſt via Auguſt. 12. de Ciui. Dei,
cap. 5. vbi ait, à Deo, qui ſummè eſt, facta eſt
omnium eſſentia, quæ non ſummè eſt. Et Cõ-
ment. exponens illud Phyloſophi. 2. Meta- Tex. 4
phyſ. Id quod eſt maxime tale, eſt cauſa om-
nium aliorum) ait, Vnum eſt per ſe ens, & per
ſe verum: omnia autem alia ſunt entia, & vera
per eſſe, & veritatem eius. Ab ipſo itaq; Deo
D eſt omnis natura, ab eo etiam eſt omnis virtus.
Probatur enim in lib. de Cauſis, quòd Deus in Prop. 20.
ſua actione non indiget alio continuatore.
Omnis enim alia natura, & quæcunque alia
ſubſtantia, continuatore indiget ad hoc vt agat,
quia nihil creatum immediatè per ſuam ſub-
ſtantiam agit. Formæ enim ſubſtantiales (vt
probat Commentator, ſeptimo Metaphy.) Tex. 31.
non ſunt immediatum principium actionum
ſuarum, ſed oportet quòd ſubſtantiis & natu-
ris creatis ſuperaddatur eis virtus, quæ ſit im-
mediatum actionis principium. Cum ergo res
creata agit, vt per actionem vniatur rei actæ,
indiget cõtinuatione. i. indiget aliqua virtute ſu
peradditta, quæ continuet agens cum patien-
te: quia cum Agens creatum nõ agat per ſuam
ſubſtantiam,

ſubſtantiam,non poteſt ſic ſe continuare paſſo,
A nec poteſt in actionem progredi, ſed oportet
ꝙ hoc faciat per aliquam virtutem ſuperadditã
ſuæ naturæ. Nihil ergo creatũ eſt ſua virtus,ſed
eſt participans virtutem. Deus aũt qui immedia
te agit per ſuam ſubſtantiam,& qui non indiget
aliquo ſuperaddito ad agendũ, oportet quòd
ſit ſua virtus, & quòd non ſit participans virtu
tem. Quũ ergo eſſe, quod eſt eſſentialiter ta-
le, ſit cauſa omnium aliorũ, quæ ſunt per parti
cipationem: conſequens eſt, quòd Deus non
ſolum ſit ſummè Ens & ſit cauſa omniũ ſubſtan
tiarum, ſed tanq̃ id quod eſt eſſentialiter ſua vir
tus, ſit cauſa omniũ virtutum. Vnde & in libro
de Cauſis, virtus diuina dicitur eſſe virtus virtu
tum: nam in. 16. propoſitione dicti libri ſcri-
B bitur, quòd omnes virtutes pendentes ſunt
per infinitum primum, quod eſt virtus virtu-
tum. Diuina itaq; ſapientia ſic eſt fęcunda in
rebus, quòd eſt cauſa in eis omnium naturarũ,
omnium virtutum, & etiam omnium opera-
tionum. Nam operatio in rebus ſemper depen
det ab eo quod eſt primum operans: ſicut om-
nis motus hic inferius ſecundum naturæ cur-
ſum quem videmus, dependet a primo motu:
ita quòd ſi ceſſaret primus motus, (niſi Deus im
mutaret hunc ordinem quem indidit rebus) ceſ-
ſaret & omnis alius motus. Vnde Philoſophus
Tex. 1 8. Phyſi. appellauit motum primum, vitam in
1. Cœl. 110. entibus, quia (ſecundum Com.) ille motus
primus, reſpectu omnium aliorũ mobilium, ſe
C habet quaſi vita, quia ſuo modo ſe habet, ſicut
Anima in rebus viuis. Nam ſicut motus vitæ in
rebus viuis fit ab anima, ita quòd ſeparata ani-
ma, nullus motus vitæ remanet in corporibus:
ſic ſuo modo omnis motus ſimpliciter in om-
nibus aliis rebus mobilibus fit a primo motu,
ita quòd ceſſante illo motu, ceſſaret omnis alius
motus. Ita igitur, quia Deus eſt primum ope-
rans, eſt cauſa omnium aliarum operationũ,
& eius eſt efficere omnia alia opera. Ideo dice
Ioan. 15. bat Dominus in Euangelio, Sine me nihil po-
teſtis facere. Et Iſaia. 26. ſcribit, Omnia enim
opera noſtra operatus eſt in nobis Dominus
Deus noſter. Quartò tanta eſt fęcunditas di-
D uinæ ſapientiæ, quòd non ſolum omnibus dat
ſubſtantiam, virtutem, & operationem: ſed om
nia conſeruat in ſua ſubſtantia, & in ſua virtu-
te. Vnde Auguſt. in libro Confeſſionum ait,
Sine eo eſſe volebam, ſine quo eſſe non pote-
ram. Propter quod, ſicut omnes ſubſtantię con
ſeruantur à Deo, in ſuo eſſe: ſic etiam conſeruã-
tur omnes virtutes: alioquin, non eſſet Deus
virtutum. Quinto, tanta eſt fęcunditas diuinæ
ſapientiæ, quòd non ſolum eius eſt creare om
nia opera aliorum, ſed etiam eius eſt omnia con
ſeruare in ſuis operibus. Diſtinguẽtes hanc cõ
ſeruationem a conſeruatione ſubſtantię & vir-
tutis, ipſam autem conſeruationem ſubſtantiæ
& virtutis non diſtinximus abinuicem: quia &

A ſubſtantia & virtus creaturarum ſunt de gene-
re ſucceſſiuorum, & maximè ſi illa operatio vel
illa actio ſit fundata in motu, ſecundum quem
modũ loquitur de actione ille Auctor. 6. Prin
cipiorum, in cap. 3. de Actione, qui ait, quòd
omnis actio in motu fundatur. Cum ergo aliud
ſit eſſe ſucceſſiuorum, & aliud ſit eſſe permanen
tium. (quia ſucceſſiuorum eſſe, eſt in ordine par
tium, non in ſimultate partium: nam cum totus
motus factus eſt, nullus vlterius motus eſt: qđ
innuit Auguſt. ii. confeſſionum, ca. 13. vbi vult
quòd quia noſtri anni tranſeunt, ideo iſti anni
tunc omnes erunt, quum omnes non erunt.
Non eſt ergo eſſe ſucceſſiuorum in ſimultate
partium, vel in complectione partium, vel in
B eſſe totum: ſed in ordine partis ad partẽ, vt tam
diu durant ſucceſſiua, quàm diu pars ſuccedit
parti: & quum totum ſucceſſiuum factum eſt,
non amplius eſt. Permanens autem, econtra;
non eſt propriè, niſi quum totum eſt:) opor-
tet nos alr̃ loqui de conſeruatione in eſſe vnius:
& aliter de conſeruatione alterius. Propter
quod, per ſe mentionem fecimus de conſerua-
tione rerum in operibus ſuis, diſtinguentes hãc
conſeruationem a conſeruatione rerum in ſuis
ſubſtantiis, & virtutibus. Deus autem non ſo-
lum dat rebus ꝙ operentur: ſed etiam dat eis ꝙ
conſeruentur in operibus ſuis. Ideo Auguſt.
9. de Geneſi ad literam, cap. 15. dicit, Si Deus
ſubtraheret occultam ſuam operationem, extin
C cta remaneret operatio naturæ. Innuens ex
hoc, quòd operatio aliorum agentium nõ po-
teſt durare, nec cõſeruari in eſſe ſine operatio-
ne Dei. Ex hac ergo fęcunditate diuinæ ſapien-
tiæ, quia ita fęcunda eſt, ꝙ operatur in nobis
ſubſtantiam, virtutem, & operationem: & quia
conſeruat nos in noſtra ſubſtantia, & virtute, &
etiam in noſtra operatione, apparere poteſt,
qualiter debemus Deo referre gratias de benefi
ciis ſuſceptis. Nam ſolus Deus eſt diues per ſeip
ſum, vt dicitur in libro de Cauſis: nos autem Prop. 21.
ſumus diuites ex mutuatis, inquantum .ſ. Deus
vult nobis mutuare, & nos participes facere de
bonitatibus ſuis. Nihil ergo habemus quod
non acceperimus. Ideo Deo tanquã mutuanti,
D & præſtanti nobis omnia bona, ſubſtantiam, vi
delicet, virtutem, & operationem: & conſeruãti
nos in talibus bonis, debemus in omnibus gra-
tias agere, iuxta illud primę Theſſalo. 5. In om
nibus gratias agite. Aduertendum autem quòd
licet ſupra, quum agebamus, qualiter debemus Cap. 16.
timere Deũ & obedire ſibi, aliqua tangeremus
de conſeruatione rerum per diuinam ſapien-
tiam, & hic aliqua de hoc tetigerimus, nõ de-
bet hoc incõueniens exiſtimari, ſi ex vno
& eodem multipliciter in Deum fe-
rimur: vt quia Deus conſeruat
nos in eſſe, debemus eum
ex hoc timere, & debemus ſibi
gratias agere.

Cap. XVIII. In quo oſtenditur, quomodo ex ſeptima laude diuinæ ſapientiæ, quia illa ſapiẽtia eſt ſic efficax & uirtuoſa, ſoluitur ſeptima quæſtio, quomodo eſt Deo in omnibus ſeruiendum.

VLtimo videndum eſt de ſeptima laude diuinæ ſapientiæ, per quam ſoluemus ſeptimam quæſtionẽ, Qualiter debeamus Deo ſeruire. Non enim eſt idem omnino, eſſe fęcundum, & efficax: ſed Fęcunditas magis ſonat in multitudine productorum; Efficatia verò in velocitate, & habilitate producendi. Cùm enim illa diuina ſapientia ſit tantæ efficatiæ, quòd omnia bona ab ea ſimus ſortiti, ſecũdum omnia debemus ſibi ſeruire. Nam & omnia nobis Deus ſecundum ordinem ſuæ ſapientiæ dedit, & in omnibus fuit efficax ad dandum. Et ideo ſecundum omnia debemus ſibi efficaciter ſeruire. Omnia autem noſtra in tres partes diſtinguntur, ſcilicet in animam, corpus, & res exteriores. Animam quidem ſiue animæ potentias in tres partes ſimiliter poſſumus diuidere, in Intellectum, voluntatem, & in potentias inferiores, quæ ſunt potentiæ organicæ. Deo ergo ſic debemus ſeruire, vt omnia iſta quinq; ordinemus ad ipſum, & ad obſequium eius, & ad honorem, & reuerentiam ipſius, videlicet, Intellectum, Voluntatem, Virtutes organicas ſiue corporales, Ipſum corpus, & Ipſas res exteriores. Et debemus ei in obſequium, & in honorem, & reuerentiam eius, efficaciter ordinare noſtram mentem ſiue intellectum, aſſiduè de ipſo meditando. Ideo dicitur Deuteron. 6. Verba, qua ego præcipio tibi hodie, in corde tuo erunt, & enarrabis ea filiis tuis, & meditaberis ſedens in domo tua. Et vndecimo cap. ſcribitur, Ponite hæc verba mea in cordibus & in animis veſtris, & ſuſpendite ea pro ſigno in manibus, & inter oculos veſtros collocate; docete filios veſtros, vt illa meditentur etc. Sic enim cor noſtrum; & intellectum, mentem; debemus ordinare in obſequium Dei, vt ſemper meditemur de eo, vt non conſentiamus peccato, & ne prętermittamus pręcepta Dei (iuxta illud quod dicebat Tobias filio ſuo cap. 4.) omnibus autem diebus vitæ tuæ, in mente habeto Deum: & caue ne aliquando peccato cõſentias, & prætermittas præcepta Dei. Secundo, debemus ſeruire Deo, non ſolum in obſequium Dei, ordinando mentem, & intellectum, aſſiduè meditando de ipſo: ſed etiam ſic debemus ordinare voluntatem & affectum habendo deuotionem in ipſo, vt oremus, & pſallamus Deo: & in laudem eius moueamur, non ſolum mente, ideſt intellectu: ſed etiam ſpiritu, ideſt ſpirituali deuotione, & voluntate, & affectu (iuxta illud primę Cor. 14.) orabo ſpiritu, orabo & mente: pſallam ſpiritu, pſallam & mente: quæ duo connexa ſunt. Nam ſi diligimus, et deuotionem habemus in lege Dei, oportet q; meditemur de ea: immo in hoc maximè exprimitur, & inſinuatur dilectio noſtra, & deuotio ad Deum, & ad legẽ Domini, quando tota die, ideſt aſſidue meditemur de eo (iuxta illud Pſalmi. 118.) Quomodo dilexi legem tuam Domine, tota die mediatio mea eſt. Tertio debemus ſeruire Deo, ordinando in obſequium eius, vires animæ inferiores, & virtutes corporales, quæ poſſunt dici mẽbra noſtra, quia ſunt perfectiones membrorum, & perfectiones organorum (iuxta illud Apoſtoli ad Rom. 6.) Humanum dico, propter infirmitatem carnis veſtræ: ſicut enim exhibuiſtis membra veſtra ſeruire immunditiæ, & iniquitati ad iniquitatẽ: ita nunc exhibete membra veſtra ſeruire iuſtitiæ in ſanctificationem. Condeſcendit enim Apoſtolus infirmitati noſtræ: nam cum poſſet præcipere, quòd longe amplius, membra noſtra, ideſt virtutes noſtras organicas, & vires animę inferiores, & etiam omnia noſtra ordinaremus ad iuſtitiam, q̃ ordinauerimus ad iniquitatẽ: quia longe amplius debemus ſeruire Deo, quàm ſeruierimus mundo: ipſe tamen Apoſtolus humanè ſe volens habere ad nos, condeſcendit infirmitati noſtræ, & mandat quòd conuerſi ad Deũ ſeruiamus Deo, & iuſtitię: ſicut quando eramus auerſi ſeruiebamus iniquitati. Quarto debemus in obſequium Dei ordinare corpus noſtrum, ipſum Deũ adorando, genuflexiones, et inclinationes, & reuerentias etiam corporales ei exhibendo. Nam ſicut habemus à Deo non ſolum animam, ſed etiam corpus: ſic ad obſequium eius vtrũq; ordinare debemus. Ad hoc autem ſeruitiũ reducitur omnis maceratio corporis, & quicquid in corpore noſtro facimus pro Deo, quia totum eſt ad obſequium Dei. Ideo dicitur Apoca. 14. Timete Dominum, & date illi honorẽ (& ſequitur) adorate eum qui fecit Cęlum & Terram, Mare & omnia quę in eis ſunt. Quintò debemus ordinare in obſequium Dei ipſas res exteriores, ſi quas habemus. Nam ſicut animam & corpus habemus à Deo; ſic ab ipſo habemus res exteriores. Ideo ſcribitur Prouer. 3. Honora Deum de tua ſubſtantia, & de primitiis omnium frugum tuarũ da pauperibus: & implebuntur horrea tua ſaturitate, & vino Torcularia redundabunt. Vbi innuitur quòd quum à Deo habeamus iſta temporalia, bene vtimur eis, ordinando ea in obſequium Dei, & in pauperes diſtribuendo ea: qđ faciendo, Deus multiplicabit nobis ea. Ad hoc autẽ obſequium reducuntur oẽs oblatio-

nes,

Voti paupertatis efficacia.

nes, quas facimus in Eccleſia: & quæcunq; temporalia in Dei obſequiū ordinamus. Nec ſunt peioris conditionis promittentes paupertatem, non valentes huiuſmodi oblationes facere, nec temporalia conferre, non habentes aliquid proprium, nec ſubſtantiam, de qua hoc poſſint adimplere: quia promittentes paupertatem (ſi hoc faciunt diuino ſpiritu ducti, & ſi ſunt pauperes ſpiritu) plus offerunt Deo de tēporalibus, ꝗ aliquis alius offerat. quia offerunt ei non ſolum quæ habent, ſed etiam quæ poſſunt habere, vt magis ſeruitio Dei vacare valeant. Sic totum Deo offerunt, vt de cętero non liceat eis aliquid proprium poſſidere. Quum ergo quęritur, qualiter debemus Deo ſeruire: dicemus, quod ſecundum omnia noſtra debemus ſibi famulari. Debemus enim ei famulari ſecundū intellectum, de ipſo aſſidue meditando: & ſecun-

A dum affectum: ad ipſum ſine intermiſſione deuotionem habendo: ſecundum vires inferiores animæ, eas in Dei obſequium ordinando: ſecūdum corpus noſtrum, corporales adorationes, & genuflexiones, & inclinationes pro eo faciendo, & macerationes in ipſo noſtro corpore pro ipſo tollerando: debemus etiam ei ſeruire de propria ſubſtātia (ſi habemus ipſam) put facultas ſe offert, in oblationes eccleſiarum & ſubuentiones pauperum ordinando. Et in hoc imponatur finis huic tractatui, quem intitulari volumus, De Laudibus diuinæ Sapientię: quia ſecundum præaſſignatas cauſas de diuina ſapiētia, omnia a vobis poſtulata, effectui demandauimus: & ſoluimus vobis oēs propoſitas quæ-
B ſtiones. Quod quia, ſine te Dominę Ieſu Chriſte fieri non poterat, Tibi ſit honor, & gloria, in ſecula ſeculorum. Amen.

FINIS.

D. AEGIDII COLVMNII A

Romani, Bituricenſis Archiepiſcopi, et Aquitaniæ Primatis, Ordinis fratrum Eremitarum Sancti Auguſtini, doctoris clariſſimi,

TRACTATVS

De Prædeſtinatione, Præſcientia, Paradiſo, et inferno.

B

Capitulorum diſtinctio.

CAp. i. *Quare boni & ſaluandi dicuntur prædeſtinati, mali autem non, ſed præſciti tantum: Et quid eſt prædeſtinatio: Et quomodo prædeſtinatio, & præſcientia diſtinguntur.*

Cap. ii. *Quòd deus eſt præſcius omnium futurorum, Et ꝙ rebus neceſſitatem non imponat, ſed euenire permittit cõtingentia contingenter.*

Cap. iii. *Quòd ſi diuina præſcientia aliquã neceſſitatẽ imponeret rebus, ꝙ illa neceſſitas, cõtingentiæ nõ repugnat.*

Cap. iiii. *Paradiſus poteſt capi ſpiritualiter et corporaliter: Et ꝙ Paradiſus ad literam erat quidam corporalis locus.*

Cap. v. *Quòd paradiſus ſecundum moralem ſenſum, animam ſanctam, lætitiamq; bonæ conſcientiæ ſignificat, & ſignat.*

Cap. vi. *Quòd Paradiſus, ſecundum allegoricum ſenſum ſignificat eccleſiam militantem, ſiue põtem.*

Cap. vii. *Quòd Paradiſus, ſecundum anagogicum ſenſum, ſignificat eccleſiam triomphantem.*

Cap. viii. *Quòd videtur Auguſtini ſententia, quòd inferni nomine, non corpus, ſed ſimilitudo corporis importetur.*

Cap. ix. *Quòd Infernus dicit vere corporalem locum: Et dictum Aug. quod videtur eſſe contrarium, non eſt aſſerendo, ſed magis noſtra ingenia exercitando dictum.*

Cap. x. *Quòd ſcientia dei ſe extendit ad damnatos, vt illi aliquando ſalui fiant, ſecundum errores, & opiniones & ſententias diuerſas.*

Cap. xi. *In quo reprobantur omnes errores, & falſæ opiniones ſupradictorũ. ſ. ꝙ Dei miſericordia ſe extendat ad ſaluandos damnatos.*

Cap. xii. *Quòd dæmones, & animæ ſeparatæ poſſunt vere pati ab igne inferni.*

Cap. xiii. *Quòd in animabus damnatis, & dæmonibus intellectus fungitur vice ſenſus: Et quòd tales ſubſtantiæ cremantur, quia vident. i. ſentiunt ſe cremari.*

Cap. xiiii. *Quomodo verificatur dictum Auguſt. quòd animæ damnatæ exutæ corporibus, euntes ad infernum, dicuntur ire non proprie ad corporalia, ſed ad ſimilitudines corporalium.*

Cap. xv. *præter paradiſum, et infernũ, eſt dare purgatoriũ et limbum puerorum: Et ꝙ ante chriſti aduentum erat dare limbum ſanctorum patrũ: Et quomodo pro peccato temporali debeat infligi pœna æterna.*

Incipit Tractatus.

Cap. I. *Quare boni & ſaluandi dicuntur prædeſtinati, mali autem non, ſed præſciti tantum: Et quid eſt prædeſtinatio: Et quomodo prædeſtinatio & præſcientia diſtinguntur.*

POſt diſtinctionem capitulorum, reſtat Tractatum cõponere. Dicemus autẽ primo deũ eſſe pręſcium omnium futurorũ, habet quidẽ præſcientiã tam de dãnandis, q̃ de ſaluandis: ſed præſcientia de damnandis dicitur præſcientia tantum, de ſaluandis vero dicitur prędeſtinatio. Cuius rei poſſemus duplicem cauſam aſſignare. Primo quidem, quia deus ſic ſcit bona, ꝙ ea cauſat: mala autem ſic ſcit, ꝙ ea non cauſat. Vnde Aug. d. in de Vera innocentia, Omnia quorum deus ipſe eſt auctor, ſcit: nec tamen omnium peccatorum, quę præſcit, ipſe eſt auctor. Quorum autem (vt malorum) non eſt auctor, eſt vltor. Bonorum autem ſic eſt pręſcius ꝙ etiam eſt eorum auctor. 1

Verbum ergo illud Auer. in. 12. Metaphy. quòd ſcientia dei cauſat res: intelligendum eſt quantum ad mala. Ex hoc autem patere poteſt, ꝙ deus ſic præſcit damnatos, ꝙ eos non prædeſtinat ad mortem. Sic tamen præſcit ſaluandos, ꝙ eos prædeſtinat ad vitam: deſtinare enim idẽ eſt ꝙ mittere. Vnde cõmunis vſus loquendi habet hoc de aliquo mittente nuntios in ſeruitiũ, ꝙ dicitur deſtinare ei illud. Sed prædeſtinare idem eſt ꝙ præmittere. Sicut enim videmus, ꝙ modò homines per diuinum impulſum, & per diuinam gratiam deſtinantur. i. mittuntur in vitam æternã: ſic deus quos ab æterno præuidẽs tales, in ſeipſo prędeſtinauit. i. præmiſit ſuã gratiã, in vitam æternam. Malos autem non impellit ad mortem, & ad miſeriam, ſed ſua malitia vadunt. Sicut ergo deus non mittit eos ad miſeriã, ſic nec prædeſtinauit, nec præmiſit eos ad mortem. Præſcientia itaq; ſaluandorũ, ſic eſt pręſciẽtia in deo, ꝙ etiam eſt prædeſtinatio: quia tales impulſu dei miſſi ſunt in vitam æternã, per gratiam diuinam. Sed præſcientia damnandorũ in deo, ita eſt præſcientia, ꝙ nõ eſt prædeſtinatio, quia deus nõ mittit, nec impellit malos ad mortem, ſed ſolum dimittit. Secunda autẽ ratio ſumitur ex iis, quæ videmus, in aliquibus nominibus. Videmus. n. ꝙ numerus ſuperficialis dicitur de numero ducto in ſe. ſicut bis duo faciũt quatuor: & dicitur de ducto in alio, quia bis tria faciunt ſex. Tamen quia numerus ductus in ſe, habet nomen proprium, quia dicitur quadratus: numerus ductus in alio, retinuit ſibi nomen cõmune,

Tex. 51.

C

D

2

mune, & vocatus eſt numerus ſuperficialis: ſic A
etiam hoc nomen Propriũ, vt patet in Topi-
cis, dicitur de diffinitione: tamen quia diffinitio
habet nomen propriũ, propria paſſio retinuit
nomen cõmune, & appellata eſt propriũ. Sic
etiã in propoſito præſcientia Dei cõmunis eſt
ad bonos, & ad malos: tamẽ quia pręſcientia ſal
uandorũ habet nomen proprium, quia nomi-
natur prædeſtinatio, ideo pręſcientia damnato
rum retinuit ſibi nomen commune, & dicta eſt
præſcientia ſolũ. Ex hoc autẽ apparere poteſt,
quid ſit prędeſtinatio, & præſcientia. Nam pręſcientia
dicit ſimplicẽ Dei notitiam, quã habet
de dãnandis; vel ſi dicit diuinũ ppoſitum, hoc
non eſt ſcdm ꝙ deus agit vel ſcdm ꝙ proponit B
agere, ſed ſcdm ꝙ ceſſat ab actu vel ſecundũ ꝙ
proponit ceſſare ab actu. Vel dicamus ꝙ diui-
na præſcientia eſt notitia, quã habet deus de dã-
nandis, prout proponit aliquos indurare, ideſt
permittere ꝙ indurentur, qui indurati dãna-
buntur. Nã deus non dr̃ indurare impartiendo
malitiã, ſed ceſſando ab actu, & nõ dando gra
tiam. Exponẽdũ ergo eſt illud Ro. 9. Deus quẽ
vult indurat. i. indurare permittit. Sed prædeſti
natio non dicit Dei ſimplicẽ notitiam, ſed inclu
dit diuinũ propoſitum cũ actu, ſcdm quod ppo
nit aliquibus miſereri, & dare eis gratiã in præ-
ſenti, & gloriam in futuro. Et inde eſt ꝙ præde
ſtinatio multis modis a ſãctis, & doctoribus de-
ſcribitur. Aliquando. n. deſcribitur ab ipſo fine, C
ad quẽ boni tendunt, & ſic deſcribitur. Præde-
ſtinatio eſt aliquorũ electio in finem. Aliquãdo
deſcribitur a remiſſione culpę, & ſcdm hoc dici
tur. Prædeſtinatio eſt diuinum propoſitũ miſe
rendi, ideſt, a miſeria, & culpa liberandi. Aliquã
do ab auxilio deſcribit̃ prædeſtinatio, per quẽ
tendit in finem propoſitũ, & recedit ab oppoſi-
to, vt quia fit per diuinã gratiam: & quia hmõi
diuina gratia quatuor modis conſiderari põt,
ideo ſecundũ hoc põt ipſa prædeſtinatio qua-
[*Gratia quatuor modis cõſideratur.*] tuor modis deſcribi. Poteſt conſiderari primò
gratia vt comparatur ad dantem, & ſcdm hoc,
eſt gratuita donatio; ſecundũ quem modũ de-
ſcribit Auguſt. de fide ad Petrum. ꝙ prædeſti
natio eſt præparatio gratuitæ donationis. Se- D
cundo modo poteſt conſiderari ipſa gratia vt
comparatur ad recipientem; & ſecundũ hoc,
eſt pręparatio ad beneficia diuina: ſecundũ quẽ
[Diſt. 35.] modũ deſcribit eam Magiſter primo ſententia-
rum, quòd eſt præparatio beneficiorũ dei. Ter
tio modo poteſt conſiderari ipſa gratia vt com
paratur ad finem; & ſecundũ hoc, eſt præpara-
tio ad vitam ęternam: ſecundũ quem modũ de-
[Cap. 10.] ſcribit eam Augu. in de prędeſtinatione ſancto
rũ. d. Prędeſtinatio eſt præparatio ad vitã æter
nam. Quarto modo poteſt cõſiderari ipſa gra-
tia ſm ſe, & ſic vt eſt virtus initiata, dr̃ gratia: ſed
vt eſt conſumata, dicitur gloria. Et ſecundũ hoc
deſcribit̃ cõiter a doctoribus, ꝙ prædeſtinatio
eſt pręparatio grĩę in pñti, & glorię in futuro.

Cap. 11. Quòd deus eſt præſcius omnium futurorum, & ꝙ rebus neceſſitatem non imponat, ſed euenire permittit contingentia, contingenter.

OStendemus in præſenti
capitulo, Vtrum diuina
pręſcientia, & prędeſti-
natio, rebus neceſſitatẽ
imponat: vt ſi deus præ
ſcit hos eſſe dãnandos,
de neceſſitate dãnentur:
& ſi ſaluandos, de neceſ
ſitate ſaluent̃. Et qualis
neceſſitas ibi eſſe cõtingat. Sciendũ ergo, quòd
Auguſt. 5. de Ciuitate Dei cap. 9. oſtendit Ci-
ceronem, & Stoicos, modũ oppoſitum tenuiſ-
ſe. Nam Cicero, ne negaret contingentiam a
rebus, negauit à deo pręſcientiã futurorũ. Stoi
ci verò, ponẽtes omnia ſub Fato, dixerunt, om
nia ex neceſſitate cõtingere. Sed ſiue Fatum in-
telligamus vim aliquã, ſiue quãcunq; ordinatio
nem ſyderum, vel ſecundarũ cauſarum, vt dica [Gell. lib. 13.]
tur Fatum à for, faris, vt homo prius corde cõ [Cap. 1.]
cipit, & poſtea per verba exteriora pandit illud:
ſic deus ꝙ ab ęterno concepit, per ſecũdas cau
ſas, in tẽpore manifeſtat: vt dicant̃ ſecundę cau
ſæ quędam verba exteriora, reſpectu dei, p quę
deus fatur, & fando ſuũ propoſitum manifeſtat.
Siue per Fatum intelligamus diuinam prouidẽ
tiam, ſm quem modũ. D. Auguſt. 5. de Ciuitate
dei. cap. 8. vult, ꝙ nomine Fati diuina voluntas
aliquando aut diuinum propoſitũ, aliqñ verò
ipſa ſeries cauſarũ intelligatur. Quocũq; autem
modo ſumatur Fatum, nõ oportet à rebus cõ-
tingentiam negare: vt negabant Stoici. Nam ſe-
ries ſecundarũ cauſarum vocat̃ Fatum: cum hu
iuſmodi cauſę in ſuis effectibus poſſint impedi-
ri, multa euenient contingenter, vt non ſemp
ſtella, cuius eſt cauſare humiditatem & pluuiã,
exiſtente in ſigno cuius eſt cauſare humiditatẽ
& pluuiam, faciet hoc, quia forte impedietur ex
alterius aſpectu ſyderis, cuius eſt cauſare ſiccita
tem: vel ex indiſpoſitione materię, quia ſecũdũ
Ptolęmeum, in Centiloquio, expectandum eſt
iudiciũ a ſecundis ſtellis, ideſt ab elementis, quę
forte non ſunt diſpoſita ad ſuſcipiendã influen
tiam ſecũdarũ cauſarum. Et ſi dicamus ꝙ & ipſa
diſpoſitio materiæ a motu cauſæ deficeret. Di-
cemus, ꝙ non oportet tantam vnitatem, & vni-
formitatem dare in effectu, ſicut in cauſa; quia
ſemper effectus deficiunt a cauſa ſua: vt ſi ſem-
per redeunt ſydera ad eundem punctum, non
oportet ꝙ ſemper ordinatè redeat effectus hic
inferius, ad eundem pũctum. Ex hmõi itaq; de-
fectu, quem patiuntur effectus, reſpectu cauſa-
rum, multa eueniunt contingenter. In quo de-
ſtruitur error ille, qui aſcribitur Platoni, videli- [In Timæo legi-]
cet, ꝙ in magno anno, quãdo omnia ſydera re- [tur à princ.]

dibunt ad eundē punctum, oēs effectus hic infe
rius, ad eundē punctum redibunt. Vt ſi Plato
nunc eſt in ſcholis, & docet; in fine magni anni
erit idē Plato in eiſdē ſcholis, & docebit eoſdem
ſcholares: quod omnino ridiculū eſt dicere: qa
quorū ſubſtantia deperit, non redeunt eadē nu
T.c.70. mero, vt habetur in fine, 2. de generatione. Sed
ſiue in magno anno omnia redeant ad eundē
punctū, ſiue non, propter totā hmōi ſeriem cau
ſatū, non denegabimus a rebus contingentiā:
quia hæ cauſæ in multis deficiunt in ſuis effecti
bus, quia poſſunt à multis mediis impediri in
ſuis effectibus. Et etiā effectus iſti multum defi-
ciunt a ſuis cauſis, vt non vniformiter redeant
ſicut cauſæ, ratione cuius multa contingenter
eueniūt. Quòd ſi in iis, quæ dependent a motu
cęli, multa contingenter eueniunt, conſequens
eſt multo magis in iis, quæ dependent a libero
arbitrio: quia liberum arbitrium virtuti ſiderū
non poteſt eſſe ſubiectum directè. Sed dicemus
cū philoſopho in de generatione. Quod futu-
rus quis incedere, non incedit, quātūcūq; ſecū-
dæ cauſæ, q̄tum eſt de ſe, habeant, ꝙ iſte debeat
incedere. Ex hoc poſſumus dicere, ꝙ iſte eſt fu-
turus incedere: poterit tamen impediri, & pote
rit eſſe, ꝙ non incedet. Igitur, ſi per Fatum intel
ligatur ſeries ſecundarū cauſarū, non oportet
omnia euenire ex neceſſitate, ſicut Stoici poſue
runt. Sed ſi per Fatū intelligatur diuina proui
dentia, quāuis hæc non ſit propria locutio, qa
ſcdm Auguſt. 5. de Ciuitate dei. 9. cap. Qui po
nit omnia ſub Fato eſſe, quia omnia ſunt ſub di-
uina prouidentia, ſententiā teneat, linguā corri
gat. Ac ſi diceret, ꝙ non deberet diuina proui-
dentia Fati nomine nuncupari. Quicquid ta-
men ſit de nomine, ſi volunt Stoici, omnia eſſe
ex neceſſitate, quia omnia ſunt a deo pręuiſa: di
cemus, quòd omnia cōparantur ad deū, ſic etiā
futura, ſicut præterita, & pręſentia. Sed in iis
quę ſunt præſentia, eque certi ſumus, & eque
non fallimur in contingentibus, ſicut in neceſ-
ſariis: vt ſi præſentialiter video cęlū moueri, &
auē volare, equè non fallor, & eque certus ſum
de volatu auis, ſicut de motu cęli, quāuis cęlum
moueatur neceſſario, & auis volet contingēter,
Sed quia totus ille decurſus eſt deo pręſens: in
nullis fallitur, & in omnibus eſt infallibiliter cer
tus: ſiue neceſſario, ſiue contingenter eueniant.
Non ergo tollemus contingentiā a rebus pro-
pter infallibilitatē diuinæ ſcietiæ. Dicemus ergo
ꝙ diuina præſcientia vel poteſt dicere ſimplicē
dei notitiā, vel poteſt includere diuinū propoſi
tū. Si autē dicit ſimplicem dei notitiā, ſic ſecūdū
Magiſtrū primo ſententiarū, diſt. 38. nō eſt cau-
ſa rerū, niſi cauſa ſine qua non. Et ſecundū hūc
modū, ſcire dei non ponit neceſſitatē rebus, cū
hoc modo, non ſit ſimpliciter cauſa rerū. Secū-
dum hoc ergo dicemus, ꝙ ſcientia dei ſuo mo-
do ſic ſe habet ad fienda, ſicut ſcientia noſtra
ad facta. Sicut ergo quæ ſcimus eſſe facta, facta

A ſunt, & ꝑpter noſtrū ſcire illa non ſunt facta, ita
vt contingenter, & neceſſario eueniant ſecun-
dū exigentiā ſui generis: ſic quæ deus ſcit fiēda,
ſunt fienda neceſſario, & contingenter, prout
eorū genus requirit. Sed ſi diuina præſcientia
includit diuinū propoſitū, vt dicatur deus talia
ſcire, quia ſic diſpoſuit ea facere, ſecundū hunc
modū ſcientia dei eſt cauſa rerū. Intellectus. n.
omnis ſpeculatiuus non eſt cauſa rerū, niſi ſine
qua non: quia niſi ſpecularetur artifex, nihil ar-
tificialiter faceret: intellectus. n. qui eſt cauſa re T.c.49.
rū, eſt intellectus practicus: nam ſecundū philo
ſophū tertio de anima, Intellectus ſpeculatiuus
extenſione fit practicus: nā prout ſe extendit ad
opus, ſe extendit ad effectum, ſiue ad volun-
B tatem artificis, cum vult per intellectū aliquid
operari. Vnde dicitur. 6. metaph. quòd in diffi- Co.1.&t.2.
nitione artificiati ponitur voluntas, & omne ar
tificiatum eſt volitū: quia (vt diximus) intellectus
non fit practicus, niſi per imperiū voluntatis.
Igitur ſi ſic accipiatur diuina pręſcientia, prout
includit diuinum ꝓpoſitum, vel diuinā diſpoſi-
tionem, adhuc non imponit neceſſitatē rebus:
quia ſm Auguſt. in de ciui dei, Deus ſic admini 7.cap.30.
ſtrat res, vt eas ꝓprios curſus agere ſinat. Quā-
tūcunq; ergo deus diſpoſuerit de rebus, huiuſ-
modi diſpoſitio ſinit agere res ꝓprios curſus.
Quę contingentia ſunt contingenter eueniūt,
& quæ neceſſaria, neceſſario. Decipiebantur er
go Stoici, ꝓpter Fatum, a rebus contingentiam
C remouentes. Quia ſi ſic hoc eſſet, vel eſſet rōne
infallibilitatis, vt quia diuina præſcientia falli nō
poteſt: quod nō poteſt eſſe, cum totus decurſus
rerum ſit deo pręſens; & quæ ſunt nobis pñtia,
q̄tumcunq; ſint contingentia, non fallimur, iu-
dicando de eis. Nec ratione cauſalitatis, cum ſic
deus cauſet, & prouideat, ꝙ eas ſinit currere ſe-
cundum proprios curſus. Valde igitur decipie-
bantur Stoici, ſed multo magis Cicero, negans Lib. de Fato.
ſcientiam à deo vt res contingenter euenirent.
Nam, vt ait Auguſt. 5. de Ciuitate dei, cap. 9.
Confiteri deum eſſe, & negare illum præſcium,
futurorum, maxima inſania eſt. Et idem ibidem,
Qui confitentur deum eſſe, & negant eum præ
ſcium futurorum, non dicunt aliud, q̄ dixit inſi-
D piens in corde ſuo, ꝙ non erat deus. Et ſubdit:
Qui. n. non eſt pręſcius omnium futurorū, nō
eſt vtiq; deus. Nomine enim dei intelligimus in-
tellectum quendā ſeparatum, in quo nulla po-
tentialitas eſt admixta. Sed ſm philoſophum in
lib. de Bona fortuna, vbi plurimus intellectus,
ibi minima fortuna. Ergo vbi omnis intellectus,
ibi minima fortuna. Qui. n. multum habet de
intellectu, multa prouidet, & pauca ſibi accidūt
caſualia. Sicut ergo ſi eſſet albedo ſeparata, ha-
beret in ſe omnem rationem albedinis: ſic quia
intellectus diuinus eſt omnino ſeparatus, habet
omnem rationem intelligendi. Negare itaq; à
deo intelligētiam futurorum, eſt negare ipſum
intellectum ſeparatum, & per cōſequens eſt ne-
gare

gare ipſum eſſe deũ· hoc enim intelligimus no-
mine Dei, Intellectũ ſcilicet ſeparatum. Opor
tet ergo hic per viam mèdiam ambulare, vt nõ
teneamus alterum extremorum cum Cicero-
ne, excipiente à deo futurorum intelligentiam:
nec alterum extremorum teneamus cum Stoi-
cis, a rebus contingentiam auferentibus: ſed di
cemus ꝙ deus omnia præſcit, & ꝙ in ſua præ-
ſcientia minime fallit. Propter quod ſic futura
cognoſcit, ſicut ſunt, & etiam contingentia: fal
leretur .n. deus, ſi aliter futura pręſciret, q̃ eſſent:
& quia non fallitur, quę ſunt ventura contingẽ
ter, ſcit contingenter euenire: & quæ neceſſa-
rio, neceſſario. Simul ergo ſtant diuina præſciẽ
tia, & futura contingentia, nec vnum alterum
tollit.

*Cap. III. Quòd ſi diuina præſcientia aliquam ne
ceſſitatem imponeret rebus, illa neceſſi
tas contingentiæ non repugnat.*

QVia neſcit ītellectus ho
minis quieſcere in ma-
teria hac, oportet de
ipſa multas diſtinctio-
nes adhibere. Nam qa
quicquid deus præſcit,
neceſſario eſt euenire,
oportet aliquã neceſſi-
tem eſſe in omnibus à
deo præſcitis: quód ſi ipſa contingentia ſunt
ipſi deo nota, antequã fiant, etiam quod eſt deo
notum, neceſſario eſt euenire. Conſequens er-
go eſt, ꝙ & ipſa contingentia, vt ſunt deo nota,
quodãmodo neceſſario eueniant. Propter qđ
oportet de ipſo neceſſario diſtinctiones facere.
Faciemus ergo de ipſo neceſſario, quantum ad
pñs ſpectat, octo diſtinctiones, vt ſm quamlibet
illarum poſſit ad qõnem propoſitam reſponde
ri: quód videlicet neceſſitas impoſita rebus pręſ-
1 ſcitis, rerum cõtingentiam minime deſtruit. Eſt
autem prima diſtinctio de ipſo neceſſario, qđ
eſt quædam neceſſitas quæ contingentiam tol-
lit, quædam quæ roborat, & cõfirmat: ſicut eſt
immobilitas aliqua, quæ mobilitatem tollit, ſcili
cet poſſe moueri: quædam quæ roborat, & cõ-
firmat, & quæ mobilitatem arguit, vt immobili-
ter ſe habeat ad mobilitatem ſic, ꝙ nõ poſſit vi-
tare vt non ſit mobile. Talis autem immobilitas
motum non tollit, ſed potius arguit, & confir-
mat. Sic quia deus quæ præſcit neceſſario eue-
nient, quæcunq; deus ſcit cõtingenter euenire,
illa neceſſario eueniunt contingenter. Præſciẽ-
tia itaq; dei non tollit cõtingentiam, ſed potius
confirmat. Sic nec neceſſitas aliqua, immobilita
tis tollit motum, ſed roborat. Vnde Auguſt. 5.
de Ciuitate Dei. c. 10. hanc materiã pertractãs,
oſtendit, quód ſicut dei potentiam non minui
mus, cum dicimus eum nõ poſſe mori, quia mo

A ri, non eſt poſſe, ſed nõ poſſe, ideo dicẽdo hoc,
attribuimus deo impotentiam, vt ſi hoc poſſet,
impotens eſſet. Illud ergo non poſſe, nõ tollit
poſſe, ſed magis arguit. Sic & quæ deus pręſcit
neceſſario eueniunt, ergo quęcunq; Deus ſcit cõ
tingenter euenire, illa neceſſario contingenter
euenient. Nõ ergo pſcientia dei tollit cõtingen
tiã, ſed magis arguit, & cõfirmat. Sic ergo per pri
mã diſtinctionẽ poſſumus ad qõnẽ rñdere, ſeu
ſoluere vno modo. Eſt aũt ſcđa diſtinctio, ꝙ eſt 2
quædam neceſſitas rei, & quædam dicti: vel, ꝙ
idem eſt, neceſſitas in ſenſu diuiſo, & in ſenſu cõ
poſito; vt Sortes ſedens poteſt ambulare, dupli
cem ſenſum habet, vel ꝙ res ipſa, quæ eſt Sor
tes, & eſt ſubiecta ſeſſioni, poteſt eſſe ſubiecta
B ambulationi, & tunc eſt verus ſenſus. vel ꝙ totũ
illud dictum Sortes ſedẽs poſſet eſſe ſub ambu-
latione, & tunc eſt ſenſus falſus: quia ſic ſimul
ſederet, & ambularet, & per cõſequens ſimul ſe-
deret, & nõ ſederet. In ſenſu ergo diuiſo, quód
Sortes ſecundũ ſe conſideratus, poſſet eſſe ſub
ambulatione, eſt locutio vera: ſed in ſenſu com
poſito ꝙ Sor. cum ſeſſione poſſet eſſe ſub am
bulatione, eſt locutio falſa. Sic in propoſito: cũ
dicimus, (Hæc res contingens a deo præſcita,
neceſſario eueniet) ſi cõſideret̃ ipſa res, quę eſt
cõtingens, põt euenire et nõ euenire, ſed ſi cõſi
derat̃ hoc totũ in ſenſu compoſito (res ſimul cũ
præſcientia dei, neceſſario eueniet) ſic eſt a deo
præſcita, vt ſi eſt præſcita contingenter, contin
C genter eueniet: ſi autem neceſſario, neceſſario.
Et quia neceſſitas in ſenſu compoſito poteſt ſi-
mul ſtare cum contingentia, vt currens in ſen-
ſu compoſito, neceſſe eſt currere, dum .n. aliqđ
currit, neceſſe eſt ꝙ currat, quia nõ poteſt ſimul
currere, & non currere: præſcientia itaq; dei, qa
in ſenſu cõpoſito imponit neceſſitatem rebus,
ab eis minime contingentiam tollit. Poteſt autẽ
cõglutinari illa ſecunda diſtinctio cum prima,
vt dicatur, ꝙ in ſenſu compoſito præſciẽtia dei
contingentiam a rebus nõ remouet, ſed magis
arguit, & confirmat, ſm ꝙ dicebat prima diſtin-
ctio. Tertia autem diſtinctio eſt, quoddam ne- 3
ceſſarium eſt ſimpliciter, quoddam ex conditio
ne: & ſecđm hoc ſoluemus qõnem, tertio modo.
D Dicemus .n. ꝙ ex neceſſitate ſimpliciter, ſunt res
neceſſariæ ſimpliciter, ſed neceſſitate conditio-
nata, poſſunt eſſe neceſſariæ quæcunq; res con
tingentes: ſecđm quem modum diſtinguit philo
ſophus in Perihermenias, volens ꝙ neceſſitate Lib. 2. c. 3.
conditionata, omne quod eſt, dum eſt, neceſſe
eſt eſſe. Pręſcita ſunt ergo a deo neceſſaria, ne-
ceſſitate cõditionata. Nam quod præſcit̃, opor
tet ꝙ illud ſit futurum, vt vult Anſelmus in de
Concordia præſcientiæ, & pręđeſtinationis. Di
cemus ergo, ſi hoc eſt præſcitum à deo, eſt ne-
ceſſario futurum, & vt diximus, hoc eſſe præſci-
tum eſſe futurum, nihil erit aliud dicere, q̃ ſi eſt
futurum, neceſſario erit futurum: ſecundũ quẽ
modum omnia ſunt neceſſaria, vt dicamus, ſi

aliquis currit, neceſſe eſt quòd currat, quia non A
poteſt currere.& non currere. Neceſſitas ergo
conditionata ſimul ſtat cum contingentia rerũ.
Poſſet etiam, ſi alicui curę eſſet, addi iſti diſtin-
ctioni, vt habilius haberet intentum. Eſt autem
4 quarta diſtinctio, ꝙ aliqua ſunt neceſſaria neceſ
ſitate pręcedenti, aliqua ſequenti. Hanc diſtin-
ctionem facit Anſelmus dicens vbi ſupra, ꝙ eſt
neceſſitas antecedens,& conſequens. Neceſſitas
conſequens, vt ſi dicatur, Hõ neceſſario curret:
hæc eſt neceſſitas conſequens tantum, quia ar
guitur neceſſitas curſus tantum, ex conſequen
ti conditione appoſita, videlicet, ſi curret. Sed ſi
dicatur ſol orietur, ſi orietur: hoc eſt duplex ne
ceſſitas, antecedens,& conſequens: antecedens
quidem, quia in ipſo oriri ſolem, vt cum dicit̃, B
ſol oriet̃, ante q̃ addatur conditio, intelligit̃ ne-
ceſſitas, quam neceſſitatem vocat Anſelmus ne
ceſſitatem antecedentem: ſed cum poſtea addit̃
(ſi orietur) eſt neceſſitas non ſolum antecedẽs,
ſed conſequens, vt ex conditione conſequente
appoſita. In hac itaq; locutione, ſol orietur, per
(orietur), eſt duplex neceſſitas. ſ. antecedens &
conſequens; antecedens, quæ cogit rem eſſe: cõ
ſequens, quę non cogit rem eſſe. Sed ſi dicitur,
(Hõ currit ſi curret) nulla neceſſitas eſt in an-
tecedente, cum dicitur, homo currit: ſed ſolum
in conſequente, cum dicit̃, ſi curret. Cum igitur
dicitur, A, neceſſario erit, ſi eſt à Deo præſcitũ,
poteſt eſſe ibi duplex neceſſitas,& vna ſolũ. Du
plex, quia ſi, A, quod ponitur futurum eſſe, eſt C
de ſe neceſſarium, eſt ibi neceſſitas antecedentis,
cum, A, erit:& neceſſitas conſequentis ex con-
ditione appoſita, ſiue addita. ſ. ſi eſt à deo præ-
ſcitum. Sed ſi, A, futurum eſſe, in ſe non ſit ne-
ceſſarium, vt ſi dicatur, A, erit, ſi à deo eſt præſci
tum: ſolum erit ibi neceſſitas conſequens, ſcili-
cet, ſi eſt à deo pręſcitum. Et quia neceſſitas con
ſequens nihil de eſſe rerum variat, talis neceſſi-
tas permittit res eſſe, quales ſunt ſecundum ſe.
Neceſſitas ergo diuinæ præſcientiæ eſt neceſſi-
tas conſequentis, quia nihil variat rem eſſe: ſed
neceſſaria, neceſſario eueniunt; & contingẽtia,
contingenter. Sic ergo poſſumus per diſtinctio,
nem quartã ad qõnem ſoluere quarto modo.
Eſt autem quinta diſtinctio, quòd quædã ſunt D
neceſſaria, relata ad menſuram propriam, quæ-
dam verò prout ad menſuram aliam referũtur.
Dicemus ergo quòd illud quod hic fit ſucceſſi-
ue, ſecundum curſum temporis, totum in æter
nitate præſentialiter demonſtratur: quia Nunc
fluens facit tempus: & Nunc ſtans facit ęternita
Lib.5.pſa.6. tem, vt ait Boethius. Oĩa ergo ſunt in ęternitate
pręſentia, quia omnia ſunt ibi ſtantia, cum nihil
ibi depereat, nec accreſcat. Illa ergo eadem, quę
cõparata ad ęternitatẽ ſunt pręſentia,& ſtantia,
cõparata ad menſuram propriam, curſibus tem
poris peraguntur. Quare ſi ſic in ſeipſis res pręg
ſentes ſunt, cũ fiunt: ſic antequã fiant, deo ęter-
naliter præſentia ſunt, & ab ipſo pñtia cogno-

A ſcũtur, vt dicit Boethius in lib. de Conſo. Cum Lib.5.pſa vlt.
ergo res præſentialiter fiant, nõ poſſunt ſimul
fieri, & non fieri, ſed ſm alteram partem tantũ:
nec tamẽ propter huiuſmodi determinationẽ,
quod fit, neceſſario fit. Res ergo, anteq̃ fiant,
poſſunt fieri,& nõ fieri, vt non oporteat eas eſſe
neceſſarias ſimpliciter, nec ex cõditione. Sed cũ
cauſæ ſunt pñtes, licet non oporteat eas eſſe ne
ceſſarias ſimpliciter, quia poſſunt contingenter
fieri, tamẽ neceſſe eſt eas eſſe neceſſarias ex con
ditione: quia cum fiunt, neceſſario eſt eas fieri, vt
non poſſunt ſimul fieri,& nõ fieri, & actu ſimul
eſſe, & nõ eſſe: licet anteq̃ fiant, proportionali-
ter vtrunq; pronuntiari poſſit. Res itaq; cõtin-
gentes, relatæ ad propriam menſuram, ſm quã
B ſunt futuræ,& tempori ſubditæ, non ſunt de-
terminatę ad alteram partem. Relatæ verò ad
æternitatem, vbi præſentialiter relucent, opor
tet eas eſſe determinatas ad alteram partẽ, ſicut
cum præſentialiter fiunt; quia niſi præſentiali-
ter ſe habeant, fieri non pñt. Propter illã tamen
talem determinationẽ, nulla neceſſitas imponit̃
rebus. Et quia neceſſitas ex pręſentia rei, ſimul
ſtat cum contingentia rei, quia poſſunt pręſen-
tia eſſe quæ cõtingenter fiunt, neceſſitas ex pręg
ſentia dei, rerum contingentiam non euacuat.
Præſcita itaq; à deo ſunt cõtingentia, relata ad
menſuram propriam, vt ad tẽpus: ſed relata ad
ęternitatem,& ad dei præſcientiam, quę ſimpli
ci intuitu omnia cognoſcit, neceſſitatẽ illam cõ
C trahunt, quę competit rebus ex præſentia re-
rum cũ fiunt, quã neceſſitatẽ, rerum non tollere
contingentiam, põt eſſe manifeſtum ex dictis.
Eſt & ſexta diſtinctio, ꝙ quędam res eſt neceſſa 6
ria in ſe conſiderata; quędam vero ſolum vt eſt
ad aliud relata. Omnia. n. quantũcunq; contin
gentia,& particularia, relata ad intellectum, di-
cuntur eſſe neceſſaria: quia ſm Cõmen. primo Com.8.
de Anima, Intellectus facit vniuerſalitatẽ in re-
bus. Res ergo relatæ ad intellectum conſiderã
tur ſub eſse vniuerſali, vniuerſale autem dicitur
eſse ſemper,& vbiq;, quia eſt abſtractum a tẽpo
re,& loco: vnde non conſideratur ſub eſse hic,
& nunc. Eadem ergo res ſecundũ ſe erit contin
gens,& particularis; relata tamẽ ad intellectum.
D & cõſiderata ſub eſſe vniuerſali, quãdam neceſſi
tatem cõtrahit: & ſic cõſiderata, nõ eſt corruptio
ni ſubiecta. Ideo dicit philoſophus in lib. prio- 1.cap.12.
rum, Quòd Miccalus ſemper eſt intelligibile
quantũcunq; Miccalus ſit corruptioni ſubie-
ctus,& contingentię ſubditus. Relatus tamẽ ad
intellectum, prout reſeruat̃ in eo ratio vniuerſa
lis, dicit̃ ſemp̃ eſse: talis enim ſempiternitas quæ
eſt per relationem ad aliud, contingentiam nõ
remouet. Sic in propoſito: cõtingẽtia in ſeipſis,
pñt quãdam neceſsitatem habere vt referuntur
ad intellectum diuinum. Illa tamen neceſsitas,
nullam cõtingentiam remouet: immo magis eã
roborat: quia & ſi talia ſic conſiderata neceſsa-
rio euenirent, patet ꝙ neceſsario euenirent con
tingenter;

tingenter, quia ſic ſunt à deo præſcita, ꝙ contin
genter eueniant. Sic ergo poteſt ſolui quęſtio
7. per diſtinctionem ſextam vt quæſtio ſexto mo-
do ſoluatur. Et nihilominus & ſeptima diſtin-
ctio: quędam habent neceſſitatem omnimodã,
quædam vero ſolum neceſſitatem quãdam; vt
ſic loquamur de neceſſitate, & cõtingentia, quę
videntur ſibi multũ obuiare, ſicut loquimur de
acceſſu, & receſſu, qui ſibi inuicem obuiant.
Quod enim aliquid reſpectu vnius & eiuſdem
habeat omnimodã acceſſum, & receſſum, eſt im
poſſibile. Sed quòd aliquid reſpectu vnius hẽat
acceſſum, reſpectu alterius receſſum: vel ꝙ ali-
quid reſpectu vnius & eiuſdem, vno modo ha
beat acceſſum, alio modo receſſum, non eſt in-
cõueniens; videmus enim ꝙ idem lapis aſcedẽ
do ſurſum, recedit deorſum: & quòd habet ac-
ceſſum, & receſſũ: ſed hoc non eſt reſpectu eiuſ
dem Sic & in propoſito: nam ſicut acceſſus, &
receſſus, ſunt reſpectu terminorũ. ſic neceſſitas,
& contingentia, ſunt in rebus creatis reſpectu
cauſarum; propter quod ſicut reſpectu diuer-
ſorum terminorũ eadem res poteſt habere ac-
ceſſum, & receſſum: ſic reſpectu diuerſarum cau
ſarum, eadem res poterit neceſſitatem, & cõtin-
gentiam habere. Quòd. n. res habeat omnimo-
dam neceſſitatem, & omnimodam cõtingentiã
reſpectu omniũ terminorum, eſſe nõ põt: ſed
habere neceſſitatẽ ex parte diuinæ præſcientię,
contingentiam reſpectu cauſæ proximæ, nõ eſt
inconueniens. Sic etiam nõ ſolum reſpectu di-
uerſorum terminorũ, ſed etiam reſpectu vnius
& eiuſdem, alio & alio modo, poteſt aliquid ac-
cedere, & recedere: vt orbiculariter mota, re-
deundo ab oriente, accedunt ad oriens: quia tẽ
dunt ab oriente, ad oriẽs. Attamen eſſe nõ põt,
ꝙ ſimul, & reſpectu vnius, & eiuſdẽ ſimpliciter
aliquid accedat, & recedat: tamen quòd ſimpli
citer ſit huiuſmodi, & ſecũdum quid, nullum eſt
inconueniens. Sic in propoſito diuinam præ-
ſcientiam dupliciter conſideramus, vno modo
vt ſolum ſpeculatiue intuetur res, ſecundũ quẽ
modum infallibiliter cernit: & ſuum infallibili-
ter cernere, nec neceſſitatem, nec contingentiã,
imponit rebus. Alio modo conſideratur, non
ſolum vt ſpeculatiue circuncernit res, ſed vt eſt
cauſa rerum, & vt mediãtibus ſecũdis cauſis res
producit, ſecũdum quẽ modum eſt cauſa entis,
& differentiarũ entis, & per cõſequens contin-
gentium, & neceſſariorũ: vt quæ exequitur me
diantibus ſecundis cauſis contingentibus, con-
tingenter eueniunt: & quæ mediantibus neceſſa
riis, neceſſario eueniunt. Reſpectu ergo vnius
& eiuſdem, vt reſpectu diuinæ præſcientiæ, ea-
dem res poterit eſſe contingens, & neceſſaria.
Contingens quidem prout huiuſmodi res cau
ſatur a diuina præſcientia & voluntate medían-
tibus cauſis cõtingentibus: neceſſaria vero pro-
ut infallibiliter cognoſcuntur per diuinam ſciẽ
tiam ꝙ ex talibus cauſis ſint facta. Erit ergo ea-
A dem res neceſſaria, & contingens, modis prædi
ctis: ſed contingens erit ſimpliciter, quia ex pxi
mis cauſis contingentibus procedit: neceſſaria
erit ſcđm quid, prout diuina ſcientia in eius ad-
uentu non fallitur: quod nõ falli, nõ cogit rem
eſſe, niſi ſicut eſt. Octauo & vltimo poteſt diſtin 8.
gui (vt dicebatur) ꝙ in aliquibus eſt neceſſitas cõ
tingentis, vel antecedẽtis: in aliquibus vero nec
hęc, nec illa, ſed conſequentiæ tantum: ſicut po
nit Exẽplum Boethius. 5. de conſolatione phi
loſophica, vbi dicit quòd nulla neceſſitas cogit
incedere voluntate gradientem, quãuis neceſſa
rium ſit, quãdo graditur, eum incedere. Neceſ-
ſarium enim eſt quòd ſi Sortes currit, quòd mo
ueatur: & ſi graditur, quòd incedat. ſed talis ne-
B ceſſitas, non eſt antecedentis, nec conſequentis,
ſed conſequentiæ tantum. In hac enim neceſſa
ria conditionali, Si ſortes currit, ſortes mouet:
non eſt neceſſarium antecedens, ſcilicet Sortem
currere: nec cõſequẽs ſcilicet Sortem moueri:
ſed ſolum cõſequentia, vt ſi currit, quòd moueа
tur. Sic & in propoſito, ſi hoc eſt pręſcitum a
Deo, ergo veniet. In hoc quòd dr̃, ergo veniet,
non eſt neceſſitas: quia cõſequens illud põt eue
nire contingenter: ſed eſt neceſſitas conſequen
tię tantũ: quia ex diuina pręſcientia refert hoc
cõſequẽs. ſ. rem euenire. Res tñ ipſa poteſt eue-
nire, & nõ euenire: & Deus eſt liberi arbitrii, qa
poſſet ordinare, & nõ ordinare: & ſicut ordina-
C uit cõtingẽter, vel neceſſario, ſic cõtingẽter uel
neceſſario eueniet: vt ſolum neceſſitas cõſequẽ-
tiæ ſit in ipſis rebus ex diuina pręſcientia: quòd
in ipſis contingentibus fieri poteſt, nec cõtingẽ
tiam ab ipſis rebus aufert. Concluditur ergo iuſ
ne huius cap. quòd diffuſe ſumus pſecuti, ſicut
cõcludit Boethius. 5. de cõſolatione: vt ſi viſus
noſter videat hominem currere, & ſolem oriri,
æque vere pronuntiabit curſum hominis, ſicut
ortum ſolis, licet homo contingenter currat, &
ſol neceſſario oriatur: tamẽ propter illud infalli
biliter iudicare, nõ imponit neceſſitatem rebus
cõtingentibus. Sic & in propoſito, deus pręſen
tialiter, tam pręterita, ꝙ̃ futura cernit, nec in eis
fallitur: & tamẽ propter hoc nõ imponit neceſ
D ſitatem rebus, ſed cõtingentia cõtingenter e ue-
niunt & neceſſaria neceſſario, qa cognoſcit ea ſi-
cut ſũt: & iõ nõ tollit̃ cõſulere, & negotiari. Quę
libet ergo creatura faciat pręDeſtinatione ſuã,
& quilibet bene agat vt ſaluetur, ſciẽs quòd nul
lus dãnabitur niſi per culpam ſuam. Videt. n te
ſaluandum, & dãnandum, ſicut videt te come-
ſturum. Sicut ergo derideretur ille qui diceret,
deus præuidit me comeſturum, ideo de neceſſi
tate comedam: propter quod nõ oportet me la
borare, nec lauare manus, nec ire ad mẽſam, ſed
veniet bolus, & etiam me inuito introibit in os
meum, quia præuidit deus me comeſturum: &
ſic fiet. Sic deridendus eſt ille qui diceret deus
præuidit me ſaluãdum, aut dãnandum, ideo nõ
oportet eum curare qualiter agat, quia ſic eue-

niet,ſicut deus præuidit.Nam præuidit te deus A
comeſturum,hoc modo ꝙ debeas tibi prouide
re,& procurare cibum,& cętera talia: quæ fa-
ciens comedes.& ſi non,non. Sic deus videt te
eſſe dānandum,quia debebas dei præcepta ſer
uare,vel nō,ideo ſaluaberis vel dānaberis. Hæ
autem octo diſtinctiones licet in vnam viā ten-
dant,ſentimus tamē eas,hoc modo intelligēdo
dicta ſanctorū de hac materia loquētiū.Et hæc
de diuina prędeſtinatione ſufficiant.

DE PARADISO.

Cap.IIII.Quod paradiſus poteſt ſumi corporaliter, & ſpiritualiter; & quod paradiſus ad literam eſt quidam locus corporalis. B

POſt executionem de di
uina pręſciētia, & præ
deſtinatione, reſtat exē
quēdum de Paradiſo;
& Inferno: & primo
de Paradiſo. Sciēdum
ergo ꝙ,vt Auguſt. ait.
8.ſuper Gene.ad lrām,
de Paradiſo eē tres opi
niones.Quarum vna tantū corporaliter para-
diſum ponit.Alia ſolum ſpiritualiter. Alia vtro- C
que modo intelligi voluit.Et vt Aug.ibidem di
cit,tertiam ſibi placere poſitionem,ꝙ paradiſus
vtroq; modo intelligatur. Et Dam. 2.lib. c.9.di
cit, quod ſicut homo ſenſibilis, & intelligibilis
poſitus eſt,ſic & paradiſus ſumitur. Qd autem
paradiſus vtroq; modo dicatur,ſcriptura oſten
dit.Nam de paradiſo ſenſibili & terreſtri, dicit
Gene.2:Plantauerat deus paradiſum a princi-
pio in quo poſuit hominem; quē formauerat.
Quod Magiſter.2.d.17. exponens ait. His ver
bis aperte inſinuat Moyſes,ꝙ homo extra para
diſum formatus fuerit,poſtmodū in paradiſum
poſitus,ſm quē modū oportet ꝙ paradiſus cor
poraliter,& ſenſibiliter ſumatur:quia cum ho-
mo ſit caput mulieris,& mulier fuit formata in D
paradiſo,quia Adam exiſtente in paradiſo miſit
deus ſoporem in Adam,& tulit vnam de coſtis
eius,& formauit inde Euam (vt dicitur Gen̄.2.)
non poteſt intelligi de paradiſo ſpirituali, quia
tūc aliqua dignitas in Eua ſpecialiter fuiſſet,quę
non fuiſſet in adā,qđ non eſt cōueniens.Opor
tet ergo ꝙ paradiſus ſumatur corporaliter pro
quodam loco amęno,fructuoſo, ac nemoro-
ſo:extra quem creatus homo, poſtea fuit ibidē
poſitus diuina virtute. Vnde Auguſt. loquens
de hoc paradiſo,dicit.7.ſuper Geneſim ad lite-
ram,ꝙ paradiſus in quo collocauit deus homi
nem nihil aliud eſt q̄ quidam locus amęnus in
terra vbi habitauit homo terrenus. Et idem in
loco eodē dicit,Paradiſum intelligi debere lo-

A cum amęniſſimū, fructuoſum,nemoribus occu
patum,magnum,& ſpatioſum,magnoq; fonte
valiatum. Sic ergo in Geneſi accipitur paradi
ſus.ſ.corporaliter. Spiritualiter ſumitur paradi
ſus, cū dominus dixit latroni, Hodie mecū eris Luc.23.
in paradiſo:quod de anima latronis verificatum
eſt: & quia anima eſt res ſpiritualis, oportet ibi
ſpiritualiter intelligere paradiſum. Quia ergo
vtroq; modo ſumitur paradiſus, oportet de
vtroq; exequi. Et primo de corporali, de quo
multa dicuntur: dicitur enim primo de tali pa
radiſo,ꝙ homo nō fuit ibi creatus, ſed poſitus:
cuius ratio poteſt eſſe, qa non debebat ibi per-
ſiſtere,& ideo non fuit ibi creatus, ſed poſitus.
B Vel(vt dicit Magiſter Senten.) quia eſſe in para
diſo attribuitur gratiæ, non naturæ. Lignum
autē vitæ in paradiſo erat ſm Bedam: quod li
gnum eius virtutis erat,vt qui ex eius fructu cō-
mederet,eius corpus ſtabili ſanitate,& perpetua
ſoliditate permaneret: nec ætatis imbecillitate;
vel vlla infirmitate in deterius laberetur. Aug.
ēt ſuper Geneſi.8. ad literam,de hoc ligno di- Cap.5.
cit,quod ſicut panis ille quem comedebat Elias,
habuit amplius q̄ vſitatus panis,quia ab indigē
tia famis.40.dierum ſpatio vendicauit Eliam (vt
dicit̄.3.Reg.c.19.) quia(vt dicitur)ambulauit in
fortitudine cibi illius.40.diebus,et.40.noctibus:
ſic lignum vitæ,ſiue fructus eius,vim ſuſtentan
di,& reſtaurandi,vltra alia ligna habuit. Dei.n.
C perfecta ſunt opa:voluit enim deus ꝙ formali-
ter,& materialiter,poſſet Adam & Eua,ſi non
peccaſſent,incorruptibiles permanere,& ſe prę
ſeruare. Formaliter quidem ex Originali iu-
ſtitia, quæ pprie erat forma animę, cui corpus
totaliter ſubiiciebatur. Materialiter vero, ppter
lignum vitę.Nam ꝙ non perpetuetur homo,
contingit ex hoc, quia nō ita pura eſt reſtaura-
tio alimenti,ſicut eſt deperditi deperditio: habe
bat.n. hoc lignū præ aliis, vt purius faceret nu
trimentum, ex quo tale lignum materialiter fa
ciebat ad perpetuitatem Adæ. Secūdo in para Aug. de Gen.
diſo erat lignum ſcientiæ boni & mali; non ꝙ ad lit. lib.8.
vſus illius arboris; ſiue arbor illa eſſet mala, ſed Cap.15.
vt homo cognoſceret ſe tenere ad obediētiam
creatoris, fuit ſibi datum præceptum ne ederet
D de fructu illius ligni: & ex hoc dicta eſt arbor
boni & mali, quia in illa erat præcepti ſatura
transgreſſio, in qua per experimentum didicit,
quid intereſſet inter obedientiam boni & mali.
Erat tertio in paradiſo corpalis fons magnus,
diuiſus in quatuor flumina,vt magna amęnitas
ibi eſſet. Vnde Dam.lib.2.cap.11.de amęnitate
huius paradiſi loquens,dicit, Quod deus homi
nem ſcdm propriā imaginem condidit & ſimi
litudinem,ſicut quēdam regem,& principē om
nis terrę,& eorū quę ſunt in ipſa. Conſtituit au
tem eum velut in quādam regiam manſionem,
in qua beatam vitam duceret: & hæc fuit para
diſus,manibus dei plantata, promptuarium om
nis exultationis,& gaudii: quod ſine amęnitate
aquarū

aquarũ tunc eſſe non poterat. Idē ēt Damaſc. dicit, quòd hic locus in oriente poſitus erat, omni terra excellentior, tenuiſſimo ac tēperatiſſimo aere circũfulgēns, plantis ſemper & floribus comatus, bono odore plenus, & lumine repletus. Quarto, in hoc paradiſo homo fuit poſitus, vt operaretur, & cuſtodiret illum. Nam ſecundum Auguſt. 8. ſuper Gen. ad literam, Ante peccatum fuit homo agricola ſine labore, ſolum ad delectationem: qui fuit poſt peccatum ad laborem, nō bene cuſtodiens gratiam ſibi datam, & ideo inde fuit abiectus. Hæc autem quę de paradiſo dicta ſunt, oſtēdunt illum eſſe corporalem, & ſenſibilem: tum quia nullum ſpiritualem bonum habuit Eua, quòd non haberet Adam, tum etiam quia ibi erat lignum vitæ, qđ ad eſum corporalem erat: tum etiam quia eſus arboris boni & mali, indicat corporalem actionem: tum etiam quia ibi erat fons cum fluminibus, quę flumina ſm Auguſt. Gyon, Phyſon, Tygris, & Euphrates ſunt nominata: tum etiã quia Adam in paradiſo poſitus fuit vt agricola, quòd ſolum in loco corporali fieri habet: & Adam etiam inde fuit abiectus. Quare patet, quid ſit de hoc paradiſo dicendum.

De Gen. ad lit. lib. 8 cap. 7.

Cap. V. Quod paradiſus ſecundum moralem ſenſum, animam ſanctam, lętitiamq́; bonæ conſcientię ſignificat, … figurat.

DEclarato quomodo accipitur paradiſus corporalis, reſtat videre quomodo ſumatur ſpiritualiter. Sciendum ergo ꝙ Auguſt. ſuper Gen. ad literam. 8. dicit, Lignum vitæ ſumi corporaliter, & ſpiritualiter: ſicut Hieruſalem ęterna eſt in cęlis, & etiam in terra eſt ciuitas, qua illa figuratur. Et ſicut Sara, & Agar, quis duo teſtamenta ſignificarint, tñ erant duæ mulieres: ſic lignum vitæ, quãuis ſignificet Chriſtum, tamē eſt quædam arbor in paradiſo, ſcilicet terreſtri: & paradiſus licēt ſignificet cęleſtem patriam, eſt tamē quidam locus corporalis. Vt igitur proſequamur ſimilitudinem de Ieruſalem, & Paradiſo, dicemus, quòd ſicut Ieruſalem interpretatur viſio pacis, ità & paradiſus eſt locus amœnus, qui quidem in viſione etiam pacis, & in tranquillitate conſiſtit, in quibus potiſſime amœnitas, & delectatio, habet eſſe. Dicemus ergo ꝙ paradiſus quatuor ſignificat, iuxta quatuor ſenſus ſacræ ſcripturæ. In ſacra enim ſcriptura ſignificantur voces, & res: ſecundum ſignificationem vocum, ſignificatur ſenſus literalis. Nam ille eſt ſenſus literalis, qui ſcdm ſignificationem vocũ, ſcilicet literarum, occurrit in-

Cap. 14.

a.cor.13

A tellectui primo ſine repugnantia. Dicimus autem ſine repugnantia, quia cum dicitur in lib. Iudicum, ꝙ ligna voluerunt cõſtituere Regem, nō eſt ſenſus literalis ꝙ ligna hoc facerent: quia ibi eſſet repugnantia, cum ligna ratione careant. Quãdo ergo eſt repugnantia, poterit eſſe alius ſenſus: ſed illud quòd voces ſignificant, quod ſe offert primo intellectui ſine repugnãtia eſt ſenſus literalis. Senſus autem ſpiritualis eſt, quod ſignificant res: quæ res tripliciter ſumi poſſunt ad ſignificãdum: quia vel ſumi poſſunt ad ſignificandum quid agendum, & tunc eſt ſenſus moralis: vel quid credendum, & tunc eſt ſenſus allegoricus: vel quid ſperandum, & tunc eſt ſenſus B anagogicus. Vt dicatur ſenſus moralis à moribus, qui ex actibus noſtris dependent. Dicitur ſenſus allegoricus, ab alio, quod eſt aliud, & goge, quod eſt ductio, vt vinum ſignificat; & ad aliud ducitur, vt quia ducitur ad aliqua credendũ. Dicitur autem anagogicus, ab ana, quod eſt ſurſum, & goge, quòd eſt ductio, quaſi ad ea, quæ ſurſum ſunt, & quæ ſperanda ſunt, ductio: Ieruſalem itaq; ſecundũ literalem ſenſum ſignificat illum corporalem locũ: ſecũdũ ſenſum moralem, ſignificat animam ſanctam: ſecũdum allegoricum, eccleſiam: ſm anagogicum, cęleſtē patriam. Sic paradiſus omnes quatuor ſenſus habet, vt ſecũdum literam ſignificet quēdam locũ corporalem. Scdm vero mores, animam ſanctam. Scdm allegoricum, eccleſiam. Et ſecundũ C anagogicum, cęleſtem patriam. De ſenſu autē literali, & paradiſo corporali dictum eſt, Reſtat autē de tribus ſenſibus exequi, & primo de primo. Dicamus ergo ꝙ anima ſancta, ſecundum moralem ſenſum, dicitur paradiſus. Illa .n. quatuor, quæ reperiuntur in paradiſo corporali, poſſumus ad animã ſanctã adaptare. Nã ſicut in paradiſo fuit ipſe Adam poſitus dei gratia: ſic quia in iniquitatibus cõcepti ſumus, ſm Pſalmũ, quòd anima ſit ſancta, & bona, eſt diuinæ gratiæ. Immo magis eſt gratiæ in anima, quàm fuit in Adam; quia in Adam fuit bonum gratię gratis datæ, in anima noſtra, eſt bonum gratię gratum facientis. Secundò, quia ſicut in paradiſo D erat lignũ vitæ: ſic in anima ſancta eſt charitas, quæ habet omnia facere viua, ſiue lignum vitę, quod corpora reficiebat ad vitam. Tertiò, quia ſicut in paradiſo erat arbor ſcientię boni & mali; ſic in anima ſancta eſt liberum arbitrium, per quod poſſumus bene & male agere, licet enim virtutibus non contingat male vti, (vt vult Augu. in lib. 2. de lib. arbi. & Philoſophus in Rhetoricis) ipſis tamē potentiis, poſſumus bene & male vti: ppter quod anima poteſt dici, arbor ſcientiæ boni & mali. Quartò, ſanctitas vitæ ſine alio, poteſt dici paradiſus: nam ſicut homo fuit in paradiſo poſitus à deo, vt operaretur & cuſtodiret illum: ſic eſt poſitus iuſtus homo in bonitate & ſanctitate à deo; vt operaretur & cuſtodiret illam. Animaduertēdum tamē, quòd

cum dicitur, deus poſuit hominem in paradi- A ſo, vt operaretur & cuſtodiret illum, dupliciter poteſt intelligi. Primo modo, vt homo poſitus ſit in paradiſo vt cuſtodiret eum ſibiipſi, ne per peccatum amitteret illum: ſic homo eſt poſitus in paradiſo bonæ conſcientiæ, vt operando ſibiipſi cuſtodiret ſanctitatem, id eſt, paradiſum ſuum. Secundo modo poteſt exponi quod dictum eſt quod deus poſuit hominem in paradiſo, vt cuſtodiret ipſum hominem, vt Auguſtinus exponit, Poſuit deus hominem in paradiſo vt cuſtodiret hominem, id eſt ſeipſum: quia homo videns ſe in tantis delitiis, in quantis à deo poſitus erat, debebat ſeipſum cuſtodire: quod ſi non fecit, oſtendit ſe ingratum eſſe; & quod non dei culpa fuit, ſed hominis ingrati. Sic etiã B in propoſito, id eſt quod homo ſit bonæ vitæ & ſanctitatis, quæ poteſt dici paradiſus. Deus enim poſuit hominem in hoc paradiſo, vt operaretur, & cuſtodiret ipſum, per bona opera: quod ſi non fecit, non eſt culpa dei, ſed hominis ingrati. Patet ergo quod per iſta quatuor, moraliter intelligi poſſunt de anima ſancta, vel de homine ſancto, quę de paradiſo corporali ad literam intelliguntur. Aduertendum tamen quod grammatici dicunt paradiſum, fœminini generis: ſacra autẽ ſcriptura, quę non eſt ſubiecta regulis grammaticorum, ſumit eum in maſculino genere, cum dicit, Poſuit deus hominẽ in paradiſo, vt cuſtodiret illum.

Cap. VI. *Quod paradiſus ſecundum allegoricum ſenſum, ſignificat eccleſiam militantem ſiue præſentem.*

Oſtendendum eſt in hoc cap. quod paradiſus, ſecundum ſenſum allegoricum, ſignificet eccleſiam. Præſens ergo eccleſia, quæ dicitur militans, merito dicitur paradiſus: quia illa, quæ diximus eſſe in paradiſo corporali, poſſu- C mus ad præſentem eccleſiam adaptare. Nam ſicut homo prius non fuit in paradiſo poſitus, ſed conditus: ſic nos ex primordiali generatione noſtra corporali, cum in peccato naſcimur, nõ habemus quod ſimus filii eccleſiæ, ſed ex regeneratione ſpirituali: ſecundum quã ab hoc peccato abſoluimur. Sicut igitur Adã extra paradiſum formatus fuit, & per deum in paradiſo poſitus: ſic nos naſcimur extra eccleſiam, ſed per diuinam gratiam, & regenerationem in baptiſmo, in eccleſiam collocamur. Ruſus in eccleſia eſt lignum vitæ, ſcilicet chriſtus, qui eſt dei virtus & 1. dei ſapientia. Nam de hac eccleſia ſcriptum eſt, quod eſt lignum vitæ iis qui apprehenderint eã. Vnde Aug. 13. de Ciuitate dei, cap. 21. de hoc A ligno loquens ait, Cætera ligna erant in paradiſo in alimento: illud autem, ſ. lignum vitæ, in ſacramento erat. Et ſubdit, quod ſicut fuit lignũ vitæ in paradiſo corporali, ſic in paradiſo hoc intelligibili, & ſpirituali, ſcilicet in eccleſia, eſt ſapientia dei, de qua ſcriptum eſt, quod eſt lignũ vitæ amplectentibus eã. Poſſumus autẽ dicere, quod lignum, arbor vitę, liber vitæ, ſapientia dei, & virtus, & cætera talia appropriate poſſunt dici de filio dei. Nam filius procedit per modum intellectus: ideo dicitur verbum & ſapientia patris. Et quia actio intellectus, dicitur vita, inde eſt, quod ipſa vita, & ea quæ pertinent ad vitam, vt lignũ vitæ, & liber vitę, filio appropriantur. Ideo Ioannes volens nobis aliqua enarrare de filio dei di- B cit quod erat in principio apud deum patrem, dicens, Quod factum eſt in ipſo erat vita: innuens quod omnia quæ facta ſunt, antequã facta eſſent, erant in verbo vita, & modo intelligibili. Sed & actus intellectus dicitur vita ſecundum Cõmentatorem 12. metaphy. 39. ideo talia, quæ vitam dicũt, poſſunt appropriari filio. filius ergo qui procedit per modum intellectus, per appropriationem, dicetur ſapientia, vita, & omnia quæ deſcribuntur per modum vitæ. Et ideo merito appropriatur, quod ſit lignum vitæ. Ex hoc etiam dictus eſt non ſolum ſapientia patris, ſed etiam & virtus: quia cum pater ſit intellectualis naturę, & agat per ſuam ſapientiam, & per ſuum filium, omnia dicitur agere & per verbum ſuum: & ideo dicitur C virtus patris ipſe filius. Poteſt ergo ipſe Chriſtus, & ipſe filius dei, dici lignum vitę. Cętera. n. quæ erant in paradiſo corporali, erant in alimẽto, lignum autem vitę, quod figurabat Chriſtum, erat in ſacramento ſolum. Arbor autem ſcientię boni & mali, in eccleſia eſt tranſgreſſio mandati per experimentum, vt ait Aug. 13. de Ciuitate dei, cap. 21. Nam & dicit idem. 8. ſuper Geneſim ad literam, Lignum ſcientię boni & mali, arbor quædam fuit corporalis, cuius eſus non per ſe malus, ſed ratione tranſgreſſionis mandati. Sicut ergo illa arbor corporalis, in paradiſo corporali, dicitur arbor ſcientiæ boni & mali, ſic in eccleſia ipſa tranſgreſſio mandati per quã experimur, quid intereſt inter obedientiam bonam, D & malam. Arbor ſcientię boni & mali dici poteſt. Vel dicere poſſumus, quod ipſum mandatum, eſt huiuſmodi arbor: tranſgreſſio vero eius eſus. Fons qui diuidebatur in quatuor capita, ſignificat in eccleſia doctrinam euangelicam: quæ diuiditur in quatuor Euangelia: per quam doctrinam irrigatur tota eccleſia, ſicut per fontem illũ irrigatur totus paradiſus. Deus etiam poſuit hominem in hoc paradiſo, qui eſt eccleſia, vt operaretur & cuſtodiret illum: Quod dupliciter poteſt intelligi. Primo, vt homo referatur ad hunc paradiſum, quæ eſt eccleſia, poteſt eſſe ſenſus, quod deus poſuit hominem in paradiſum, qui eſt eccleſia, vt operaretur & cuſtodiat huiuſmodi paradiſum. Nam ſicut eccleſia dicta eſt paradiſus

dei

dei, ita poteſt dici vinea dei, ad quam continue A operarios mittit, vt reddat ſingulis ſuos denarios. Poſitus eſt ergo homo in eccleſia, quæ dicitur paradiſus vt cuſtodiat hūc paradiſum, ne per peccatum perdat illum: ſtatim enim ꝙ quis peccat mortaliter, quātum ad deū, ſeparatus eſt à cōmunione eccleſiæ. Secundo modo pōt exponi hoc operari & cuſtodire, non vt referatur ad hominē prout comparatur ad paradiſum q̄ eſt eccleſia, ſed prout refertur ad deum. Nam ſicut homo operaẗ terram, multo magis deus hominem: nam homo operatur terram, nō vt ſit terra, ſed vt fructificet: deus autem operatur hoīem vt ſit homo & vt ſit iuſtus: ſine enim deo non poſſumus eſſe, neq; iuſti, neq; opera iuſtitiæ facere. Nō igitur poſitus fuit in eccleſia, vt B cuſtodiret illam, & vt deus cuſtodiret hunc hominem, faciendo eū operari opera iuſtitiæ, ſine qua nihil poſſumus facere.

Cap. VII. *Quòd paradiſus ſecundum anagogicum ſenſum, ſignificat eccleſiam triumphantem.*

OStendemus in hoc capitulo quomodo anagogicè per paradiſum ſignificatur eccleſia triūphans (vt ſit ſenſus anagogicus, quando ad ſu C perna manudicimur, quæ potiſſimè ſunt res ſperandæ, & illa cæleſtis patria, ſiue illa quæ ſurſum eſt, quæ eſt libera, quæ eſt mater noſtra, vt dicitur ad Gal. 4.) Poſſumus autem dicere, ꝙ nomine paradiſi ſignificatur illa cęleſtis patria, & illa quæ ſurſum
Cap. 34. eſt Hieruſalem. Nam ſm Augu. 12. ſuper Gen. circa finem, Omnis etiam ſpiritualis quaſi regio, in qua bene eſt animę, paradiſus dici poteſt: ſicut dicebatur corporalis paradiſus, in quo bene erat corpori. Vnde idem Augu. ibidem vbi ſupra, dicit. Si enim propriè (paradiſus) eſt nemoroſus locus: tranſlato autem verbo, omnis etiā ſpiritualis quaſi regio, vbi animæ bene eſt, D merito Paradiſus dicit pōt. Tertiū ergo cęlum, ſicut tertiū genus viſionis vbi erit beatitudo noſtra, ad quam raptus eſt Paulus, paradiſus dici
2. cor. 12. poteſt. Vnde ad Corinthios, cum prius dixiſſet ſe raptum eſſe vſq; ad tertiū cęlum, dicit poſtea ſe raptum in paradiſum: idem intelligens p paradiſum, & per tertium cęlum, quod eſt viſio diuinæ eſſentiæ, vbi eſt beatitudo noſtra. Præſens ergo eccleſia dicitur paradiſus, quia bene eſt animæ, ſi bene viuit in eccleſia militante. Paradiſus autem cęleſtis diciẗ & paradiſus paradiſorum, quia bene eſt omnibus ibi exiſtentibus, vbi nullus alteri inuidet, iuxta illud Auguſt. 22. dę Ciuitate dei. c. vltimo, In illa ſuperna ciuitate, beati magis in ſe bonum videbunt, vbi nulli ſuperiori nullus inferior inuidebit. Vnde Aug. illam ſanctam ciuitatem, paradiſum appellat paradiſorum. 12. ſuper Gene. Et vt diſcurramus per ſingula, quę dicimus eſſe in paradiſo corporali, dicere poſſumus omnia illa peramplius, & perfectius, eſſe in paradiſo ſpirituali. Primo homo in paradiſo corporali nō fuit conditus, ſed poſitus: vt daretur intelligi, ſm Magiſtrum ſententiarū, ꝙ non erat naturæ, ſed gratię. Quod multo magis veritatem habet in paradiſo ſpirituali. ſ. cęleſti patria, vbi erit beatitudo noſtra: nam nullus homo purus à ſui natiuitate, eſt in hoc paradiſo conditus, ſed ſolum per gratiam poſitus. Beatitudo enim noſtra ſupernaturalis eſt. Nam videre deum per eſſentiam naturaliter alicui creaturæ competere nō poteſt: quia eſſentiam ſuam appellat deus, lucem inacceſſibilem, quā vnquā nemo hominū vidit, nec auris audiuit &c. Non ergo poteſt homo, niſi per gratiā, paradiſum aſcendere: ſicut nec primus homo fuit in paradiſo poſitus, niſi per gratiam. Poſſumus etiam dicere, in hoc paradiſo ſpirituali lignum vitæ eſſe. Nam ipſa ſapientia diuina, poteſt dici lignum vitæ: nec eſt inconueniens ꝙ dicamus diuinam ſapientiam, tam in paradiſo corporali q̄ ſpirituali eſſe lignū vitæ, cum ſit caput noſtrum, & beatorum, ipſe Chriſtus dei filius. Vnde Auguſt. 13. de Ciuita dei c. 21. loquens de paradiſo prout dicit vitam beatam, ipſam ſapientiam diuinam in hoc paradiſo dicit eſſe lignum vitæ, dicens. Nemo prohibet intelligi paradiſum, vitam beatam, & lignum vitę, ipſam bonorum omnium matrem, & ſapientiam, ſiue ipſum Chriſtum. Lignum autē ſcientiæ boni & mali, eſt in paradiſo cognitio ſpeculatiua, quā habent ſancti de bonis, & malis Obliuiſcenẗ. n. ſancti ſuorum, & malorum pęnam, quantū ad experimentum, ſed quantū ad cognitionē intelligibilem, nequaquā: ſicut homo, per grām, peccatum diciẗ guſtaſſe de arbore boni & mali, q̄ guſtando bonum, cognouit quid intererat per experientiam inter bonum, & malum: ſic boni è contra dicūtur guſtare de arbore boni & mali, quia guſtando tantum bonum, videbūt quæ differentia ſit inter bonū ipſorum, & malum miſerorum, vt vtroq; modo inſurgant in dei laudem. Vnde Auguſt. 22. de Ciuita. dei. c. vltimo loquens de ciuitate beatorū, dicit ꝙ Liberata eſt ab omni malo, & repleta eſt omni bono, fluens indeficienter iucunditatem ęternorum gaudiorum, oblita pęnarum, & culparum: nec tamen ſuæ liberationis eſt oblita, vt ſuę libertati ſit ingrata. Et ſubdit, ꝙ quantū attinet ad ſcientiā rationalem, memor eſt etiam priorum malorum ſuorum: ſed quantū ad ſenſum, omnino eſt immemor. Fons etiā diuiſus in quatuor flumina, eſt abūdantia beatitudinis, & refectionis animę. Beatitudo autem noſtra dupliciter poteſt capi. Vno modo nomine extenſo, prout extendit ſe

ad omnes potentias,tam ſenſitiuas,q̄ intellecti-
uas,tam organicas,q̄ nō organicas : ſm quem
modum,fluuius paradiſi diuiſus in quatuor ca-
pita.eſt refectio animæ,& abundantia beatitu-
dinis,ſm quatuor potentias animæ,in quibus
habent eſſe quatuor virtutes cardinales,& etiā
virtutes aliæ annexę.Hic autē eſt intellectus,in
quo habet eſſe prudentia. Affectus.ſiue volun
tas,in qua habet eſſe iuſtitia. Iraſcibilis, in qua
habēt eſſe fortitudo.Cōcupiſcibilis, in qua ha-
bet eſſe tēperantia.Hæ aūt virtutes Cardinales;
in præfatis quatuor potentiis animę,habēt eſſe:
Et ſicut hę quatuor virtutes habent eſſe in illis
quatuor animę potētiis,ita etiam & annexę vir
tutes,in eis habent eſſe.Et quia beatitudo eſt pri
mum quod reddetur nobis per opera virtuoſa
facta in charitate quantū ad adultos,vel in gra-
tia quātum ad paruulos:dicitur ꝙ nomine ex-
tenſo beatitudo accepta,ad omnes has quatuor
potentias ſe extendit,in quibus virtutes habent
eſſe.Alio modo accepta beatitudo vt propriē,
non poteſt eſſe niſi de deo, qui eſt incōmutabi
le bonum:& ſic ſumpta beatitudo, non poteſt
eſſe niſi in illis potentiis, quæ immediate ferri
poſſunt in deum,cuiuſmodi eſt intellectus,& vo
luntas:quia potentiæ ſenſitiuæ,& organicæ,cu
iuſmodi ſunt iraſcibilis,& concupiſcibilis,nō re
feruntur,niſi ad hoc particulare bonum. Hoc
autem ſecundū dupliciter poſſumus dicere.Pri
mo videlicet,ꝙ fluuius diuiſus in quatuor capi-
ta,ſit abundantia beatitudinis,quæ diuiditur in
cognitionem veri,quę pertinet ad intellectum:
& in adeptionem boni,quę pertinet ad effectū:
& in ſecuritatem,& pacē,quę ptinent ad vtrāq;.
Hæc autem ſm Auguſtinum faciunt ad beati-
tudinem:vnde de his omnibus ait Auguſt.9.de
Ciuitate dei cap.12.Quòd vtroq; modo effici
beatitudinem dicimus, quam recto propoſito
natura intellectualis deſiderat,hoc eſt,vt homo
incommutabili bono, quod deus eſt, ſine vlla
moleſtia perfruatur:& in eo ſe in æternum mā
ſurum,nulla dubitatione trahatur, nec vllo er-
rore fallatur,vt ſecundum hoc dicamus animā
beatam,eſſe ſponſam dei:propter quod dicere
Cap.1. poteſt de deo, quod dicit ſponſus in Cantica:
Dilectus meus mihi, inter vbera mea commora
bitur:ideſt,inter intellectum,& voluntatem. Et
ſecundò dicere poſſumus, quòd proprie loquē
do,fluuius ipſe eſt deus, in quo beatitudo no-
ſtra proprie, & principaliter eſt : qui diuidi-
tur in cognitionem veri, & adeptionem boni:
in pacem,& ſecuritatem:quæ omnia ad intelle-
ctum,& voluntatem pertinent. Aduertendum
tamen,ꝙ licet in iis duabus,tanq̄ in excellentio
ribus,habeat eſſe principale:ab illis tamen potē
tiis redundabit beatitudo in totam animam,& a
tota anima in totum corpus. Erit autem hic or
do:quia ab ipſo deo, vbi principaliter & finali-
ter eſt beatitudo, redundabit ipſa beatitudo in
ipſas potentias [illegible]ncipales,ſcilicet,intellectum,

A & voluntatem:& ab his potentiis erit redundā
tia in totam ipſam animam:& ab ipſa anima,fiet
in totum corpus:vt totus homo,ſm omnia ſua,
dicatur eſſe beatus,vt de eo verificetur quod di
ctum eſt,Quòd ingredieť,& egredietur, & pa-
ſcua inueniet.Vt ingredietur,quātum ad homi
nem interiorem,ſiue quantū ad potentias non
organicas: & egredietur,quantum ad potētias
organicas,ſiue quantum ad hominē exteriorē
& paſcua inueniet,quia ſm vtraſq; potētias,erit
refectus,& delectatus,et plenus gaudio delecta
bit.Vel ingredietur, quantum ad beatitudinē
animę:& egredietur prout illa beatitudo redū-
dabit in corpus:& paſcua inueniet,quia vtroq;
delectabitur.Vel ingredieť Chriſti cognoſcen
B do diuinitatē,quæ cōis,& vna,& eadē eſt cū pa
tre,& ſpū ſancto: & egredieť vidēdo eius huma
nitatem:& paſcua inueniet,quia vtroq; modo
delectabitur.Quintò poſitus eſt homo in para
diſo,vt cuſtodiret,& laboraret illum:dicetur.n.
homo tunc operari circa hunc paradiſum, &
gaudium ſempiternum,quia omnes ſuos actus,
omnia ſua habebit in hoc paradiſo, & gaudio:
ſicut angeli ſancti,licet operentur circa illa ad
quæ per deum mittuntur,ſemper tamen vidēt
faciem eius,qui in cęlis eſt.Poſiti ergo erunt ho
mines in paradiſo,vt cuſtodiant illum,& operē
tur illum,quia nunq̄ poterunt ipſum perdere.
Vel poſſumus dicere ſm alium expenendi mo
dum,ꝙ deus ponet hominem in hoc paradiſo,
C vt cuſtodiat illū i.vt deus cuſtodiat, & laborat
ipſum hominē: q̄a ſi in præſenti, ii filii dei ſunt,
qui ſpiritu dei aguntur,multo magis qui in cęle Rom.8.
ſti patria filii dei ſunt,ſpiritu dei aguntur. Patet
ergo quomodo poteſt ſumi paradiſus,ſecundū
m ſenſum literalē,moralē,allegoricum,& ana
gogicum.Et hęc de paradiſo ſufficiant.

DE INFERNO.

Cap.VIII. *Quòd uidetur Auguſtini ſententia, quòd inferni nomine, non corpus,ſed ſimilitudo corporis, importetur.*

D

CVm iſte tractatus ſit de prę
deſtinatione, & præſciētia,
dignum eſt, vt in eo,de pa-
radiſo,& inferno, aliqua vi
deanť:ad quæ vadunt præ
ſciti, & prædeſtinati,in fine.
Poſt tractatū de paradiſo,
ſi volumus bene diffinire de paradiſo, & infer-
no;qui ſunt contrarii,neceſſe eſt tractatum de
ipſo Inferno componere. Sciendum ergo, ꝙ
Aug.8.ſuper Gen.ad literam,videtur ad hanc Cap.5.
partem tendere,ꝙ Infernus ſit locus imaginato
rius ſiue ſpiritualis, ſicut eſt anima, quæ in tali
inferno

254

inferno ponitur. Nam cum anima non ſit corpus, ſed poſſit habere apud ſe ſimilitudines corporum, (vt dicit idem Auguſt.) infernus in quo patitur anima ſeparata, non eſt corpus, ſed ſimili-

Cap. 32. litudo corporis. Vnde Auguſt. in. 12. videt hoc aſſerere dicens, Iam vtrum habeat aliquod corpus anima, cum de hoc corpore exierit, oſtendat qui poteſt, ego autem non puto: ſpiritalem enim arbitror eſſe, non corporalem. Et ſubdit, Ad ſpiritalia autẽ fertur anima pro meritis, aut ad loca pęnalia ſimilia corporibus. Videtꝰ ergo ꝗſio, ꝙ talis locus non eſt corpus, ſed ſimilitudo corporis. Vñ Aug. in eodẽ libro, adducit tale exẽplũ, dicens. Qualia ſępe demõſtrata ſũt iis qui rapti ſunt a corporis ſenſibus, & iacuerunt ſimiles mortuis (ideſt, ac ſi eſſent mortui) & infernales pęnas viderunt, cum & ipſi in ſeipſis gererent quandã ſimilitudinem corporis ſui, per quam poſſent ad illa ferri, & talia ſimilitudinibus ſenſuum experiri. Et idem in eodem dicit,

Cap. 33. Animam vero nõ eſſe corpoream non me putare, ſed planè ſcire audeo pfiteri: hẽre tñ poſſe ſimilitudinẽ corporis, & corporalium omnium membrorum quiſquis negat, poteſt negare animam quæ in ſomnis videt, vel ſe ambulare vel ſedere, vel hac atq; illac greſſu, vel & volatu, ferri ac referri: quod ſine quadam ſimilitudine corporis non fit. Ex proportione itaq; locati ad locum, oſtendit Auguſtinus animam ferri ad locum, non corporalem, ſed ſimilitudinẽ corporis habentẽ: licet hoc non dicat aſſerendo, ſed hominem exercitando. Si autẽ quæratꝰ, quomodo anima exuta a corpore poſſet apud ſe formare ſimilitudines corporis? Dicendum ꝙ hoc poteſt dupliciter fieri. ſ. per cognitionem, & per affectionem. Per cognitionem primo: quia lapis non eſt in anima, ſed ſimilitudo lapidis: ergo per cognitionem, & intellectum, poteſt anima habere apud ſe ſimilitudines corporum. Sic & multo magis poteſt homo per affectionem, & potiſſimè anima peccatrix, quæ ſic eſt affecta corpori, vt quaſi corporale cognoſcat: vt de il-

Luc. 16. lo diuite patet, qui portatus in infernũ, dicebat, ꝙ pater Abraham ſineret Lazarum intingere extremum digiti ſui in aqua, vt refrigeraret linguam eius, quæ cruciebatur in flamma. Cõſtat autem diuitem illum nõ eſſe in inferno, niſi ſm animam, & ita loquebatur, ac ſi haberet digitũ, & linguam: quod ideo poterat cõtingere, quia anima diuitis, ita erat alligata, & affecta corporalibus rebus, in quibus in hoc mundo delectata fuerat, vt videretur ſibi quaſi digitum, & linguam habere. Si ergo anima diuitis habebat linguam, hoc erat ſolum, quia erat ſimilitudo corporis. Sic etiam ſi flamma illa cruciabat animam illam, non erat corpus ſed ſimilitudo corporis: ſed flamma illa erat ignis inferni, vel locus infernalis: ergo videtꝰ ꝙ locus inferni, nõ ſit corpus,

12. de Gen. ad lit. Cap. 32. ſed ſimilitudo corporis. Sed diceret, quomodo poſſunt pati animæ in inferno? Rñdet Aug. ꝙ

A quãuis nõ ſint corporalia, ſed ſimilia corporalibus, quibus animæ corporibus exutæ afficiuntur ſeu bene ſeu male, cum ipſe corporibus ſuis ſimiles, ſibimet appareant: ſunt tamen & vera lætitia & vera moleſtia facta de ſubſtantia ſpiritualinam & in ſomnis magni intereſt vtrum in lætis an triſtibus ſimus. Et ſubdit, Vndè quidã in rebus quas concupiuerant conſtituti, ſe euigilaſſe doluerunt: et rurſus (in ſomniis) grauibus terroribus atq; cruciatibus exagitati atq; vexati, cum expergefacti eſſent, dormire timuerunt, ne in eadem mala reuocarentur. Sicut ergo in ſomniis verè quis triſtatur, ſicut dicit Auguſt. ita in inferno quis triſtabitur, licet ille locus ſolum ſimilitudinem corporis dicat: & ad huc amplius,

B quãto ille ſimilitudines expreſſiores ſunt in inferno, ſm ꝙ dicit Auguſtinus.

Cap. IX. Quòd infernus dicit uere corporalem locum. Et dictum Auguſtini quod uidetur eſſe contrarium, non eſt aſſerẽdo, ſed magis noſtra ingenia exercitando dictum.

C ESt diligenter aduertendum, ꝙ licet Auguſt. 12. de Geneſi ad literam, videatur hanc ſententiam tenere, ꝙ inferna, ad quæ vadunt corpora dãnatorum, non ſũt corpora, ſed ſimilitudines corporum: ipſe tamen in hac materia, non loquitꝰ aſſerendo, ſed magis noſtra ingenia exercitando. Cap. 32.

Vnde. 8. de Geneſi ad literam, ponens in qõne, vtrum animæ a corporibus exutæ vadant ad corporalia loca, aitq; de tam magnis quæſtionibus nulla temeritate vult aliquid aſſerere, quia (vt dicit) melius eſt dubitare de occultis, q̃ litigare de incertis. Certum eſt autẽ (vt ait) diuitem Cap. 5.

D illum fuiſſe in ardore pęnarum, & illum pauperem in refrigerio gaudiorum: ſed quomodo ſit intelligenda illa flamma inferni, ille ſinus Abrahæ, illa lingua diuitis, ille digitus pauperis, illa ſitis tormenti, illa ſtilla refrigerii, vix fortaſſe à manſuetè quęrentibus, a contentioſe autem certantibus nunq̃ inuenitur. Quia ergo, non aſſerendo loquitur hic Auguſtinus, quãtũcũq; ponit partem dubitando, non contradicimus ei, ſi contrarium aſſeramus. Volumus ergo oſtendere, ꝙ infernus ſit corporalis locus, & ꝙ ſit inferior locus. Dicemus. n. ꝙ terra ſit fex elementorum omnium, vt viſi ſunt ſapientes omnes aſſerere: ſicut in dolio vini, fex vadit ad inferiorem locum, ita ꝙ cęlum ſit ſicut doliũ, & terra quaſi

in infimo loco vt in medio, ſit fex omnium ele- A mentorum, & eorum quæ continentur ſub cę lo, Dignum eſt autẽ ꝙ in fece, & in viliſſimo lo- co ſit carcer ille, ad quem vadunt animæ dam- natorum; vt ſicut animæ illæ in rebus turpiſſi- mis delectabãtur, ſic in turpibus ſubmergãtur. Poſſumus autem triplici via venari, ꝙ infernus ſit locus corporalis. Prima via ſumitur per ea, quæ videmus in corporibus glorificatis: nã ſm ꝙ tenet fides catholica, & veritas ſic ſe habet, Chriſti corpus glorificatũ, eſt ſuper omnes cę- los, iuxta illud apoſtoli ad Eph. 4. Qui deſcen- dit, ipſe eſt qui aſcendit ſuper omnes cęlos, Si- cut. n. corpus, quod eſt graue, tñ ſuæ naturę de- relictum, eſt in loco inferiori, vt in terra, ſed, B virtute diuina, poteſt eſſe in excellentiſſimo lo- co: ſic animæ a corporibus exutæ, quibus non debetur aliquis locus corporalis ſm ſuam natu ram, per diuinam iuſtitiam poterũt eſſe in infer- no, & in corporali loco, & inferiori, Nam non magis poſſibile eſt, ꝙ illud, quod ſuę naturę de- relictum eſt, debet eſſe in determinato loco, ſic in loco ſibi oppoſito; ꝗ quod indifferenter ſm ſuam naturam, ſe habet ad locum, ꝙ poſſit eſſe in tali loco determinato. Probat autem Augu. 22. de ciuitate dei c. 11. per. 7. exempla ꝙ cor- pus terreſtre poſſit eſſe in cælo. Primum exem plum. Nam corpora quę terreſtria ſunt, eleuan tur in aere: vt primo quod eſt corpus terreſtre ſit terra, ſcdo aqua, tertio aer. Si ergo, vt ait, p plumas, & pennas, donatur leuitas terrenis cor- C poribus auium, vt portetur in aere: corporibus hominum immortalibus factis poterit dari etiã virtus, ꝙ poſſint habitare in cęlo, quod eſt cor poralis locus. Secũdũ eſt tale. Nam ſi homines adhuc mortales, & terreſtres, non viuunt ſub terra, immo ſi ſub terra ponerentur ſtatim mo- rerentur, ſed viuunt in aere, quod eſt tertium corpus: nõ debet eſſe incredibile quod tale cor pus glorificatum, & immortale factũ, poſſit eſſe in cęlo. Tertium exemplũ eſt tale. Nam ſi ipſi plumbo poterit dari talis forma quod natabit in aqua, vt ſi fiat concauũ amplectens multitu- nem aeris natabit ſuper aquã. ꝗuis ſuæ naturæ derelictum, ſit graue, & graue ſemper appetat terram: ſed ſi põt fieri forma, & ſigna, data cor- pori graui, quod natet ſuper aquam, poterit fa D cere dos agilitatis, ꝙ corpus glorificatum, ſit in cęlo. Quartum exemplum eſt. Si. n. corpus ter reſtre, cui coniuncta eſt anima per eſſentiam, ſic poteſt deprimere animam, vt habitet in terra: anima ergo glorificata adhærens deo, ſic pote- rit eleuare corpus ſuũ, vt habitet in cęlo. Quin tum exemplũ eſt de quodam miraculo. Nam cum quidã incuſaretur de adulterio, volens ſe excuſare, vt narrat Varro, accepto cribro im- pleuit eũ aqua Tyberis, quod licet tale vas per- foratum eſſet (vt recitat Auguſt. narrare Var- ronem) tenuit tamẽ aquas. Si ergo Cribrum p foratum continere potuit aquas, licet diuino mi

raculo, vel opere Dæmonis, quantũcũq; in illis foraminibus eſſet aer, cõſequens erat ꝙ aer cor- pus ſubtile ſuſtineret aquã, quæ eſt corpus groſ ſũ & inferius. Si ergo hoc potuit, vel virtute dei, vel dęmonis, nulli dubium eſſe debet, ꝙ corpus terreſtre, virtute diuina poterit eẽ in cęlo. Sex- tum exemplum eſt, quia cum aquæ pluuiales poſſint ſubtiliari, & eleuari in aere, poterũt cor- pora glorificata per dotem ſubtilitatis, & agili- tatis, eleuari ad cęlum. Adducitur autem ſepti- mum exemplum. Nam ignis lux eſt in conca- uo lunę, licet de ſui natura ſit, eſſe ſuper aerem: propter tamen groſſitatem eius terreſtrem, po- teſt eſſe in terra, ſicut patet de corpore ignito ſuper carbones, & flamma: ſic corpus glorifica- tum, quod de ſui natura eſt terreſtre, pp̃ter do- tem ſubtilitatis & agilitatis, poterit collocari in cęlo. Ex omnibus autem his ſimilitudinibus, & exẽplis, arguamus, quod ſi corporis terreni po- teſt eſſe locus cęlum, eo quod hoc corpus ſecu- tum eſt ſpirituales & celeſtes impetus, non eſt inconueniens ꝙ ipſorũ ſpirituum malorum, & ipſarum malarum animarum locus, ſit corpus infimum, & terreſtre, cuiuſmodi eſt iſernus, qui eſt locus inferior, vt terra quæ eſt fex fecis. Secũ 2 da via ad hoc idem ſumitur ex connexitate vni- uerſi. Cõcludit enim philoſophus. 12. metaph. A tex. 52. vſq; ad finem. ꝙ eſt vnus principatus, & vnus princeps. Sicut ergo vnus eſt princeps, ita vnus principatus, & vniuerſum debet eſſe vnũ. Cũ igitur corpus, & aĩa, ſint principales partes vniuerſi, oportet ꝙ anima habeat ſemp vnionẽ ad corpus. Nulla. n. eſt ſubſtantia ſpiritualis quę alicui corpori non ſit aliquo modo vnita; q; ſi ſecus eſſet, illa crea- tura ſpiritualis non haberet cõnexionẽ ad vni- uerſum. Animæ ergo, quantũcũq; exutæ a cor poribus, pp̃ter cõnexionem vniuerſi, debẽt eſſe in aliquo corporali loco: vt ſi ſunt bonę, ſurſũ in cęlo: & ſi male, in inferno ſubtus terrã: q̃a illę cęleſtes: iſtę, terreſtres ſecutę fuerũt motus. Ter 3. tia via ſumit̃ ex merito animarũ, qđ patere põt ex dictis. Nã ſi animabus beatis pp̃ meritum da bimus locum ſuperiorẽ, & cęleſtem, animabus vero dãnatis, pp̃ demeritum, locum inferiorẽ, & terreſtrem, cõſequens eſt quod ſi cęlũ eſt lo- cus corporeus, ꝙ ẽt infernus ſit locus corpalis.

Cap. X. Quòd ſcientia dei ſe extendit ad damna- tos, ut illi aliquando ſalui fiant ſecun dum errores, et opiniones & ſententias diuerſas.

NArrat Auguſt. lib. 21. de Ciuit. dei. c. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. ſeptem poſitiones falſas, & er- roneas, quarum prima eſt Pla- 1. tonicorum, & Origenis: qui di- xerũt quod nulla pęna ſit ęter- na, ſed omnis pęna purgatoria eſt. Nam vt dicit idem

1. op. Orig. Adamantij in Periarchon. idem Aug. eodem lib. cap. 17. vbi pctrñ Origenis pertractat. Sed illum & propter hoc & pp alia nonnulla, & maximè propter alternantes ſine ceſſatione beatitudines & miſerias, & ſtatutis ſeculorum interuallis, ab iſtis ad illas, atq; ab illis ad iſtas itus ac reditus interminabiles, nõ immerito reprobauit eccleſia. Poſuit enim Origenes (vt Aug. ait) quòd animæ ſaluatæ, aliquãdo redibunt ad corpora, & peccabunt, & dãnabuntur. Sic & dãnatæ redeuntes ad corpora, ſaluabuntur. Sic ergo alternatim, ſine ceſſatione, animæ dãnatæ ſaluarentur, & animæ ſaluatæ, dãnarentur: & tam dęmones, q̃ animæ aliæ ſaluarentur. Vtrum autem hoc ſenſerit Origenes, vel ſui æmuli aſcripſerint ſuis libris (vt aliqui dicunt) ignotum eſt nobis. Erit itaq; contra miſe- B ricordiam dei prima poſitio quæ aſcribit Origeni, quòd tam dęmones quàm homines dãnati, ſaluari poterunt poſt multa flagella, aſſumẽs Cap. 18. motiuum ex ſacra ſcriptura, vbi dicit, Nunquid 2. obliuiſcetur miſereri deus? Secũda opinio eſt magis erronea, quia magis ampliat miſericordiam dei, dicens q deus miſerebitur dęmonibus, & hominibus damnatis ſtatim non poſt multa flagella. Quod tripliciter probatur: primo q̃a hoc teſtatur ſcriptura ſacra, dicens, Non continebit deus in ira miſericordiam ſuam? Nõ dicit diu, ſed abſolute, propter quod ſtatim miſerebitur. Secundo probat hoc idem. Nam (vt dicunt) ſancti in vita iſta & boni homines, orant p inimicis ſuis, & pro malis hominibus: multo magis C hoc facient, quando erunt ſancti, & beati: & ſic propter eorum ſanctitatem exaudietur preces eorum: propter quod oẽs ſaluabuntur. Tertio Ionæ.4. hoc idem probant, q ſi ad prædicationẽ Ionæ pepercit deus ciuitati Niniue ſubuerſioni, multo magis ad preces ſanctorũ, omnibus dãnatis deus parcet, quantumcũq; prædixerit eos damnãdos. 3. Tertia opinio erronea dicit q miſericordia dei ſe extendebat ad omnes homines quantumcũq; malos, & dãnatos, non autẽ ad dęmones, quia de hominibus videt potiſſime intelleRom.11. xiſſe Apoſtolus cum dicit, Concluſit omnia in 4. incredulitatem, vt omniũ miſereatur. Quarta opiCap. 19. nio erronea dicit q miſericordia dei ſe extendit ad baptizatos, & hæreticos, qui cum participes D fuerint corporis & ſanguinis domini noſtri Ieſu Chriſti, in quãcũq; hæreſi vel impietate fuerint, damnari non põt, propter illud quod ait Ieſus, Ioan. 6. Ego ſum panis viuus, qui de cęlo deſcẽdi: ſi quis manducauerit ex hoc pane, viuet in ęternum. Si ergo in ęternum viuet, non cõdēCap. 20. nabitur. Quinta opinio erronea dicebat, quòd 5. deus miſerebitur hominibus omnibus baptizatis, qui crediderunt, & veram habuerunt fidem, & quis in hæreſim poſtea ſint lapſi, dicẽte ſcriptura: Qui crediderit & baptizatus fuerit, ſaluus erit. Addũt autem hæc poſitio ſupra aliam: q oportet illos fuiſſe fideles aliquando, quibus deus mi6. Cap. 21. ſeretur. Sexta opinio erronea dicebat, q deus A miſerebitur omnibus hominibus baptizatis, qui in fide permanſerunt & ſi peſſimè vixerint, dicẽte Apoſtolo. Fundamentum nemo aliud ponere poteſt, præter illud quod poſitum eſt, quod 1. cor. 3. eſt Chriſtus Ieſus. Si quis autem ędificauerit ſuper fundamentum hoc, aurum, argentum, lapides precioſos, ligna, fęnum, ſtipulam: vniuſcuiuſq; opus manifeſtum erit. Et ſubdit, Si cuius opus manſerit quod superędificauit, mercedẽ accipiet. Si cuius autem opus arſerit, detrimentum patietur: ipſe aũt ſaluus erit: ſic tamẽ quaſi per ignem. Volunt ergo iſti, q ex quo in fundamento, ideſt, in Chriſti fide perm anſerit, de neceſſitate homo ſaluabitur. Septima opinio erro- 7. nea eſt, quòd deus miſerebitur in iudicio ſoli Cap. 22. B illis fidelibus, qui ſe exercitauerunt in operibus miſericordiæ: iuxta illud Iacobi. 2. Iudicium dei ſine miſericordia fiet illi, qui non fecerit miſericordiam. Sed iſti dicunt: qui fecerit miſericordiam, quantumcũq; malus, deus illi miſerebitur, propter miſericordiam ſuam. Adhoc ẽt pertinere dicunt, & in oratione dominica quotidianam poſtulationem: Dimitte nobis debita Math. 6. noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris. Propter qd qui ſe exercitauerint in opibus miſericordiæ, dimittentur ei peccata ſua. Eſt & alia poſitio catholica, concordans ſacrę ſcripturę: q tã dęmones, q̃ homines dãnati, in ęternũ cruciabuntur: ppter quod nõ erunt omnes pęnę purgatoriæ, ſed erunt aliquæ infernales. C

Cap. XI. In quo reprobantur omnes errores, & falſæ opiniones ſupradictorum, ſcilicet quòd dei miſericordia ſe extendat ad ſaluandos dãnatos.

A Ductis variis opinionibus cõtra pręſcitos ad infernum tendẽtes, volumus opiniones illas reprobare: & oſtẽdere quomodo in inferno nulla eſt redemptio: adhærentes ſententiæ Auguſtini in lib. de fide ad Petrum dicentis, Impoſſibile eſt bene mori, qui male vixerit, & qui in peccato mortali mortuus eſt: & male mori, qui bene vixerit, & ſine peccato mortali mortuus eſt. Poſſunt enim opera miſericordiæ facta in peccato mortali, alleuiare peccantes in inferno: q̃a ſicut eſt dare gradum in paradiſo, ita etiã in inferno. Poſſunt etiam talia bona diſponere hominem ad gratiam habẽdam: ſed q talia opera, niſi ſint perpetua, poſſint hominem eripere de æternali iudicio, veritas non capit. Nulla ergo in inferno eſt redemptio, quantũ ad pęnæ manſionem: eſt tamen ibi inęqualitas quantum

A ad acerbitatem: quia vnus acerbius altero punie-
tur. Et vt diſcurramus per omnes opiniones ſu-
1. perius enarratas, dicamus ꝙ prima poſitio di-
cens, ꝙ in finali iudicio miſericordia dei ſe exten-
det, tam ad dæmones, quàm ad dãnatos homines,
7. Pſal. 5. quia nõ obliuiſcetur deus miſereri, ſed poſt tor-
menta miſerebitur deus eorum, erronea eſt &
Math. 25. falſa. Nam ſacra ſcriptura dicit. Ite maledicti in
ignem æter. q. p. ẽ. d. & a. eius. Ille ignis eſt æter-
nus, quia ibi mali æternaliter puniuntur. Dice-
Cap. 23. mus. n. vt ait Augu. 21. de ciuitate dei, quod dã-
nati poſſint ſaluari, eſt dicere, ꝙ ſalui poſſint dã-
nari: quia ſicut ibi ſunt confirmati in bono, ita
ibi ſunt obſtinati in malo. Quod ergo dicebat
ꝙ non obliuiſcetur Deus miſereri, poteſt referri
ad hanc vitam præſentem, vbi non obliuiſcetur
miſereri Deus: quia ſemp eſt paratus miſereri &
parcere. Vel ſecũdo, hoc melius referemus ad
vitam futuram. Dicemus. n. ꝙ dãnatis ipſis, deus
non obliuiſcetur miſereri: quia cum eis miſeri-
corditer agit, puniens eos minus quàm ſint digni.
2. Secunda autem poſitio quæ dicebat ꝙ deus ſta-
tim miſerebitur, quia non continebit in ira miſe-
Pſal. 143. ricordiam ſuam, eſt multo irrationabilior alia:
Dicere quidẽ, ꝙ mali ſic ſaluabuntur in iudicio,
ꝙ nullam pœnam ſuſtinebunt, eſt dicere deum
ita miſericordẽ, ꝙ nullo modo ſit iuſtus: quod
nefas eſt dicere. Quod ergo dicunt, ꝙ non cõ-
tinebit in ira miſericordiam ſuam: exponit hoc
Auguſt. 21. de Ciuit. dei. c. 24. vbi vult ꝙ illud
referatur ad malos in præſenti, quos deus ſem-
per eſt paratus recipere: vel ꝙ referatur ad ma-
los in futuro, quibus deus ſemper miſeretur, tũ
quia punit eos minus quàm digni ſint, tum etiam quia
in tali pœna eſt dare gradũ, & vnus minus alio
crucietur, & puniatur: quod ſemper cum miſe-
ricordia fieri habet. Quod vero addebatur de
ſanctis, ꝙ intercedant pro eis: dicendũ ſm euan-
gelicam ſententiam, ꝙ tunc chaos magnum fir-
matum eſt inter bonos, & reprobatos, vt mali
non poſſint ire ad iuſtos, & iuſti ad iniuſtos, per
compaſſionem, & vt pro eis orent. Vnde Gre-
Luc. 16. gorius in Homelia, ſuper euangelio B. Lucæ,
De diuite, ait, Sed qui volunt de beatorum ſede
ad afflictos atq; in tormẽtis poſitos tranſire, nõ
poſſunt: quia iuſtorũ animæ quãuis in ſuæ natu-
ræ bonitate miſericordiam habeant, iam tñc au-
ctoris ſui iuſtitiæ coniunctæ, tanta rectitudine
conſtringuntur, vt nulla ad reprobos compaſ-
ſione moueantur. Ipſi quippe iudici concor-
dant, cui inhærent, & eis quos eripere non põt,
nec ex miſericordia cõdeſcẽdunt, quia tñ illos
a ſe videbunt extraneos, quantũ ab eo quem di-
ligunt auctore ſuo conſpiciunt eſſe repulſos.
Pater enim ſaluatus, non cõpatietur filio dãna-
to; nec ecõtra. Immo ſm Iſydorum, vtroq; mo-
do gaudent ſancti, ſcilicet, de ſaluatione, quã re-
ceperunt, & de iudicio, quod euaſerunt: & de
vtroq; delectabuntur, videlicet, de diuina miſeri-
cordia, quæ potiſſime apparebit in ſaluatis: &

de diuina iuſtitia, quæ potiſſimè apparebit in dã-
natis. Adhuc etiã in vita iſta experimẽto cerni-
mus: quòd viri delectantur iuſtitiæ, & veritatis,
& contra quoſcũq; inimicos mouentur, quãdo
videtur eos male facere: & gaudent de eorũ pu-
nitione: quod maxime implebitur in bonis in
iudicio, qñ videbunt malos puniri: quia gaude-
bunt de diuina iuſtitia; & maxime, quia ſcient
talem eſſe dei volũtatem, cui inſeparabiliter ad-
hærebunt. Vnde Ioannes in canonica ſua dicit:
Eſt autem peccatum ad mortẽ: non pro illo di- 1. cap. 5.
co vt roget quis. Et Aug. in. 21. de Ciuitate dei
c. 24. dicit nõ eſſe orãdũ pro dæmonibus, nec
pro dãnatis, nec etiã pro iis qui ſunt in vita iſta;
ſi conſtaret nobis quòd vſq; in finem perſeuera-
B rent in malo. Si ergo oramus pro quantiſcunq;
malis in vita iſta, hoc eſt, quia ſperamus de ſalua-
tione, & conuerſione eorũ ad pœnitentiam; vt
conuerſi ſaluentur. Quod vero addebatur de
Ciuitate Niniue, quod deus dixerat illam ſub-
uerſuram; & tamẽ non fecit, propter quod (vt
videtur) pari ratione quãtũcunq; ſcriptura di-
cat quòd mali in æternum puniẽtur, non tamẽ
oportet ſic eſſe, vt in æternum puniantur. Dici
debet, quòd non eſt ſimile, quia iurauit angelus Apoc. 20.
per viuentem in ſecula, quòd non eſt amplius
tempus. Poſt. n. diem iudicii, non eſt amplius tẽ-
pus miſerendi, & vlterius pœnitentiam agendi,
neq; merendi, nec demerendi: propter qđ quã-
diu ſumus in vita iſta, quia poſſumus pœnitẽtiam
C agere, multa dicuntur nobis per cõminationẽ,
vt conuertamur a via mala: propter quod ſacra
ſcriptura & ſi ſic loquitur, vera eſt, quia cõmina-
torie loquitur. Sed poſt diem iudicii, quia nõ eſt
amplius tempus miſerendi, non põt eſſe intelle-
ctus ſcripturæ per cõminationem, ſed ſolũ per
aſſertionem: propter quod falſa eſſet ſcriptura,
quæ hoc aſſerit, niſi ſic eſſet, vt aſſerit: quod im-
pium eſt cogitare de ſacra ſcriptura. Tertia aũt
opinio, quæ dicebat, quòd deus miſerebitur nõ
omnibus dãnatis, ſed ſolum hominibus, eſt er-
ronea, & falſa. Quod vt pateat, dici debet; quòd
qua ratione poſſent ſaluari dãnati, eadem rõne
poſſunt dãnati ſaluari, & dæmones ſaluari, vt di-
cit Auguſt. 21. de Ciuitate dei. c. 24. Et quia ibi-
D dem dicit, dæmones ſaluari non poſſunt, nõ di-
cit homines dãnatos ſaluari poſſe. Quod autẽ
dicebatur, quòd Concluſit deus omnia ſub infide- Rom. 11.
litate, ſm Apoſtolum, vel vt habet alia litera, in-
credulitate, vt omnium miſereatur: non eſt inte-
tio Apoſtoli quòd nullus dãnetur, ſed hoc ab-
ſcondendũ eſt ſm Auguſt. 21. de Ciuitate dei, cap.
24. ad ipſos prædeſtinatos, qui ſm Aug. ſunt va-
ſa miſericordiæ, quos deus concluſit infidelita-
te, vt omnium talium deus miſereatur. Vel poſ-
ſumus dicere, omnes ſic concluſit vt omniũ mi-
ſereatur in hac vita, vt nullus poſſit cõqueri de
diuina miſericordia, ſed de ſua culpa. Quarta 4.
opinio dicens quòd diuina miſericordia ſe extẽ-
dit ad dãnatos ipſos, non ad omnes, ſed baptiza-
tos

nfrigidatos poſuit eos in aquam nimis calidã: A nec ſentiebat aquam illam, niſi prius aliqua ps carnis decoctæ caderet de pedibus eius. Immutatio ergo realis impedit ſenſus. Ideo natura fecit quòd oculus eſſet diſcolor, vt poſſet omnẽ colorem ſentire. Et fecit carnẽ eſſe proportionem mediam inter qualitates tangibiles, vt poſſet excellentias tangibilium cognoſcere. Si ergo ſentire eſt ex intentionali immutatione, erit dolor perceptio immutationis intentionalis diſplicentis. (Dolor.) Eſt ergo in carne, duplex paſſio. Vna realis, inquantum realiter calefit: & ſecundum hanc immutationem, licet caro calefiat, non tamen proprie ſentit: quia non fit ſenſus per immutationẽm realem, ſed magis impeditur. Alia paſſio in carne eſt intẽtionalis, ſm quã caro ſentit. B Si ergo tolleretur a carne immutatio intentionalis, manente reali, nec ſentiret caro, nec doleret, ſed pati poſſet, ſicut & lapides patiuntur: & econtrario ſi tolleretur realis, quòd nõ eſt poſſibile manente intentionali, non ſolum adhuc doleret, immo plus doleret. Eſt nihilominus notandum, quòd maxime patimur, & dolemus ſecundũ qualitates tangibiles, à quibus dependent corpora noſtra, & quæ poſſunt corpora noſtra deſtruere. His itaq; prælibatis, inueſtigare poſſumus, quomodo ſpiritualis ſubſtantia, pati poſſit ab igne. Dicemus verò, non eſſe incõueniens corporalia, quæ non poſſunt virtute propria agere in ſpiritualia, hæc facere in virtute alterius: vt phantaſmata, quę ſunt corporalia, C in virtute luminis intellectus agentis, poſſunt agere in intellectum poſſibilem. Oportet tamẽ ꝙ ſemper ſit aliqua vnio agentis ad patiens. Et ideo cum eſſentia animæ, ſit in qualibet pte corporis, erit ergo intellectus poſſibilis in organo vnitus phantaſmatibus, ꝑpter quam vnionem, licet nõ poſſit phantaſmata agere in intellectũ poſſibilem ſui virtute, hoc tamen poſſunt facere, virtute luminis intellectus agentis. Sic & in propoſito, corporalia aliquã vnionem habent ad ſpiritualia (aliter enim eẽt vniuerſum deſtructum) ſed ex iſta vnione, non habent corporalia ꝙ poſſint agere in ſpiritualia. ſed magis ecõuerſo: quia ſemper corporalis ſubſtãtia gubernari habet per ſpiritualem: nec tamen eſt incõ D ueniens, quòd in virtute ſuperioris agentis, vt virtute dei, corporalia poſſint aliquam ſimilitudinem imprimere in ſpiritualia, etiam nociuam, & etiam verum dolorem cauſare in eis. Si enim qualitates tangibiles, quia ab eis dependet corpus. poſſunt ſic ſenſum carnis immutare intentionaliter, quòd tamen cauſant dolorem: cũ magis depẽdeat ſpiritus a deo, quàm corpus nrm à qualitatibus tangibilibus: poterit ignis inferni virtute dei, aliquã intentionem horribilẽ cauſare in ſpiritum, ſiue in animam, à qua magis affligetur, & cruciabitur, ꝙ affligatẽ caro, ſiue corpus, ab his qualitatibus tangibilibus. Plus ergo dolebit, & plus cruciabitur anima ab igne ſine A comparatione, quàm doleat nũc caro ab igne afflicta, tum quia magis dependet à deo, in cuius virtute agit ignis, ꝙ faciat caro à qualitatibus tãgibilibus: tum etiam quia caro ab igne afflicta mutatur realiter, & intentionaliter: quæ immutatio realis, vt quia calefit, impedit perceptionẽ doloris, & immutationẽ, & intentionẽ. Anima autem ſolum immutatur intentionaliter, quia ſolum ſentit, ſiue (vt proprie dicatur) percipit lęſionem, & dolet, & cruciatur maxime: non autem immutatur realiter, quia nõ calefit, licet ab igne cremetur, & crucietur. quia in illo ſuus dolor, & ſua afflictio impeditur.

Cap. XIII. Quòd in animabus damnatis, & dæmonibus, intellectus fungitur uicè ſenſus. Et ꝙ tales ſubſtantiæ cremãtur, quia uident. i. ſentiunt ſe cremari.

QVia vero intellectus hominis nõ quieſcit, diceret aliquis, nõ eſſe poſſibile, corporalia quęcunq;, in virtute diuina, poſſe in ſpiritualiã agere: quia non cõmunicant in materia corpus, & ſpiritus. Agẽtia autem, & patientia, oportet in materia cõmunicare, vt eſt per habita declaratum. Dicemus ergo ꝙ qui intelligit quo modo ſenſus ſit ſuſceptiuus ſpecierum ſine mãteria, poteſt intelligere veritatem huius quæſtionis. Eſt enim ſenſus, quãtum ad præſens ſpectat, ſuſceptiuus ſpecierum ſine materia, quia talis ſuſceptio fit ſine materia, & quia eſt talis ſuſceptio immaterialis: quia in hoc cõmunicat ſenſus cum intellectu, & materialia cum in materialibus, vt intentionaliter immutentur. Sed ſi ſpiritualia nõ immutantur a corporibus, hoc eſt, qa agens poterit eſſe pręſtantius patiente In virtute ergo propria non poterit materiale immutare, ſed in virtute alterius. Ignis ergo inferni in virtute dei, agit in animam, intentionaliter immutando ipſam: ſcd'm quem modum eam affligit, & cruciat. Et vt magis ad punctum deſcendamus. Dicamus quòd animæ peccatorum, quia ſuãm rationẽ, & ſuum intellectum ſuppoſuerunt rebus materialibus, & ſenſibus: dignum eſt, vt intellectus in eis fungatur vice ſenſus: vt ſicut naturaliter ignis põt immutare ſenſum cauſando intentionalem immutationem, ſic ignis inferni cauſabit virtute diuina in intellectũ animæ ſeparatæ, vel cauſabit in intellectum ſpiritus maligni, intentionalem quandam immutationem: propter quã vere affligitur anima, ſicut vere affligitur caro propter immutationem intentionalem factam in ſenſu.

Ex

Ex hoc autem apparet dictum Grego. in dialog. Quod anima crematur in inferno, quia videt ſe cremari: vt exponatur, videt, hoc eſt ſentit: ſm quē modum eſt quaſi propoſitio per ſe, nota, quia ratio prędicati, clauditur in ſubiecto: nullus enim dolet, niſi quia ſentit ſe cremari. Dictū eſt enim ꝙ in anima ſeparata, & in maligno ſpiritu, intellectus fungitur vice ſenſus: & quia ad intellectum ſpectat videre, & cognoſcere, voluit ſic loqui Grego. quia per intellectum ad quem ſpectat videre, & cognoſcere, anima crematur: & quia non fit per hoc ꝙ intellectus fiat ſenſus, ſed quia fungitur vice ſenſus, vt ſicut caro per ſenſum vere dolet, & cruciatur, ſic anima vere affligitur, & cruciatur per intellectum.

B Reuertamur ergo ad propoſitum, & dicamus, ꝙ rerum creatarū, quędam ſunt ſimpliciter immaterialia, vt angeli, & animæ, Quædam ſimpliciter materialia, vt lapides, & ligna. Quædam ſunt materialia: cum hoc tamē aliquid participant de conditionibus immaterialibus: vt organa ſenſitiua, quæ licet materialia ſint, aliquid tamen participant de cōditionibus rerum immaterialium, quia ſunt ſuſceptiua ſpecierū ſine materia. Lapides ergo, & ligna, quę ſolum ſunt materialia, ſolū materialiter immutantur. Animæ & ſpiritus ſolum immaterialiter immutantur.

Organa vero ſenſitiua, & maxime ſenſus tactus, vtroque modo immutātur: quia cum vtriſq; cōmunicant: cum lapidibus quidem, & lignis, prout materialiter immutantur: cum ſpiritualibus autem ſubſtantiis, prout immaterialiter immutātur. Et inde eſt, ꝙ immutatio realis nunquam a ſenſu deriuatur ad intellectum. Nūquam enim intellectus, poteſt fieri frigidus, aut calidus: vt dicitur. 3. de anima. Vbi oſtenditur, ꝙ nō eſt corpus, nec virtus in corpore. Sed immutatio intētionalis a ſenſu peruenit vſq; ad ītellectum: ſed inter has duas immutationes, hæc eſt differentia, quia ſcd'm immutationem realem fit corruptio paſſi, ſecundū quem modū ſcriptum eſt, ꝙ paſſio magis facta abiicit a ſubſtantia: ſed ſm immutationem intentionalem, ſi ſit vltra pportionem debitam, cauſatur dolor, & cruciatus, non autē corruptio: ppter hoc lapides immutati ſolum realiter, corrumpuntur, nō autem dolent: ſenſus autē dolere, & corrūpi poteſt. Anima autem dānata quia ſolum intentionaliter immutatur, dolere pōt in mente, ſed nunq̄ corrumpi; nunq̄. n. talis paſſio magis facta, abiicit a ſubſtantia. Et de hoc intelligitur, ꝙ agens, & patiens, ſemper cōmunicant in materia: vt de illis agentibus, quæ per realem actionem corrumpere poſſunt. Illa autē alia agentia quæ ſolum intentionaliter immutant, & rem immutatā non corrumpunt, nō concedimus in materia & in eſſentia, cōmunicare. Nunq̄ n. dolor animæ exiſtentis in inferno ceſſabit, quia talis paſſio non ceſſabit: quia anima corrumpi nō pōt a tali igne, cū ſecum non cōmunicet in materia, Dicemus ergo ꝙ ſicut deus in beatis eſt omnia in omnibus, quia quicq̄d homo deſiderabit, erit in deo ſuū deſiderium adimpletum: ſic ignis inferni in anima ſeparata, eſt quodāmodo omnia in omnibus quātum ad afflictionem: quia ille, virtute diuina affligit intellectum, qui fungitur vice ſenſus, vt ꝙ non poſſit de aliquo cogitare. Dicemus ergo ꝙ ſic affligitur anima per ignem, ſicut nunc caro per ignem. Q'd ſanè eſt intelligendum: quia multo amplius affligitur anima per intellectum ab igne, q̄ nunc caro per ſenſum: & multo magis eſt ille dolor, quā iſte, vt ſuperius fuit declaratum. Eſt tamen omnino conſonū, vt ſm illam partem corporis, vt ſm linguā, fieret cruciatus in diuite, ſm quā plus peccauit: q̄a epulabatur quotidie ſplendide. Sicut ergo diues ille ſi dū viuebat in corpore, fuiſſet poſitus in igne, ſic cruciaretur lingua in flamma, ꝙ peruéniſſet dolor in animā per corpus, mediante ſenſu linguę: ſic virtute diuina talis dolor, & maior erat in anima diuitis ſeparata, p illud quod agebat ignis inferni in intellectu eius, cum plus ageret in intellectu eius, q̄ egiſſet dum viuebat in ſenſu: vt p quę peccat homo, per hęc torqueatr. Nam licet in inferno eſſet anima diuitis non habentis corporalem linguam, tamen talis cruciatus virtute dei poterat cauſari in anima ſeparata per intellectum, qualis fieri poterat eo viuente, per linguam, & ſenſum. Hoc ergo modo pōt intelligi lingua diuitis, & digitus Lazari, quia ille

C diues ſic affligebatur in anima exuta, ac ſi fuiſſet in igne poſita carni coniuncta. Deus. n. eſt cauſa cauſarum, & quicquid poteſt mediantibus ſecundis ſubſtantiis, bene poteſt ſine illis. Sicut ergo poteſt affligere animam per ignem, mediante carne: ſic poteſt eam affligere ſine carne, per ignem. Petebat ergo diues, ꝙ Lazarus Intingeret digitum ſuum, & refrigeraret ſibi linguam: ideſt, petebat ꝙ ſaltem temperaretur in vita iſta per guttam aquæ poſitam in lingua, ſi quis cōbureretur in igne.

Cap. XIIII. Quomodo uerificatur dictum Auguſtini ꝙ animæ dānatæ exutæ corporibus, euntes ad infernum, dicuntur ire D *propriè ad corporalia, ſed ad ſimilitudines corporalium.*

Vt dicta doctoris ſic excellentis, & ſanctiſſimi, ac Reuerēdi patris Auguſt. ſanè, ſolidèq; intelligantur. ſ. ꝙ anima exuta à corpore non ferat ad corporalia loca, ſed ad ſimilitudinē corporalium: eſt diligēter aduertendum, modum ſuum eſſe, vt ſemper auris

Cap. 3 (at "citur. 3. de anima")

6. Top. c. 9. (at "plio paſſi, ſecundū quem modū ſcriptum eſt")

8. de Gen. ad lit. cap. 5. et. 12. c. 32. (at "Vt dicta doctoris")

Cap. 12. buat factum ei quod eſt faciendum.ſm quē modum loquitur ipſe.8.ſuper Gen ad literā,cū dicit,deus mouet ſpiritualem creaturam per tēpora,non per loca.Conſtat autem ꝙ per loca mouentur angeli:deſcendunt enim de cęlo ad terram;non tamē mouentur per loca localiter,quia nō cōmenſurant ſe corporali loco: bene tamē mouentur ſucceſſiue,quia cum applicant virtutem ſuam ad vnum locū,deſinunt applicare eā ad alium,vt cum ſunt in cęlo Empyrio nō ſunt in terra.Igitur quia ſucceſſio tēpori applicatur: quia quicquid ſucceſſiuum eſt,tēpore menſuratur ſecundū ꝙ hmōi,ideo Aug.ipſum motum angelorum diuidit per loca,quia nō mouentur ſub hac ratione qua mouentur ſucceſſiua,quę ſunt nunc in vno loco,nunc in alio. Idem.n. di- B cit,creaturam ſpiritualem moueri per tēpora,non per loca,ideſt moueri ſucceſſiue,nō localiter,quāuis vere nunc ſit ſpūalis ſubſtantia in vno loco,nunc in alio.Sic & in propoſito,q̄uis locus infernalis corporalis ſit,tamen ſi conſideramus modum & rōnes,qualiter animæ dānatæ ſunt in inferno,dicemus ꝙ animę dānatorū,non feruntur ad loca pęnalia,ſed magis feruntur ad ſimilitudines corporum,q̄ ad corporalia loca.Sic etiam licet cęlum empyrium,ad qđ feruntur animæ ſit locus corporalis,& animæ exiſtentes in cęlo empyrio,dicuntur eſſe in paradiſo:tamen animæ euntes in paradiſum,non dicuntur ire,nec ad loca corporalia,nec ad ſimilitudines corporum,ſed ad aliquod excellen- C tius,tam corpore,q̄ ſimilitudine corporum.Eſt itaq; infernus,corporalis locus,quia eſt locus infimus:& ille ignis,eſt corporalis ignis: anima tamen exuta corpore nō eſt localiter,ideſt per cōmenſurationem,ſicut corpora quanta cōmēſurātur loco,ſed ſolum per applicationem virtutis ad infernalem ignem.Ex qua applicatione infernalis ignis per ſimilitudinem ſuam intētionalem,virtute diuina immutat intellectum,tam animæ,q̄ ſubſtantiæ ſeparatæ:ex qua immutatione vere cruciantur,tam animæ dānatæ,q̄ ſpiritus mali.Pęnalitas itaq; animæ eſt ex immutatione ſimilitudinaria & intentionali,& ideo p vt anima fertur ad loca infernalia,vel ad loca pęnalia,non debet ferri ad corpora,ſed ad ſimilitudinem corporum:quia ſuſcipiendo intētionaliter ſimilitudinem corporum cruciatur,& dolet.Nec valet ſiquis obiiceret ex hoc,ꝙ anima non feratur ad pęnas,ſed ad ſimilitudines pęnarum:quia (vt late diſputauimus) vera pęna,& verus dolor eſt ex eo ꝙ percipimus læſiuum,vel immutationem aliquā terribilem,ita ꝙ qui non ſentit,non dolet:& quia ſenſus non percipit niſi immutationem intentionalem,vera pęna,& verus dolor eſt ex huius immutatione intentionali.Sicut nunc ergo anima coniuncta corpori vere dolet ex eo ꝙ per ſenſum applicatur igni,cum ſenſus ſm quod huiuſmodi,& prout ſentit,nō immutatur corporaliter,&

A realiter,ſed intentionaliter,& ſimilitudinarie:ſic & anima ſeparata per intellectum applicata ad ignem,per hanc immutationem vere cruciatur,et dolet.Aduertendum tamē ꝙ (vt ſupra diximus) licet intellectus fungatur vice ſenſus,non tamē intellectus ſit ſenſus:& aliter immutatur intellectus,q̄ ſenſus.Sufficit tamen ꝙ etiā hoc recipiat ſimiliter intellectus,ſicut ſenſus. Quia vere cruciatur anima per intellectum ſicut corpus per ſēſum. Nec tamē oportet ꝙ ſpūs malignus ſit ſemper cōiunctus igni corporali inferni adhoc ꝙ crucietur & patiatur has pęnas. Nec eſt neceſſarium,ꝙ ſemper portet ignem inferni ſecum: quia potens eſt deus ſimilem immutationem facere,& ſimilē pęnam horribilē in anima ſine ſpiritu maligno B & ſine igne,ſicut cum igne. Intantum ergo dictum ſit,ꝙ ſiue in nobis,ſiue in anima ſeparata,non ſit dolor ex immutatione reali:ſed ſolū ex intentionali.Et quia ire ad infernum,eſt ire ad locum pęnalem,& ad locum doloris:ideo dictum eſt ꝙ infernus magis dicit ſimilitudinem corporum,ſm quem modū immutari pōt anima ſeparata,q̄ dicatur corporalis,ſm quē modum immutari nō pōt:vt quod infrigidetur,& calefiat. Quia ſi ſic eſſet,tantum poſſet calefieri,ꝙ ad vltimum fieret ignis:qđ omnino eſt abſurdum. Eſt etiam diligenter notandū ad plenam intelligentiam dictorum Auguſt. vt poſſimus adaptare omnia iſta verba ad propoſitum noſtrum,quod anima exiſtens in Inferno,du- C plicem paſſionem habet,vel dupliciter dolet. Primo,quia cruciatur. Secundo quia ſic carcerata cruciatur. Sicut enim corpus noſtrū eſt in loco per cōmenſurationē,ſic ſpiritus eſt in loco per virtutis applicationē:& ſicut nunc homo corporaliter viuens,ſuæ libertati relictus,poteſt ſe commenſurare nunc iſti loco,nūc illi,prout vult:ſed ſi poneretur in carcere hoc non poſſet:ſic ſpiritus ſuæ naturæ derelictus,poteſt applicare ſuam virtutem ad quodcūq; corpus:ſed pp hoc non patitur:ſed poſtea in pęna delicti factum eſt quod anima dānata ſuam virtutē applicare non poſſet,niſi ad tale corpus;vt ad infernalem ignem:vt ex hoc quaſi dicatur eſſe in carcere,& hoc ſit ei magna pęna:ſm quem mo- D dum ipſi maligni ſpiritus qui tenentur recluſi in infernum,dicent chriſto:Vt quid tibi,& nobis fili Dauid veniſti ante tps torquere nos? Secūda eſt pęna animæ dānatę:quia non ſolum carceri addicta cogitur virtutem ſuam applicare ad tale corpus,vt ad ignē inferni,ſed quia ex tali applicatione ſic ſit intellectui ſuo quædam horribilis immutatio,ex qua immutatione veriſſime cruciatur. Qualitercūq; tamen ſumatur infernus,ſiue dicatur pęnalis locus,quia eſt carcer animę:ſiue anima ſit in tali corpali loco,nō eſt ibi localiter per commenſurationem,ſed per virtutis applicationem. Vnde Aug. 12.ſuper Gen.d.aīam exutam corpore,ad corporalia non ferri niſi cum aliquo corpore;vt non localiter ferri.

vero

vero dicatur infernus locus pęnalis ratione immutationis quã facit in anima, & ignis non dicitur eſſe quid corporale, ſed ſimilitudo corporaliũ: quia anima ſolum immutatur intentionaliter, & ſimilitudinarie: non vere calefit, nec frigefit: ſed ſolum cruciatur, & dolet: non quia corporalis locus ſit infernus, & etiam ignis, ſed quia (vt dictum eſt) modus eſſendi non eſt ita ſicut ea quę corporaliter ſunt in loco, vt ex hoc verificentur dicta Aug. vt anima, cum eſt exuta corpore, nõ fertur ad loca, ideſt ad modum eſſendi rerũ corporalium in loco, ſed ad ſimilitudines corporalium. i. ad modum rerũ ſpiritualium in loco exiſtentium, qđ eſt per applicationem virtutis, vel per immutationẽ intentionalem. Sic autem dicimus de anima damnata. B Sed anima beata non fertur ad loca corporalia prout dicitur eſſe in paradiſo, nec ad ſimilitudinẽ corporalium, ſed ad aliquod excellentius. Eſt enim cęlum empyrium vbi ſunt angeli beati, & ad qđ feruntur animæ beatæ, locus quidam: ſed vere dicitur animã eſſe in hoc paradiſo, quia eſt in cęlo Empyrio, quia fruitur ipſo deo, & dicitur ꝙ vere paradiſus animę, ſit locus amenus eius, & regio in qua optime eſt ſibi, ſicut ipſe deus, qui nec eſt corpus, nec ſimilitudo corporis, ſed eſt longe & in infinitum quid excellentius omnibus creaturis, paradiſus animæ dici poteſt.

Cap. X V. *Quomodo præter Paradiſum, & infernum, eſt dare Purgatorium, et Limbum puerorum. Et ꝙ ante chriſti aduentum erat dare Limbum ſanctorum patrũ. Et quo pro peccato temporali debeat infligi pœna æterna.*

NOlentes præſentem tractatum conſumare, quẽ intitulare volumus de prædeſtinatione, & præſcientia, ratione quarum de paradiſo, ad quem feruntur prædeſtinati, & de inferno, ad quem feruntur pręſciti, longum ſermonẽ fecimus. Volumus ſummatim ad maiorem gloriam beatorũ, & ad maiorem miſeriã damnatorum dicere, quid nomine paradiſi, & quid inferni, intelligi debeat. Dicit. n. Auguſt. Cap. 33. ꝑ 1. ſuper Gen. ad literã: Quod licet latina lingua hoc ſonet, vt dicatur Infernus locus inferior, & ſubtus terram: & ſicut corpus mortuũ ſubtus terram ponitur, ſic anima peccatrix, quę ſequẽs voluntatem corporis digna eſt ſubtus terram poni: & ex hoc in infernum deſcendere: tamen vt idem in eodem dicat ſcđm græcam linguam, origo nominis inferni appellari afflictio, eo ꝙ A nihil ſuaue habeat. Idem etiam in eodem loco dicit. Quod nũquam ſibi occurrit ſcriptura Canonis, infernum alicubi in bonum poſuiſſe: ſemper enim infernus ſumitur in malam partem, & pro afflictione, & pro carentia gaudiorum. Sic ergo intelligimus infernum, vt omne illud habeat, qđ dãnatis diſpliceat: & ſi ignis inferni poteſt habere lucem, hoc non eſt niſi ad dolorem dãnatorũ. Vnde Iſid. de ſummo bo. lib. 1. cap. 29. dicit, Ignem gehennę ad aliquam lumẽ habere, & ad aliquam non habere: hoc eſt, lumen ad dãnationem, vt videant impii ſe in tanta miſeria conſtitutos, & ad quas afficiantur, vnde doleant: & nõ habet ille ignis lumen, vnde videãt, B & gaudeant. Ponit aũt Iſid. exemplũ de illis tribus pueris miſſis in fornace ignis ardentis, qui ignis combuſſit in eis quod erat cõtriſtans, quia combuſſit vincula, vnde erant ligati: non autem combuſſit quod erat placens, & delectans: quia nec capillus capitis eorum erat aduſtus, vt dicitur. Danie. 3. Sic econuerſo ignis, & alia quæ ſunt in inferno agent quæ erunt ad dãnatorum triſtitiam, non autem quæ ad lætitiam. Sic in beatis ecõuerſo paradiſus dicit quicquid poteſt excogitari gaudii, nõ autem aliquod triſte, vel moleſtũ. Eſt ergo paradiſus, locus in quo bene eſt animæ, infernus autem econuerſo, vt patet. Pręter autem paradiſum, & infernum, eſt dare tertium locum, ſcilicet, Purgatorium. C Cum enim multi decedunt cum charitate & gratia, tamen quia non ſufficientem pęnitentiam egerunt in hoc mundo de peccatis ſuis, & quia nullum malum impunitum, ſic vt nec bonum irremuneratum, oportet ſic ſe hãbẽtes, poſt hanc vita alias pęnas tollerare & in paradiſum introire, & ſalui fiant, ſic quaſi per ignem. Non ergo omnes pęnę purgatorię ſunt, vt videtur Plato ſenſiſſe, prout ei Auguſt. imponit, quia in vita iſta pęnæ purgatoriæ ſunt & pęnæ quę ad purgationem non faciunt: quia aliqui flagellantur in vita iſta, nec ex hoc pęnitent, ſed ex hoc incipit quaſi eorum dãnatio. Pharaonem enim flagellatum, non pęnituit. Nabuchodonoſor flagellatus, ad pęnitentiam reuerſus eſt. In vita ergo D præſenti, vt experimento videmus, flagellationes, & percuſſiones diuinæ, vel ſunt purgationes vitæ præſentis, quia per eas homines cõuertuntur, & boni fiunt: vel ſunt initium carentiæ fęlicitatis ęternę: quia per eas homines nõ correpti, ſed potius indurati, morientes, ad inferna deſcendunt. Vnde Iſi. 3. de ſum bo. c. 5. d. Qđ omnis diuina percuſſio, aut eſt purgatio vitæ pręſentis, aut eſt initium pęnæ ſequentis. Et ſubdit, quod Quibuſdam flagella ab hac vita inchoant, & in æterna percuſſione perdurant. Et ſic in hac vita, non omnes pęnæ ſunt purgatoriæ, & multo minus in alia vita. Eſt ergo triplicem locum dare, videlicet, Paradiſum qui, eſt decedentium cum gratia, & non habentium ad purgandum. Eſt & pur-

gatoriũ, qui eſt decedentiũ cũ grã, & hñrium ad
purgãdũ. Et infernus dãnatorũ, qui eſt deceden
tiũ ſine gratia, & nõ valẽtium purgatorũ recipe
re. Verum quia duplex eſt peccatum, videlicet,
actuale, & originale. Decedentes in originali,
quia carent gratia, nunquã vident deum: habe-
bunt ergo pęnam dãni, ꝑpter carentiam gra-
tiæ: ſed non habebunt pęnam ſenſus, quia tale
peccatum non eſt ex inordinata delectatione,
ſed ſolum ex origine Protoplaſtorum contra-
ctum. Et quia pęna afflictionis rñdet gaudio in
ordinatę delectationis, nullam habebunt pęnã
ſenſus. Præter ergo paradiſum, infernũ, & pur
gatorium, eſt dare limbũ puerorum, quod eſt
quartus locus: ſed decedentes in actuali pecca-
to, digni ſunt vt tormentis, & pęnis æternis plē
ctantur. Inſuper, præter omnia hæc tria loca,
ante chriſti aduentum erat dare alium locum. ſ.
ſanctorum patrum limbum. Omnibus. n. antē
chriſti paſſionem, erat clauſa ianua regni cæle-
ſtis, quia nõdum ſolutum erat pręcium pro pec
cato primi hominis, put fuit infectio totius hu-
manæ naturæ: pro quo, purus homo ſatisface-
re nõ potuit. Decedentes autem cum gratia, ſi
habebant aliqua ad purgandum, ibant ad pur-
gatoriũ, & purgabant: cum iam purgati eſſent,
nõ poterant ad cęlum aſcendere, quia nõdum
ſolutum erat pręcium, nec ſatisfactum pro hu
mana natura: ideo ibant ad limbum ſanctorum
patrum, quem chriſtus expoliauit, ducens ſecũ
ad cęlos captiuatos. Nunc autem nullus ad talẽ
locum accedit, vel non eſt amplius dare modō
talem locum. Quia ſi qui decedũt in gratia ſine
peccato aliquo, ſtatim euolant ad cęlum: quia
ſatisfactum eſt per paſſionẽ chriſti, & eſt ꝑ hoc
amotum naturę impedimentum. Si vero ali-
qui decedunt in gratia & habent aliquid purgã
dum, vadunt ad purgatorium, & purgati ad cę
lum aſcendunt. Patet ergo ꝙ nõ ſunt niſi qua-
tuor loca. ſ. paradiſus, illorum qui decedunt cũ
gratia, & ſine peccato: Infernus ſibi oppoſitus,
qui eſt locus decedentium cum actuali culpa, &
ſine gratia. Et purgatorium, quod eſt deceden-
tium cum gratia, nõ tamen ſine peccato: ꝑpter
quod purgari indigent. Et limbus puerorum
in originali decedentium, qui nunquã deum vi
debunt, non habentes pęnam ſenſus, ſed dãni.
Vltimum autem locum, vel nõ eſt dare; vel ad
eum nullus accedit. ſ. limbum ſanctorum patrũ:
qa paſſio chriſti eum expoliauit totalr. His itaq;
prælibatis, quia ex dictis inſurgit dubitatio: Cũ
dictum ſit aliquos fore in æternum cruciãdos:
volumus priuſquã huic tractatui finem impona
mus, difficultatẽ hanc aperire, & declarare quõ
deceat diuinam iuſtitiã, pro peccato temporali
infligere pęnam æternã. Dicimus ꝙ in peccato
quatuor eſt cõſiderare, videlicet, pęnam pecca
to debitam: ipſum peccãtem: peccatum commiſ
ſum: & deum qui offenditur pro peccato. Om-
nibus his declaratis viis, patet decens eſſe ꝓ pec-

A cato temporali debere infligi pęna æterna. Pri 1.
ma via ſumitur ex parte penarum inflictarũ ꝓ
peccatis. Recitat autem Augu. 21. de ciuit dei,
cap. 11. dixiſſe talium. 8 genera eſſe penarũ po
ſitarum in legibus. ſ. Dãnum, vincula, verbera,
talionem, ſeruitutem, ignominiam, exilium, &
mortem. Vbi Auguſt. dicit ꝙ nihil horum tan-
ta celeritate plectatur, quãta deprehẽditur fuiſ-
ſe peccatum perpetuum, nec ſorte talio. Vocat
autem talio, quãdo quis patitur in ſe qđ alteri fę
cit, vt oculum pro oculo, & dẽtem pro dente.
Poteſt enim cõtingere, ꝙ in tanto tempore ocu
lus alicuius eruatur per iuſtitiam, inquãtum ipſe
eruit oculũ alterius per nequitiam, & iram: ſed
cætere aliæ pęnæ, nõ ęquantur in celeritate tẽ
B poris cum peccatis. Vt ſi quis per morulam par-
uæ delectationis delectatur, ſi ex hoc puniatur
pęna dãni, non oportet ꝙ ſolum per tantã mo
rulam patiatur huiuſmodi dãni pęnam, vt pꝛ-
pter hoc dãnatus ſit in pecuniam, ſiue in aliqua
alia re, ꝙ carentiam huius rei nõ plus tempore
patiatur, niſi quãtum propoſuit in perpetratio-
ne peccati. Immo illa re carebit in ęternum etiã
iuſte, pro peccato, quod cõmiſit in paruo tẽpo
re. Sic de vinculis, & ignominiis, & de multis
aliis, poſſunt habere talia iuſte pro peccato, qđ
in paruo tempore perpetrati ſunt. Pręter enim
talionem, nulla eſt ibi alia pęna numerata, quę
nõ vel perpetuo, vel ſaltem non in maiore par
te poſſit de iure durare, quàm fuit peccatũ per-
C petratum. Igitur ſi gentes hoc faciunt, quia pę-
nas perpetuas infligunt pro peccato tempora-
li: nõ debemus deum de iniuſtitia arguere, ſed
de iuſtitia cõmendare, ſi pęna perpetua puniat
peccatũ, qđ fuit in paruo tempore perpetratũ.
Secũda via ſumitur ex parte ipſius hominis pec 2.
cantis: Nam peccator vſq; ad moriẽ ſm Greg.
peccat in ſuo extremo, quia peccauit quãdiu
potuit, ex quo vſq; ad mortem noluit pęnitere.
Iudicandus eſt, ꝙ quãtum eſt de ſe, in peccato pꝛ-
petuo fuit. Igitur ſi peccauit, ſi quãtum eſt de ſe
perpetuo peccauit, iuſte æterna pena plectunt.
Tertia via ſumitur ex parte ipſius peccati cõmu 3.
nis. Nam ſunt aliqua peccata, quæ iuſta pęna,
plectuntur morte. Cum igitur per mortem qs
D auferatur in ſempiternum a ſocietate viuẽtiũ,
quia ſi reſurgat, vel moreretur morte naturali,
hoc totum eſt per accidens: ſic dignum eſt, vt
deus pro peccato tẽporali poſſit infligere pęnã
æternam. Nam dato quod nunquã eſſet futura
reſurrectio mortuorum, & poſito quod nũquã
quis moreretur morbo, ſed ſolum poſſet mori
gladio quilibet ſanæ mentis iudicaret, quod ſi
quis delinqueret in regiam maieſtatem, vel in
rempublicam, quod eſſet morte moriendus, per
quam mortem, in ęternum priuaretur a ſocie-
tate viuẽtiũ. Quarta via ſumitur ex parte ipſius 4.
dei. Quod per peccatum offendit infinitũ bonũ
dignũ eſt vt in infinitũ patiatur. Sũt ergo in pec
cato duo: ſcilicet auerſio ab incõmutabili bono,
& cõuerſio

& conuerſio ad cõmutabile bonum. Ex parte autem auerſionis, peccatum eſt infinitum, quia auertit ſe ab incõmutabili, & infinito bono: ſed ratione conuerſionis eſt finitum: quia conuertit ſe ad finitum bonum. Cum ergo peccamus in infinitum, ſi ſecundum menſurã delicti & peccati, debet eſſe menſura pęnæ, oportet hanc menſuram eſſe finitam, & infinitam. Cum ergo in pęna non poſſint eſſe niſi duo, quæ potiſſime ſunt ponderanda ſ. acerbitas, & duratio (nam ex hoc ponderamus pęnam, vel quia eſt multũ acerba, vel quia multum durat) ergo ſm hęc duo, oportet eſſe finitatem, & infinitatem in pęna. Non poteſt autem eſſe infinitas, quãtum ad acerbitatem, vel quia nõ eſt poſſibilis huiuſmodi infinitas: vel ſi eſſet poſſibilis, creatura ad talem acerbitatem durare nõ poſſet. Si ergo ſumetur finitas, & infinitas in pęna, vt reſpõdeat finitati, & infinitati delicti, erit infinitas ibi ex par-

A te durationis, & finitas ex partę acerbitatis. Vel poſſumus dicere, ꝙ acerbitas pęnę dicit qd poſitiuum: nũquã autem finiri, dicit quid priuatiuũ. Cum ergo in peccato ſit priuatio ex parte auerſionis ab infinito bono, & ibi ſit poſitio ex parte conuerſionis ad finitum bonũ: dignũ eſt vt acerbitas, quæ eſt quid poſitiuum, reſpõdeat cõuerſioni: interminatio pęnę, & carentia gloriæ, reſpõdeat auerſioni: & quia auerſio eſt ab infinito, erit carentia gloriæ, cum interminatione pęnę infinitæ: cõuerſio vero, quæ eſt quid finitum, erit acerbitas pęnę finitæ. In infinitũ ergo dãnati priuabũtur deo, cum tanta pęnę miſeria: & in infinitum beati fruentur deo, cum tanta gaudii lætitia. Et in hoc erit ſumma fęlicitas

B bonorum, quia videbunt ſe euaſiſſe tantam miſeriam, & adeptos tantam gloriam. Cuius gloriæ nos participes faciat Chriſtus Ieſus, per infinita ſecula. Amen.

Tractatus de Prædeſtinatione, Præſciẽtia, Paradiſo, et Inferno, editus a D. Aegidio Romano, Ordinis fratrum Eremitarum S. Auguſtini,

FINIS.

D. AEGIDII COLVMNII Romani, Biturecenſis Archiepiſcopi, et Aquitaniæ Primatis, Ordinis fratrum Eremitarum ſancti Auguſtini, doctoris clariſſimi,

De Defectu & deuiatione malorum culpæ & peccatorum à Verbo Tractatus,

Nunc primùm excuſſus.

Cap. I. In quo oſtenditur per quatuor clauſulas in principio Euangelij Ioãnis poſitas, ꝙ mala et peccata non ſunt à verbo, nec per verbũ.

PLacuit nobis proponere quæſtionẽ de eo qđ habetur Ioan. 1. Omnia per ipſum facta ſũt; & ſine ipſo factum eſt nihil. Vtrum ex hoc poſſumus cõcluderẽ omnia tam bõa q̃ mala eſſe facta per ipſum, ideſt, per Verbum. Et videtur quòd ſic: quia qui omne dicit nihil excipit; ſi ergo omnia facta ſunt per ipſum, ideſt, per verbum, & nulla exceptio eſt ibi adiecta, videntur omnia tam bona quàm mala eſſe facta per Verbum. Præterea & quod ibi additur, Et ſine ipſo factum eſt nihil) vt videtur, multum fortificat quæſtionem. Nã mala ideſt, peccata non videntur eſſe nihil: nam pro nihilo Deus nõ damnaret hominẽ: cum ergo Deus damnet hominem ꝓpter mala & peccata, videtur ꝙ talia non ſunt nihil: quare ſi ſolùm nihil factum eſt ſine Verbo, mala & peccata facta ſunt per Verbum. Sciendum ergo ꝙ multis viis per verba Euangelii, vnde ſumpta ſunt verba præfata, probare poſſumus mala & peccata non eſſe facta per verbum niſi permiſſiuè, non autem effectiuè. Incipiemus .n. à principio euangelii, quod ſic incipit, In principio erat verbũ.) & oſtẽdemus per verba ipſius textus euangelii præcedentia & ſequentia, ac per propoſita verba, veritatem intentam. Duæ .n. clauſulæ ſunt propoſitæ, quarũ prima eſt, Omnia per ipſum facta ſunt.) ſecunda eſt, Et ſine ipſo factum eſt nihil) Quatuor etiã ſunt clauſulæ præcedentes; quarũ prima eſt, In principio erat verbum.) ſecũda, Et verbum erat apud Deum.) tertia eſt, Et Deus erat verbum.) quarta eſt, Hoc erat in principio apud Deum.) Similiter quatuor clauſulę ſunt ſequentes. prima eſt, Quod factum eſt in ipſo vita erat.) ſecunda eſt, Et vita erat lux hominum.)

A tertia, Et lux in tenebris lucet.) quarta eſt, Et tenebræ eum non comprehenderũt.) Per omnes autem has decem clauſulas contentas in ipſo textu Euāgelii, quarum quatuor ſũt præcedẽtes, duæ propoſitæ, & quatuor ſequẽtes, intendimus declarare mala & peccata non eſſe facta per Verbum. Primæ .n. quatuor; clauſulæ præcedentes quantũ ad perſonas diuinas ſic ſe habent: quia prima continet eſſentiæ vnitatem, ſecunda perſonarum alietatem vel proprietatem, tertia perſonarũ diuinarum æqualitatem, quarta perſonarũ diuinarum æternitatem. Ille ergo qui fecit Præfationem in miſſa de Trinitate, qui creditur fuiſſe Gregorius, cum dixit de Trinitate, In eſſentia vnitas, in perſonis proprietas, in maieſtate adoretur æqualitas.) ſi

B addidiſſet (in duratione veneretur vel adorerẽ æternitas) fuiſſet ſatis & cõpetenter hæc quarta clauſula ad tres clauſulas propoſitas copulata. Prima ergo clauſula cum dicitur, In principio erat verbum.) continet in patre & filio eſſentię vnitatem: & quia nunquã ſunt ſeparandi Pater & Filius à Spiritu ſancto, qui eſt amor & vnio & nexus amborum (nam, vt ait Dionyſius quarto de diuinis nominibus, Amorem ſiue diuinũ, ſiue angelicum, ſiue intellectualem ideſt humanum, ſiue animalem ideſt ſenſibilem & vegetabilem, ſiue naturalem ſm ꝙ grauia dicimus amare deorſum & leuia ſurſum, vnitiuam quãdam intelligimus eſſe virtutem.) cum ergo nominamus

C patrem & filiũ ſemper intelligimus ibi ſpiritum ſanctum, tanq̃ virtutem vnitiuam, & tanq̃ amorem & nexum amborũ. Cũ ergo in prima clauſula dicitur, In principio erat verbum, ideſt in patre erat filius, notatur in patre & filio, & ꝑ conſequens in ſpiritu ſancto, qui eſt amborum amor, nexus, & vnio, in eſſentia vnitas: nam ꝑſonæ ſibi inſunt ꝓpter eſſentiæ vnitatem. Nã quia vna eſt eſſentia omnium trium perſonarum, & illa vna & eadem eſſentia prædicatur de qualibet perſona ſingulr̃, & de oĩbus nõ pluraliter, quia pater eſt diuina eſſentia, & filius eſt illa eadem eſſẽtia, & ſpiritusſanctus eadẽ eſſentia: oẽs tamen tres perſonæ non tres eſſentię, ſed vna eſſentia. Quia ergo nullus ita deſiperet non ſo-

D lùm de perſonis diuinis, ſed ẽt de quacunq; re, quòd diceret, Eſſentiam rei nõ eſſe in re: nullus ergo põt ita deſipe ꝙ dicat, Eſſentiã pr̃is nõ eſſe in patre. Et quia ſic eſt, cum illa eſſentia patris ſit ipſa perſona filii, & ipſa perſona ſpiritus ſancti: ſi eſſentia patris eſt in patre, filius & ſpiritus ſanctus ſunt in patre. Benè ergo dictũ eſt, ꝙ perſonæ diuinæ ſibi inſunt ꝓpter eſſentiæ vnitatem: & bene dictum eſt, ꝙ cum in prima clauſula dicitur, In principio erat verbum, ideſt in patre erat filius, & in patre & filio ſpiritus ſanctus, qui tanquã nexus amborũ intelligitur in vtroq;, circa omnes perſonas diuinas notatur in eſſentia vnitas. Ex hac autem prima clauſula poſſumus expreſſe arguere & probare ꝙ vitia & mala & peccata

peccata non ſunt per ipſum,ideſt, per Verbum. Nam,ſi eſt tanta vnio Verbi ad Deum patrem, quod eſt in ipſo Deo patre,mala & peccata,quę non vniunt nos cum Deo, ſed ſeparant nos à Deo,per ipſum ideſt per verbum facta eſſe non poſſunt. Viſo quomodo prima clauſula quæ eſt In principio erat verbum,manifeſtè conclu dit,mala,vitia,& peccata non eſſe facta per ver bum:volumus hoc idem oſtendere ex ſecunda clauſula,quæ eſt,Et verbum erat apud Deum. Dicebatur.n.ſupra ꝙ ſicut in prima clauſula In principio erat verbum, denotatur circa perſo- nas diuinas in eſſentia vnitas:ſic in ſecunda clau ſula;Et verbum erat apud Deum,notatur circa perſonas diuinas perſonarum alietas vel ꝓprie- tas.Nam diſtinctio & alietas perſonarũ non niſi per ꝓpria eſſe poteſt: ꝓpter quod ēt in diuinis proprietas & alietas pari paſſu currunt. Eſt.n. perſona in diuinis eſſentia cum proprietate, vt pater eſt eſſentia diuina cum paternitate, filius eſt eſſentia diuina cum filiatiõe, ſpiritus ſanctus eſt illa eadem eſſentia cum proceſſione, iuxta illud Damaſceni lib.1.cap.2.In diuinis oĩa ſunt vnum præter ingenerationẽ,ideſt, paternitatẽ, & generationẽ,ideſt,filiationem, & proceſſio- nem.Reuertamur ergo ad propoſitum, & dica mus ꝙ proprietas filii,qui eſt verbũ in principio apud Deum,eſt ꝙ ei appropri etur virtus & ſa- pientia,iuxta illud.1.Cor.1.Prędicamus Chri ſtum,dei virtutem, & dei ſapientiam. Procedit enim filius à patre ſicut verbum: ergo procedit per modũ intellectus,& ei appropriatur ſapien tia:ipſe eſt.n.patris ſapientia,& ſplendor, & fi- gura.Rurſus quia pater dicẽdo facit quicquid facit,iuxta illud,Ipſe dixit & facta ſunt,oportet ꝙ filius nõ ſolum ſit ſapientia patris prout ꝓce- dit à patre per modũ intellectus, ſed etiam ſit virtus patris,quia pr̄ dicendo verbum, per ipm quod dicit,facit quicquid facit:ꝓpter quod dicit̃ virtus patris,quia per ipſum tanq̄ per virtutem operatur,iuxta illud Auguſt.11.confeſſ. Ver- bo tibi coęterno ſimul & ſempiterno dicis om- nia quæ dicis,& fit quicquid dicis. Si ergo Dei filius verbum patris,eſt ſapientia & virtus patris, per ſeipſum non poſſunt fieri aliqua mala, quia omnis malus ignorans,ſm Philoſophũ in Ethi cis,quæ.ſ.ignorantia repugnat ſapientię:& om nis malus defectiuus,qđ repugnat virtuti.Deus ergo pater per ſuũ verbũ quod eſt eius virtus & ſapientia,nulla mala(loquẽdo de malis culpæ) operari põt.Mala.n.pęnę,quæ inferuntur pro demeritis noſtris, poteſt Deus operari tanquã iuſtus iudex,cui eſt tribuere vnicuiqꝫ ſm opera

A & vincas cum iudicaris, ideſt cum in iudicio ad alios compararis.Iudicamus.n. Deum dicen tes,quòd ſic debet facere vel ſic facere: ſed cum bene perſpicimus,omnia in ſapientia facit,& om nia debito modo facit. Bene ergo dictum eſt,ꝙ deus pater per verbum tanq̄ per eius virtutem, in qua non põt eſſe aliquis defectus:& ſapientiã, in qua non põt eſſe ignorantia,licet poſſit face- re mala pęnæ,q̃a ipſe poteſt facere omne opus iuſtitiæ;non tñ poteſt facere mala culpę,quia ta lia ſine defectu & ignorantia, quæ ſunt à Dei verbo penitus aliena,committi non pñt. Dei er go verbum ab ęterno cum patre & ſpiritu ſan- cto nos prædeſtinauit,ideſt ad gratiam in præ- ſenti,& ad gloriam in futuro nos præordina-

B uit.Cum ergo nec cum gratia, nec cum gloria, quę eſt gratia conſumata,poſſit ſtare peccatum, bene dictũ eſt quòd per verbum peccatum vel mala culpæ fieri non pñt. Aduertendum tñ ꝙ ſicut Chriſtus Dei filius verbũ patris ab ęterno nos prędeſtinauit,nos pręordinando ad grãm in præſenti & gloriam in futuro,quæ duo cul- pæ & peccato repugnant: ſic nunc ad dexterã Dei ſedens eſt apud patrem aduocatus pro no- bis,vt peccata vitemus,& gratiam cõſequamur, iuxta illud.1.Ioan.2.Filioli mei hæc ſcribo vo- bis vt non peccetis: ſed ſi quis peccauerit aduo catum hẽmus apud pr̄em Ieſum chriſtũ iuſtũ, & ipſe eſt propitiatio pro peccatis noſtris, non pro noſtris autem tantũ,ſed etiã pro totius mũ

C di.Sunt.n.hæc valde repugnantia quòd Chri ſtus Ieſus ſit iuſtus,& aduocatus noſter apud pa trem pro peccatis noſtris,& tñ ipſe ſit ille, per quem peccata fiunt,& culpæ committunt̃. Cũ ergo dicitur,Et verbum erat apud Deum,ideſt apud deum patrem,quia erat apud ipſum tanq̄ virtus & ſapientia, quibus repugnant defectus & ignorantia,quæ ſunt in quolibet peccato,nõ poſſumus ex hoc arguere quòd per Verbũ ſint facta mala & peccata:ſed magis quòd per ipſũ ſint amota & deleta. In omni.n.peccato eſt de- fectus & ignorantia:Nam eſſe ibi defectum,nõ eſt dubium,cum ſecundũ Auguſt.12.de Ciuit. Dei,cap.6.malum non habet cauſam efficientẽ, ſed deficientem. Ait.n. Nemo igitur quærat cau

D ſam efficientem malę voluntatis: non enim eſt efficiẽs,ſed deficiens,quia nec illa,ideſt,mala vo luntas eſt effectio, ſed defectio. In omni itaqꝫ malo & peccato eſt deficiẽs: quod repugnat vir tuti.Eſt etiam ibi ignorantia: quod repugnat ſa pientiæ. Nam & ſi non omne peccatum fit per ignorantiam,quia ignorantia reſpectu peccati non ſemper ſe habet cauſaliter: tamen omnis

& peccata ſint facta per Verbum, ſed magis op poſitum: volumus hoc idem declarare per ter-tiam clauſulam, cum dicitur, Et deus erat verbũ: quod ſtatim apparere poteſt. Nam ſi omne pec-catum intantum eſt peccatum, inquantũ auertit à Deo, clare clarius apparet ꝙ peccata nõ fiunt per Deum. Lumen. n. quantum eſt de ſe ſemper habet illuminare, nullus. n. obtenebratur ex eo ꝙ conuertit ſe ad lumen: & quia Deus lux eſt, & tenebræ in eo non ſunt vllæ: tenebra vel pecca-tum nõ cõmittitur per Deum, qui eſt lumẽ ſine admixtione alicuius tenebræ, cum ſm Commẽ. Deus ſit actus purus ſine admixtione alicuius potentiæ. Peccatum itaq; non eſt per Deũ, nec è Deo: & quia Verbum eſt verè Deus, cum di-ctum ſit in tertia clauſula ꝙ deus erat verbũ, pec-catum non eſt per verbũ nec à verbo. Propter quod Hilarius in ſuo libro de Trinitate expo-nens hoc dictum, Et deus erat verbum, ait, Ceſ-ſat ſonus vocis, & cognitiõis eloquium. Et ſube-dit, Verbum hoc res eſt, non ſonus: natura eſt, nõ ſermo: deus eſt, non inanitas. Nos enim poſ-ſumus eẽ dii dicto vel ſermone, iuxta illud Pſal-mi, Ego dixi dii eſtis. Et poteſt quis eſſe Deus, quia cõſtituitur aliquis Deus, iuxta illud quod

Exo. 7. dixit dominus Moyſi, Ecce conſtitui te Deum Pharaonis. Sed Verbum non eſt hoc modo Deus: ſed natura Deus. Mala ergo & pecca-ta auertentia à Deo ſeu a Verbo, quod eſt na-tura Deus, non ſunt per verbum nec à verbo. Declarato, omnes tres præfatas clauſulas in hoc conuenire quòd mala & peccata non ſunt à verbo nec per verbum: volumus hoc idem declarare per quartam clauſulam, quæ eſt, Hoc erat in principio apud Deum: quod ſic poteſt exponi. Hoc, ſcilicet, Deus verbum erat in prin-cipio, ideſt, ab æterno apud Deum. Cum ergo mala & peccata nunq̃ reſpiciant niſi res tempo-rales & deficientes, ab æterno facta eſſe non poſ-ſunt per Verbum, quod erat in principio & ab æterno apud Deum. Poteſt ergo hæc quarta clauſula (exponendo eam, vt expoſita eſt) circa perſonas diuinas aſſerere quòd perſonis diui-nis competit in duratione æternitas. Nam ſicut in prima clauſula quòd in principio erat ver-bum ideſt in parte filius, & in vtroq; ſpiritusſan-ctus, qui à patre & filio minime eſt ſeparandus, denotabatur in eſſentia vnitas, quia perſonæ ſibi inſunt propter eſſentiæ vnitatem: & in ſe-cunda quòd verbum erat apud Deum, oſtende-batur in perſonis proprietas: in tertia vero, & Deus erat verbum, in maieſtate, æqualitas. ſic in hac quarta clauſula quòd hoc erat in principio, ideſt ab æterno apud Deum, notatur circa perſonas diuinas in duratione æternitas.

A Cap. II. *vbi per duas clauſulas propoſitas hoc idem concluditur, quòd mala & pec-cata non habent eſſe à uerbo nec per uerbum.*

DIſtinguebamus enim ſu-pra clauſulas euangelii q̃s volebamus exponere ad oſtendendum intẽtum ꝙ mala & peccata non ſunt à verbo nec per verbũ, di-centes ꝙ quatuor de illis clauſulis erant præcedentes, duæ erant propo-

B ſitæ, & quatuor ſequentes. Egimus ergo in præ-cedenti cap. de quatuor clauſulis præcedẽtibus, & oſtendimus per quamlibet illarum clauſula-rum mala & peccata non eſſe facta à verbo nec per verbum. Nunc autem volumus agere de clauſulis propoſitis, quæ ſunt duæ, quarum pri-ma eſt, Omnia per ipſum facta ſunt. Secunda eſt, Et ſine ipſo factum eſt nihil. Per quamlibet autem iſtarum propoſitarum clauſularũ duarũ oſtẽdebatur mala & peccata eſſe facta per Ver-bum. Nam cum ſine exceptione aliqua dicatur ꝙ omnia ſint facta per ipſum ideſt per verbum: & qui omnia dicit, nihil excipit: videtur ꝙ mala & peccata ſint facta per verbum. Rurſus, cũ ma-

C la & peccata nõ ſint nihil, quia pro nihilo Deus nõ damnat hominẽ, & tamen damnat ipſum ꝓ mala & peccata: cum ergo à factione per Ver-bum non excludatur niſi ſolum nihil, vr̃ ꝙ ab huiuſmodi factione nõ excludãtur mala & pec-cata. Sciendum ergo ꝙ cum dr̃, Omnia per ipſũ facta ſunt) nõ põt intelligi niſi de factibilibus. Nam ſicut ſub hoc nomine Animal nõ conti-nentur niſi animalia: ꝓpter quod ſi diceret tali die Deus produxit omnia animalia, non poſſe-mus ex hoc arguere ꝙ Deus illa die produxe-rit lapides, quia ſub nomine animalium lapides comprehendi non poſſunt. Sic à ſimili cum di-citur, Omnia per ipſum facta ſunt) non poteſt hoc intelligi niſi de factibilibus, quia ſub nomi-ne factorum ſolum factibilia poſſunt denomi-

D nari. Mala ergo & peccata, quæ non ſunt facti-bilia ſed defectibilia, & quæ non ſunt factiones ſed defectiones ſub factis vel factibilibus compre-hendi nõ poſſunt. Omnia. n. facta & omnes fa-ctiones habent cauſam efficientem; mala enim & peccata nõ habẽt cauſam efficiẽtem ſed defi-cientem, & non ſunt factiones ſed defectiones: quæ omnia concordant cum verbis Auguſtini ſuprapoſitis. 12. de Ciuit. Dei, cap. 7. vbi ait, Nemo igitur quærat efficientem cauſam malæ voluntatis: nõ enim eſt efficiens cauſa ſed defi-ciẽs; quia nec illa. i. mala volũtas eſt effectio, ſed defectio. Cum ergo dicimus omnia eſſe facta ꝑ verbũ, intelligitur de factibilibus nõ de defecti-bilibus, vel intelligitur de factionibus nõ de de-fectionibus. Argumẽtum ergo præfatum non eſt ad

eſt ad ꝑpoſitū ꝙ mala & peccata ſint facta per
Verbū.ſed potius eſt ad oppoſitum ꝙ talia nō
ſunt facta per Verbū:cum dictum ſit ꝙ talia nō
ſunt factiones ſed defectiones,quo poſito,non
ſunt factibilia ſed defectibilia. Nam ſm cauſam
debent iudicari quæ ſunt ex illa cauſa: cum er-
go mala & peccata non habeant cām efficientē
ſed deficientē,talia non poſſunt eſſe facta a Ver
bo vel per verbū,cum Verbū ſit naturâ Deus,
vt patuit ſupra per Hilarium exponentem illā
clauſulam,Et Deus erat verbum.Deus autē eſt
in quo congregantur perfectiones omniū ge-
nerū,vt patet per Philoſophū,5.metaph. cap.
Tex. 21. de Perfecto,vbi vult ꝙ aliquid dr̄ bonū nobile
vel perfectū modo vniuerſali,in quo reperiunt̄
talia vt ſunt in vnoquoq; genere vt nihil inue-
niatur extra illā.ſ.bonitatem vel perfectionē: &
vt exponit Cōmēt.iſta eſt diſpoſitio primi prin
cipii.ſ.Dei.Nomine ergo Dei intelligitur aliqđ
perfectū omni perfectione,vel intelligitur aliqd
bonū omni bonitate,& nobile omni nobilita-
te.Ideo de hoc primo principio.ſ. Deo dicit̄ in
12.Metaphy.ꝙ Deus eſt viuus æternus in fine
nobilitatis.Si ergo Deus eſt perfectus in fine.i.
infinitæ perfectionis,& nobilis in fine i.infinitę
nobilitatis:Verbum,quod eſt natura Deus, qa
habet eandem deitatem & eandē naturā diuinā
cum patre & ſpiritu ſancto, erit hoc modo pfe
ctum,quia erit in fine perfectionis.i.infinitę pfe
ctionis,& nullo modo poterit eſſe cā deficiens
ſed ſemper efficiens & perficiēs:nullo ergo mo
do poterit eſſe cauſa malorū & peccatorū,quę
non ſunt effectiones nec perfectiones, ſed defe
ctiones.Mala ergo & peccata non ſunt facta ā
verbo nec per verbū: quod declarare voleba-
mus. Sed quid dicemus ad ſecundā clauſulam
propoſitā,ꝙ ſine ipſo factū eſt nihil? Nunqd
vitia & peccata vel mala culpæ quæcūq;.pro q-
bus damnatur homo,dicenda ſunt eſſe nihil,vt
concludamus de Deo factore noſtro & creato
re ꝙ pro nihilo dānat creaturas ſuas,quia dam
nat eas pro vitiis & peccatis? Ad quod vr̄ dice-
re Auguſtinus ſuper Ioānem, exponens iſtud
verbum, Sine ipſo factū eſt nihil.i.peccatū,aſſe-
rens ꝙ peccatū dicit̄ nihil, quia nihil fiunt ho-
mines,qñ peccant.Sed hæc rñſio indiget decla
ratione,qūo peccatū nihil eſt,& qūo nihil fiunt
homines,cum peccant. Aduertendum ergo ꝙ
hmōi declarationē,videlicet,ꝙ peccatum nihil
eſt,& ꝙ nihil fiunt homines cū peccant,accipe-
re poſſumus ab Augu.12.de Ciuit. Dei, cap.7.
quærit.n.ibi vnde hoc habet volūtas ꝙ pōt fie-
ri mala,& quód pōt eſſe cauſa malæ operatio-

A luntas quód ſit cauſa deficiens,& quód ſit cauſa
malæ operationis?Reſponderi pōt, quód hoc
non habet vt eſt natura quædam , ſed vt eſt ex
nihilo.Immo plus arguit ibidē Auguſt ꝙ dice
re voluntatem poſſe eſſe malā vel poſſe eſſe cau
ſam deficientem vt eſt natura quædam, idem ē
quod retorquere hoc in ipſum Deū, et aſſerere
ipſum Deū feciſſe naturas malas: quod falſum
eſt. Nam,vt habetur Gen. 1.vidit deus cuncta
quę fecerat,& erāt valde bona: quod exponēs
Auguſtinus in Enchiridion ait, Vnūquodq;
in ſe bonū eſt,ſed omnia ſunt valde bona,quia
ex omnibus cōſtat vniuerſitatis admirabilis pul
chritudo.Concludamus ergo ex his omnibus,
& dicamus quód natura vt natura eſt nō eſt cā
B malæ voluntatis,ſed hoc habet vt eſt cauſa defi
ciens & vt eſt ex nihilo : ſic voluntas vt volūtas
eſt,& vt quædam natura eſt, nō eſt cauſa malæ
operationis,ſed hoc habet vt eſt cauſa deficiēs
& vt eſt ex nihilo.Si ergo volumus hæc adapta
re ad hominē, dicemus quód homo vt homo
eſt & vt eſt natura quædam ā Deo ꝓducta,non
eſt cauſa peccati vel malæ operationis, ſed hoc
habet vt eſt cauſa deficiens & vt eſt ex nihilo.
Ex his autem patere pōt,bene dictum eſſe hoc
quod Auguſtinus ait, & quod ponitur in Glo-
ſa, videlicet, quód peccatum nihil eſt, & quód
nihil fiunt homines cū peccant: quia poſſe pec
care & poſſe deficere,hoc nō habent homines
vt ſunt natura quædam & vt ſunt ā Deo, ſed vt
C ſunt cauſa deficiens & vt ſunt ex nihilo. Sed di-
ces quód adhuc ſtat argumentum: nam ſi pec-
catum eſt nihil modo quo dictum eſt : cū ergo
Deus pro peccato damnat homines & angelos
creaturas ſuas; ergo damnat eas pro nihilo.
Ad hoc dici pōt, quód peccatum eſt aliquid ma
terialiter,ſed eſt nihil formaliter : nam peccatū
eſt operatio quædam,ſed eſt operatio deficiēs.
Propter quod(formaliter loquendo)peccatum
non eſt aliquid,quia non eſt aliquis effectus ſed
eſt aliquis defectus: & inde dictum eſt quód pec
catum non habet cauſam efficientem , ſed defi-
cientem.Damnat ergo Deus creaturas ſuas pro
aliquo materialiter, quia damnat eas pro mala
operatione quæ eſt aliquid materialiter: ſed cū
D mala operatio ſit quidam defectus, formaliter
loquēdo potius eſt nihil ꝗ aliquid. Quid ergo
damnat Deus?patet quód damnat ſolum quod
ipſe non facit,& quod nō eſt ex ipſo. Nam pec
cata & malas operationes ipſe nō facit.ſed crea-
tura facit, non vt eſt quædam natura & vt eſt ā
Deo, ſed vt eſt quid deficiens,& vt eſt ex nihilo.
Totum enim quod facit in nobis Deus remu-

Cap. III. In quo oſtenditur per quatuor clauſulas ſequentes, quòd mala & peccata non ſunt à uerbo nec per uerbum.

VT patet per habita duæ fuerunt clauſulæ propoſitæ, quarum prima eſt, Omnia per ipſum facta ſunt.i. per verbum. Secunda eſt, Et ſine ipſo factum eſt nihil.i. ſine verbo. Has duas clauſulas propoſitas præcedũt in Euangelio Ioannis quatuor clauſulæ, quarum Prima concludit diuinarum perſonarũ, quãtũ ad ſubſtantiam, vnitatem. Secunda concludit & aſſerit earũdem, quantũ ad perſonas, alietatẽ & proprietatẽ. Tertia affirmat in diuinis pſonis, quantũ ad maieſtatẽ, ęqualitatẽ. Quarta aſſerit in diuinis perſonis, quantũ ad durationẽ, ęternitatem. Cum ergo probatũ ſit ſex modis, videlicet, per quatuor clauſulas præcedentes, & per duas clauſulas propoſitas ꝙ mala & peccata nõ ſunt à Verbo nec per verbũ: volumus hoc idẽ oſtendere per quatuor clauſulas ſequentes. Sequuntur.n. in Euãgeliũ Ioãnis omnia hęc quę ſunt dicta, quatuor clauſulæ, quarũ eſt, Quod C factũ eſt in ipſo vita erat. Secũda eſt, Et vita erat lux hominũ. Tertia eſt, Et lux in tenebris lucet. Quarta eſt, Et tenebrę eum nõ comprehenderunt. Poſtea ſequitur alia materia, Fuit homo miſſus à Deo) de qua non intendimus proſequi in hoc Tractatu. Aduertendũ ergo ꝙ primam clauſulam quæ eſt, Quod factũ eſt in ipſo vita erat, Auguſtinus exponens ſuper Ioãnẽ, ait, De ipſo Dei verbo, ſiuę de ipſo Dei filio, quòd ipſe eſt ſapientia Dei. Omnia ergo ſunt facta per ipſum, quia omnia ſunt facta per Verbũ: & oĩa ſunt in ipſo, quia omnia ſunt facta in Dei ſapiẽ-

Pſal. 103. tia, iuxta illud Pſal. Omnia in ſapientia feciſti. Sed quęrit Aug. q̃uo verum eſt, Q̃d factũ eſt in in ipſo vita erat, cum lapides facti ſint in ipſo & per ipſum, ſed nunq̃ lapides viuunt: vr̃ ergo eſſe falſum, q̃d factũ eſt in ipſo vel ẽt per ipſum vita erat. Ad q̃d dici debet ꝙ non hr̃ ex textu, Q̃d factũ eſt in ipſo, vita erat; ſed q̃d factũ eſt in ipſo vita erat: nam oĩa facta ẽt non viuentia cuiuſmodi ſunt lapides & aqua & terra & alia nõ viuẽtia, antequã fierent erant vita in ipſo. Vnde Aug. ſup Ioan. & hr̃ in Glo. ait ꝙ ipſa terra, quæ facta eſt, nõ eſt vita, ſed in Dei ſapientia eſt quędã ratio, qua facta eſt terra: & hoc eſt vita. Et ponit exemplum. Sicut arca in opere non eſt vita, ſed arca in arte, vel in artifice eſt vita: ſic terra, & omnia quæ non viuunt, in ſeipſis, & vt ſunt in opere exteriori producta, non ſunt vita: ſed vt erant in Verbo q̃d eſt ars Dei patris plena rõnũ omniũ viuentiũ, vt vult Aug. 6. de Trin. c. vlti.

A ſunt vita. Nã in verbo ẽt de non viuẽtibus ſunt rõnes viuentes, aliter nõ eſſet ars plena rõnum omniũ. Ad hoc ẽt valent verba Phi, qui dicit in. 12. Metaphy. ꝙ actio intellectus eſt vita. Et quia ſupponit Deũ eſſe intelligentẽ, ideo cõcludit ipſum eſſe viuũ, dicens ibidẽ, Deus igitur eſt viuus, ęternus in fine nobilitatis. Bñ ergo dictũ eſt ꝙ quicquid factũ eſt, in ipſo erat vita anteq̃ fieret, quia rõnes fiendorũ in Verbo, ſunt rõnes viuentiũ: & quęlibet talis rõ non ſolũ põt dici quid viuens, ſed ẽt poteſt dici vita. Nã tanta eſt Dei ſimplicitas, ꝙ quæcunq; prędicant̃ de ipſo in concreto, pñt prædicari in abſtracto: nam ſi verificat̃ de Deo ꝙ eſt Deus, verificat̃ de ipſo ꝙ

B eſt Deitas: & ſi verificat̃ de ipſo ꝙ eſt viuens, verificatur de ipſo ꝙ eſt vita: & quod dictum eſt de Deo, veritatẽ habet de oĩbus quę ſunt in Deo, q̃a q̃cquid eſt in Deo eſt deus, iuxta illud, Nihil in Deo prętur Deũ. Ex his aũt omnibus arguamus & concludamus mala & peccata nõ eſſe facta à verbo nec p verbũ. Nam ſi verbum eſt ipſa Dei ſapientia, & q̃cquid factum eſt à verbo vel p verbũ, factũ eſt in Dei ſapientia, cum oẽ malũ & pctm̃ factum ſit cũ quadã inſipientia, & in quadã ignorantia, quia, vt diximus per phm̃, Omnis malus ignorans: cõcludere poſſumus mala & peccata nõ eſſe facta à verbo nec in verbo nec p verbum. Rurſus vt arguamus ex hac prima clã

C vt verba iacent, dicamus ꝙ ipſum verbum eſt vita; & quicq̃d factum eſt in ipſo vel per ipm̃ erat vita in ipſo & viuebat in ipſo: cum ergo mala & peccata, quæ ſunt quidã defectus, deficiant a vita, & nunq̃ poſſint viuere vel eſſe vita in verbo; quia tũc verbũ eſſet artifex defectiuus, claro clarius patet mala & peccata nõ poſſe eſſe facta à verbo nec p verbum. Oñſo p primã clãm quæ eſt, Q̃d factum eſt in ipſo vita erat) ꝙ mala & peccata nõ pñt eſſe facta nec à verbo nec p verbum, volumus hoc idẽ oñdere per clãm ſecundam, quę eſt, Et vita erat lux hoium) q̃d exponens Origenes ait, ꝙ nõ eſt prętermittendũ ꝙ vitã pręmittit luci: primo.n. agit euangeliſta de verbo vt eſt vita, dicens Q̃d factum eſt in ipſo vita erat. Et poſtea agit de verbo vt eſt lux ho-

D minũ, dicens, Et vita erat lux hominũ. Ipſum.n. verbum nõ ſolum eſt vita, ſed ẽt eſt lux omniũ hominum, iuxta illud q̃d in hoc eodẽ capitulo hr̃ de verbo, Erat lux vera quæ illuminat oẽm hominẽ venientẽ in hunc mundũ. Aduertẽdũ tñ ꝙ nõ ſolum referẽdo hanc clãm ad pręcedẽtem primo agit̃ de vita, quia primo dr̃, Q̃d factum eſt in ipſo vita erat) & poſtea agit̃ de luce, cum ſubditur, Vita erat lux hominũ) ſed ſi cõſideremus hanc eandẽ clãm, primo agitur de vita, quia primo nominatur hic vita: & poſtea agitur de luce, cum ſubiungitur ꝙ huius noſtra vita erat lux hominũ: quod ideo factum eſt ſm Origenẽ, vt detur nobis intelligi quod nõ illuminantur niſi viuẽtes: nã primo. intelligitur homo ſpiritualiter viuere, quod pertinet ad eſſe,

quia

quia viuere viuentibus eſt eſſe: & poſtea intelligitur illuminari, quod ptinet ad opera, vel agere, iuxta illud Matth. 5. Sic luceat lux veſtra coram hominibus, vt videant veſtra bona opera. Sicut ergo in corporalibus prius eſt eſſe q̃ agere, quia nihil agit niſi vt eſt in actu: ſic & in ſpiritualibus prius habet aliquis ſpirituale eſſe, & poſtea ex tali eſſe competit ei ſpiritualiter agere. Propter quod Dionyſius. 2. cap. de eccl. hier. vult quod prius debemus eſſe diuini, & poſtea operari diuina: vel quod idem eſt, prius debemus eſſe ſpirituales, & poſtea ſpiritualia agere.

4. Eth. c. 5. Hic enim fallit regula Phi volentis, quia bona facimus, boni ſumus: immo è conuerſo, quia boni ſumus, bona facimus. Philoſophus enim quia ſolo ductu rationis proceſſit, non potuit videre de bonitate noſtra prout habet eſſe ex infuſione per gratiam, ſed ſolum vt habet eſſe ex operibus. Redeamus ergo ad propoſitum, & dicamus quod Euangeliſta, ſcdm Origenem, vitam præmittit luci. Nam per vitam vel per viuere intelligimus eſſe, quia viuere viuẽtibus eſt eſſe; ſed per lucem intelligimus operari vel agere. Nam opera ſunt quę apparent in nobis: propter quod ſicut lux eſt illud quod ſe offert viſui, ſic opera noſtra ſunt illa quæ ſe offerunt viſui, & ſunt illa quę teſtimonium perhibent de nobis, iuxta illud Ioannis, vbi Dominus ait, Opera quæ ego facio teſtimonium perhibẽt de me. Quod autem opera aſſimilentur luci, patet per

Matth. 5. id quod ſupra diximus, Sic luceat lux veſtra coram hominibus, vt videant bona opera veſtra. His itaq; excurſis, volumus euidenter & clare declarare qđ diximus. Dicemus ergo quod per gratiam habemus ſpirituale eſſe, iuxta illud 1. Cor. 15. Gratia Dei ſum id quod ſum:) quod verum eſt ad literam, quia ipſum ſpirituale eſſe habemus à gratia: ſed ſpiritualiter opari & agere habemus per virtutes. Spiritualiter ergo gratia præcedit virtutes, ſicut ſpirituale eſſe præcedit ſpiritualiter agere: nulla. n. opera ſunt meritoria niſi per gratiam, quia non poſſumus ſpiritualiter agere niſi per virtutes, niſi habeamus eẽ per gratiam. Poſſumus ergo ex his habere argumentum ad propoſitũ, dicẽdo quod Verbũ eſt vita noſtra, quia facit nos ſpiritualiter viuere, ideſt facit nos ſpiritualiter eſſe, dãdo nobis gratiam, per quã habemus ſpiritualiter viuere & ſpirituale eſſe. Et ipſum idem Dei verbum vel Dei filius, qui eſt vita noſtra, dando nobis ſpiritualiter viuere vel ſpiritualiter eſſe per gratiã: eſt lux noſtra, dando nobis p virtutes ſpiritualiter agere & ſpiritualiter operari. Inſipientes ergo eſſemus, ſi diceremus à verbo vel per verbum eſſe

A & gratia ſint oppoſita noſtris vitiis & peccatis, & ideo tollant & deleant quęcũq; vitia & pctã. Habito qũo per primã clauſulam quæ eſt, Qđ factum eſt in ipſo vita erat.) nec à verbo nec p verbum facta ſunt mala & peccata: & oñſo hoc eodẽ per ſecũdã clauſulam, quæ eſt Et vita erat lux hominũ:) volumus hoc idẽ declarare per tertiam clauſulam quæ eſt, Lux in tenebris lucet.) Vbi Chryſoſtomus ait quod cũ dicit Lux in tenebris lucet, per tenebras mortem & errorem dicit: tenebræ. n. nřæ ſunt errores & mors noſtra. Nec tñ hoc eſt intelligendũ ſm eũdem Chryſoſtomum de luce corporali, quia illa nõ lucet in tenebris, ſed tollit & fugat tenebras: ſed hoc intelligẽdũ eſt de luce ſpũali. ſ. de luce Chri-

B ſti; quia prædicatio Chriſti in medio erroris & ignorantiæ, erat & adhuc eſt per doctos chriſtianos & per imbutos doctrina Chriſti. Verè ergo lux Chriſti in tenebris lucet, quia errãtes & tenebroſos conuertit. Quis ergo erit auſus dicere quod mala & peccata fiant à verbo & p verbum, cũ lux verbi luceat in tenebris, & quãtum eſt de ſe ſemper conuertit errantes, & tollit mala quæ ſunt vitia vel peccata? His itaq; omnibus peractis, volumus per quartam clauſulã quæ eſt, Et tenebræ eum non cõprehenderũt.) declarare hoc idẽ, vbi Origenes ait, quod Verbum eſt vita, quæ eſt lux hominũ: ſed ſtulta corda hominum iſtam lucem capere non poſſunt, quia peccatis ſuis aggrauantur. Si ergo peccata

C nos impediunt ne poſſimus capere iſtã lucem, quæ eſt verbum Dei & filius Dei, nõ debemus concedere quod peccata ſint facta per verbum vel à verbo: qa effectus non impediunt, ſed ſunt apti nati ducere in cognitionem ſuæ cauſæ: ſi ergo mala & peccata eſſent facta per verbũ, qđ eſt lux hominum, nõ impedirent ne poſſemus capere talem lucem: immo nos diſponerent & habilitarent ad cognoſcendum & capiendum eam, cum ſemper effectus ad capiendum & intelligendũ ſuam cauſam nos habilitent & diſponant. Secũdum ergo decem clauſulas, quatuor præcedẽtes duas propoſitas, & quatuor ſequẽtes, declaratum eſt decẽ viis mala vel peccata nõ eſſe facta à verbo uel per uerbum. Nam intel-

D ligẽdo de malo pęnæ, vt ſupra diximus, cõcedere poſſumus tale malum eſſe factũ à Verbo uel per Verbum, ſecundum quem modum dicitur Amos. 3. Si erit malum in ciuitate, quod Deus non fecerit. Quod intelligendum eſt de malo pęnæ, ſiue de tribulatione. Vnde gloſa marginalis dicit ibidem, quod nõ erit tribulatio niſi à Domino. Non ergo de malo culpæ; ſed de malo pęnæ uel de tribulatione, ſm gloſam eſt hoc

D. AEGIDII COLVMNII

Romani, Bituricenſis Archiepiſcopi, et Aquitaniæ Primatis, Ordinis fratrum Eremitarum Sancti Auguſtini, doctoris clariſſimi,

Tractatus de peccato Originali,

Qui iuxta ſeptem ſui nominis literas, ſeptem Capitulis terminatur.

Cap. I. *In quo ponitur intentio operis.*

EGo cum ſim puluis
& cinis loquar ad
Gen. 18 dominum meum di
cens. Domine deus
iudex iuſtus, ſi om-
nes animę tuę ſunt,
ſicut anima pr̃is, ſic
& anima filii, porta-
bit ne filius iniquita
tem patris? Vertet
Ezech. 18. et ne inter nos illud vulgare prouerbium, patres
Hier. 31. cõmederunt vuas acerbas, & dentes filiorũ ob-
ſtupeſcunt? Quod ſi ſic non eſt, ſed iuſtitia iuſti
ſuper eũ erit, & anima quæ peccauerit ipſa mo-
rietur, quare innocentibus, & paruulis, liberi ar
bitrii vſum non habentibus, Protoplaſtorũ no
xa imputatur ad culpam? Erit ne peccatum ali-
quod non voluntarium cum per ſanctos tuos
ſpirituſancto inſpiratos hanc ſententiam profe
ras, omne peccatum adeo voluntarium eſſe, ꝙ
ſi voluntarium non exiſtat, peccati rationẽ amit
tat. Iſti nãq; paruulo ſi per originem, quam vi-
tare non potuit, originale peccatum imputatur
ad noxam, nonne fateri cogimur eſſe peccatum
aliquod quod non voluntate, ſed neceſſitate cõ
trahitur? Quod ſi huiuſmodi culpę ideo ſubdi-
tur anima: quia carni corruptæ infunditur: de-
ceat ne bonitatem tuam animã bonam a te bo-
no deo creatam infundere corpori quod fœdi-
tatis obnoxium eſſe cognoſcimus! Quid eſt er-
go hoc originale peccatũ? Quomodo paruu-
lis imputatur ad pęnam? Qua iuſtitia hoc cri-
men, culpæ rationem aſſumit? Quomodo ca-
ro infecta inficit animam! Per quam viam hæc
noxa in baptiſmo dimittatur? Qualiter decet
tuam ſuper abundantem clementiam animam,
tam puriſſime pro creatam permittere macula-
ri? Igitur quia ad hęc lucide declaranda huma-
na induſtria minime ſufficit, pater de cęlis deus
cuius ſapientia attingit a fine vſq; ad finem for-
titer, & diſponit omnia ſuauiter, mittere digne-
ris eam de ſede magnitudinis tuæ, vt mecum ſit,
& mecum laboret, vt ſciam quid de his acce-
A ptum ſit coram te, & quæ de his veritas ſit te-
nenda.

Cap. II. *In quo determinatur quid eſt originale peccatum, & quibus nominibus nominatur.*

GRatiæ de innixus auxilio,
prius inueſtigabo, quid eſt
originale peccatum. Putaue
runt autem quidam origina
le peccatum eſſe reatum pę
næ, pro peccato primi ho-
minis, vt recitatur a Mag̃ro
B 2. ſententiarum, ſm̃ hoc ergo originale pecca-
tum culpa dici non debet. Ad quod dicendum,
forte mouebantur, quia non videbatur eis de-
cens nec congruum, innocentes infantes culpã
habere, qui (vt in prologo tetigimus) liberi ar-
bitrii vſum minime habuerunt. Sed quod origi
nalis noxa ſit iniquitas, & peccatum, ſatis aperit
Pſal. cum dicit. Ecce enim in iniquitatibus cõce- Pſal. 50.
ptus ſum, & in peccatis cõcepit me mater mea.
Sed de hoc quomodo habeat rationem culpę
infra plenius deſcribetur. Nunc autem inueſti-
gandũ occurrit, quid nomine originalis pecca-
ti intelligi debeat. Inuenimus autem a ſanctis (vt
patet per Aug. in de baptiſmo paruulorũ) hoc
peccatum quinq; nominibus nominari, Dicitur
C enim Cõcupiſcentia. Fomes peccati: Lex mem
brorum, ſiue lex carnis: Langor naturæ. & Ti-
rãnus. Itaq; vt appareat quomodo omnia hęc Iſta eſt diffini
nomina peccato originali conueniunt, aduer- tio Anſel.
tendum quod peccatum originale eſt, carentia
originalis iuſtitię, cum debito habendi eam. Sic
enim imaginari debemus, quod deus fecit ho-
minem rectum: ſed ipſe per auerſionem a deo,
infinitis ſe miſcuit quęſtionibus, & in innumera
bilibus modis peccandi ſe ſubiecit. Adam ergo
creatus eſt rectus, quia in eo omnia inferiora ſu
perioribus erant ſubiecta: caro enim in eo erat
ſubiecta animę, quia nullus morbus, nulla paſ
ſio, nulla indiſpoſitio poterat inſurgere in car-
ne, quæ animæ repugnaret. Rurſus vires infe-
D riores ſubiectæ erant ſuperioribus, vt concupi-
ſcibilis & iraſcibilis ſic erãt ſubditæ menti & ra-
tioni, vt nihil in eis inſurgeret, niſi ſm̃ ordinem
& dictamen rationis. Iſte ordo quodãmodo iu
ſtitia dici poterat, quia quodãmodo iuſtum eſt
inferiora, ſuis ſuperioribus eẽ ſubiecta. Diceba
tur autem hæc iuſtitia originalis, quod duplici
de cauſa poterat talem denominationem aſſu-
mere, videlicet, vel quia Adam a ſui origine a
deo talem iuſtitiam acceperat, vel quia huiuſmo
di iuſtitia erat in poſteros per originem transfe
renda. Erat itaq; ſm̃ inſtitutam naturam, hic
ordo ſalutis, vt quilibet ſaluandus haberet origi
nalem iuſtitiam. Sed cum huiuſmodi iuſtitia eẽt
deriuãda in poſteros per Adam, prout eramus
futuri

D. AEGIDII COLVMNII

Romani, Bituricenſis Archiepiſcopi, et Aquitaniæ Primatis, Ordinis fratrum Eremitarum ſancti Auguſtini, doctoris clariſſimi,

Tractatus de peccato Originali,

Qui iuxta ſeptem ſui nominis literas, ſeptem Capitulis terminatur.

Cap. I. *In quo ponitur intentio operis.*

Gen. 18 EGo cum ſim puluis & cinis loquar ad dominum meum dicens. Domine deus iudex iuſtus, ſi omnes animę tuę ſunt, ſicut anima pr̃is, ſic & anima filii, portabit ne filius iniquitatem patris? Vertetne inter nos illud vulgare prouerbium, patres
Ezech. 18. et Hier. 31. cõmederunt vuas acerbas, & dentes filiorũ obſtupeſcunt? Quod ſi ſic non eſt, ſed iuſtitia iuſti ſuper eũ erit, & anima quæ peccauerit ipſa morietur, quare innocentibus, & paruulis, liberi arbitrii vſum non habentibus, Protoplaſtorũ noxa imputatur ad culpam? Erit ne peccatum aliquod non voluntarium cum per ſanctos tuos ſpirituſancto inſpiratos hanc ſententiam profeſſus, omne peccatum adeo voluntarium eſſe, quod ſi voluntarium non exiſtat, peccati rationẽ amittat. Iſti nãq; paruulo ſi per originem, quam vitare non potuit, originale peccatum imputatur ad noxam, nonne fateri cogimur eſſe peccatum aliquod quod non voluntate, ſed neceſſitate cõtrahitur? Quod ſi huiuſmodi culpę ideo ſubditur anima: quia carni corruptæ infunditur, deceat ne bonitatem tuam animã bonam a te bono deo creatam infundere corpori quod fœditatis obnoxium eſſe cognoſcimus! Quid eſt ergo hoc originale peccatũ? Quomodo paruulis imputatur ad pęnam? Qua iuſtitia hoc crimen, culpæ rationem aſſumit? Quomodo caro infecta inficit animam! Per quam viam hæc noxa in baptiſmo dimittatur? Qualiter decet tuam ſuper abundantem clementiam animam, tam putiſſime pro creatam permittere maculari? Igitur quia ad hęc lucide declaranda humana induſtria minime ſufficit, pater de cęlis deus cuius ſapientia attingit a fine vſq; ad finem fortiter, & diſponit omnia ſuauiter, mittere digneris eam de ſede magnitudinis tuæ, vt mecum ſit, & mecum laboret, vt ſciam quid de his acce-
A ptum ſit coram te, & quæ de his veritas ſit tenenda.

Cap. II. *In quo determinatur quid eſt originale peccatum, & quibus nominibus nominatur.*

GRatiæ de innixus auxilio, prius inueſtigabo, quid eſt originale peccatum. Putauerunt autem quidam originale peccatum eſſe reatum pęnæ, pro peccato primi hominis, vt recitatur a Magrõ
B 2. ſententiarum, ſm hoc ergo originale peccatum culpa dici non debet. Ad quod dicendum, forte mouebantur, quia non videbatur eis decens nec congruum, innocentes infantes culpã habere, qui (vt in prologo tetigimus) liberi arbitrii vſum minime habuerunt. Sed quod originalis noxa ſit iniquitas, & peccatum, ſatis aperit Pſal. cum dicit. Ecce enim in iniquitatibus cõceptus ſum, & in peccatis cõcepit me mater mea. Pſal. 50.
Sed de hoc quomodo habeat rationem culpę infra plenius deſcribetur. Nunc autem inueſtigandũ occurrit, quid nomine originalis peccati intelligi debeat. Inuenimus autem a ſanctis (vt patet per Aug. in de baptiſmo paruulorũ) hoc peccatum quinq; nominibus nominari, Dicitur
C enim Cõcupiſcentia. Fomes peccati: Lex membrorum, ſiue lex carnis: Langor naturæ. & Tyrãnus. Itaq; vt appareat quomodo omnia hęc nomina peccato originali conueniunt, aduertendum quod peccatum originale eſt, carentia originalis iuſtitię, cum debito habendi eam. Iſta eſt diffinitio Anſel. Sic enim imaginari debemus, quod deus fecit hominem rectum: ſed ipſe per auerſionem a deo, infinitis ſe miſcuit quęſtionibus, & in innumerabilibus modis peccandi ſe ſubiecit. Adam ergo creatus eſt rectus, quia in eo omnia inferiora ſuperioribus erãt ſubiecta: caro enim in eo erat ſubiecta animę, quia nullus morbus, nulla paſſio, nulla indiſpoſitio poterat inſurgere in carne, quæ animæ repugnaret. Rurſus vires inferiores ſubiectæ erant ſuperioribus, vt concupi-
D ſcibilis & iraſcibilis ſic erãt ſubditæ menti & rationi, vt nihil in eis inſurgeret, niſi ſm ordinem & dictamen rationis. Iſte ordo quodãmodo iuſtitia dici poterat, quia quodãmodo iuſtum eſt inferiora, ſuis ſuperioribus eẽ ſubiecta. Dicebatur autem hæc iuſtitia originalis, quod duplici de cauſa poterat talem denominationem aſſumere, videlicet, vel quia Adam a ſui origine a deo talem iuſtitiam acceperat, vel quia huiuſmodi iuſtitia erat in poſteros per originem transferenda. Erat itaq; ſm inſtitutam naturam, hic ordo ſalutis, vt quilibet ſaluandus haberet originalem iuſtitiam. Sed cum huiuſmodi iuſtitia eẽt deriuãda in poſteros per Adam, prout eramus

futuri

... de his veritas ſit tra...

... terminatur quid eſt ori ..., & quibus nom... ...nantur.

... de innitus auxilio, ... inueſtigabo, quid eſt ... peccatum. Putaue... autem quidam origina... peccatum eſſe reatum p... , pro peccato primi ho... vt recitatur a Magiſtro ... ergo originale pecca... ... Ad quod dicendum, ... non videbatur eis de... ...nocentes infantes culpę ... tenemus) liberi ... . Sed quod origi... & peccatum, ſatis aperi... in iniquitatibus cõce... Pſal. 50. ... cõcepit me mater mea. ... habeat rationem culpę ... Nunc autem inueſti... originalis pecca... ...nimus autem a ſanctis, ve... baptiſmo paruulorũ; hoc ... nominibus nominari. Dicitur ... Fomes peccati: Lex mem... ...is: Languor naturæ & Ti... ... quomodo omnia hęc ... Quod ſi... ...nali conueniunt. ... ... originale eſt carentia ... debito habendi eam. Sc... ..., quod deus fecit ho... ... per auerſionem a deo, ...ſtionibus & in innumera... ... ſe ſubiecit. Adam ergo ... in eo omnia inferiora ſu... ... caro enim in eo erat ... nullus morbus, nulla paſ... ... poterat inſurgere in ... ...naret. Rurſus vires infe... ſuperioribus, vt concupi... ... ſubdita: mens & ra... ...rgeret, niſi ſub ordine ... ordo quodãmodo in... quodãmodo iuſtum eſt ... eē ſubiecta. Dicitur ... originalis, quod duplici... denominationem aſſu... ... Adam a ſui origine a... ...petrat, vel quia huiuſmo... ... per originem tranſfu... ...ſtitutam naturam, ...aluandus haberet origi... ... huiuſmodi iuſtitia eēt ... Adam, prout erat cus...

futur...